

BIDRAG

TILL

SVERIGES OFFICIELLA STATISTIK.

III) Kungl. Maj:ts Befallningshafvandes femårsberättelser. Ny följd. 9.

ÅREN

1896—1900.

K R I S T I A N S T A D S L Ä N .

1. Länets indelning och naturliga beskaffenhet.

Efter de öfverflyttningar från och till Kristianstads län, som vid 1891 års början egde rum och för hvilka redogjorts i förra femårsberättelsen, utgjorde länets hela *areal*, såsom äfven i samma femårsberättelse angafs, 6,444⁸⁰ qvkm., deraf 6,222⁴⁰ qvkm. land och 222⁴⁰ qvkm. vatten. Denna areal var fördelad emellan landsbygden och städerna sålunda:

	Land.	Vatten.	Summa.
	Qvkm.	Qvkm.	Qvkm.
Landsbygden	6,199 ⁶³	221 ⁸⁹	6,421 ⁵²
Städerna	22 ⁷⁷	0 ⁵¹	23 ²⁸
Hela länet	6,222 ⁴⁰	222 ⁴⁰	6,444 ⁸⁰

Under den period, hvarom nu är fråga, har länet icke undergått någon *förändring* till sina yttre gränser, utan är arealen oförändrad sådan den ofvan uppgifvits. Dock är härvid att märka, att arealberäkningarna beträffande land och vatten numera icke äro fullt tillförlitliga, enär, sedan desamma verkställes, åtskilliga sjösänkings- och vattenafledningsföretag utförts, hvarigenom en del mark, som förut inräknats i vattenarealen, blifvit torrlagd och sålunda vattenområdet minskats, under det att landarealen i motsvarande grad ökats.

Beträffande *gränsindelningen* inom länet har under femårsperioden endast vidtagits den förändring, att, jemlikt Eders Kungl.

Maj:ts förordnande i nådigt bref den 29 mars 1899, den till Jerrestads härad hörande delen af Borrbys socken, hvilken förut tillhörde Ingelstads härads väghållningsdistrikt och länsmansdistrikt, vid ingången af år 1900 i alla afseenden förenats med Ingelstads härad.

Sedan, på sätt i förra femårsberättelsen omnämndes, Eders Kungl. Maj:t genom nådigt bref den 8 december 1893 medgifvit, att det område vid Hesselholms jernvägsstation, hvarå genom nådiga brefven den 22 januari 1887 och den 28 juli 1888 byggnadsstadgan, brandstadgan och ordningsstadgan för rikets städer förklarats skola i tillämpliga delar blifva gällande, äfvensom det söder derom belägna, å en af kommissionslandtmätaren P. A. Bergman år 1899 upprättad karta med beskrifning upptagna område af Stoby socken — hvilka båda områden, tillsammans omfattande 149 hektar 34 ar 90 qvadratmeter, utgjorde delar af följande egendomar, nämligen frälsesäteriet $1\frac{7}{16}$ mantal n:r 1 Hesselholm, utsocknefrälsehemmanet $\frac{1}{2}$ mantal n:r 1 Låreda samt skattehemmanen $\frac{2}{3}$ mantal n:r 2, $\frac{5}{8}$ mantal n:r 3 och $\frac{3}{8}$ mantal n:r 4 Låreda i Stoby socken äfvensom skattehemmanen n:r 1 och 2 Kärråkra, hvarterda $\frac{2}{3}$ mantal, i Vankifva socken och Vestra Göinge härad — finge såsom en kommun för sig bilda en jemväl i fattigvårdshänseende från Stoby och Vankifva socknar afskild *köping*, benämnd Hesselholm, samt såsom

INLEDNING

TILL

Bidrag till Sveriges officiella statistik. H, Kungl. Maj:ts befallningshavandes femårsberättelser, jämte Sammandrag för åren ... på Nådigaste befallning utarbetat och utgivet af Statistiska centralbyrån – Stockholm, 1863-1912.

Täckningsår: 1856/60-1901/05 = N.F., [1]-10.

Kungl. Maj:ts befallninghavande i Stockholms stad och i rikets 24 län avger underdåniga femårsberättelser av statistiskt innehåll.

Berättelserna består av två avdelningar.

Första avdelning består av följande rubriker:

- 1. Länets indelning och naturbeskaffenhet i allmänhet**
- 2. Innevånare**
- 3. Näringar**
- 4. Kommunikationsanstalter och varubyten**
- 5. Kameralförhållanden**
- 6. Politi.**

Andra avdelning är en tabellbilaga.

Statistiska centralbyrån samlar in och utger ett sammandrag för hela riket av samtliga femårsberättelsernas huvudsakliga innehåll.

Föregångare:

Kongl. maj:ts befallningshafvandes femårsberättelse för åren ... – Stockholm, 1823-1857.

Täckningsår: 1822-1851/55.

Innehållsförteckning.

	Sid.
Underdånig berättelse	1-76.
1. Länets indelning och naturliga beskaffenhet.....	1.
Tab. A. Municipalsamhällen i Kristianstads län, för hvilka ordningsstadgan, byggnadsstadgan och brandstadgan för rikets städer samt helsovårdsstadgans för riket föreskrifter rörande stad äro gällande, med uppgift å folkmängd, taxeringsvärde å fastighet samt för bevillning uppskattad inkomst, vid 1900 års slut.....	4.
Tab. B. Medeltemperaturen i Kristianstad åren 1896-1900.....	6.
Tab. C. Nederbördsmängd i Kristianstads län åren 1896-1900.....	6.
2. Invånare.....	7.
Tab. D. Folkmängdsförhållandena i Kristianstads län åren 1891-1900.....	8.
Tab. E. Emigration från och immigration till Kristianstads län åren 1891-1900.....	8.
Tab. F. Uppgift å utländningar, som vid 1900 års slut såsom jordbrukare voro bosatta i eller egde jord inom Kristianstads län.....	9.
Tab. G. Fackföreningar i Kristianstads län vid 1900 års slut.....	16.
Tab. H. Anhängiggjorda lagsökningar i Kristianstads län åren 1896-1900.....	18.
Tab. I. Antal exekutorialer samt utsökta belopp i Kristianstads län åren 1896-1900.....	18.
Tab. K. Exekutiva fastighetsauktioner i Kristianstads län åren 1896-1900.....	19.
Tab. L. Konkurer i Kristianstads län åren 1896-1900.....	20.
Tab. M. Inteckningar i fast egendom i Kristianstads län, fastställda åren 1896-1900.....	20.
3. Näringar.....	21.
Tab. N. Sjukdoms- och dödsfall i infektionssjukdomar i Kristianstads län åren 1896-1900.....	21.
Tab. O. Af landbruksingeniören E. W. Ewe utförda, under åren 1896-1900 afslutade syneförrättningar i och för vattenafledning.....	23-24.
Tab. P. Från odlingslånefonden under åren 1896-1900 beviljade lån till torrlägningsarbeten i Kristianstads län.....	25.
Tab. Q. Bränvinstillverkningen i Kristianstads län åren 1896-1900.....	30.
Tab. R. Allmänna skogar i Kristianstads län vid 1900 års slut.....	31.
Tab. S. Kristianstads läns skogsodlingsförenings verksamhet åren 1896-1900.....	32.
Tab. T. Hafsfisket vid Kristianstads läns kuster år 1900. A) Fiskarebefolkning och fiskredskap.....	36.
B) Fångstvärde.....	37.
Tab. U. Fabrikerna i Kristianstads län åren 1896 och 1900.....	41.
Tab. V. Handtverkerierna i Kristianstads län åren 1896 och 1900...	43.
4. Kommunikationer och varubyten.....	44.
Tab. X. Resultaten af entreprenadauktionerna i Kristianstads län åren 1894 och 1897.....	47.
Tab. Y. Antal resande och utgångna skjutshästar vid skjutsanstalterna i Kristianstads län åren 1896-1900.....	48.
Tab. Z. Kostnad för kusthamnarnas i Kristianstads län underhåll och förbättring åren 1896-1900.....	51.

	Sid.
4. Kommunikationer och varubyten.....	44.
Tab. Å. I in- och utrikes fart ankomna och afgångna fartyg om mer än 10 ton i Kristianstads län åren 1896-1900.....	52.
Tab. Ä. Hamnafgifter i Kristianstads län åren 1896-1900.....	52.
Tab. Ö. I sjöfart under år 1900 använda fartyg, hemmahörande i Kristianstads län.....	55.
Tab. Aa. Å Kristianstads läns sjömanshus inskrifna sjömän, som varit använda i in- och utrikes sjöfart å svenska fartyg eller förhyrda å främmande fartyg åren 1896-1900.....	55.
Tab. Bb. Utförsel från hamnarna i Kristianstads län åren 1896-1900	56.
Tab. Cc. Införsel till hamnarna i Kristianstads län åren 1896-1900...	57.
Tab. Dd. Handlande, som i Kristianstads län åren 1896 och 1900 idkat grosshandel eller försålt varor i bod eller från annat upplagsställe.....	58.
Tab. Ee. Firmaanmälningar i Kristianstads län åren 1896-1900.....	58.
Tab. Ff. Af Konungens Befallningshafvande i Kristianstads län meddelade tillstånd till s. k. gårdfarihandel åren 1896-1900.....	59.
Tab. Gg. Begagnade rättigheter till bränvinsförsäljning i Kristianstads län åren 1895-1900.....	59.
Tab. Hh. Afgifter för bränvinsförsäljning i Kristianstads län åren 1895-1900.....	60.
Tab. Ii. Beviljade rättigheter till utskänkning af vin och maltdrycker i Kristianstads län åren 1896-1900.....	60.
Tab. Kk. I Kristianstads län åren 1896-1900 meddelade tillstånd till försäljning på landet af vin och maltdrycker för afhemtning till mindre belopp än tio liter.....	60.
5. Kameralförhållanden.....	61.
6. Politi.....	62.
Tab. Ll. Kommunala lån i Kristianstads län med längre afbetalningstid än två år, hvartill nådigt tillstånd erhållits under åren 1896-1900.....	63.
Tab. Mm. Personer, som under åren 1896-1900 i Kristianstads län undergått behandling såsom lösdrevare.....	69.
Tab. Nn. Insättarnes behållning vid bankkontoren i Kristianstads län åren 1895 och 1900.....	70.
Tab. Oo. Ersättningar till kommuner i Kristianstads län för bidrag till fattigvårdsafgifter enligt 29, 30 och 31 §§ fattigvårdsförordningen, åren 1896-1900.....	75.
Tabellbilagor.....	77-97.
Tab. 1. Folkmängden i Kristianstads län åren 1896-1900.....	77.
Tab. 2. Allmänna vägar och skjutsning i Kristianstads län åren 1896-1900.....	78.
Tab. 3. Hemman och lägenheter samt stadsjordar m. m. i Kristianstads län år 1900.....	79.
Tab. 4. Egendomar af fideikommissnatur i Kristianstads län år 1900...	80.
Tab. 5. Egendomar tillhörande inhemska aktiebolag, i Kristianstads län år 1900.....	81.
Tab. 6. Egendomar tillhörande främmande makters undersåtar, i Kristianstads län år 1900.....	84.
Tab. 7. Fromma stiftelser, stipendiifonder, pensionsanstalter, sjukkassor och dermed jemförliga inrättningar i Kristianstads län år 1900.....	85.

BIDRAG

TILL

SVERIGES OFFICIELA STATISTIK.

III) Kungl. Maj:ts Befallningshafvandes femårsberättelser. Ny följd. 9.

ÅREN

1896—1900.

K R I S T I A N S T A D S L Ä N .

1. Länets indelning och naturliga beskaffenhet.

Efter de öfverflyttningar från och till Kristianstads län, som vid 1891 års början egde rum och för hvilka redogjorts i förra femårsberättelsen, utgjorde länets hela *areal*, såsom äfven i samma femårsberättelse angafs, 6,444⁸⁰ qvkm., deraf 6,222⁴⁰ qvkm. land och 222⁴⁰ qvkm. vatten. Denna areal var fördelad emellan landsbygden och städerna sålunda:

	Land.	Vatten.	Summa.
	Qvkm.	Qvkm.	Qvkm.
Landsbygden	6,199 ⁶³	221 ⁸⁹	6,421 ⁵²
Städerna	22 ⁷⁷	0 ⁵¹	23 ²⁸
Hela länet	6,222 ⁴⁰	222 ⁴⁰	6,444 ⁸⁰

Under den period, hvarom nu är fråga, har länet icke undergått någon *förändring* till sina yttre gränser, utan är arealen oförändrad sådan den ofvan uppgifvits. Dock är härvid att märka, att arealberäkningarna beträffande land och vatten numera icke äro fullt tillförlitliga, enär, sedan desamma verkställes, åtskilliga sjösänkings- och vattenafledningsföretag utförts, hvarigenom en del mark, som förut inräknats i vattenarealen, blifvit torrlagd och sålunda vattenområdet minskats, under det att landarealen i motsvarande grad ökats.

Beträffande *gränsindelningen* inom länet har under femårsperioden endast vidtagits den förändring, att, jemlikt Eders Kungl.

Maj:ts förordnande i nådigt bref den 29 mars 1899, den till Jerrestads härad hörande delen af Borrbys socken, hvilken förut tillhörde Ingelstads härads väghållningsdistrikt och länsmansdistrikt, vid ingången af år 1900 i alla afseenden förenats med Ingelstads härad.

Sedan, på sätt i förra femårsberättelsen omnämndes, Eders Kungl. Maj:t genom nådigt bref den 8 december 1893 medgifvit, att det område vid Hesselholms jernvägsstation, hvarå genom nådiga brefven den 22 januari 1887 och den 28 juli 1888 byggnadsstadgan, brandstadgan och ordningsstadgan för rikets städer förklarats skola i tillämpliga delar blifva gällande, äfvensom det söder derom belägna, å en af kommissionslandtmätaren P. A. Bergman år 1899 upprättad karta med beskrifning upptagna område af Stoby socken — hvilka båda områden, tillsammans omfattande 149 hektar 34 ar 90 qvadratmeter, utgjorde delar af följande egendomar, nämligen frälsesäteriet $1\frac{7}{16}$ mantal n:r 1 Hesselholm, utsocknefrälsehemmanet $\frac{1}{2}$ mantal n:r 1 Låreda samt skattehemmanen $\frac{2}{3}$ mantal n:r 2, $\frac{5}{8}$ mantal n:r 3 och $\frac{3}{8}$ mantal n:r 4 Låreda i Stoby socken äfvensom skattehemmanen n:r 1 och 2 Kärråkra, hvarterda $\frac{2}{3}$ mantal, i Vankifva socken och Vestra Göinge härad — finge såsom en kommun för sig bilda en jemväl i fattigvårdshänseende från Stoby och Vankifva socknar afskild *köping*, benämnd Hesselholm, samt såsom

vilkor för att området finge komma i åtnjutande af den sålunda tillförsäkrade rättigheten att bilda egen kommun och köping stadgat, att de i området ingående fastighetsdelarna skulle, der så icke redan skett, hvar för sig åsättas mantal eller på annat behörigt sätt för alltid afsöndras från de stamhemman, dit de hörde, så har Eders Kungl. Maj:t genom nådigt bref den 12 september 1900, enär de i nådiga brefvet den 8 december 1893 föreskrifna vilkor dåmera kunde anses vara behörigen fullgjorda, förordnat, att ifrågavarande områden skulle vid ingången af år 1901 inträda i utöfningen af köpingsrättigheten samt i kommunalt och fattigvårdshänseende skiljas från de socknar de tillhörde.

Genom nådigt bref den 31 december 1897 har Eders Kungl. Maj:t medgifvit, att det område af Åhus by och hamnplats, för hvilket genom nådiga bref den 16 februari och 26 augusti 1892 faststälts plan och regleringskarta, finge, med undantag utaf de delar af så kallade Östra och Västra Tåppena, hvilka fölle inom nämnda område, såsom en kommun för sig bilda en jemväl i fattigvårdshänseende från Åhus socken afskild köping, benämnd Åhus, vid handhafvandet af hvars angelägenheter gällande förordning om kommunalstyrelse på landet skulle lända till efterrättelse, dock att, beträffande beräkningsgrunden för utöfvande af röst rätt i kommunens gemensamma angelägenheter samt för utgörande af bidrag till utgifter för kommunens gemensamma behof, de i förordningen om kommunalstyrelse i stad gifna bestämmelser skulle tillämpas. Såsom vilkor för att ifrågavarande område måtte komma i åtnjutande af rättigheten att bilda egen kommun och köping har tillika stadgats, att de i området ingående fastighetsdelarna skulle, der så icke redan skett, hvar för sig åsättas mantal eller på annat behörigt sätt för alltid afsöndras från de stamhemman, dit de hörde, vid äfventyr att, om sådant icke inom tio år derefter verkstälts, det gjorda medgifvandet komme att förfalla. Emellertid har ännu icke förklarande meddelats, att ofvannämnda vilkor fullgjorts, eller tiden bestämts, då området skall inträda i utöfningen af köpingsrättigheten samt i kommunalt och fattigvårdshänseende skiljas från de socknar det tillhör.

I Simrishamns *provinsialläkaredistrikt*, bestående af Ingelstads och Jerrestads härad, har i enlighet med derom meddelad föreskrift stationen för provinsialläkaren varit förlagd till staden Simrishamn, men då denna plats såsom belägen i en utkant af distriktet ansetts föga lämplig till bostad för läkaren och i följd deraf inom distriktet fråga uppstått om stationens förflyttning till en mera centralt belägen ort, har Eders Kungl. Maj:t genom nådigt bref den 4 juni 1897 förordnat, att vid dåvarande tjänsteinnehafvarens afgang stationen för provinsialläkaren uti ifrågavarande distrikt skulle förläggas till Hammenhög och att distriktet derefter skulle benämnas Hammenhögs provinsialläkaredistrikt. Som ombyte af tjänsteinnehafvare nämnda år egde rum, blef förändringen jemväl då genomförd.

I nådiga brefvet den 8 oktober 1897 har medgifvits, att Vestra Vrams, Östra Vrams, Östra Sönnarslöfs, Hufvaröds, Träne, Djurröds och Esphults socknar af Gärds härad, hvilka enligt nådiga brefvet den 10 mars 1893 fått bilda ett extra provinsialläkaredistrikt under en tid af fem år från samma års början, jemväl för åren 1898—1902 finge bilda ett extra provinsialläkaredistrikt med station för läkaren i Tollarp inom Vestra Vrams socken och med rätt för honom till tjänstårsberäkning

lika med civila läkare i statens tjenst, hvarjemte i nådiga brefvet den 25 februari 1898 medgifvits, att stationen för ifrågavarande extra provinsialläkare tills vidare finge vara förlagd å föreslagen plats vid vägen mellan Tollarps bro och Vestra Vrams kyrka, belägen omkring 200 meter från förutvarande stationen och å en plats, der ortens vägar sammanlöpte, samt omkring en kilometer från Tollarps jernvägsstation.

Utom förenämnda extra provinsialläkaredistrikt funnos i länet vid femårsperiodens början två dylika distrikt, nämligen dels Klippans distrikt, bildadt på grund af nådiga brefvet den 14 november 1862 och bestående af Gråmanstorps, Vedby, Riseberga och Färingtofta socknar af Norra Åsbo härad samt Qvidinge, Vestra Sönnarslöfs, Björnekulla, Broby och Stenestads socknar af Södra Åsbo härad jemte Norra Vrams socken i Malmöhus län, dels ock Båstads distrikt, bildadt på grund af nådiga brefvet den 19 oktober 1883 och bestående af Båstads, Hofs och Vestra Karups socknar af Bjäre härad jemte Skummeslöfs och Östra Karups socknar i Hallands län.

Derjemte har under perioden tillkommit ett extra provinsialläkaredistrikt, i det att genom nådigt bref den 17 juli 1896 medgifvits, att Åhus socken af Villands härad finge bilda ett sådant distrikt med station för läkaren i Åhus by och med rätt för honom till tjänstårsberäkning lika med civila läkare i statens tjenst till utgången af år 1901.

Vid femårsperiodens början voro i länet inrättade tre särskilda *veterinärdistrikt* med rätt för der tjenstgörande veterinärer till tjänstårsberäkning i likhet med den länsveterinärer åtnjuta, nämligen: på grund af nådiga brefvet den 29 mars 1893 ett distrikt, omfattande Norra Åsbo härad samt Qvidinge och Vestra Sönnarslöfs socknar i Södra Åsbo härad, med station för veterinären i Åby; på grund af nådiga brefvet den 17 augusti 1894 ett distrikt, omfattande Munka-Ljungby och Tostarps socknar af Norra Åsbo härad, Rebbelberga, Barkåkra, Hjarnarps, Förslöfs, Grefvie och Vestra Karups socknar af Bjäre härad samt Høja, Starby, Ausås och Ströfvelstorps socknar af Södra Åsbo härad, med station för veterinären i Engelholm; samt på grund af nådiga brefvet den 15 februari 1895 ett distrikt, omfattande Vinslöfs, Sörby, Gumlösa och Önnestads socknar af Vestra Göinge härad, Norra Strö och Färlöfs socknar af Östra Göinge härad samt Skepparslöfs, Träne, Vä, Norra Åsums och Köpinge socknar af Gärds härad, med station för veterinären i Kristianstad.

Under perioden har medgifvits rätt till dylik tjänstårsberäkning dels enligt nådiga brefvet den 5 mars 1897 för en i Båstad stationerad veterinär med tjenstgöringsdistrikt af Vestra Karups, Hofs och Båstads socknar, dels enligt nådiga brefvet den 14 juli 1899 för en i Brösarp stationerad veterinär med tjenstgöringsdistrikt af Raflunda, Brösarps, Andrarums, Eljaröds, Södra Mellby, Hvitaby och Fogeltofta socknar af Albo härad samt Vidtsköffe, Hörröds och Maglehems socknar af Gärds härad och dels enligt nådiga brefvet den 14 april 1900 för en i Simrishamn stationerad veterinär med tjenstgöringsdistrikt omfattande Simrishamns stad samt Jerrestads, Gladsax och Simris socknar af Jerrestads härad och Rörums socken af Albo härad.

Beträffande *ställen å länets landsbygd med större sammanträngd befolkning* har Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande i närmast föregående två femårsberättelser omnämnt, att enligt af Eders Kungl. Maj:t meddelade förordnanden byggnadsstadgan

och brandstadgan för rikets städer skola i tillämpliga delar gälla för vissa närmare angifna områden vid Åhus by och hamnplats, Hvitemölla, Kiviks, Baskemölla, Branteviks, Skillinge och Torekovs fiskelägen, Sösdala, Hesselholms, Hästveda, Osby, Klippans, Åstorps, Tomelilla och Smedstorps jernvägsstationer samt Hvilans samhälle.

Likaledes har förut omtalats, att i enlighet med förordnanden af Eders Kungl. Maj:t ordningsstadgan för rikets städer och helsovårdsstadgans för riket föreskrifter angående stad skola i tillämpliga delar vara gällande, ordningsstadgan i Båstads köping jemte samhällena Torekov, Hesselholm, Hvilan och Åhus samt helsovårdsstadgans föreskrifter å samtliga dessa ställen med undantag af Torekov äfvensom i samhällena Skillinge och Tomelilla.

Genom nådigt bref den 30 december 1898 har Eders Kungl. Maj:t gillat Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvandes den 1 maj 1897 meddelade beslut, att byggnadsstadgan och brandstadgan för rikets städer skulle i tillämpliga delar gälla för visst omkring Vinslöfs jernvägsstation beläget, å upprättadt karteutkast utmärkt område, som omfattade egor tillhörande prestgården nr 1 Vinslöv, klockaregården nr 4 Vinslöv, hemmanen nr 11 Vinslöv och Björa samt Kristianstad-Hesselholms jernväg och hvilket vid sedermera af landtmätare verkställd kartläggning befunnits innehålla en areal af tillhopa 58 hektar 51 ar 50 qvadratmeter. I samma nådiga bref har stadgats, att allt, som jemlikt byggnadsstadgan och brandstadgan för rikets städer i stad ankomme på stadsfullmäktige eller allmän rådstuga, skulle inom området tillkomma under år 1899 dess röstberättigade invånare vid allmänt sammanträde och från och med år 1900 municipalstämman; att hvad i byggnadsstadgan och brandstadgan vore föreskrifvet om polismyndighet, magistrat eller i dess ställe tillsatt styrelse eller drätselkammare skulle i afseende å ifrågavarande område gälla under åren 1899 och 1900 för en ordningsnämnd, bestående af en ordförande och fyra ledamöter, af hvilka ordföranden, benämnd ordningsman, skulle förordnas af Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande samt ledamöterna utses af samhällets röstberättigade invånare vid allmänt sammanträde eller vid fyllnadsval under år 1900 af municipalstämman, samt från och med år 1901 för municipalnämnden, dock att såväl under åren 1899 och 1900 som sedermera de skyldigheter, som enligt 10 § brandstadgan åläge polismyndighet och enligt 14 § af samma stadga magistrat eller poliskammare, öfverlättes på länsmannen i orten; samt att för utfölvande af inseende öfver områdets bebyggande skulle utses en byggnadsnämnd.

Med gillande af Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvandes underställda beslut den 2 februari 1899 har Eders Kungl. Maj:t förordnat dels i nådiga brefvet den 19 maj samma år, att ordningsstadgan, byggnadsstadgan och brandstadgan för rikets städer skulle i tillämpliga delar gälla ej mindre för det område vid Hvitemölla fiskeläge af omkring 29 tunnland 2 kappland, derå enligt nådiga brefvet den 16 september 1887 byggnadsstadgan och brandstadgan förut varit gällande, än äfven för ett derintill beläget område omfattande 42 hektar 12 ar 60 qvadratmeter, dels ock i nådiga brefvet den 15 december 1899, att helsovårdsstadgans föreskrifter angående stad skulle i tillämpliga delar gälla för samma områden.

Efter det vederbörande blifvit hörda och Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande afgifvit yttrande, huruvida i fråga om de inom Kristianstads län belägna områden, å hvilka lagen den 27

maj 1898 angående tillägg till förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862 egde tillämpning, påkallades ändring i de af Eders Kungl. Maj:t fastställda hufvudgrunder för bringande till verkställighet inom samma områden af ordningsstadgan, byggnadsstadgan och brandstadgan för rikets städer samt helsovårdsstadgan för riket, i hvad den afsåge stad, eller af en eller annan af dessa författningar, äfvensom huruvida särskilda omständigheter i vissa fall påkallade undantag från de i lagen gifna stadganden eller nödvändiggjorde annan ordning för municipalsamhälles beslutande- och beskattningsrätt, har Eders Kungl. Maj:t genom nådiga bref den 19 maj och 15 december 1899 förordnat, att med afseende å samma författningars tillämpning skulle med ingången af år 1900 iakttagas vissa förändrade bestämmelser beträffande municipalsamhällena Båstad, Åhus, Hesselholm, Hvilan, Hvitemölla, Baskemölla, Kivik, Klippan, Tomelilla, Hästveda, Osby, Åstorp, Skillinge, Smedstorp, Sösdala och Brantevik, hvaremot i afseende å Torekovs municipalsamhälle förklarats, att omförmälda lag den 27 maj 1898 icke skulle ega tillämpning å detsamma.

De meddelade förändrade bestämmelserna, hvilka i allmänhet varit likartade för alla samhällena, hafva i hufvudsak innehållit, att allt, som jemlikt ordningsstadgan, byggnadsstadgan och brandstadgan för rikets städer ankomme på stadsfullmäktige eller allmän rådstuga, skulle inom hvar samhälle tillkomma dess municipalstämman eller, der municipalfullmäktige blifvit i behörig ordning utsedda, dessa fullmäktige; att hvad i ordningsstadgan, byggnadsstadgan och brandstadgan vore föreskrifvet om polismyndighet, magistrat eller i dess ställe tillsatt styrelse eller drätselkammare skulle gälla för samhällets municipalnämnd, dock med iakttagande, dels att de skyldigheter, som enligt 10 § brandstadgan åläge polismyndighet och enligt 14 § af samma stadga magistrat eller poliskammare, öfverlättes på länsmannen i orten, dels att hvad enligt 13 § af ordningsstadgan tillhörde polismyndighet skulle tillkomma kronofogden i orten, dels att municipalnämnden icke egde utföva den rätt, som enligt 21 § af ordningsstadgan tillkomme magistrat att i vissa der afsedda fall utfärda nya med bötesbestämmelser förenade ordningsföreskrifter, utan borde nämnden, der behovet af sådan föreskrift funnes vara så trängande, att det i 20 § ordningsstadgan föreskrifna förfaringssätt skulle medföra vådlig tidsutdrägt, genast underställa frågan Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvandes bepröfvande, dels ock att municipalnämnden icke heller egde utföva den polismyndighet i stad uti 22 § af ordningsstadgan tillerkända rätt att genom föreläggande af vite tillhålla den, som tredskades, att ställa sig en af samma myndighet gifven föreskrift till efterrättelse, utan borde municipalnämnden, der sådan vitesbestämmelse ansåges i särskildt fall erforderlig, derom hos Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande göra anmälan; att för hvar samhälle skulle finnas på föreskrifvet sätt utsedd byggnadsnämnd och helsovårdsnämnd; samt att de åligganden och befogenheter, som enligt §§ 5, 7, 8 och 24 helsovårdsstadgan i stad tillkomme magistrat, stadsfullmäktige och allmän rådstuga, skulle inom hvar och ett af ifrågavarande samhällen tillkomma, magistratens kronofogden i orten och stadsfullmäktiges och allmänna rådstugans municipalstämman eller, i förekommande fall, municipalfullmäktige.

Endast i ett af dessa samhällen, nämligen Baskemölla, har det ansetts erforderligt att åt Eders Kungl. Maj:ts Befallnings-

hafvande inrymma rätt att i någon mån utöfva inflytande på municipalnämndens sammansättning genom att utse ordförande i densamma, hvilken ordförande skall benämnas ordningsman.

Med tillämpning af de sålunda stadgade hufvudgrunder har Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande i kungörelser den 21 juni och den 18 december 1899 utfärdat ytterligare erforderliga bestämmelser för meromförmälda författningars tillämpning i nu ifrågakomna municipalsamhällen.

Enligt beslut den 14 oktober 1899 har municipalstämman i Kivik öfverlåtit åt 20 municipalfullmäktige att handlägga och afgöra de till stämmans behandling hörande ärenden i de fall sådant enligt lag får ega rum, men hafva, så vidt för Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande blifvit anmaldt, municipalfullmäktige icke blifvit utsedda i något annat af municipalsamhällena i länet.

En öfversigt af de vid femårsperiodens slut befintliga municipalsamhällen innefattas i *tabell A*.

Planer för ordnande och bebyggande af områden af nu ifrågavarande slag hafva under perioden af Eders Kungl. Maj:ts blifvit fastställda den 9 oktober 1896 för Skillinge fiskeläge och den 22 januari 1898 för Sösdala stationssamhälle.

I detta sammanhang torde böra nämnas, att Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande den 26 april 1900 utfärdat särskild byggnadsstadga och brandstadga äfvensom byggnads- och brandordningar för municipalsamhället i Kivik samt den 31 maj 1900 särskild byggnadsstadga, brandstadga och ordningsstadga jemte

byggnads- och brandordningar för köpingen Båstad samt att i öfrigt blifvit af Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande fastställda dels byggnadsordningar den 19 februari 1896 för Hessleholm, den 25 februari 1896 för Klippan, den 1 maj 1896 för Åstorp, den 4 augusti 1898 för Sösdala, den 4 juli 1900 för Osby, den 21 juli 1900 för Smedstorp och den 13 september 1900 för Vinslöf, dels ock brandordningar den 19 februari 1896 för Hessleholm, den 20 augusti 1896 för Osby, den 8 juni 1898 för Tomelilla, den 23 september 1898 för Åstorp, den 21 juli 1900 för Smedstorp och den 13 september 1900 för Vinslöf.

Angående anordningar i *städerna*, som afse dessas indelning och bebyggande, administration och ordningsföreskrifter m. m., har Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande för denna period att anteckna följande:

1:o) beträffande Kristianstad.

Genom nådig resolution den 28 juni 1897 har Eders Kungl. Maj:ts fastställt ett af Kristianstads och Vä församlingar vid gemensam kyrkostämma den 14 april samma år antaget förslag till särskild röstgrund vid prestval inom nämnda församlingar.

Enligt nådigt bref den 29 september 1899 har af Eders Kungl. Maj:ts fastställts en af stadsfullmäktige i Kristianstad beslutad ändring i den genom nådiga brevet den 8 juni 1888 fastställda plan för reglering af stadsdelen Östermalm.

Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande har fastställt den 7 maj 1896 ändring i den af Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande den 3 februari 1876 för staden utfärdade brandordning,

Tab. A. *Municipalsamhällen i Kristianstads län, för hvilka ordningsstadgan, byggnadsstadgan och brandstadgan för rikets städer samt helsovårdsstadgans för riket föreskrifter rörande stad äro gällande, med uppgift å folkmängd, taxeringsvärde å fastighet samt för bevilning uppskattad inkomst, vid 1900 års slut.*

Municipalsamhälle.	Dag för kungl. bref beträffande tillämpning af				Folkmängd.	Taxeringsvärde.			För bevilning uppskattad inkomst.
	ordningsstadgan.	byggnadsstadgan.	brandstadgan.	helsovårdsstadgan.		Å jordbruksfastighet. Kronor.	Å annan fastighet. Kronor.	Summa. Kronor.	
Båstads köping	1/5 85	—	—	31/12 94	578	—	632,200	632,200	117,429
Torekovs fiskeläge i Torekovs socken	31/12 79	22/1 87	22/1 87	—	505	74,700	196,300	271,000	37,498
Åstorps stationssamhälle i Björnekulla socken	—	15/7 87	15/7 87	—	832	55,000	361,100	416,100	91,735
Klippans stationssamhälle i Gråmanstorps socken	—	22/1 87	22/1 87	—	1,502	182,100	1,256,200	1,438,300	290,625
Hessleholms stationssamhälle i Stoby och Vankifva socknar	28/7 88	22/1 87	22/1 87	21/6 88	2,156	16,000	1,645,500	1,661,500	463,690
Sösdala stationssamhälle i Norra Mellby socken	—	17/2 93	17/2 93	—	491	—	182,600	182,600	40,473
Vinslöfs stationssamhälle i Vinslöfs socken	—	30/12 98	30/12 98	—	464	—	285,600	285,600	53,769
Hästveda stationssamhälle i Hästveda socken	—	11/3 87	11/3 87	—	390	16,400	134,400	150,800	34,571
Osby stationssamhälle i Osby socken	—	15/7 87	15/7 87	—	1,175	109,400	228,300	337,700	88,976
Åhus by och hamnplats i Åhus socken	24/4 90	11/6 87	11/6 87	14/8 90	1,121	202,200	982,100	1,184,300	215,362
Hvilans samhälle i Norra Åsums socken	28/7 88	4/11 87	4/11 87	21/6 88	700	17,400	282,100	299,500	64,530
Hvitemölla fiskeläge i Hvitemölla socken	19/5 99	16/6 87 o. 19/5 99	16/6 87 o. 19/5 99	15/12 99	466	4,500	48,000	52,500	9,000
Kiviks fiskeläge i Södra Mellby och Hvitemölla socknar	—	3/12 86 o. 16/5 90	3/12 86 o. 16/5 90	—	755	12,100	92,900	105,000	34,307
Tomelilla stationssamhälle i Tryde socken	—	22/1 87	22/1 87	24/5 95	1,086	89,100	538,900	628,000	213,503
Smedstorps stationssamhälle i Smedstorps socken	—	3/10 90	3/10 90	—	178	14,500	110,300	124,800	54,685
Baskemölla fiskeläge i Gladsax socken	—	17/5 89	17/5 89	—	238	10,700	46,500	57,200	35,515
Branteviks fiskeläge i Simris och Östra Nöbbelöfs socknar	—	19/10 94	19/10 94	—	1,102	21,000	163,800	184,800	176,680
Skillinge fiskeläge i Östra Hoby socken	—	23/8 89	23/8 89	17/2 93	652	9,100	81,400	90,500	54,777

den 2 november 1898 förändrad taxa för dragarne vid stadens hamn i Åhus och den 8 juni 1899 särskildt ordningsstadgande i afseende å färdande med velociped inom staden eller dess område.

2:o) beträffande Simrishamn.

Genom nådigt bref den 11 mars 1898 har Eders Kungl. Maj:t fastställt arbetsordning och lönestat för stadens embets- och tjänstemän.

Af Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande har den 2 februari 1898 fastställts brandordning för staden.

Vid femårsperiodens slut hade länet 3 städer, 1 köping och 143 landskommuner jemte del af Hishults kommun, som i öfrigt tillhör Hallands län. Köpingen Båstad utgör icke egen kommun utan bildar med Båstads socken i öfrigt en kommun. Köpingen skulle emellertid enligt lagen den 27 maj 1898 angående tillägg till förordningen om kommunalstyrelse på landet utgöra ett municipalsamhälle. Dessutom funnos 17 dylika samhällen å länets landsbygd, som är *indelad* i 4 fögderier med 10 härad och 23 länsmansdistrikt.

Städerna hafva egen jurisdiktion med rådstufvurätt och magistrat. I Kristianstad och Engelholm är borgmästaren och i Simrishamn magistraten öfverexekutor. I öfrigt är länet i *judicielt* hänseende fördeladt på 6 domsagor och 7 tingslag. Samtliga domsagor, som bestå af särskilda härad, utgöra hvar för sig ett tingslag med undantag af Östra Göinge och Villands härads domsaga.

Jemte Malmöhus och Blekinge län bildar länet området för Hofrättens öfver Skåne och Blekinge jurisdiktion.

Länet, som utgör ett landstingsområde, har under perioden representerats af 7 ledamöter i *Riksdagens* Första Kammare. För val af ledamot i Riksdagens Andra Kammare bildar staden Kristianstad 1 valkrets och länets landsbygd 7 valkretsar, en för hvar tingslag. Städerna Engelholm och Simrishamn utgöra en valkrets gemensamt med städerna Trelleborg, Skanör och Falsterbo i Malmöhus län.

I *eklesiastiskt* hänseende omfattar länet 3 stads- och 143 landsförsamlingar, jemte del af Hishults församling, fördelade på 80 pastorat och 9 kontrakt.

Den inom länet förlagda *militärstyrkan* tillhör 1:sta arméfördelningen. Vendes artilleriregemente, som förut haft sex batterier i Kristianstad och fyra batterier i Landskrona, har i enlighet med den af Riksdagen antagna 1892 års förbättrade härordning under år 1897 i sin helhet, dock inskränkt till endast åtta batterier, blifvit förlagdt till förstnämnda stad, der för detsamma blifvit ytterligare uppförd en ny kasernbyggnad jemte stallar och ridhus. Sedermera hafva tillkommit beväringssbarack med stallar för regementet tilldeladt värnpligtsmanskap. Dessutom hafva inom länet delvis varit förlagda Skånska husar- och dragonregementena samt Norra och Södra Skånska infanteriregementena.

Med hänseende till värnpligtiges inskrifning har länet under perioden dels omfattat Norra Skånska infanteriregementets 1:sta inskrifningsområde, utgörande regementets norra bataljonsområde med fyra kompaniområden, dels ock ingått såsom del i Södra Skånska infanteriregementets inskrifningsområde och dess östra bataljonsområde med två kompaniområden, af hvilka dock det ena endast delvis fallit inom länet.

Beträffande *helsovården* är länet med undantag af städerna Kristianstad och Simrishamn, der stadsläkare äro anställda, in-

deladt i 6 provinsialläkaredistrikt: Kristianstads, Engelholms, Hesselholms, Broby, Brösarps och Hammenhögs, hvarjemte finnas 4 extra provinsialläkaredistrikt: Klippans, Båstads, Tollarps och Åhus.

Vidkommande *tullväsendet* tillhör länet Södra distriktet med tullkammare i Åhus och Simrishamn samt tullplatser i Engelholm, Torekov och Båstad. Åhus tullkammaredistrikt sträcker sig å länets östra kust från Blekinge läns gräns till Skepparps å, hvarest Simrishamns tullkammaredistrikt vidtager och sträcker sig till Sandby bäck. Kusten derifrån till Malmöhus läns gräns ingår i Ystads tullkammaredistrikt, likasom länets västra kust utgör del af Helsingborgs tullkammaredistrikt.

I öfverensstämmelse med förenämnda indelning i tullkammaredistrikt är länet äfven indeladt i fyra olika *sjömanshusdistrikt*, så att till distriktet för Kristianstads sjömanshus, som finnes i Åhus, räknas nämnda stad jemte Vestra och Östra Göinge, Villands och Gårds härad samt den del af Raflunda socken i Albo härad, som är belägen norr om Skepparps å, till Simrishamns sjömanshusdistrikt nämnda stad jemte öfriga delen af Albo härad, Jerrestads härad och Ingelstads härad med undantag af Löderups och Valleberga socknar, till Ystads sjömanshusdistrikt sistnämnda två socknar samt till Helsingborgs sjömanshusdistrikt Norra och Södra Åsbo samt Bjäre härad med staden Engelholm.

Med afseende på *lotsväsendet* tillhör länet Malmö lotsfördelning med lotsplatser i Åhus, Simrishamn, Skillinge, Engelholm och Torekov.

I fråga om *skogsväsendet* omfattar länet, som jemte Blekinge, Malmöhus och Hallands län bildar Södra distriktet, hela Engelholms revir samt delar af Blekinge-Åhus och Malmöhus revir.

Jemte Kronobergs, Hallands, Malmöhus och Blekinge län bildar länet Södra *väg- och vattenbyggnadsdistriktet*.

Länet utgör ett distrikt för en statens *landtbruksingeniör*.

I länet, för hvilket i dess helhet tjänstgör en länsveterinär med station i Broby, äro inrättade sex särskilda *veterinärdistrikt* med stationer för distriktsveterinärerna i Klippan, Engelholm, Kristianstad, Båstad, Brösarp och Simrishamn.

För *justering af mått och vigrter* är länet deladt på två distrikt.

Tillika med Malmöhus och Blekinge län utgör länet Södra *döfstumskoledistriktet*.

Samma område bildar ett tjänstgöringsdistrikt för en *yrkesinspektör*, benämndt Malmö distrikt.

Slutligen har vid rikets indelning i distrikt för *inspektörer af passagerareångfartyg* länet tillagts det Sydvestra distriktet.

Beträffande länets *naturliga beskaffenhet* är att märka, att länet, som ligger emellan 55° 22' och 56° 32' nordlig bredd samt innefattar de norra och östra delarna af landskapet Skåne, gränsar i sydvest och vester till Malmöhus län, i vester till Kattegat, i norr till Hallands och Kronobergs län, i öster dels till Blekinge län och dels i öfrigt äfvensom i söder till Östersjön.

Största delen af länet utgör ett kuperadt högländ, bildande en fortsättning af det småländska högländet, derifrån genom Vestra Göinge härad ända ned till Malmöhus läns gräns sträcker sig en bred högländ bygd, som i allmänhet höjer sig omkring 100 meter öfver hafvet. Från denna platå sänker sig landet åt vester till Kattegat och åt öster till Östersjön, och från densamma utgår äfven åt sydost den s. k. Linderödsåsen, hvilken

på sina ställen når en höjd af mer än 150 meter och fortsätter ända till Östersjön, der den ett stycke norr om Simrishamn slutar med en bergkulle, benämnd Stenshufvud. Vester om nämnda höjdplatå och skild derifrån genom Rönneåns dal sträcker sig Söderåsen åt sydost in i Malmöhus län. Äfven denna ås har här i länet punkter, som höja sig mer än 150 meter öfver hafvet. I öster nära gränsen emot Blekinge samt emellan Ifösjön och sjön Immeln ligger en grupp höjder, hvilka resa sig mer än 100 meter öfver hafvet, och sjelfva gränsen går öfver det s. k. Ryssberget, hvars högsta topp, belägen i Näsums socken, uppgår till en höjd af 150 meter. Begränsade af omnämnda höjdsträckningar finnas i länet trenne större slättbygder. Den sydligaste upptager kusttrakten vid Simrishamn samt landet vester och söder derom, innefattande större delen af Ingelstads och Jerrestads härad. I nordväst utbreder sig en stor slätt omkring Rönne å, upptagande större delen af Norra Åsbo samt betydande delar af Södra Åsbo och Bjäre härad. Länets största slättbygd är låglandet omkring Helgeåns nedre lopp eller den s. k. Kristianstadsslätten, hvilken omfattar södra och största delen af Villands härad, nordöstra delen af Gärds härad samt mindre delar af Östra och Vestra Göinge härad.

Länet genomflytes af två större vattendrag, Helge å och Rönne å. Den förra, som upprinner i Jönköpings län och der-efter går genom Kronobergs län, der den upptager vattnet från sjön Möckeln, flyter genom länet mest i sydostlig riktning genom Vestra och Östra Göinge, Gärds och Villands härad. Efter att hafva passerat genom Osbysjön samt de tre grunda, af vass uppfyllda sjöarna Araslöfssjön, Helgesjön och Yngsjösjön utrinne denna å i Östersjön genom två utlopp, det ena vid Åhus och det andra omkring en mil sydligare vid Yngsjö. Det förnämsta

tillflödet till Helge å är den från vester kommande Almaån, hvilken utgör aflöpp för den inom Vestra Göinge härad belägna Finjasjön. Rönneån, hvilken bildar aflöpp för Ringsjön i Malmöhus län, rinner i Kristianstads län i nordvästlig riktning genom Norra Åsbo härad samt vidare i gränsen mellan detta samt Södra Åsbo och Bjäre härad och utfaller ett stycke nedanför Engelholm i den från Kattegat inskjutande Skelderviken. Denna å upptager under sitt lopp i länet flere tillflöden, de större alla kommande från öster. I Ifösjön utfaller Näsumsån, som upprinner i Blekinge län, der den benämnes Holjeån; och har nämnda sjö sitt utlopp i Östersjön genom den korta Skräboån. På länets östra kust söder om Yngsjö utfalla flera åar, af hvilka dock ingen är af nämnvärd betydelse. De största insjöarna i länet äro Ifösjön, hvilken äfven är Skånes största sjö, samt Immeln och Finjasjön. Bland mindre sjöar äro att märka Oppmannasjön och Råbelöfssjön i Villands härad, Tydingesjön i Östra Göinge härad, Luhr- och Bubbarpsjöarna samt Vittsjön i Vestra Göinge härad äfvensom Vester- och Rösjöarna i Norra Åsbo härad.

De nordligaste, intill Halland och Småland belägna äfvensom de mellersta, mera höglända delarna af länet äro skogbevuxna och hafva ett jemförelsevis hårdare klimat än slättbygderna och kusttrakterna. I de förra delarna är jordmånen oftast sandig och mager, under det att den i de senare i allmänhet är af god beskaffenhet och mångenstädes så bördig, att den kan jemställas med den bästa i landet. Länet njuter i allmänhet af ett mildt klimat. Hurudan *medeltemperaturen* i staden Kristianstad varit under perioden utvisas af *tabell B*.

Nederbördsmängden i länet vexlar betydligt. *Tabell C* angifver nederbördsmängden i millimeter å fyra olika ställen i länet under perioden.

Tab. B.

Medeltemperaturen i Kristianstad åren 1896—1900.

År.	Jan.	Febr.	Mars.	April.	Maj.	Juni.	Juli.	Aug.	Sept.	Okt.	Nov.	Dec.	Året.
1896	— 0.1	+ 1.1	+ 2.6	+ 5.6	+ 10.9	+ 17.5	+ 18.2	+ 15.0	+ 12.0	+ 8.8	+ 2.4	— 0.3	+ 7.81
1897	— 2.9	— 2.0	+ 1.8	+ 5.4	+ 11.5	+ 16.3	+ 16.5	+ 17.4	+ 11.9	+ 6.8	+ 3.7	+ 2.0	+ 7.37
1898	+ 3.0	+ 0.8	+ 1.5	+ 4.3	+ 9.8	+ 14.5	+ 14.2	+ 15.1	+ 12.1	+ 7.5	+ 5.1	+ 3.9	+ 7.65
1899	+ 0.9	+ 1.1	+ 1.0	+ 5.6	+ 10.4	+ 13.7	+ 18.2	+ 15.2	+ 11.8	+ 7.9	+ 6.9	— 0.4	+ 7.69
1900	— 0.8	— 2.0	+ 0.0	+ 5.2	+ 8.9	+ 15.6	+ 18.0	+ 16.5	+ 13.0	+ 8.0	+ 4.9	+ 3.1	+ 7.53

Tab. C.

Nederbördsmängd i Kristianstads län åren 1896—1900.

	Jan.	Febr.	Mars.	April.	Maj.	Juni.	Juli.	Aug.	Sept.	Okt.	Nov.	Dec.	Året.
1896. Hallands Väderö . . . mm.	28.6	9.2	66.6	47.9	23.8	46.0	29.0	91.7	71.9	85.1	27.3	33.3	560.4
Mellby	11.2	14.9	56.1	26.1	28.7	56.5	46.5	69.8	57.7	72.9	33.0	18.9	492.3
Kristianstad	7.4	7.8	66.7	29.9	44.6	38.4	39.2	69.6	47.8	69.1	14.2	18.0	452.7
Sandhamnaren	16.1	6.9	66.3	10.3	18.9	33.3	6.0	55.3	44.9	94.6	13.0	36.0	401.6
1897. Hallands Väderö . . .	7.2	20.1	45.8	32.1	41.1	20.0	80.8	54.8	96.4	22.4	32.2	37.0	489.9
Mellby	15.3	12.7	80.3	22.9	21.1	25.4	119.7	59.3	70.7	15.6	29.2	29.4	501.6
Kristianstad	43.6	8.8	67.0	20.7	25.3	30.3	123.4	66.0	62.6	10.8	21.1	17.6	497.2
Sandhamnaren	14.6	11.5	76.1	31.8	36.8	52.4	140.8	45.0	59.8	16.0	29.8	17.8	532.4
1898. Hallands Väderö . . .	41.8	36.3	54.3	39.4	64.1	101.1	41.7	110.2	57.3	11.5	43.9	119.9	721.5
Mellby	32.3	32.2	32.4	28.0	68.8	41.2	31.7	38.5	31.7	2.9	32.1	76.2	448.0
Kristianstad	20.2	38.0	89.1	45.9	79.0	61.1	57.2	59.4	40.3	13.1	42.7	80.8	626.8
Sandhamnaren	29.0	42.4	80.1	46.3	60.8	24.2	40.0	47.0	54.2	34.1	32.3	46.9	537.3
1899. Hallands Väderö . . .	41.2	38.4	18.2	44.1	20.9	23.1	28.5	13.5	75.7	50.8	39.8	33.4	427.6
Mellby	51.9	22.6	4.6	29.9	5.3	19.4	20.1	56.4	56.3	27.4	41.0	32.2	367.1
Kristianstad	56.2	34.1	19.1	41.7	17.6	31.7	48.6	28.0	82.2	28.1	30.3	38.2	455.8
Sandhamnaren	52.5	33.5	23.7	40.2	4.6	15.6	9.7	8.0	54.5	20.5	27.3	36.0	326.1
1900. Hallands Väderö . . .	65.3	47.4	27.9	20.9	16.8	36.5	88.7	87.9	64.5	85.3	44.6	59.1	644.9
Mellby och Esphult ¹⁾ . .	39.4	90.4	48.4	43.0	17.7	30.4	39.8	99.9	51.4	116.3	45.2	98.5	720.4
Kristianstad	52.4	58.7	32.9	24.6	14.5	31.5	47.4	124.9	33.2	105.0	40.8	59.5	625.4
Sandhamnaren	61.1	39.8	31.2	19.4	25.6	42.0	31.4	94.2	32.6	90.4	35.7	66.3	569.7

¹⁾ Mellby station upphörde med januari månads slut; i stället började Esphult.

2. Invånare.

Af **tabell 1** inhemtas, att länets kyrkoskrifna *folkmängd* vid 1900 års slut uppgick till 219,166 personer, deraf 106,864 män och 112,302 kvinnor, under det att mantalsskrifna invånarnes antal samtidigt utgjorde 219,072, deraf 106,671 manliga och 112,401 qvinliga. Den mantalsskrifna befolkningen understiger sålunda den kyrkoskrifna med 94 personer. Såväl i städerna Engelholm och Simrishamn som å landsbygden i dess helhet är antalet af den mantalsskrifna befolkningen något högre än af den kyrkoskrifna. Ett motsatt förhållande gör sig gällande i staden Kristianstad likasom inom Åsbo fögderi taget i och för sig.

Den kyrkoskrifna folkmängden är så fördelad emellan landsbygden och städerna, att å landsbygden bo 204,002 och i städerna 15,164 personer. På hvarje kvadratkilometer af länets hela areal komma 34 invånare. *Folkmängdstätheten* på landsbygden är emellertid inom olika delar mycket vexlande. Så komma på en kvadratkilometer:

Inom Jerrestads härad	62 invånare.
» Ingelstads »	59 »
» Bjäre »	51 »
» Södra Åsbo »	50 »
» Albo »	36 »
» Gärds »	35 »
» Villands »	30 »
» Norra Åsbo »	24 »
» Östra Göinge »	24 »
» Vestra Göinge »	23 »

Länets folkmängd, som under de tre närmast föregående femårsperioderna nedgått, har äfven sjunkit under förevarande period, derunder den kyrkoskrifna befolkningens antal minskats med 692 personer. Denna minskning, som är betydligt mindre än den under föregående perioder, faller dock endast landsbygden till last, enär folkmängden i samtliga städerna något ökats. Enahanda har äfven förhållandet varit i flere härad. I hvad mån *ökning* eller *minskning* af folkmängden inom olika delar af länet under perioden egt rum framgår af följande öfversigt:

	Invånare år 1895.	Invånare år 1900.	Ökning (+) eller minskning (-).
Kristianstads stad	9,985	10,318	+ 333
Simrishamns »	2,022	2,062	+ 40
Engelholms »	2,308	2,784	+ 476
Norra Åsbo härad	25,369	24,932	— 437
Södra Åsbo »	12,273	12,811	+ 538
Bjäre »	14,818	14,396	— 422
Vestra Göinge »	33,149	33,333	+ 184
Östra Göinge »	26,386	26,154	— 232
Villands »	23,513	23,645	+ 132
Gärds »	22,471	22,638	+ 167
Albo »	11,401	11,083	— 318
Ingelstads »	24,951	25,607	+ 656
Jerrestads »	11,212	9,403	— 1,809

Såsom ofvan omnämnts, öfverfördes vid 1900 års början till Ingelstads härad den till Jerrestads härad förut hörande delen af Borrbys socken. I denna sockendel funnos vid 1899 års slut 1,527 personer, hvilka ingå i invånareantalet i Ingelstads härad vid 1900 års slut, hvadan någon tillväxt i folkmängd i sjelfva verket icke förekommit i nämnda härad, utan i stället en minskning af 871 personer eller mer än hvad minskningen utgjort för länet i dess helhet. Å andra sidan bör invånareantalet i ofvan-nämnda sockendel afräknas å folkmängdsnedgången i Jerrestads härad, hvarigenom den kommer att utgöra endast 282 personer. Det är således inom Norra Åsbo, Bjäre, Östra Göinge, Ingelstads och Jerrestads härad nedgång i folkmängden egt rum, och har den varit särskildt stor i de båda sistnämnda häraderna jemte Bjäre härad. Den har nämligen utgjort i Ingelstads 3·3 %, i Jerrestads 2·9 % och i Bjäre härad 2·8 %. Likasom under närmast föregående period har folkökningen i städerna både absolut och relativt varit störst i Engelholm, der den uppgått till omkring 17 procent. Då nativitets- och dödlighetsförhållandena å nämnda delar af landsbygden icke under perioden företett sådana förändringar, att folkminskningen deraf kan förklaras, torde anledningen till densamma likasom förut vara att söka allenast i utflyttning från länet. Beträffande *folkmängdsförhållandena* i länet under senaste tio år särskildt med hänsyn till dödlighets- och födelseprocenten samt procenten af oäkta födde hänvisas till *tabell D* (sid. 8).

Äktenskapsfrekvensen i länet under samma tioårsperiod likasom antalet äktenskapsskilnader utvisas af nedanstående tabell.

År.	Ingångna äktenskap.			Äktenskapsskilnader.		
	Lands- bygden.	Städerna.	Summa.	Lands- bygden.	Städerna.	Summa.
1891	998	89	1,087	6	1	7
1892	1,009	101	1,110	11	—	11
1893	1,014	94	1,108	13	4	17
1894	1,062	91	1,153	7	1	8
1895	1,114	104	1,218	10	2	12
1896	1,057	80	1,137	15	9	24
1897	1,120	88	1,208	12	2	14
1898	1,067	97	1,164	10	4	14
1899	1,139	91	1,230	16	3	19
1900	1,168	88	1,256	3	8	11

Utvandringen till främmande land, churu under periodens första och sista år ganska betydlig, har dock, jemförd med hvad förhållandena varit under föregående perioder, i högst väsentlig mån aftagit. Den har nu såsom förut förnämligast företagits till Amerikas Förenta stater och Danmark samt något litet till Tyskland. Orsaken till nedgången i detta hänseende torde vara att finna dels i de tryckta konjunkturer, som varit rådande i Amerika äfven under denna period, samt den minskade utsigt till god arbetsförtjenst, som i följd deraf varit att vänta der-

städes, dels ock framför allt i lättheten att i hemlandet erhålla stadigvarande arbete med högst betydligt stegrade arbetslöner på alla områden. Det skadliga inflytandet af emigrationen har i icke obetydlig grad neutraliserats af den samtidigt pågående *immigrationen*, hvilket utvisas af *tabell E*, som upptager emigrationen från och immigrationen till länet under senaste tioårs-period.

Under det att utvandringen till Amerika omfattar personer, som, om än de icke hafva för afsigt att för alltid öfvergifva fäderneslandet, dock ämna blifva borta mera stadigvarande och längre tid, till dess de hunnit förvärfva så mycket, att de kunna

återvända mera välbergade, så har utvandringen till Danmark och Tyskland en mera tillfällig karakter. Dit begifva sig företädesvis tjenare, arbetsfolk och handverkare för erhållande af tillfällig arbetsförtjenst, de senare äfven för vinnande af utbildning i sina yrken. Glädjande är emellertid att, då under föregående perioden icke så få af dessa utvandrare, hvilka fallit fattigvården till last i det främmande landet, blefvo derifrån hemsända, sådana hemsändningar numera sällan förekomma. Under den period, hvarom nu är fråga, har af myndigheter i Danmark och Tyskland gjorts framställning om *hemsändning* hit till landet och emottagande till försörjning härstädes af det i nedanstående tabell upptagna antal personer från Kristianstads län, hvilka fallit fattigvården i något af förenämnda länder till last:

Tab. D. Folkmängdsförhållandena i Kristianstads län åren 1891—1900.

	Folk- mängd vid årets slut.	Döde.		Födde.			Ökta födde (både lef- vande och dödfödde).	
		Antal.	% af folk- mängden.	Lefvande födde.	Hela antalet.	% af folk- mängden.	Antal.	% af hela antalet födde.
1891. Landsbygden .	207,121	3,493	1·69	5,159	5,283	2·55	527	9·98
Städerna . . .	13,590	238	1·75	375	385	2·83	65	16·88
Hela länet . .	220,711	3,731	1·69	5,534	5,668	2·57	592	10·44
1892. Landsbygden .	205,329	4,045	1·97	4,909	5,033	2·45	515	10·23
Städerna . . .	13,682	244	1·78	347	358	2·62	72	20·11
Hela länet . .	219,011	4,289	1·95	5,256	5,391	2·46	587	10·89
1893. Landsbygden .	204,957	3,677	1·79	5,151	5,290	2·58	555	10·49
Städerna . . .	13,795	212	1·54	335	346	2·51	50	14·45
Hela länet . .	218,752	3,889	1·77	5,486	5,636	2·58	605	10·73
1894. Landsbygden .	205,950	3,548	1·72	4,980	5,114	2·48	566	11·07
Städerna . . .	14,137	248	1·75	331	340	2·41	62	18·24
Hela länet . .	220,087	3,796	1·72	5,311	5,454	2·48	628	11·51
1895. Landsbygden .	205,543	3,424	1·67	5,128	5,284	2·57	537	10·16
Städerna . . .	14,315	218	1·52	331	338	2·36	46	13·61
Hela länet . .	219,858	3,642	1·65	5,459	5,622	2·56	583	10·37
1896. Landsbygden .	205,100	3,467	1·69	5,034	5,152	2·51	574	11·14
Städerna . . .	14,502	237	1·63	349	359	2·46	70	19·49
Hela länet . .	219,602	3,704	1·68	5,383	5,511	2·51	644	11·68
1897. Landsbygden .	204,941	3,658	1·78	5,086	5,220	2·55	572	10·95
Städerna . . .	14,647	229	1·56	352	364	2·49	68	18·68
Hela länet . .	219,588	3,887	1·77	5,438	5,584	2·54	640	11·44
1898. Landsbygden .	205,000	3,376	1·65	4,966	5,128	2·50	561	10·93
Städerna . . .	14,671	217	1·48	339	352	2·40	62	17·61
Hela länet . .	219,671	3,593	1·64	5,305	5,480	2·49	623	11·37
1899. Landsbygden .	204,531	3,745	1·83	4,911	5,037	2·46	562	11·16
Städerna . . .	14,876	230	1·55	343	353	2·37	56	16·15
Hela länet . .	219,407	3,975	1·81	5,254	5,390	2·46	618	11·46
1900. Landsbygden .	204,002	3,465	1·70	5,030	5,156	2·53	569	11·03
Städerna . . .	15,164	226	1·49	372	380	2·51	70	18·42
Hela länet . .	219,166	3,691	1·68	5,402	5,536	2·53	639	11·54

År.	Hemsända från Danmark.				Hemsända från Tyskland.			
	Män.	Qv.	Barn.	Summa.	Män.	Qv.	Barn.	Summa.
1896	—	—	—	—	—	—	—	—
1897	3	—	2	5	—	2	3	5
1898	1	3	4	8	—	—	—	—
1899	1	2	2	5	—	—	1	1
1900	—	1	3	4	1	1	2	4
Summa	5	6	11	22	1	3	6	10

Tab. E. Emigration från och immigration till Kristianstads län åren 1891—1900.

	Emigranter.			Immigranter.		
	Män.	Qv.	Summa.	Män.	Qv.	Summa.
1891. Landsbygden	1,231	1,133	2,364	169	144	313
Städerna	92	114	206	20	13	33
1892. Landsbygden	1,228	1,007	2,235	221	175	396
Städerna	80	111	191	20	13	33
1893. Landsbygden	858	817	1,675	238	201	439
Städerna	55	70	125	18	20	38
1894. Landsbygden	283	427	710	333	270	603
Städerna	27	45	72	30	24	54
1895. Landsbygden	459	662	1,121	264	225	489
Städerna	35	53	88	22	24	46
1896. Landsbygden	483	592	1,075	244	206	450
Städerna	26	49	75	16	17	33
1897. Landsbygden	333	534	867	227	209	436
Städerna	39	67	106	22	11	33
1898. Landsbygden	285	398	683	214	208	422
Städerna	16	45	61	14	20	34
1899. Landsbygden	336	487	823	185	213	398
Städerna	26	64	90	20	34	54
1900. Landsbygden	555	558	1,113	183	201	384
Städerna	26	60	86	18	18	36
1891—1895. Landsbygden .	4,059	4,046	8,105	1,225	1,015	2,240
Städerna	289	393	682	110	94	204
Hela länet	4,348	4,439	8,787	1,335	1,109	2,444
1896—1900. Landsbygden .	1,992	2,569	4,561	1,053	1,037	2,090
Städerna	133	285	418	90	100	190
Hela länet	2,125	2,854	4,979	1,143	1,137	2,280

Under femårsperioden 1886—1890 uppgick antalet hemsända från Danmark till 254 personer, deraf 43 män, 118 kvinnor och 93 barn, samt från Tyskland till 7 personer, deraf 3 kvinnor och 4 barn, och under femårsperioden 1891—1895 utgjorde de hemsända från Danmark 161 personer, deraf 25 män, 52 kvinnor och 84 barn, samt från Tyskland 20 personer, deraf 2 män, 6 kvinnor och 12 barn.

I vida högre grad än utvandringen till främmande länder har utflyttningen till andra orter i riket utöfvat ett ofördelaktigt inflytande på folkmängdsförhållandena å länets landsbygd. Det är isynnerhet arbetsfolk, som afflyttat till de större af provinsens städer, der många under senare åren tillkomna industriella anläggningar erbjudit tillfälle till anställning och utkomst. Länets egna städer hafva dervid mindre kommit ifråga än de större städerna i Malmöhus län, särskildt Malmö och Helsingborg, der rörelse och affärsverksamhet varit stadda i stark utveckling.

Under den femårsperiod, hvarom nu är fråga, hafva högst få utländingar inflyttat till länet. Antalet *utländingar, som besitta jordbruksfastighet* eller äro med landbruk sysselsatta, har äfven under denna period nedgått, i ty att, då det vid förra periodens slut uppgick till 72, antalet vid 1900 års slut utgjorde endast 60, med hvilka senare förhållandet var följande:

A) utländingar, som icke vunnit svensk medborgarrätt:

	Mantal.	Taxeringsvärde.
23 personer egande jord	29 $\frac{11}{100}$	1,547,900 kr.
5 personer brukande jord	$\frac{12}{100}$	39,000 ,
13 tjänande personer.		

B) utländingar, som vunnit svensk medborgarrätt:

	Mantal.	Taxeringsvärde.
13 personer egande jord	12 $\frac{10}{100}$	885,500 kr.
6 personer brukande jord	16 $\frac{1}{100}$	750,700 ,

I afseende på personernas inflyttning före eller efter femårsperioden, deras stånd såsom gifta eller ogifta och deras nationalitet återopas *tabell F.* Jemför man förhållandena nu med dem vid slutet af år 1895, visar sig beträffande utländingar, som icke vunnit svensk medborgarrätt, att antalet personer, som ega jord, ökats med en, men att mantalet likasom taxeringsvärdet å deras fastigheter minskats, det senare med 163,800 kronor, samt att antalet personer, som bruka jord, minskats med fyra, på samma gång såväl mantal som taxeringsvärde å deras fastigheter högst betydligt nedgått, det senare med icke mindre än 762,300 kronor, samt beträffande utländingar, som vunnit svensk medborgarrätt,

Tab. F. Uppgift å utlänningar, som vid 1900 års slut såsom jordbrukare voro bosatta i eller egde jord inom Kristianstads län.

	A) Utländingar, som icke vunnit svensk medborgarrätt.										B) Utländingar, som vunnit svensk medborgarrätt.										Summa personer.
	Egande jord utan Kungl. Maj:ts tillstånd.			Egande jord med Kungl. Maj:ts tillstånd.			Brukande jord på arrende.			Antal tjänande personer.	Egande jord.			Brukande jord på arrende.			Antal tjänande personer.				
	Antal personer.	Mantal.	Taxeringsvärde. Kronor.	Antal personer.	Mantal.	Taxeringsvärde. Kronor.	Antal personer.	Mantal.	Taxeringsvärde. Kronor.		Antal personer.	Mantal.	Taxeringsvärde. Kronor.	Antal personer.	Mantal.	Taxeringsvärde. Kronor.					
Inflyttade före år 1896:																					
Gifta	2	$\frac{31}{144}$	5,500	10	$22\frac{148081}{874978}$	999,600	3	$\frac{68815}{280512}$	27,000	2	9	$\frac{944549281}{1417728}$	636,500	5	$16\frac{1}{16}$	732,700	—	—	—	—	31
Ogifta	2	$\frac{13}{72}$	15,300	4	$\frac{630597}{444418}$	501,600	—	—	—	2	3	$\frac{2411}{800}$	200,000	—	—	—	—	—	—	—	11
Summa	4	$\frac{13}{48}$	20,800	14	$28\frac{5564711}{11999232}$	1,501,200	3	$\frac{68815}{280512}$	27,000	4	12	$\frac{1279108217}{429924096}$	836,500	5	$16\frac{1}{16}$	732,700	—	—	—	—	42
Deraf från																					
Norge	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
Danmark	3	—	—	11	—	—	3	—	—	3	9	—	—	4	—	—	—	—	—	—	33
Tyskland	1	—	—	2	—	—	—	—	—	1	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6
Schweiz	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	2
Inflyttade under åren 1896—1900:																					
Gifta	5	$\frac{48871}{81970}$	25,900	—	—	—	1	—	—	8	1	$\frac{3}{100}$	49,000	1	$\frac{7}{16}$	18,000	—	—	—	—	16
Ogifta	—	—	—	—	—	—	1	$\frac{1}{100}$	12,000	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2
Summa	5	$\frac{48871}{81970}$	25,900	—	—	—	2	$\frac{1}{100}$	12,000	9	1	$\frac{3}{100}$	49,000	1	$\frac{7}{16}$	18,000	—	—	—	—	18
Deraf från																					
Danmark	3	—	—	—	—	—	2	—	—	4	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10
Tyskland	2	—	—	—	—	—	—	—	—	3	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	6
Ryssland	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
Frankrike	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1

1) Härtill komma 2 $\frac{23}{100}$ jordfjerdingar.

att antalet af dem, som ega jord, bibehållit sig oförändradt, under det att mantal och taxeringsvärde å deras fastigheter minskats, det senare med 216,900 kronor, samt att antalet af dem, som bruka jord, likaledes bibehållit sig oförändradt, men att såväl mantalet som taxeringsvärdet å fastigheterna sjunkit, det senare med 290,400 kronor.

Särskilda administrativa förfoganden för invånare, som tala främmande språk, hafva icke erfordrats.

Skismatiska rörelser förekomma fortfarande bland befolkningen och synas snarare till- än aftaga, dock hafva de ingenstädes föranledt bildandet af särskilda församlingar. Under perioden hafva uppförts 22 nya böne- och missionshus, deraf 6 af Evangeliska fosterlandsstiftelsens anhängare, 4 af baptister, 11 af s. k. waldenströmare och 1 af frälsningsarmén. Samtliga dylika hus uppgå nu till 102, deraf 49 tillhöra Evangeliska fosterlandsstiftelsens anhängare, 23 baptister, 26 waldenströmare, 1 frälsningsarmén, 1 s. k. helgeaner, 1 från baptismen utbruten sekt, bekant för sin syndfrihetslära, och 1 anhängare af obestämd trosbekännelse.

I Fosterlandsstiftelsens och waldenströmarens bönehus hållas föredrag gemenligen af kringresande lekmän, men stundom äfven af statskyrkans präster, hvilka mångenstädes låta sig angeläget vara att söka inrikta den frikyrkliga rörelsen i sådana former, att den icke ställer sig fientlig mot statskyrkan och dess församlingsordning. Tillloppet af åhörare till dessa andaktsöfningar är oftast betydligt. På ett par ställen hafva anordnats 8 s. k. stormöten, hvilka räcka flere dagar å rad och vid hvilka åtskilliga predikanter uppträda. Till sådana möten samlas då folket i mängd från angränsande orter, men några störande uppträden hafva dervid icke försports. I allmänhet torde de kyrkliga myndigheterna nu med mera jemnmod än förr äse dessa frireligiösa rörelser. Då kyrkorna mångenstädes äro fåtaligt besökta, kan man icke undgå att erhålla den uppfattning, att statskyrkans präster med sina predikningar icke förmå tillfredsställa befolkningens religiösa behof eller väcka mera kraftigt församlingslif. En annan iakttagelse är, att lekmannaversamheten tager mest fart i de socknar, der presterskapet är mest afvoigt stämt mot densamma. I baptisternas andaktshus predika endast deras egna församlingslärare, hvilka vanligen äro fast anställda, dock förekomma äfven bland dem föredrag af kringresande predikanter. Den baptistiska trosriktingen säges fortfarande vinna tillslutning. Både frireligiösa och baptister hafva allmänt ord om sig att vara samvetsgranna, pligtrogna och i allo aktningvärda menniskor, hvilka efter bästa förmåga vilja ställa sig samhällsordningen till efterrättelse, der den icke står i strid med deras religiösa uppfattning. Att sorgliga undantag från den allmänna regeln äfven här finnas bland dem, framgår deraf, att, enligt fängelsepredikantens vid härvarande länsfängelse senaste årsberättelse, i fängelset varit intagna baptister, dömda för otukt, stöld och våld, waldenströmare för barnmord samt frälsningssoldater för förfalskning. Mot baptisterna har dessutom blifvit anmärkt, att de af samvetsbetänkligheter velat undandra sig såväl att låta vaccinera sina barn som ock att såsom värnpliktige göra vapentjenst.

Katolicismen räknar fortfarande några anhängare inom länet, ehuru icke så särdeles många, och på ett par större herresäten finnas inrättade bönekapell, afsedda för egarnes enskilda husandakt.

Under periodens sista år har i Simrishamn uppträdt en ny sekt, kallande sig friförsamling, som för närvarande räknar ett ej obetydligt antal anhängare, hvilka likasom baptisterna på platsen hafva sina sammankomster i förhyrd lokal, der kringresande predikanter hålla föredrag. Bekännelsen står i strid med den lärouppfattning, som hyllas af statskyrkan, och söndrar sina anhängare från denna.

I detta sammanhang torde böra nämnas, att *civila äktenskap* blifvit under perioden afslutade: 16 inför magistraten i Kristianstad, 9 inför kronofogden i Åsbo fögderi, 16 inför kronofogden i Göinge fögderi, 30 inför kronofogden i Villands fögderi och 4 inför kronofogden i Ingelstads fögderi, eller tillhopa 75. De borgerliga äktenskapen uppgingo under hvardera af närmast föregående två femårsperioder till 45, hvadan deras antal under innevarande år icke obetydligt ökats, angifvande i sin mån, att äfven anhängarne af sådana frikyrkliga trosriktingar, hvilka icke vilja finna sig i den statskyrkliga ordningen, vunnit i tillväxt.

Frälsningsarmén, som under år 1886 först uppträdde i länet och vid slutet af föregående femårsperiod haft fasta stationer för sin verksamhet i länets samtliga städer äfvensom i Hessleholms och Klippans stationssamhällen, har under denna period äfven fattat fast fot i Båstad, Torekov och Tomelilla. För dess räkning har i Engelholm uppförts egen samlingslokal. I likhet med hvad förut egt rum, har frälsningsarmén å förenämnda ställen i egna eller förhyrda lokaler hållit sammankomster för andaktsöfning, hvarjemte den plägar anordna andaktsöfningar äfven å andra orter, sommartiden gerna under bar himmel. De ordningen störande uppträden, som vid frälsningsarméns första framträdande rätt ofta förekommo, hafva på senare tider icke försports. Tillströmningen till frälsningsarméns sammankomster uppgifves emellertid öfverallt hafva aftagit likasom tillslutningen till densamma af aktiva medlemmar.

Nykterhetssträfvandet har äfven under denna period fortgått och omfattats med stigande intresse. Den framgång, som i detta hänseende vunnits, torde i främsta rummet böra tillskrifvas nykterhetsföreningarna. I icke mindre än 92 af länets kommuner funnos dylika föreningar. Enligt de uppgifter, som Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande förskaffat sig, skulle dessa föreningar vid periodens slut hafva uppgått till 121 med 5,827 medlemmar, och således, då motsvarande siffror vid nästföregående periodens slut voro 116 och 6,140, hafva föreningarnas antal något ökats, men medlemmarnes numerär deremot minskats. I dessa antal äro emellertid numera icke, såsom förut torde hafva varit händelsen, inräknade några ungdomsföreningar, hvilka visserligen upptagit nykterhet på sitt program, men ej tillhöra någon af de fyra förnämsta hufvudgrupperna af de i landet verkande olika nykterhetssamfund. Huru ofvan omförmälda föreningar äro fördelade på dessa samfund, framgår för år 1900 af efterföljande öfversigt:

	Antal föreningar.	Antal medlemmar.
Verldsgoodtemplarorden	78	3,803
Templarorden	26	1,306
Nationalgoodtemplarorden	4	79
Sveriges blåbandsförening	13	639
Summa	121	5,827

I nykterhetsföreningarna ingå nu likasom förut mest personer i mera anspråkslös social ställning, men torde medlemmarne i allmänhet vara välbergade. Vid sidan af sina rena nykterhetssträfvanden, för hvilkas vinnande föreningarna pläga föranstalta, att föredrag i nykterhetsvänligt syfte allt emellanåt hållas å deras sammankomster, hvilka allmänheten då inbjudes att öfvervara, anordna föreningarna å sina möten sång och andra förströelser, hvarigenom dessa möten blifva mera lockande för utomstående och föreningarna söka draga till sig nya medlemmar. Såsom allmän regel bland nykterhetsföreningarna torde gälla, att med undantag af frågor, som röra ruslagstiftningen, andra politiska spörsmål äfvensom öfverläggningsämnen af religiös innebörd icke få till förhandling förekomma å föreningarnas möten. Vid val af riksdagsmän äfvensom af kommunalrepresentanter pläga dock nykterhetsföreningarnas medlemmar gemenligen uppställa egna kandidater eller åtminstone söka genomdrifva väljandet af personer, hvilka med afseende å rusdrycksförbud och dermed sammanhängande frågor hysa åsikter i närmaste öfverensstämmelse med föreningarnas eget syftemål.

Under de senare åren har inom länet verkat en nykterhetsorganisation, benämnd Skånes blåbandsförbund, som är en underafdelning af Sveriges blåbandsförening. Denna organisation har inga ordenshemligheter och har icke några nöjestillställningar i egentlig mening, utan vill genom offentliga föredrag, enskilda samtal och exemplens makt verka för upplysning om rusdryckernas skadlighet och fördelarna af återhållsamhet. Medlemmarne i organisationen, hvilka, som bekant, anlägga ett blått band för att beteckna sin ståndpunkt som nykterister, betala i årsavgift 20 öre, deraf en fjerdedel tillfaller Sveriges blåbandsförening. Organisationens syfte är att på alla större platser bilda lokalföreningar af blåbandister, hvilka på lämpligaste sätt genom ord och exempel skola verka för nykterhet på orten. För närvarande finnas 13 sådana lokalföreningar i länet.

Till nykterhetens befrämjande hafva äfven verkat åtskilliga ungdomsföreningar, hvilka uppställt afhållsamhet från rusdrycker bland sina syftemål, och bör dervid särskildt framhållas Kristliga föreningen af unge män, hvilken satt till sin uppgift att verka sedligt höjande äfven bland den mera bildade ungdomen.

Äfven för denna period uppgifves, att nykterheten bland befolkningen tilltagit. Det torde dock vara så att förstå, att förtärandet af bränvin och starkare rusdrycker i hemmen minskats mot hvad förhållandet förr varit. Förbrukningen af maltdrycker har dock säkerligen tilltagit, och förtärandet af sådana ingår mer och mer äfven i de lägre klassernas lefnadsvanor. En bidragande faktor härtill är säkerligen, att åtkomsten af denna vara betydligt underlättats derigenom, att den af tillverkare till salu kringföres öfverallt. Emot användandet af maltdrycker torde icke vara något att anmärka, om det sker vid måltider och med iakttagande af måttlighet, hvilket dock ingalunda alltid lär vara händelsen. Från Simrishamn förmäles, att missbruket af starka drycker aftagit, så att fylleriförseelser af stadens egna invånare numera äro sällsynta, hvilket glädjande förhållande tillskrifves dels ökad upplysning, hvarigenom arbetaren bibragts ett bättre uppskattande af sitt personliga värde och föranledts att mera aktgifva på sitt eget uppträdande, dels ock den gagneliga verksamhet, som utöfvas af två på platsen befintliga nykterhetsföreningar. Från andra delar af länet omtalas, att fylleriförseelser alltjemt äro ofta förekommande, synnerligast bland

unglingar mellan 15 och 20 år, hvilket icke talar godt för den inverkan den i folkskolan erhållna bildningen qvarlemn timer. Har det mera allmänt förekommande superiet i hemmen aftagit, torde man icke kunna säga, att förhållandet är detsamma, då landtbefolkningen rör sig utanför hemmen vid besök i städerna och stationssamhällellena eller å marknader och torgdagar. Vid sådana tillfällen får man fortfarande se öfverlastade personer, mången gång i beklaglig myckenhet. Det gäller företrädesvis om drängar och yngre arbetare, och säges bränvinet härvid icke hafva så stor skuld som ett omåttligt förtärande af öl. För nykterhetsarbetet finnes således ännu mycket att uträtta.

I hvardera af städerna Kristianstad och Engelholm finnas *stadsbibliotek*, hvilka enligt uppgift flitigt användas. Till biblioteket i Kristianstad, hvilket nu har ett bokförråd af 1,300 nummer, hafva stadsfullmäktige derstädes anslagit 200 kronor för hvart af periodens år. I denna stad finnes äfven en läsalokal för arbetare, hvilken, inrättad af en år 1888 bildad förening, har till ändamål att afgiftsfritt tillhandahålla medlemmarne tidningar och nyttig läsning. Till underhåll af denna lokal, hvarest nu finnes ett bokförråd af 150 band, hafva stadsfullmäktige lemnat ett anslag af 500 kronor för år 1896, 700 kronor för år 1898, 800 kronor för år 1899 och 700 kronor för år 1900. Något stadsbibliotek finnes icke i Simrishamn, men under perioden har hufvudsakligen för arbetare- och tjenareklasserna upprättats ett enskildt länbibliotek, hvilket underhålles genom årliga bidrag af de mera bemedlade inom samhället samt en billig utlåningsavgift. Biblioteket, hvars bokförråd för närvarande utgör omkring 500 band, användes flitigt.

Å landsbygden finnas 108 *sockenbibliotek*, deraf 7 inrättats under ifrågavarande femårsperiod. Dessutom finnas 3 för utlåning afsedda bibliotek, tillhöriga en hundramannaförening, en ungdomsförening och en arbetäreförening. Biblioteken uppgifvas till öfvervägande antalet vara flitigt använda, synnerligast af ungdomen, men å icke mindre än 39 ställen säges ett motsatt förhållande ega rum, beroende närmast derpå, att läsning af tidningar i så betydlig mån tilltagit, att derigenom lusten för läsning af nyttigare och gedignare saker utestänges. Tidningsläsning är också numera utbredd till nästan alla hem. Af arbetsklassen omfattas med största intresse tidningar med socialistiska och radikala tendenser, hvaremot medelklassen håller sig till tidningar af mera konservativt äfvensom af religiöst innehåll.

För medel, som genom frivilliga bidrag af derför intresserade personer under de senare åren insamlats, har å mötesplatsen Ljungbyhed invid dervarande jernvägsstation å mark, som af Klippan—Eslöfs jernväg upplåtits, uppförts ett s. k. *soldathem* med samlingsrum samt rum för läsning, skrifning och föredrags hållande. Detta soldathem, hvarför kostnaden uppgått till omkring 11,000 kronor, invigdes Pingstdagen innevarande år. Det är, såsom namnet gifver tillkänna, afsedt att utgöra ett tillhåll för militärer af manskapklassen äfvensom värnpliktige från de å nämnda mötesplats förlagda regementen under de timmar, som militärtjensten lemnar lediga. Hittills har hemmet varit mycket flitigt besökt, och vid de offentliga möten, som derstädes anordnats under söndagarna och vid hvilka hållits föredrag i religiösa och fosterländska ämnen, har lokalen varit till trängsel fylld. Ehuru militärer från de olika regementena der fått blanda sig med hvarandra, har allt gått lugnt och stilla till väga.

Föreläsningskurser för arbetsklassen, som vid närmast föregående femårsperiodens slut här i länet varit mera regelbundet anordnade endast af Ingelstorps arbetareförenings föreläsningsanstalt, hafva under perioden förekommit äfven på flere andra ställen; dock i åtskilliga fall icke så regelbundet, att statsunderstöd kunnat ifrågakomma. Under perioden har statsunderstöd för dylika föreläsningar utgått till nämnda föreläsningsanstalt och åtskilliga föreläsningsföreningar till belopp, som utvisas af denna tabell:

Anordnare af föreläsningskurserna.	Å r				
	1896.	1897.	1898.	1899.	1900.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Ingelstorps arbetareförenings föreläsningsanstalt .	25	30	50	50	100
Engelholms föreläsningsförening	—	—	—	400	—
Kristliga föreningen af unge män i Kristianstad .	—	—	—	—	500
Åby-Klippans föreläsningsförening	—	—	—	—	800
Vallby föreläsningsförening	—	—	—	—	200

I och för anordnandet af föreläsningar för arbetsklassen hafva stadsfullmäktige i Kristianstad till Kristliga föreningen af unge män derstädes anslagit 500 kronor för år 1900. Till Åby-Klippans föreläsningsförening har såväl Gråmanstorps kommun som Åsbo sparbank lemnat anslag. Under det sista året i perioden hafva för öfrigt varit i verksamhet såväl ofvan omnämnda Engelholms föreläsningsförening och föreläsningsföreningar i Simrishamn, Förslöf, Hesselholm, Vinslöf och Knislinge som ock Bjernums och Vittsjöortens föreläsningsförening. Föreläsningarna, hvilka utgjorts af populära föredrag i skilda ämnen, stundom förenade med elementär undervisning, hafva varit afgiftsfria eller förenade med en mycket låg inträdesavgift och hafva i allmänhet omfattats med stort intresse af den mera vakna delen af arbetsklassen. Föreläsare hafva i flere fall utgjorts af universitetslärare från Lund, hvilka anskaffats genom en derstädes för sådant ändamål inrättad byrå.

Beträffande befolkningens *lefnadssätt* har under denna period icke kunnat iakttagas någon mera i ögonen fallande förändring. På samma gång i följd af den stigande folkupplysningen sederna i allmänhet blifvit mindre råa, hafva samtidigt dermed lefnadsanspråken i alla riktningar stegrats. I följd af den rikliga tillgången på arbetsförtjenst och den betydliga förhöjningen i arbetslönerna hafva lefnadsvanorna hos de arbetande klasserna förändrats derhän, att föga skilnad förefinnes emellan deras samt de mindre hemmansegarnes å landsbygden eller handverkarnes i städerna lefnadssätt. Utvecklingen har fortfarande gått i den riktning, att de fordom skarpt framträdande skiljaktigheterna mellan olika samhällsklasser mer och mer utjemnas. I allmänhet kännetecknas lefnadssättet af en allt mera öfverhandtagande lystnad efter lyx och njutningar, hvilken, utgången från den mera burgna befolkningen, gör sig gällande icke minst hos de arbetande klasserna, hvilka med rätta kunna tillvitas, att de onyttigtvis förslösa sina arbetsförtjenster och icke använda dem på ett sätt, som vore mera betryggande för dem själfva i händelse af invaliditet samt bättre öfverensstämmande med samhällets intresse. Gifvetvis är den undervisning, som numera bibringas ungdomen i folkskorna, vida bättre än förr, men den

större bildningen synes hafva haft den inverkan på det uppväxande släktet, att det söker undandraga sig det gröfre kroppsarbetet och gerna vill öfvergå till yrken och anställningar, der mindre ansträngande arbete kräfves. Detta gäller företrädesvis landsbygdens qvinliga ungdom, som hellre än att qvarstanna i hemmen och der utföra med landtbruket förenade sysslor söka sig anställning i städerna. En bidragande orsak härtill torde äfven vara det mindre bundna lifvet derstädes och det större tillfället till förströelser, som der erbjudes. Föräldrarna bära ofta skuld härvidlag, ty de försumma att från början hålla barnen till ordnad och allvarligt arbete, och deras likasom barnens sträfvan går mången gång ut på, att de senare skola komma i en lefnadställning, som är finare och bättre än föräldrarnes och som är förenad med mindre sträfsamt arbete.

Har, såsom från ett par håll angifves, i *moraliskt hänseende* en förändring till det bättre inträdt bland befolkningen i dess helhet, så är detta glädjande förhållande i icke ringa mån en frukt af de religiösa rörelserna och den verksamhet, som utöfvats af de talrika föreningarna för nykterhetens befrämjande och folkupplysningens spridande. Man kan dock icke med tystnad förbigå, att i länet under denna period föröfvats ovanligt många grofva brott, både mordgerningar och sedlighetsbrott af ruskigaste beskaffenhet. Det sorgliga härvidlag är, att dessa missgerningar icke ensamma bära vittne om tillståndet, utan att äfven allt som oftast förekomma många andra bevis på en rå anda, som tager sig förgrifliga och brottsliga uttryck. Öfvervåld och slagsmål äro nämligen icke alls ovanliga vid jernvägsstationer och under somrarna vid dansbanor, och öfver ungdomens förvildning klagas från många håll. En af föröfvarne af de grofva brotten, den s. k. Löderupsmördaren, har med lifvet fått plikta för sin förbrytelse, men har dödsstraffet emot honom icke blifvit här i länet verkställt, enär han, ehuru stäld under tilltal och dömd vid domstol här i länet, varit intagen i fängelse i Malmöhus län.

En annan sida af befolkningens sedliga lif, nämligen förhållandet emellan könen, gifver icke heller anledning till tillfredsställelse. Antalet *oäkta födde* i förhållande till samtliga lefvande och dödfödde har i länet under ifrågavarande period, såsom tabell D (sid. 8) utvisar, icke nedgått, utan något ökat. Jemfördt med riket i dess helhet, intager länet en mindre fördelaktig ställning i detta hänseende. Deremot har under perioden antalet *äktenskapskilnader* något nedgått. Antalet *sjelfmord* åter har, såsom af nedanstående tabell utvisas, i någon mån ökat:

Å r.	Landsbygden.		Städerna.		Summa.
	Män.	Qvinnor.	Män.	Qvinnor.	
1891	17	4	2	1	24
1892	14	10	4	2	30
1893	17	14	1	—	32
1894	18	9	1	—	28
1895	18	11	—	—	29
1896	19	7	1	1	28
1897	18	7	2	2	29
1898	11	8	—	—	19
1899	22	12	—	—	34
1900	27	5	1	3	36

Likasom förut har det ofta förekommit, att ogifta qvinnor, som blifvit hafvande, i afsigt att fördrifva foster bragt sig sjelfva om lifvet.

I jemnbredd med ett förbättrade lefnadssätt i allmänhet hafva äfven anspråken på beskaffenheten af de *födoämnena*, som af befolkningen användas, blifvit större, och gäller detta särskildt om den arbetande klassen, som i följd af de högre arbetslönerna kunnat bättre än förr tillfredsställa sina lefnadsbehof. Dock torde de under periodens senare år väsentligt höjda prisen å lifsförnödenheter nog i någon mån hafva verkat återgång härutinnan. Kaffe ingår fortfarande såsom en daglig och hufvudsaklig beståndsdel i den arbetande befolkningens föda, och socker anses numera allestädes såsom en nödvändighetsvara och användes vida mer än förr, hvartill det sänkta priset å denna vara äfven gifvit anledning.

I *klädedrägten* märkes en alltjemt stigande lyx, synnerligast hos yngre personer af arbetsklassen. Tjenarinnor i städerna kläda sig numera allmänt i hatt, och detsamma torde allt mer blifva vanligt äfven å landsbygden. Skilnaden i klädedrägt emellan städernas och landets befolkning är på god väg att försvinna, så att mångenstädes numera icke kan spåras någon för landtbefolkningen egendomlig drägt. Dock heter det, att allmogen i Albo härad ännu utgör ett undantag härifrån, enär klädedrägten derstädes ännu öfver hufvud taget bibehålles vid gammalt snitt och materialet till kläder till större delen beredes i hemmen.

Ehuru tjenstehjonslönerna stigit med 30 till 40 procent samt kost och bostad betydligt förbättrats, qvarstår likväl svårigheten att erhålla lagstadda *tjenare*, och är denna olägenhet särskildt känbar för jordbrukarne. Orsaken härtill är att söka i det tvång, som tjensteförhållandet medför, samt lättheten för lösa arbetare att genom tillfälligt arbete förskaffa sig god utkomst. Det är mer och mer svårt att förmå ogifta karlar af arbetsklassen att låta städja sig som drängar för hel- eller halfår. Helst vilja de gå för daglön och endast arbeta tillfälligtvis och i den mån, som öfverensstämmer med deras egen smak eller för dem faller sig lägligt. Många draga till städerna och taga anställning vid fabriker, der arbetet anses lättare och mera lönande samt ett friare lefnadssätt erbjüdes.

Svårast lär emellertid vara att erhålla dugliga mjölkpigor. 150 till 200 kronor anses nu ingalunda såsom en öfverdrifvet hög lön för en piga, som är villig att mjölka 8 å 10 kor. Äfven de qvinliga tjenarna visa allt större obenägenhet att taga tjenst för längre tid. De anse sig hafva det bättre såsom sömmerskor eller fabriksflickor och flytta äfven de i mängd till städerna, der många af dem i sedligt hänseende gå under.

I de delar af provinsen, der betodling förekommer, lemnar upptagningen af sockerbetor fortfarande en god tillfällig arbetsförtjenst icke allenast för ortens egen lösa arbetsstock utan äfven för arbetare af alla åldrar från länets skogsbygd och angränsande län. Dessa senare begifva sig till betfälten vid tiden för betupptagningen, som pågår fem till sex veckor under hösten, men återvända sedermera i regel till hemmen, vanligen medförande en sparad arbetspenning för användning under vintern.

Någon märkbar förändring i afseende å *byggnadssättet* har icke under perioden låtit sig förmärka. Derom torde i allmänhet kunna sägas, att det ständigt förändrar sig till det bättre såväl i fråga om bekvämlighet i inredning som prydlighet i yttre utstyrel. Inom de socknar å landsbygden, der tillgång på skog

ännu finnes, utgör timmer ännu det vanligaste byggnadsmaterialet, men inom de skoglösa trakterna användes numera hufvudsakligen brändt tegel till såväl boningshus som uthusbyggnader, och till taktäckning begagnar man sig mer och mer af fastare taktäckningsämnen i stället för halm och spån, som förut användts. På åtskilliga ställen har man börjat begagna sig af tegelplattor, som bilda ett icke blott lätt, varaktigt och eldfast utan äfven prydligt och ganska billigt tak och som i flere hänseenden anses öfverträffa taktegel. Trädgårdsanläggningar till prydnad kring boningshus förekomma nästan öfverallt på landsbygden, och synes intresset för deras vårdande vara i stigande.

I Kristianstad har byggnadsverksamheten under perioden varit synnerligen liflig. Inom den äldre stadsdelen hafva utom ett flertal prydliga boningshus i modern stil, de flesta afsedda för uthyrning och sålunda framkallade af den starkare efterfrågan efter bekväma och väl inredda boningslägenheter, som under de senare åren gjort sig gällande, uppförts två större, mera monumentala byggnader, den ena af Kristianstads gamla sparbank och den andra af Riksbanken, som den 15 augusti innevarande år i staden öppnat afdelningskontor. Särskildt den förra af dessa, en fyravåningsbyggnad, uppförd i modern renaissancestil af finhuggen gotländsk sandsten, är såväl i arkitektoniskt hänseende som till sin utstyrel i öfrigt af mera uppseendeväckande beskaffenhet. I den nya stadsdelen Östermalm, för hvars ordnande och bebyggande drättselkammaren utvecklat en nitisk verksamhet, hafva redan uppförts åtskilliga större boningshus, deribland särskildt äro att märka de byggnader, som blifvit uppförda af den s. k. Verlinska stiftelsen, hvilkens ändamål är att bereda lämpliga bostäder åt samhället tillhörande fattiga handverkare eller industriidkare eller enkor och barn efter sådana. Till större nybyggnadsföretag är äfven att räkna uppförandet af Skånska yllefabriken, som med sitt byggnadskomplex upptager ett helt kvarter. För egen del har staden under perioden låtit uppföra ett nytt tidsenligt epidemisjukhus samt, efter det stadens gamla vattenverk visat sig icke kunna fylla de anspråk, som måste ställas på detsamma, i så betydlig mån förbättrat vattenverket, att det numera torde till fullo motsvara sitt ändamål.

I Engelholm har äfven byggnadsverksamheten varit liflig, och derstädes hafva uppförts flere två- och trevåningars hus efter nutidens fordringar.

Från Simrishamn meddelas, att större utvidgningar af äldre industriella anläggningar och af dervarande lasarett äfvensom uppförandet af ett större ångtegelbruk hafva föranlett en ganska liflig byggnadsverksamhet under perioden.

Från landsbygden är att framhålla, att Fagerhults, Matte-röds och Glemminge kyrkor under perioden blifvit nybygda samt att kyrkorna i Ullstorp och Östra Nöbbelöf i betydligare mån undergått ombyggnad, hvarjemte en mera omfattande restaurering företagits med Vidtsköfle kyrka. Derjemte hafva större byggnadsföretag utförts i följd af anläggningen af Maltesholms cementbruk och Stidsvigs benmjölsqvarn.

Omtäckta *folknöjen* äro fortfarande lustfärder, som gemenligen under söndagarna företagas af städernas befolkning till något naturskönt ställe å landsbygden och af landtbefolkningen till städerna. Det är i vanliga fall nykterhets- eller sångföreläsningar, som anordna sådana lustfärder för sina medlemmar, hvilka med sina familjer deri deltaga. Musik, lekar och dans torde dervid äfven förekomma, någon gång äfven ett eller annat före-

drag i föreningens syfte eller öfver ett fosterländskt ämne. En stor lockelse för landsbygdens ungdom hafva fortfarande de dans-tillställningar, som flerstädes sommartiden under söndageftermiddagarna anordnas å utomhus i någon skogsdunge anlagda dansbanor. Dessa danstillställningar, dervid i regel så tillgå, att egaren af dansbanan, som jemväl bekostar dansmusiken, lemnar de besökande tillträde till dansbanan emot erläggande af viss afgift för hvarje dans, äro oftast talrikt besökta. Oordningar och slagsmål förekomma dervid icke så sällan, hvilket gifvit anledning, att danstillställningarna nu mera än förr öfvervakas såväl af de kommunala myndigheterna som af krönobetjeningen i orten och af densamma utsedda ordningsmän. För underlättande af öfvervakandet och till ordningens befrämjande hafva äfven i många kommuner antagits särskilda ordningsstadgar för offentliga danstillställningar, hvilka stadgar vunnit Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvandes fastställelse. Marknader och stortorgdagar betraktas äfven såsom nöjen af en stor del af befolkningen å landsbygden, särskildt de yngre, hvilka torde besöka dem hufvudsakligen såsom tidsfördrif och för nöjes skull. I de orter, der stortorgdagar blifvit inrättade att hållas flere gånger om året, göra tjenarne anspråk på att få ledighet från tjensten vid sådana tillfällen, såsom varit vanligt vid marknader. Husbönderna, som under nu rådande svårighet att erhålla tjenare, nog måste finna sig i att medgifva dylik ledighet, äfven om det sker motvilligt, klaga emellertid, att sådant icke är behöfligt för uppköp, hvilka lika bra kunna verkställas i de öfverallt å landsbygden nu förekommande handelsbodarna, och att det är till stor skada för tjenarne sjelfva, som å stortorgdagar likasom å marknader förslösa sina penningar på oförnuftiga nöjen, ofta under omåttligt förtärande af rusdrycker.

Vid sista periodens slut qvarstod i länet endast en frivillig *skarpskytteförening*, nämligen Kristianstads. Den har emellertid icke varit i verksamhet under denna period, men torde icke hafva blifvit faktiskt upplöst. Kristianstads skyttesällskap har haft öfningar under periodens två första år, men har derefter måst dermed upphöra i brist på lämplig skjutbana, sedan skjutning å dess förutvarande bana med hänsyn till nutidens långskjutande gevär befunnits synnerligen vådlig för allmänheten. Skytterörelsen, som under första delen af perioden var stadd i tillbakagång, har under senare åren gått betydligt framåt, drifven af den fosterländska och försvarsvänliga vind, som då blåste öfver landet. Så hafva bildats under år 1896 Rössjöholms, Hörja, Glimåkra, Östra Tommarps, Skillinge och Tomelilla skytteföreningar samt Lyngsjö och Degeberga skyttegillen, under år 1898 Bjernums skyttegille och Osby nya skyttesällskap, under år 1899 Örkellunga, Perstorps och Sandhammarortens skytteföreningar samt under år 1900 Östra Ljungby, Ramsjö, Oderljunga, Hjernarps, Färlöfs, Verums, Sösdala, Fjelkinge och Kiaby, Rinkaby, Horna, Norra Åsums, Träne, Maltesholms och Fogeltofta skytteföreningar jemte Göinge skyttegille, hvarförutom under innevarande år tillkommit Gärsnäs skytteförening. Deremot hafva under perioden följande skytteföreningar upphört med sin verksamhet eller ingått i andra, nämligen Hörja, Sörby och Gumlösa samt Borrestads skytteföreningar äfvensom Osby skyttesällskap, Gärds härads skyttegille och Albo härads skyttegille. Vid 1895 års slut uppgick antalet medlemmar i länets skytteföreningar, inberäknadt Kristianstads skarpskytteförening, till 735, men vid 1900 års slut utgjorde antalet i då befintliga skytteföreningar 1,873, sålunda fördeladt:

Kristianstads skyttesällskap	21
Engelholmsortens skytteförening	44
Åsbo d:o	86
Båstads d:o	38
Munka Ljungby d:o	51
Torekova d:o	24
Rössjöholms d:o	24
Tostarps d:o	76
Örkellunga d:o	53
Perstorps d:o	44
Östra Ljungby d:o	35
Ramsjö d:o	80
Oderljunga d:o	31
Hjernarps d:o	72
Hessleholms skyttegille	62
Farstorps d:o	35
Glimåkra skytteförening	36
Osby nya skyttesällskap	82
Bjernums skyttegille	90
Göinge d:o	82
Färlöfs skytteförening	83
Verums d:o	32
Sösdala d:o	73
Lyngsjö skyttegille	29
Degeberga d:o	6
Norra Åsums skytteförening	48
Tollarps d:o	23
Träne d:o	56
Maltesholms d:o	54
Fogeltofta d:o	26
Fjelkinge och Kiaby d:o	59
Österslöfs d:o	65
Rinkaby d:o	43
Horna d:o	20
Östra Tommarps d:o	54
Skillinge d:o	54
Tomelilla d:o	43
Sandhammarortens d:o	39

Någon verksamhet under år 1900 lär dock icke hafva förekommit utom vid Kristianstads skyttesällskap, vid Båstads, Glimåkra och Skillinge skytteföreningar samt Lyngsjö skyttegille.

Från Södra Åsbo är icke någon skytteförening att anteckna. En del personer i detta härad torde dock hafva ingått såsom medlemmar i föreningar i angränsande orter. Det torde emellertid vara otvifvelaktigt, att intresset för skyttesaken betydligt stigit, och i ett par socknar uppgifves, att mer än tio procent af socknens manliga befolkning låtit anteckna sig såsom medlemmar i skytteföreningarna. Skånska skytteföreningen, hvilken numera benämnes Skånes skytteförbund, deri inträde vinnes endast af personer, som tillhöra andra skyttesällskap inom provinsen, har fortsatt sin verksamhet äfven under förevarande period.

Lusten för andra *idrottsöfningar* synes äfven fortgå. Gymnastik-, rid-, rodd- och segelklubbar anordna fortfarande täflingar, hvilka äro föremål för allmänhetens intresse. Velocipedåkning, som till en början betraktades såsom ett slags sport och idkades endast för nöjes skull, har i hög grad tilltagit och utöfvas både till nytta och nöje. Såsom ett lätt och bekvämt fortskaffnings-

medel användes velocipeden mer och mer i det dagliga lifvet af personer, som äro nödsakade att utföra sina göromål på längre afstånd från hemmen eller i sina sysselsättningar hafva att förflytta sig från en plats till en annan. Den praktiska användningen af velocipeden är obestridlig, och har den i följd deraf också blifvit mycket allmän inom alla samhällsklasser. Härtill har äfven i sin mån bidragit, att velocipeder numera, likasom förut egt rum med symaskiner och en del andra lösörevaror af större inköpsvärde, såsom pianon och orglar, af försäljarne utlemnas mot en viss köpe- eller hyressumma att i mindre poster afbetalas i öfverensstämmelse med emellan kontrahenterna afslutade kontrakt, deri stadgas, att velocipeden förblifver säljarens tillhörighet, intill dess den öfverenskomna summan blifvit till fullo erlagd. Det har i följd häraf icke heller varit svårt för personer äfven i mera blygsamma förhållanden att förskaffa sig velociped. Efter det Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande redan under förra perioden fastställt stadga till efterrättelse vid velocipedåkning å länets landsbygd, har dylik stadga för staden Kristianstad blifvit fastställd den 8 juni 1899.

Vid tiden för anställande af val till riksdagsman hafva äfven under denna period i de flesta valkretsar hållits *folkmöten*, dervid på dagordningen stående politiska frågor diskuterats samt riksdagsmannakandidater uppställt. I öfrigt torde icke för öfverläggning om kyrkliga, politiska eller sociala frågor hafva förekommit några egentliga folkmöten. Dock hafva flerstädes af socialistiska agitatorer hållits möten med den kroppsarbetande befolkningen i syfte att förmå densamma att bilda fackföreningar och ställa sig under socialistisk ledning. Derjemte förekomma numera årligen den 1 maj såväl i städerna som på större arbetsplatser å landsbygden demonstrationsmöten af arbetare, dervid af socialistiska ledare hållas tal för normalarbetsdag och allmän rösträtt m. m. Några oordningar, som gifvit anledning till ordningsmaktens ingripande, hafva emellertid icke dervid förports.

Äfven under denna femårsperiod hafva i länet förekommit åtskilliga *arbetsinställelser* eller s. k. strejker. De flesta af dem hafva emellertid varit kortvariga och af mindre betydelse. Så hafva strejker företagits år 1896 i Kristianstad af kakelugnsmakare och bleckslagare, i Engelholm af murare, i Åstorp af tunnbindare, vid Karpalund af sockerfabriksarbetare och i närheten af Hesselholm af arbetare vid Finjasjöns sjösänkingsföretag, under år 1897 i Kristianstad af bagare, i Engelholm af tegelarbetare, i Simrishamn af jernvägsarbetare, i Klippan af pappersbruksarbetare och i Färeköp af glasbruksarbetare, under år 1898 i Engelholm af murare och tegelarbetare samt i Åstorp af stenarbetare, under år 1899 i Kristianstad af murare och garfvare och i Engelholm af mekaniska arbetare samt under år 1900 i Kristianstad af träarbetare och bagare, i Engelholm af kakelugnsmakare och byggnadsarbetare och i Åstorp af tunnbindare.

Af förenämnda strejker hafva blött de, för hvilka här nedan något närmare redogöres, varit mera betydande. Till dessa äro att hänföra strejken af murare i Engelholm under år 1896, hvilken varade från den 15 april till den 2 maj och i hvilken deltog 10 personer, samt strejken af träarbetare i Kristianstad under år 1900, hvilken varade från den 25 augusti till den 16 september och hvilken räknade 60 deltagare. Båda dessa strejker, hvilka afsågo fordran på löneförhöjning, aflupo med seger

för de strejkande, den senare dock endast i viss mån eller så att de strejkandes anspråk endast delvis biföllos. I den strejk, som utbröt år 1897 bland arbetarne vid Klippans pappersbruk och som pågick från den 17 till den 28 april, deltog 110 arbetare. Anledningen till denna strejk, som blef bilagd genom ömsesidigt tillmötesgående, var missnöje med aflöningsförhållandena. Strejken i Åstorp år 1898 af arbetarne vid O. Rikofs stenbrott, i hvilken deltog 40 personer, gälde hufvudsakligen rätt för arbetarne att tillhöra fackförening, hvilket af arbetsgifvaren förvägrades dem. Då denne senare icke ville i nämnda hänseende göra eftergift, återgingo till arbetet efter någon tid de af arbetarne, hvilka ville finna sig i att strejkorsaken icke undanröjdes, hvaremot de öfriga sökte sig utkomst på annat håll. Af onekligen största betydelse med hänsyn till såväl sin omfattning och sin långvarighet som sina följder var den strejk, som år 1900 tillställes af arbetarne vid Åstorps tunnfabrik och som pågick från den 28 maj till den 30 augusti. I denna strejk, som hade till syfte att för grofvarbetarne, med hvilka tunnbindarne förenade sig i s. k. sympatiststrejk, utverka förhöjning i aflöningen, deltog 80 personer. Någon förlikning kunde icke uppnås, utan antogos nya arbetare, och endast ett fåtal af tunnbindarne fick återgå till arbetet. Blott vid denna arbetsinställelse uppträdde de strejkande hotfullt och ordningsstörande. Det lyckades dock ordningsmakten på platsen att förekomma större oordningar. Under strejken erhöilo de strejkande understöd från sin fackförenings strejkkassa, hvarigenom de blefvo i tillfälle att hålla ut så länge som de gjorde. En del af arbetarne deltog i strejken allenast till följd af stark påtryckning från fackföreningen och kamraterna. Äfven vid andra af de förefallna strejkerna har det varit fackföreningsmedlemmar, som strejkat på befallning från fackföreningens styrelse. Den 31 oktober 1900 utbröt strejk vid de i Kristianstad befintliga fyra yrkesbagerierna, hvilka sysselsatte ett tjugotal arbetare. Tvistepunkterna voro tre: nattarbetet, löneförhållandena och lärlingsväsendet. Arbetarne, hvilka hade bakom sig vederbörande fackförening, fordrade, att nattarbetet skulle inskränkas derhän, att det började först klockan 5 på morgonen. Beträffande aflöningsfrågan begärdes, att veckolönen genomgående skulle förhöjas med 1 krona, så att minimilönen för gesäll blefve 19 kronor och maximilönen 24 kronor, och lärlingsfrågan önskade arbetarne få löst på det sättet, att den gamla praxis, enligt hvilken lärlingarne haft kost och logi hos mästarne under de två första läroåren, afskaffades samt lärlingarne i stället erhöilo 10 kronor i veckan och blefve likställda med fria arbetare. Då arbetsgifvarne, hvilka voro benägna till eftergift beträffande lönefrågan, bestämdt vägrade att ingå på arbetarnes andra fordringar, afstannade underhandlingarna, och arbetarne återgingo icke till arbetet. Med undantag för de första dagarna har arbetet utan afbrott fortgått, sedan det lyckats arbetsgifvarna anställa arbetare, som icke tillhörde fackföreningen, mest qvinnor. Bagerierna hafva emellertid sedan dess varit blockerade af fackföreningen.

Såvidt till Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvandes kändedom kommit, har här i länet icke uppstått någon annan strejk bland egentliga jordbruksarbetare än den, som den 11 maj 1897 utbröt å Engeltofta gård i Barkåkra socken bland ett mindre antal af dervarande arbetare. Strejken anstiftades af tre illa kända arbetare, hvilka jemväl uppträdde hotande mot dem af

kamraterna, som icke deri ville deltaga. De strejkande, 14 till antalet, blefvo afskedade, hvarefter nya arbetare anskaffades.

Handtverks- och industriarbetare af samma eller närsläktade yrken sammansluta sig alltmör i *fackföreningar* och detta icke allenast i städerna utan äfven å större platser å landsbygden. Dessa föreningar, hvilkas ändamål är att arbeta för förbättrade arbetsvilkor, hafva vunnit i styrka såväl genom en fastare organisation som genom tillväxt i medlemsantalet. Enligt inhemtade upplysningar funnos å de i *tabell G* omnämnda ställen inom länet fackföreningar i de yrken och med det medlemsantal, som i tabellen upptagas.

Alla de i tabellen upptagna fackföreningar utgöra afdelningar af större öfver hela landet organiserade förbund i hvarje yrke, och handhållas afdelningarnas angelägenheter af lokala styrelser eller särskildt utsedda föreningsmedlemmar, hvilka äro underordnade förbundsstyrelsen. Dessa förbundsstyrelser äro förlagda på olika platser i landet, handskmakare- och murareförbundens i Malmö, grof- och fabriksarbetareförbundets i Helsingborg, stenhuggareförbundets i Lysekil och öfriga förbundens i Stockholm. Då någon afdelning sådant fordrar, är vederbörande förbundsstyrelse skyldig utsända en s. k. förtroendeman, som har till uppgift att med råd och dåd bistå afdelningen. Af medlemmarne i fackföreningarna, deri äfven kvinnor upptagas, erläggas afgifter, varierande mellan 50 öre i månaden och 50 öre i veckan. Vid sammanträden inom föreningen behandlas såväl fackliga som politiska frågor. Med undantag af typograf-

föreningen bilda fackföreningarna å orter, der flere sådana finnas, en lokal samorganisation, benämnd arbetarekommun, under en gemensamt vald styrelse. Genom arbetarekommunen komma fackföreningarna att tillhöra det socialdemokratiska partiet i landet och ingå i dess landsorganisation. De stå derför äfven under socialistiskt inflytande.

Utom fackföreningarna har i Kristianstad verkat en socialdemokratisk förening, som vid 1900 års slut räknade 25 medlemmar.

Inom Ingelstads fögderi förekomma icke några fackföreningar, men hafva derstädes under perioden i Vallby, Ingelstorp, Glemmingebro, Smedstorp och Tomelilla verkat *arbetareföreningar*, hvilkas syfte är att befrämja arbetarnes väl i ekonomiskt och moraliskt hänseende och hvilka vid periodens slut hade tillsammans 836 medlemmar.

De alltjemt stegrade prisen på lifsförnödenheter hafva gjort, att antalet handels- och konsumtionsföreningar under perioden ökats. I dessa föreningar, hvilka hafva till syftemål att med undvikande af mellanhänder förskaffa medlemmarne lifsmedel och andra förnödenheter så billigt som möjligt, ingå hufvudsakligen personer af arbets- och handtverksklassen. En bidragande orsak till dessa föreningars tillväxt under perioden är säkerligen äfven att söka deri, att lagen om registrerade *föreningar för ekonomisk verksamhet* af den 28 juni 1895 började att tillämpas den 1 juli 1897. Enligt denna lag kunde förenämnda föreningar likasom andra ekonomiska föreningar med sådant syfte, som i lagen sägs, förvärfva sig en fullt säker rättsställning såväl utåt genom att tillerkännas laglig behörighet att förvärfva rättigheter och ikläda sig skyldigheter som ock inåt gentemot egna medlemmar. Denna lag har också, på samma gång den fyllt en lucka i lagstiftningen, haft en god verkan, i det den framkallat åtskilliga ekonomiska föreningar, hvilkas verksamhet blifvit till fromma icke allenast för medlemmarne sjelfva utan äfven för näringslifvet i allmänhet. Att beklaga är endast, att lagens bestämmelser icke varit så omfattande, att derunder kunnat inordnas ekonomiska föreningar af alla slag likasom föreningar med enbart ideelt syfte. I enlighet med samma lag hafva hos Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande blifvit inregistrerade följande antal ekonomiska föreningar:

	Med begränsad personlig ansvarighet.	Utan personlig ansvarighet.	Summa.
År 1897	21	19	40
» 1898	5	5	10
» 1899	7	10	17
» 1900	3	8	11
Summa	36	42	78

Dessa 78 inregistrerade ekonomiska föreningar voro med hänseende till föremålet för sin verksamhet sålunda fördelade:

mejeriföreningar	48
handels- och konsumtionsföreningar	9
byggnadsföreningar	9
stärkelsefabrikföreningar	5
bränneriföreningar	2
tobaksodlareföreningar	2
fältjernvägsförening	1
telefonförening	1
bageriförening	1
Summa	78

Tab. G. Fackföreningar i Kristianstads län vid 1900 års slut.

Y r k e n.	Antal medlemmar.						
	Kristianstad.	Engelholm.	Simrishamn.	Åby-Klippan.	Åstorp.	Hessleholm.	Karpalund.
Handtverkare	11	—	—	—	—	—	—
Läderarbetare	20	40	—	—	—	—	—
Bagare	31	6	—	—	—	—	—
Skräddare	28	—	—	—	—	—	—
Skomakare	23	—	—	—	—	4	60
Målare	22	7	—	—	—	—	—
Gjutare	20	—	—	—	—	15	—
Bleck- och plåtslagare	14	—	—	—	—	—	—
Jern- och metallarbetare	238	23	11	12	—	101	—
Grof- och fabriksarbetare	51	350	—	236	—	30	—
Träarbetare	91	22	—	21	—	30	—
Handskömmerskor	21	—	—	—	—	—	—
Guld- och silfverarbetare	10	—	—	—	—	—	—
Murare	70	45	—	35	—	—	—
Bryggeriarbetare	28	—	—	22	—	—	13
Stenhuggare	4	—	—	—	—	—	—
Typografer	44	14	—	—	—	—	—
Kakelugnsmakare	—	8	—	—	—	—	—
Tunnbindare	—	—	—	—	22	—	—
Stall- och vagnspersonalen vid Hessleholms station	—	—	—	—	—	14	—
Summa	726	515	11	326	22	194	60
							1,867

Ett nytt slag af ekonomiska föreningar har under senaste tiden uppträdt å landsbygden, nämligen äggförsäljningsföreningar, hvilka hafva till ändamål att främja fjäderfäskötseln samt åstadkomma marknad för produkter från medlemmarnes hönsgårdar äfvensom att till försäljning emottaga dylika produkter. Tre dylika föreningar hafva under innevarande år blifvit registrerade.

Det har väckt uppmärksamhet, att icke fler än två bränneriföreningar blifvit registrerade, under det att bränvin här i länet brännes af inemot ett trettiotal bolag, bestående af flere än fem delegare och som icke äro aktiebolag. Det tyckes, som om den organisation, som den registrerade ekonomiska föreningen erbjuder, skulle väl lämpa sig för dessa bolag, hvilka enligt lag endast äro att betrakta som s. k. enkla bolag och för hvilka det skulle vara obehvämt att röra sig med ett flertal bolagsmän, men erfarenheten hänvisar på ett motsatt förhållande, och torde detta närmast bero derpå, att dessa bolag grunda sig på aftal, afslutade för hvarje bränningstermin, och att bolagen fördenskull äro af så kort varaktighet och så omvexlande till sina medlemmar, att en mera stadigvarande organisation icke anses erforderlig.

En märkbar tendens gör sig gällande hos registrerade föreningar med begränsad personlig ansvarighet att öfvergå till att blifva föreningar utan dylik ansvarighet. Detta torde förnämligast vara föranledt af det större besvär med anmälningar rörande medlemmarne, som åligger föreningar af förra slaget, hvilket besvär icke anses uppvägas af den fördel, som den begränsade ansvarigheten erbjuder föreningen framför förening utan dylik ansvarighet, hvilken äfven kan ordnas så, att den får tillräcklig ekonomisk styrka för erhållande af den kredit, som för dess verksamhet erfordras.

Under förra perioden bildades på ett par ställen s. k. *agrarföreningar* för att söka sammansluta jordbrukarne i verksamhet för gemensamma ändamål. Af dessa föreningar höllos äfven åtskilliga allmänna möten, der de sökte för sina åsikter bearbeta folkmeningen. Intresset för agrarrörelsen synes emellertid hafva betydligt svalnat, och jordbrukarne hafva i allmänhet visat sig ligkiltiga för sammanslutningen. Inom föreningarna väckta förslag angående bildandet af föreningar dels för inköp af foder och gödningsämnen och dels för försäljning utan mellanhänder af medlemmarnes spanmålsprodukter hafva, såvidt känt är, icke föranledt något resultat.

Deremot har äfven under förevarande femårsperiod sammanslutning till bildande af *sjuk- och begravningshjelpskassor* fortgått i stor omfattning, dertill kraftigt påverkad af det ökade förvaltningsbidrag, som numera af statsmedel utbetalas till sjuk-kassor, som låtit inregistrera sig enligt lagen den 30 oktober 1891. Intill utgången af år 1895 hade registrerats hos Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande 43, hos magistraten i Kristianstad 3 och hos magistraten i Engelholm 4 sjuk-kassor eller tillhopa 50 sjuk-kassor, hvilka vid samma års slut räknade ett medlemstal af 3,565 män och 973 qvinnor eller sammanlagt 4,538 medlemmar. Vid 1900 års slut stälde sig förhållandena i detta hänseende sålunda:

Sjuk-kassor, registrerade hos	Antal.	M e d l e m m a r.		
		Män.	Qvinnor.	Summa.
Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande . . .	83	7,648	2,145	9,793
Magistraten i Kristianstad	9	1,011	195	1,206
Magistraten i Engelholm	5	480	112	592
Summa	97	9,139	2,452	11,591

K. Maj:ts Befallningshafvandes femårsberättelser 1896—1900. Kristianstads län.

Inhemtade upplysningar gifva vid handen, att dessutom funnos å landsbygden 7 och i städerna 12 sjuk-kassor, hvilka icke låtit registrera sig. Anledningen till detta förhållande torde, såsom redan förut blifvit påpekadt, vara, att de icke velat eller kunnat bringa sina stadgar i öfverensstämmelse med innehållet i förenämnda lag, och torde numera, sedan statsbidraget blifvit betydligt förhöjdt, mindre vara att söka deri, att de ansett detsamma icke motsvara besväret med upprättandet och aflemmandet af de statistiska uppgifter, som utgöra ett vilkor för tillgodonjutande af den med registreringen förenade förmån. I förvaltningsbidrag till här i länet registrerade sjuk-kassor hafva utbetalts:

För år 1896 till 36 sjuk-kassor å landsbygden . . .	2,244.09 kr.	
” 7 ” i städerna	644.25 ”	2,888.34 kr.
” 1897 ” 44 ” å landsbygden . . .	2,823.64 kr.	
” 7 ” i städerna	660.50 ”	3,484.14 ”
” 1898 ” 56 ” å landsbygden . . .	5,836.56 kr.	
” 7 ” i städerna	1,373.50 ”	7,210.06 ”
” 1899 ” 64 ” å landsbygden . . .	8,678.00 kr.	
” 9 ” i städerna	1,605.50 ”	10,283.50 ”
” 1900 ” 70 ” å landsbygden . . .	10,038.50 kr.	
” 13 ” i städerna	2,068.50 ”	12,107.00 ”

Såsom ofvan synes, räkna sjuk- och begravningshjelpskassorna ett icke obetydligt antal medlemmar. Det är till allra hufvudsakligaste delen folk af arbetsklassen, som ingår såsom medlemmar i dessa kassor, och då de större arbetsgifvarne mer och mer låta olycksfallsförsäkra sina arbetare, kan med skäl påstås, att arbetsklassen numera lefver under vida tryggare förhållanden än förr, då sjukdoms- och olycksfall ofta för arbetarne voro liktydiga med nöd för dem och deras familjer.

Den *ekonomiska ställningen*, som under föregående femårsperiod i allmänhet betecknades såsom god, har bibehållit sig någorlunda oförändrad under de tre första åren af ifrågavarande period, under hvilka skördarna utföllo mer än medelmåttiga samt spanmålsprisen höllo sig jemförelsevis höga, i medeltal något högre än under närmast föregående period. Penningtillgången var äfven fortfarande god med låga räntesatser. Ett omslag här skedde i slutet af år 1898 eller början af 1899. Den stora mängd kapital, som allestädes i landet blifvit använd på industriella företag, hade jemte andra orsaker till följd, att penningtillgången blef knapp och räntan hastigt höjdes så betydligt, att bankerna vid diskontering af vaxlar och utlemnande af lån på kortare tid kunde betinga sig ända till 7 procents ränta, något för våra affärsförhållanden oerhördt och som vid regelrätt penningutlåning icke torde hafva förekommit under den senaste mansåldern. Det säger sig sjelf, att den ekonomiska ställningen under sådana förhållanden blef bekymmersam för de jordbrukare och affärsmän, som för sin rörelse behöfde upplåna kapital. Under slutet af år 1900 inträdde emellertid en förbättring i penningställningen med något sänkta räntesatser, delvis påverkad af årets goda skörd. Ehuru såväl lagsökningarnas som konkursernas antal under periodens båda sista år betydligt stigit, har välståndet öfver hufvud taget icke deraf rönt inverkan, att döma af det förhållandet, att inkomstbevallningen under perioden varit i jemnt stigande. Under dessa år inträffade i vissa trakter, särskildt inom Södra Åsbo och Bjäre härad, talrika konkurser,

som förorsakade både enskilda personer och banker stora förluster, och gäller detta framförallt Åstorps municipalsamhälle, der nästan alla de större handlandena och industriidkarne nödgades afträda sin egendom till konkurs. Det visade sig då, att deras ekonomiska ställning länge varit undergräfd och endast kunnat uppehållas genom ett för långt drifvet anlitan af krediten. En del af traktens landtbrukare blefvo genom borgensförbindelser indragna i konkurserna och måste lemna hus och hem. Genom 1900 års goda skörd och rätt höga betpris har den ekonomiska ställningen för jordbrukarne i trakten märkbart förbättrats samt i allmänhet sundare affärsförhållanden der inträdt. I Simrishamn, der under periodens två första år åstadkoms en afsevärd rubbning i den ekonomiska ställningen derigenom, att platsens två största firmor råkade på obestånd, har affärsställningen under de senare åren åter förbättrats, och kan den med full trygghet numera sägas vara god.

För den kroppsarbetande delen af befolkningen har perioden medfört förbättrade förhållanden, i det att riklig och lönande tillgång på arbete allestädes förefunnits, särskildt har detta varit fallet i städerna och de orter, der större industriella anläggningar tagit betydliga arbetskrafter i anspråk. Arbetslönerna hafva äfven blifvit betydligt förhöjda, och ordentliga arbetare måste anses hafva haft tillfälle till god utkomst. Arbetarnes goda ställning har dock icke oväsentligt motverkats af de samtidigt stegrade prisen på lifsförnödenheter.

Att såväl *värdet af annan fastighet* som ock *inkomstbevilningen* i länet stigit för hvart af periodens år, kan inhemtas af nedanstående tabell:

	1896.	1897.	1898.	1899.	1900.
<i>Fastighetsvärde.</i>	Kronor.	Kronor.	Kronor.	Kronor.	Kronor.
På landsbygden . . .	14,788,800	15,213,900	17,469,300	18,905,300	20,414,100
I städerna	14,631,500	14,954,050	15,202,500	15,971,200	16,888,500
Summa	29,420,300	30,167,950	32,671,800	34,876,500	37,302,600
<i>Uppskattad inkomst.</i>					
På landsbygden . . .	5,724,529	6,113,188	7,055,815	7,424,150	8,049,631
I städerna	4,790,935	4,720,377	5,229,210	5,225,567	5,423,049
Summa	10,515,464	10,833,565	12,285,025	12,649,717	13,472,680

Antalet af de hos Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande såsom öfverexekutor för landsbygden samt hos öfverexekutorerna för städerna anhängiggjorda *lagsökningar* äfvensom antalet personer, som ådömts betalningsskyldighet, och dervid ådömda belopp utvisas af *tabell H.*

Till vederbörande utmätningsmän hafva aflemnats det antal *exekutorialer*, som jemte de utsökta beloppen upptagas i *tabell I.*

Tab. H.

Anhängiggjorda lagsökningar i Kristianstads län åren 1896—1900.

	Antal lagsökningar.					Till betalning dömda personer.					Å d ö m d a b e l o p p . Kronor.				
	1896.	1897.	1898.	1899.	1900.	1896.	1897.	1898.	1899.	1900.	1896.	1897.	1898.	1899.	1900.
Hos K. Maj:ts Befallningshafvande . .	1,908	1,196	1,107	1,556	1,533	1,335	702	511	863	847	379,151	205,945	144,784	311,582	380,751
» öfverexekutor i Kristianstad . . .	26	29	27	30	35	9	17	25	25	25	2,758	13,648	5,197	22,626	24,958
» » i Eugelholm	4	2	2	—	6	4	2	2	—	6	16,411	939	2,018	—	3,700
» » i Simrishamn	3	3	2	—	2	3	3	3	—	2	18,000	1,805	643	—	124
Summa	1,941	1,230	1,138	1,586	1,576	1,351	724	541	888	880	416,320	222,337	152,642	334,208	409,533

Tab. I.

Antal exekutorialer samt utsökta belopp i Kristianstads län åren 1896—1900.

	Antal exekutorialer.					U t s ö k t a b e l o p p . Kronor.				
	1896.	1897.	1898.	1899.	1900.	1896.	1897.	1898.	1899.	1900.
Åsbo fögderi	301	247	207	444	394	69,775	65,001	98,460	154,855	140,828
Göinge »	558	423	400	686	606	186,791	105,132	145,825	303,771	284,386
Villands »	419	251	235	361	355	121,329	67,998	62,055	99,738	96,084
Ingelstads »	281	157	190	182	166	115,595	73,042	31,969	59,390	65,202
Summa för landsbygden	1,559	1,078	1,032	1,673	1,521	493,490	311,173	338,309	617,754	586,500
Kristianstad	99	77	53	103	133	26,228	27,402	15,886	44,361	33,534
Engelholm	22	10	15	24	39	4,758	3,015	4,226	3,996	17,460
Simrishamn	8	9	10	6	8	11,631	2,535	2,344	3,628	2,231
Summa för städerna	129	96	78	133	180	42,617	32,952	22,456	51,985	53,225
Summa för hela länet	1,688	1,174	1,110	1,806	1,701	536,107	344,125	360,765	669,739	639,725

Antalet af de hos öfver- och underexekutorerna i länet under perioden hållna *exekutiva fastighetsauktioner*, dervid erhållna försäljningspris samt dessas förhållande till de försålda fastigheternas taxeringsvärden inhemtas af *tabell K*.

Antalet under perioden inträffade *konkurser* äfvensom sammanlagda beloppet, hvarför nya *inteckningar* under perioden beviljats, finnas upptagna i *tabellerna L och M* (sid. 20).

Helsotillståndet har i allmänhet varit tillfredsställande. Visserligen hafva sådana sjukdomar som mässling, skarlakansfeber, tarmtufus, difteri och influensa vissa tider rätt talrikt förekommit, men svårare farsoter hafva icke under perioden hemsökt länets invånare. Sjukdomen mässling, som under närmast föregående år uppträdde med endast ett fåtal fall, vann under år 1897 stor utbredning öfver nästan hela länet, men mest i Kristianstad, der en häftig men kortvarig epidemi herskade under våren och försommaren. Den *difteriepidemi*, som under hela sista årtiondet hemsökt länet och som under åren 1896 och 1897 var ganska allvarsam, har under de senare åren alltjemt aftagit, såsom framgår af följande, från förste provinsialläkarens i länet embetsberättelser hemtade uppgifter rörande samma sjukdom:

	Insjuknade.	Döde.		Insjuknade.	Döde.
År 1891	141	37	År 1896	1,153	187
• 1892	285	78	• 1897	1,184	279
• 1893	468	83	• 1898	763	122
• 1894	558	129	• 1899	639	97
• 1895	847	235	• 1900	233	42

Sjukdomen, som varit utbredd öfver nästan hela länet både i städerna och å landsbygden, har dock mest förekommit inom Kristianstads och Engelholms provinsialläkaredistrikt. Största frekvensen har visat sig under vinter- och vårmånaderna. I förhållande till folkmängden hafva de flesta fallen yppat sig inom staden Engelholm. Influensa, som under perioden varit allmänt

gångse öfver hela länet under den kallare årstiden, uppträdde under 1899 års första månader med en epidemi, som i häftighet mångenstädes gaf föga efter för epidemien vintern 1889—1890. Svårast härjade den då inom Broby och Kristianstads provinsialläkaredistrikt, i hvilka respektive 50 och 20 % af befolkningen säges hafva varit angripna. Antalet vårdade fall uppgifves till 1,409. En närmare redogörelse för *infektionssjukdomarna* i länet under perioden lemnas i *tabell N* (sid. 21).

För olyckshändelser af större omfattning har länet äfven under denna period varit förskonadt. Dock hafva några större *eldsvådor* förekommit. Den 11 februari 1896 utbröt eldsvåda i Köpinge by i Köpinge socken af Gärds härad. Dervid nedbrunno åbyggnaderna till ett hemman och 24 mindre hus och blefvo 42 familjer husvilla. De flesta hade sin egendom försäkrad, men några af de brandskadade ledo känbar förlust. Till dessa senare insamlades i socknen och angränsande socknar omkring 2,000 kronor jemte lifsförnödenheter och klädespersedlar. Elden hade uppstått genom bristfällighet i en rörledning. Åhus by härjades den 13 oktober 1897 af en eldsvåda, dervid 38 hus blefvo lågornas rof och en mängd människor för tillfället blefvo uppskattades till något öfver 80,000 kronor, men de brandskadade hade egendomen försäkrad endast till ett sammanlagdt värde af 52,396 kronor 27 öre. Äfven i detta fall tros elden hafva uppkommit genom en bristfällig rörledning.

Kristianstads läns fornminnesförening, hvars ändamål, såsom i föregående femårsberättelser omtalats, är att samla och förvara alla slags minnesmärken från äldre tider, som äro af

Tab. K. Exekutiva fastighetsauktioner i Kristianstads län åren 1896—1900.

	År 1896.			År 1897.			År 1898.			År 1899.			År 1900.		
	An-tal.	Taxe-rings-värde. Kronor.	Försälj-nings-värde. Kronor.	An-tal.	Taxe-rings-värde. Kronor.	Försälj-nings-värde. Kronor.	An-tal.	Taxe-rings-värde. Kronor.	Försälj-nings-värde. Kronor.	An-tal.	Taxe-rings-värde. Kronor.	Försälj-nings-värde. Kronor.	An-tal.	Taxe-rings-värde. Kronor.	Försälj-nings-värde. Kronor.
Hos K. Maj:ts Befallningshafvande . .	—	—	—	1	215,800	183,000	1	2,200	2,600	—	—	—	1	3,000	3,150
I Åsbo fögderi	5	14,400	13,473	10	92,700	75,825	2	30,700	24,150	4	21,200	29,910	28	166,400	182,122
• Göinge	41	201,100	184,680	19	69,900	64,106	6	7,100	7,975	18	40,100	41,480	23	104,300	98,050
• Villands	9	70,900	79,250	4	23,800	29,385	3	8,200	10,812	4	10,900	17,400	2	4,200	2,830
• Ingelstads	29	83,540	72,821	16	42,000	44,220	10	4,100	5,885	3	3,000	3,330	16	15,100	19,460
Summa å landsbygden	84	369,940	350,424	50	444,200	396,536	22	52,300	51,422	29	75,200	92,120	70	293,000	305,612
Hos öfverexekutor i Kristianstad . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5	289,000	266,800
• i Engelholm	—	—	—	1	38,000	10,000	—	—	—	1	14,000	14,700	—	—	—
• i Simrishamn	1	7,500	4,000	3	82,700	42,201	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Summa i städerna	1	7,500	4,000	4	120,700	52,201	—	—	—	1	14,000	14,700	5	289,000	266,800
Summa i hela länet	85	377,440	354,424	54	564,900	448,737	22	52,300	51,422	30	89,200	106,820	75	582,000	572,412

intresse i arkeologiskt, etnologiskt eller kulturhistoriskt hänseende i allmänhet och särskildt för detta län, har äfven under nu förevarande period fortsatt sin verksamhet. Vid 1900 års slut hade föreningen 52 ständiga och 157 årsbetalande medlemmar, och bestodo då föreningens samlingar af 4,494 nummer. Föreningen, som förut erhållit ett årligt anslag af länets landsting, har under denna period icke varit i åtnjutande deraf.

Intresset för forntida minnesmärkens fredande och bevarande synes emellertid icke vara synnerligen starkt hos den stora allmänheten eller befolkningens bredare lager, att döma deraf, att Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande, på fram-

ställning af riksantikvarien, nödgats under ifrågavarande period för åverkan fridlysa följande fasta förnlemningar, nämligen Ignaberga gamla kyrka, Vä kyrkoruin samt lemningarna af Lillö slott och Åhus stadsmur.

Slutligen anser sig Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande icke böra underlåta att i detta sammanhang omnämna, att Eders Kungl. Maj:t dels den 20 april 1899, för vinnande af kännedom om verkan af gällande bestämmelser i fråga om de *värnpligtiges inkallelse vid mobilisering*, anbefalt, att inom Södra Skånska infanteriregementets inskrifningsområde, hvilket af detta län omfattar Albo, Jerrestads och Ingelstads härad samt staden Simrishamn, samtliga beväringmän, hvilka voro skyldiga att deltaga i årets beväringsskrytmöte, skulle, med tillämpning af gällande »instruktion för inkallelse och samling af beväringen vid allmän mobilisering» samt i enlighet med särskildt meddelade bestämmelser, inkallas till detta möte genom personliga order, hvilka komme att till de värnpligtige, som vore boende inom vederbörliga kompaniområden, fortskaffas genom orderförare enligt orderutdelningsplanerna, dels ock den 3 oktober 1900, med stöd af lagen angående mönstring under samma år af hästar och fordon för utrönande af härens krigsberedskap, förordnat, att mönstring af hästar och fordon skulle ega rum inom det till detta län hörande hästutskrifningsområdet nr 13. Både inkallelseförsöket af de värnpligtige och försöksmobiliseringen af hästar och fordon torde i allmänhet hafva utfallit fullt tillfredsställande. Vid det förra verkställdes orderutdelningen öfverallt inom föreskrifven tid, och orderförarne fullgjorde med lätthet sitt uppdrag med hänseende till ordernas utdelande, hvilket, likasom att ett synnerligen stort procenttal af de inkallade anträffades, måste tillskrifvas den omständigheten, att inkallelsen afsett endast de värnpligtige af årets första klass, hvilka vid tiden för inkallelseförsöket i de flesta fall torde hafva

Tab. L. Konkurer i Kristianstads län åren 1896—1900.

	1896.	1897.	1898.	1899.	1900.
Södra Åsbo och Bjäre härad	10	4	9	42	34
Norra Åsbo	16	10	8	9	18
Vestra Göinge	14	13	11	26	29
Östra Göinge	19	12	11	26	16
Villands	10	9	11	11	12
Gärds och Albo	26	4	2	2	17
Ingelstads och Jerrestads	48	24	15	26	23
Summa för landsbygden	143	76	67	142	149
Kristianstad	16	15	12	20	13
Engelholm	5	2	5	1	5
Simrishamn	3	2	3	—	2
Summa för städerna	24	19	20	21	20
Summa för hela länet	167	95	87	163	169

Tab. M.

Inteckningar i fast egendom i Kristianstads län, fastställda åren 1896—1900.

	År 1896.		År 1897.		År 1898.		År 1899.		År 1900.	
	Antal.	Inteckningsbelopp. Kronor.	Antal.	Inteckningsbelopp. Kronor.	Antal.	Inteckningsbelopp. Kronor.	Antal.	Inteckningsbelopp. Kronor.	Antal.	Inteckningsbelopp. Kronor.
Södra Åsbo och Bjäre härad	196	871,998	169	790,728	193	2,079,510	344	1,277,377	219	666,505
Norra Åsbo	186	373,266	123	202,801	167	1,882,362	204	856,884	179	354,073
Vestra Göinge	221	421,735	218	550,519	211	709,199	226	598,706	207	637,628
Östra Göinge	97	567,386	68	120,476	69	138,963	97	325,519	106	234,641
Villands	120	406,743	98	266,247	85	223,030	109	370,531	116	293,030
Gärds och Albo	166	391,612	171	367,191	175	913,379	172	1,009,042	158	729,885
Ingelstads och Jerrestads	286	604,929	244	468,317	234	561,770	223	713,786	228	444,314
Summa för landsbygden	1,272	3,637,669	1,091	2,766,279	1,134	6,508,213	1,375	5,151,845	1,213	3,360,076
Kristianstad	59	375,000	49	319,500	40	232,000	68	772,662	93	846,800
Engelholm	23	76,000	33	172,150	34	122,275	43	277,500	40	391,100
Simrishamn	12	23,354	16	41,900	6	7,730	8	204,850	22	42,500
Summa för städerna	94	474,354	98	533,550	80	362,005	119	1,255,012	155	1,280,400
Summa för hela länet	1,366	4,112,023	1,189	3,299,829	1,214	6,870,218	1,494	6,406,857	1,368	4,640,476

vistats i sina hem för att vara redo till den förestående vapenöfningen. Beträffande försöksmobiliseringen torde såsom allmänt omdöme kunna sägas, att vederbörande uttagningsnämnder med ett, möjligen ett par, undantag satt sig väl in i de meddelade föreskrifterna äfvensom fullgjort dem, att häst- och fordonsegare utan undantag iakttagit inställelse och derigenom ådagalagt en glädjande laglydighet samt att det icke inom någon kommun varit med svårighet förenadt att uttaga det föreskrifna antalet mönstringsgilla hästar och fordon med tillbehör, äfvensom att

de uttagna hästarne varit af öfvervägande god beskaffenhet. Af de 645 hästar, som från hästutskriftsområdet skolat inmönstras, hafva endast 6 ansetts kassabla och icke kunnat godkännas. De af mönstringskommissionen godkända 639 hästarne hafva värderats sammanlagdt till 313,150 kronor, deraf 122 ridhästar till 66,600 kronor eller i medeltal för hvarje 546 kronor och 517 draghästar till 246,550 kronor eller i medeltal för hvarje 477 kronor. De 23 uttagna fyrhjuliga fordonen hafva värderats till 5,200 kronor eller i medeltal för hvart 226 kronor.

3. Näringar.

A) **Jordbruk och boskapsskötsel.** *Jordmänen* i länet är i hög grad omvexlande. Såsom ofvan är nämnt, finnas i länet tre större slättbygder, en omkring Rönne å, en omkring Helgeåns nedre lopp eller den s. k. Kristianstadsslätten och en vester och söder om Simrishamn eller den s. k. Simrishamsslätten. I dessa bygder är jordmänen fruktbar och mångenstädes af fullt ut lika god beskaffenhet som i landets allra bördigaste trakter. Jordbruket är der hufvudnäring och mycket gifvande samt bedrivs på ett rationellt sätt med användande af alla moderna hjälpmedel och förbättringar.

Deremot är jordmänen i de norra, intill Halland och Småland belägna delarna, hvilka äro höglända och skogbevuxna, sandig och mager och föga lämpad för intensivt jordbruk. Södesproduktionen i dessa trakter är ännu otillräcklig för befolkningens eget behof. Denna måste därför för sin bergning lita till andra förvärfskällor, såsom skogsbruk och slöjd i olika riktningar. Dock synes jordbruket i dessa trakter komma att bättre bära sig, sedan genom en ändamålsenlig utdikning, som äfven

under denna period egt rum i stor utsträckning, förut ofruktbara ängar och lågmarker bragts i kultur.

I de delar af länet, som bilda öfvergång från den mera ofruktbara skogsbygden till det bördiga slättlandet, är jordmänen, ehuru i fruktbarhet icke jemförlig med slättbygdens, likväl af så god beskaffenhet, att ett fullt rationellt jordbruk der kan med fördel bedrivas.

I den magrare skogsbygden finnes icke något utprägladt *brukningssätt*. Der odlas endast råg, hafre och potatis. Öfverallt, der jordmänen är af bättre beskaffenhet, är ett ordnad voxelbruk infördt. Den vanliga växtföljden är: träda, vintersäd, två års klöfvervall samt tre års vårsäd och rotfrukter eller efter vintersäden ett års vårsäd och först derefter klöfvervall. Af vintersäd odlas mera råg än hvete och af vårsäd mera hafre och blandsäd än enbart korn. Vårråg och vårhvete odlas obetydligt.

Odlingen af *sockerbetor* har under perioden betydligt tilltagit, i det att betarealen ökats med omkring 50 procent, beroende på

Tab. N.

Sjukdoms- och dödsfall i infektionssjukdomar i Kristianstads län åren 1896—1900.

	År 1896.		År 1897.		År 1898.		År 1899.		År 1900.		S u m m a.	
	Insjuknade.	Döde.	Insjuknade.	Döde.	Insjuknade.	Döde.	Insjuknade.	Döde.	Insjuknade.	Döde.	Insjuknade.	Döde.
Mässling	7	—	851	25	134	12	13	—	55	—	1,060	37
Skarlakausfeber	113	4	223	14	279	8	194	6	201	6	1,010	38
Tarmtyfus	254	10	139	16	153	15	221	19	191	16	958	76
Rödsot	4	—	9	2	10	1	—	—	1	—	24	3
Påssjuka	12	—	8	—	173	—	59	—	61	—	313	—
Kikhosta	556	35	96	8	401	16	396	29	53	13	1,502	101
Difteri och strypsjuka	1,153	187	1,184	279	763	122	639	97	233	42	3,972	727
Barnsängsfeber	17	3	9	1	22	6	8	4	10	13	66	27
Epidemisk hjernfeber	8	5	2	1	12	10	86	43	32	23	140	82
Frossa	15	—	17	—	25	—	16	—	10	—	83	—
Smittosam ögonsjukdom	—	—	—	—	—	—	4	—	—	—	4	—
Lung- och lungsäcksinflammation	381	40	498	86	679	131	927	208	723	148	3,208	613
Katarralfeber, influensa och andra katarrala åkommor i andedräftsorganen	1,806	24	1,945	18	1,854	23	3,108	59	2,789	37	11,502	161
Diarré, tarmkatarr och inhemsk kolera	1,016	25	852	11	914	18	997	29	725	11	4,504	94
Summa	5,342	333	5,833	461	5,419	362	6,668	494	5,084	309	28,346	1,959

det gynsamma ekonomiska resultat, som genom denna odling erhålles å därför lämplig jord. Att sockerbetsodlingen har den största betydelse för jordbruket, framgår deraf, att den icke allenast lemnar större inkomst än sädesodlingen utan äfven kan företagas å den till träda afsedda jorden, hvarigenom den bärande jordens areal ökas. Dessutom nödvändiggör denna odling en stark gödning med konstgjorda gödningsämnen och en sorgfälligt bortrensning af ogräs, hvilket allt bidrager till att försätta jorden i högre växtkraft. I de delar af länet, der i följd af svagare jordmån odling af sockerbeter icke kan med fördel bedrivas, odlas potatis, som finner afsättning till största delen vid brännerierna, men äfven i ej ringa mängd vid stärkelsefabrikerna.

Såsom allmänt omdöme torde kunna sägas, att jordbruket äfven under denna period gått framåt genom nyodlingar och genom allmännare användning af förbättrade redskap, rikligare gödning och renare utsäde. Beträffande importerade gödningsämnen, fodermedel och utsädesvaror, hvilka i allmänhet betinga billigare pris än de i landet producerade och därför inköpas af en stor mängd jordbrukare, har länge missnöje förspotts, enär de ofta varit af underhållig beskaffenhet. Någon noggrannare undersökning från de enskildes sida torde, trots upprepade sorgliga erfarenheter, icke vara att förvänta, utan lär först genom lagstiftning skydd kunna beredas jordbruket mot dessa underhålliga varor. Utsäde requireras eljest, jemväl af mindre jordbrukare, från utsädesbolaget i Svalöf, hvilket likasom skånska frökontoret i Malmö tillhandahållit de landtmän, som sådant önskat, rena och förädlade utsädessorter. Odling af frö till foderväxter och rotfrukter bedrivs nästan alls icke eller åtminstone i liten skala.

Den af länets hushållningssällskap inrättade frökontrollstationen i Kristianstad har fortsatt sin verksamhet, och hafva derstädes under perioden undersökts inemot 1,800 fröprof. Såsom bidrag till stationens underhåll har Hushållningssällskapet för hvar år åtnjutit ett statsunderstöd af 500 kronor.

Från Albo härad berättas, att flere landtbrukare företagit odling af ärttörne såsom foderväxt och dermed besatt stora fält såväl sandmarker utmed kusten som ljungbackar och andra magra ställen. Den skördas under senhösten och lemnar då ett saftigt och ytterst kraftigt foder, som med största begärlighet förtäres af kreaturen och som visat sig synnerligen bidra till mjölk- mängdens förökande hos korna.

Enligt af länets hushållningssällskap meddelade uppgifter beräknades länets hela egovidd utom vatten utgöra år 1896 622,392 hektar och år 1900 626,763 hektar. Denna egovidds användning redovisades sålunda:

	År 1896. Hektar.	År 1900. Hektar.	Ökning (+) eller minskning (—). Hektar.
Träd-, humle- och kålgård	2,932	3,039	+ 107
Åker och annan odlad jord	221,905	225,501	+ 3,596
Naturlig äng	53,025	52,506	— 519
Skogbärande mark	204,880	206,406	+ 1,526

Den mark, som ej användes till någon kultur, utgjorde år 1896 139,650 hektar och år 1900 139,311 hektar.

Enligt samma uppgifter användes den odlade jorden till:

	År 1896. Hektar.	År 1900. Hektar.	Ökning (+) eller minskning (—). Hektar.
Höstsäd	37,498	37,784	+ 286
Vårsträsäd	76,883	77,511	+ 628
Baljväxter	2,643	2,450	— 193
Potatis	21,190	21,082	— 108
Andra rotfrukter	6,003	6,399	+ 396
Spånadsväxter	225	158	— 67
Gräs och andra foderväxter	51,825	54,802	+ 2,977
Andra växtslag	439	402	— 37
Träde	25,199	24,913	— 286
Summa	221,905	225,501	+ 3,596

och utgjorde skördarna:

	År 1896.	År 1900.	Ökning (+) eller minskning (—).
Hösthvete hektoliter	100,061	97,264	— 2,797
Höstråg »	569,241	546,155	— 23,086
Vårhvete »	702	1,518	+ 816
Våråg »	28,021	20,257	— 7,764
Korn »	274,879	280,251	+ 5,372
Häfre »	894,991	910,583	+ 15,592
Blandsäd »	400,535	422,981	+ 22,449
Ärter »	17,800	14,439	— 3,361
Bönor »	707	707	—
Vicker »	12,417	10,867	— 1,550
Potatis »	1,838,577	1,794,285	— 44,292
Rofvor, rötter och dylikt »	267,458	237,600	— 29,858
Sockerbeter deciton	1,159,297	873,119	— 286,178
Lin och hampa:			
frö hektoliter	1,401	671	— 730
spånadsämne deciton	547	379	— 168
Gräs och andra foderväxter:			
frö hektoliter	1,089	1,066	— 23
hö från odlad jord deciton	635,525	524,199	— 111,326
Bohvete hektoliter	1,433	1,400	— 33
Tobak deciton	4,773	3,092	— 1,681
Spergel hektoliter	1,158	943	— 215

Om skörden under periodens olika år har Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande i derom förut afgifna yttranden uttalat följande omdömen, att den år 1896 varit öfver medelmåttig, år 1897 medelmåttig, år 1898 öfver medelmåttig, år 1899 något under medelmåttan och år 1900 öfver medelmåttan.

I november 1897 beviljade länets hushållningssällskap ett anslag af 500 kronor till en komité, som fick i uppdrag att till sällskapet inkomma med förslag till *det mindre landbrukets* inom länet *upphjelpande*, med rätt för komitén att genom resor i Danmark inhenta kännedom om de åtgärder, som i detta land vidtagits för upphjelpande af de s. k. »husmandsbrugen». På grund af de förslag, som denna komité framlade, anslag sällskapet följande år 2,500 kronor att med 500 kronor inom hvar af länets hushållningsdistrikt användas till premiering af mindre landtbruk med en areal af högst 10 hektar åker äfvensom till studieresor. Under de två sista åren hafva äfven inom ett par hushållningsdistrikt studieresor blifvit anordnade, dervid yngre

landtmän från orten lemnats tillfälle att under ledning af sakkunnig person besöka Danmark för studerande af husmansväsendet. Af allt att döma komma de sålunda tagna initiativen att bära goda frukter, och lär man redan kunna här i länet uppleta flere små jordbruk, som äro fullt jemförliga med de bästa danska husmansbruk.

I enlighet med 29 § i lagen om dikning och annan afledning af vatten den 20 juni 1879 har Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande meddelat förordnanden till förrättande af laga syn för pröfning af frågor om vattenafledning till följande antal:

År.	För landbruksingeniör.	För landmätare.	Summa.
1896	16	—	16
1897	14	1	15
1898	24	—	24
1899	15	—	15
1900	11	—	11
	Summa 80	1	81

I tabell O lemnas uppgifter beträffande af landbruksingeniören E. W. Ewe utfärdade dylika syneförrättningar, hvilka

Tab. O. Af landbruksingeniören E. W. Ewe utförda, under åren 1896—1900 afslutade syneförrättningar i och för vattenafledning.

Förbättringens beskaffenhet och läge m. m.	Förbättrad areal. Hektar.	Beräknad torrläggning-kostnad.		Beräknadt förbättringsvärde.		Förbättringens beskaffenhet och läge m. m.	Förbättrad areal. Hektar.	Beräknad torrläggning-kostnad.		Beräknadt förbättringsvärde.	
		Hela kostnaden. Kronor.	I medeltal per hektar. Kronor.	Hela förbättringsvärdet. Kronor.	I medeltal per hektar. Kronor.			Hela kostnaden. Kronor.	I medeltal per hektar. Kronor.	Hela förbättringsvärdet. Kronor.	I medeltal per hektar. Kronor.
År 1896.						År 1897.					
1. Nedre Stensåns reglering inom Örskelljunga socken	49.08	12,429.58	253.25	13,761.83	280.40	17. Tufvabäckens reglering i Borrbj och Löderups socknar	102.31	12,050.00	117.78	24,935.98	243.73
2. Rågångsdikning mellan Råbelöf och Nosaby i Fjelkestads och Nosaby socknar	1) 6.00	—	—	—	—	18. Örupåns reglering i Benestads, Öfraby, Ullatorps, Qverrestads och Ingelstads socknar	201.26	62,878.00	312.42	78,142.54	388.27
3. Reglering af högsta vattenytan i Helgeån vid Torsbro, hufvudsakligen för förbättring af sank mark inom Fjelkestads o. Qviinge socknar	1) 1,000.00	4,000.00	4.00	—	—	19. Dikning i Legeveds och Viby byar inom Fjelkinge och Gustaf Adolfs socknar	1) 100.00	—	—	—	—
4. Marielundsbäckens reglering inom Vestra Vrams socken	57.21	2,040.00	35.66	6,860.35	119.92	20. Ybbarsbäckens reglering samt sänkning af Ybbars-, Henrikstors- och Tranesjöarna i Pers- och Torups socknar	240.18	67,840.00	282.45	72,916.44	303.59
5. Röddebäckens reglering i Smedstors och Spjutstors socknar	79.89	11,480.00	143.70	19,053.40	238.50	21. Rågångsdikning emellan Torseke och Råbelöf i Fjelkestads socken	56.31	5,900.00	104.78	—	—
6. Reglering af Spjutstors norra å i Spjutstors socken	51.63	11,170.00	216.35	14,161.92	274.30	22. Myrens utdikning i Käraboda och Rågeboda, Örkene och Loshults socknar	1) 17.00	—	—	—	—
7. Dikning från Sandby boställe i Borrbj socken	1) 5.00	—	—	—	—	23. Brönnestadsbäckens reglering för Eskilskrås utdikning, Hufvaröds socken	38.00	—	—	—	—
8. Efveröds mosses utdikning i Tryde socken	250.47	26,004.92	103.82	70,380.75	281.00	24. Öfre Trydeåns reglering i Tryde socken	78.77	3,143.12	39.90	15,871.00	201.49
9. Dikning i Gulastorp, Ignaberga socken	1) 3.00	—	—	—	—	År 1898.					
10. Dämmåns utdikning i Degeberga socken	1) 5.00	—	—	—	—	25 a. Tissmansbäckens reglering, Köpinge socken	4.19	430.75	102.80	1,341.64	320.20
11. Rungarnes utdikning i Häglinge socken	26.05	2,330.00	89.44	3,731.59	143.25	25 b. Lunnabrobäckens reglering, Köpinge socken	140.51	9,753.36	69.41	40,471.88	288.04
12. Öfre Humlebäckens reglering i Qvidinge och Björnekulla socknar	105.09	17,150.00	163.19	33,952.84	323.08	25 c. Boställdikets uppgrävning i Köpinge socken	31.56	1,504.83	47.68	7,494.40	237.47
13. Marklundabäckens reglering i Osby socken	12.26	3,000.00	244.70	5,515.55	449.88	26. Dikning från Emmeholm i Önnestads socken	1) 20.00	—	—	—	—
14. Dikning i Lönsboda och Gisslaboden i Örkene socken	30.99	7,241.42	233.67	10,061.63	324.67	27. Norra skogsbäckens reglering i Verums, Visseltöfta och Viltstj socknar	85.90	6,585.87	76.67	21,510.10	250.41
15. Svansmossens utdikning, Tryde socken	33.79	5,330.00	157.74	10,112.46	299.27						
16. Qvassvadsbäckens reglering, Eljaröds socken	9.46	1,265.00	133.72	—	—						

1) Arealen ej uppmätt, endast ungefärligen uppskattad.

Tab. O. (Forts.). Af landbruksingeniören E. W. Ewe utförda, under åren 1896—1900 afslutade syneförrättningar i och för vattenafledning.

Förbättringens beskaffenhet och läge m. m.	Förbättrad areal. Hektar.	Beräknad torrläggningskostnad.		Beräknadt förbättringsvärde.		Förbättringens beskaffenhet och läge m. m.	Förbättrad areal. Hektar.	Beräknad torrläggningskostnad.		Beräknadt förbättringsvärde.	
		Hela kostnaden. Kronor.	I medeltal per hektar. Kronor.	Hela förbättringsvärdet. Kronor.	I medeltal per hektar. Kronor.			Hela kostnaden. Kronor.	I medeltal per hektar. Kronor.	Hela förbättringsvärdet. Kronor.	I medeltal per hektar. Kronor.
28. Dikning från Hedeberga boställe i Spjutstorps socken	1) 30 00	—	—	—	—	48. Mossgrupens uppgrävning i Hammars by, Nosaby socken	1) 33 00	—	—	—	—
29. Fårarpsdikets reglering i Fjelkestads socken	15 00	—	—	—	—	49. Rörabäckens reglering i Rinkaby, Nymö och Trolle-Ljungby socknar	582 47	37,812 11	64 92	91,467 49	157 03
30. Dikning från Höja boställe i Höja socken	1) 22 00	—	—	—	—	50. Oretorpsbäckens reglering i Sönnarslöfs, Vestra Vrams och Lyngsjö socknar	27 69	2,789 02	100 72	5,704 39	206 00
31. Dikning från Skörpinge boställe i Höja socken	1) 5 00	—	—	—	—	51. Dikning i Fjelkinge by och socken	1) 5 00	—	—	—	—
32. Bockakullens utdikning i Månslanda, Fogeltofta socken	7 37	—	—	—	—	52. Dikning i Fjelkinge och Legeveds byar, Fjelkinge socken	1) 15 00	—	—	—	—
33. Dikning från Visunga, Fogeltofta socken	26 69	—	—	—	—	53. Silfåkrabäckens reglering i Kellna socken	1) 30 00	—	—	—	—
34. Qviinge byabäcks reglering, Qviinge socken	45 66	4,714 79	103 26	14,380 53	314 95	54. Snöllerödsbäckens reglering i Färingtofta socken	1) 25 00	—	—	—	—
35. Nedre Brötakallabäckens reglering, Glimåkra socken	1) 35 00	—	—	—	—	55. Hagestads Hejans utdikning, Löderups socken	19 76	730 00	36 94	—	—
36. Öfre Brötakallabäckens reglering, Glimåkra socken	1) 4 00	—	—	—	—	56. Dikning i V. Häglinge, Häglinge socken	30 82	—	—	—	—
37. Dalshultsbäckens reglering, Glimåkra socken	35 00	—	—	—	—	57. Skörpebäckens reglering i Höja socken	89 62	12,745 00	142 21	—	—
38. Dikning från Glemminge länsmansboställe i Glemminge socken	14 00	—	—	—	—	58. Dikning i Ormatofta nr 16, Träne och Vä socknar	1) 2 00	—	—	—	—
39. Humlebäckens reglering i Hjersås och Knisslinge socknar	1) 56 00	—	—	—	—	År 1900.					
40. Killebäckens reglering i Arröds by, Djurröds socken	1) 33 00	—	—	—	—	59. Bjellerängarnas utdikning i Rinkaby socken	1) 12 00	—	—	—	—
41. Hammarsrännans och Kabusaäns reglering inom Ingelstorps, Valleberga o. Löderups socknar i Kristianstads län samt Stora Köpinge socken i Malmöhus län	683 56	107,457 95	157 20	221,029 62	323 35	60. Sjöledens sänkning, Riseberga socken	60 48	13,675 82	226 12	22,266 64	368 17
42. Nedre Humlebäckens reglering i Björnekulla, Qvidinge och Ausås socknar	200 69	37,368 13	186 20	56,754 03	282 80	61. Dikning i Fjelkinge by och socken	1) 5 00	—	—	—	—
År 1899.						62. Dikning från Goetorps gård i Qvidinge socken	117 00	3,626 00	31 00	21,394 11	182 85
43. Dikning i Bolsby, Österslöfs socken	1) 15 00	—	—	—	—	63. Loarpsbäckens reglering i Linderöds socken	39 52	4,000 00	101 21	5,103 25	129 13
44. Ryabäckens reglering m. m. i Östra och Vestra Vram, förnyad syn, förr redovisad	—	—	—	—	—	64. Borrby mossbäcks reglering i Borrby och Ö. Hoby socknar	119 78	18,247 57	152 34	28,536 91	238 24
45. Lunnabrobäckens reglering i Köpinge socken, förnyad syn, förr redovisad	—	—	—	—	—	65. Hoby - Qvarnbybäckens reglering i Ö. Hoby s:n	46 18	10,010 51	216 77	12,182 04	263 79
46. Dikning i Vä by och socken	1) 10 00	—	—	—	—	66. Njurasjöns sänkning i Broby och Glimåkra socknar	73 44	22,835 29	310 94	26,285 37	357 92
47. Käglaäns reglering i Barkåkra och Rebbelberga socknar	98 73	53,250 00	539 35	57,628 81	583 70	67. Rågångsbäckens reglering mellan Fjelkinge samt Legeved och Viby i Fjelkinge och Gustaf Adolfs socknar	1) 30 00	—	—	—	—
						68. Dikning i Lönhult nr 4, Brösarps socken	3 67	—	—	—	—
						69. Bolbrokärrens utdikning i Brösarps socken	1) 10 00	—	—	—	—
						Summa	5,555 04	602,789 04	—	1,013,009 49	—

1) Arealen ej uppmätt, endast ungefärligen uppskattad.

under perioden blifvit afslutade. Af de i tabellen upptagna vattenafledningsföretag har större delen kommit till utförande, och flere af dem äro redan fullbordade.

Lån från odlingslånefonden hafva under perioden beviljats till torrlägningsarbeten här i länet på sätt utvisas af tabell P. Af de i denna tabell upptagna torrlägningsarbeten är Finjasjöns sänkning, Tufvebäckens reglering och Ybbarpsbäckens reglering utförda och godkända. Dikningen i Lönsboda och Gisslaboda har afstannat ofullbordad, hvadan den del af odlingslänet, som för detta förslag utbekommit, till återbetalning uppsagts. Öfriga sex företagen äro i det närmaste fullbordade.

Landbruksingenjören Ewe har aflemnat följande summariska sammandrag öfver af honom handlagda agronomiska förrättningar inom länet under ifrågavarande period:

År.	Antal förrättnings-		Ä n d a m å l.			
	ställen.	dagar.	Torrläggning genom vattenafledning eller öppen dikning. Hektar.	Torrläggning genom dränering. Hektar.	Diversearbeten, delvis ofafslutade det angifna året. Hektar.	Summa areal. Hektar.
1896	69	134	3,024	907	6,437	10,368
1897	69	129	1,090	246	8,026	9,362
1898	91	142	1,950	319	6,267	8,536
1899	90	143	2,077	444	5,679	8,200
1900	102	149	558	413	3,056	4,027
Summa	421	607	8,699	2,329	29,465	40,493

Ladugårdsskötseln har fortfarande utvecklat sig till det bättre, och har detta sin orsak bland annat deri, att prisen på mjölk, smör och ost samt slagtdjur varit jämförelsevis höga. Mejerihandlingen har därför äfven under denna period gjort icke obetydliga framsteg. Vål har antalet mejerier minskats, men flere af de mindre mejerierna hafva uppgått i de till antalet ständigt ökade andelsmejerierna, och afverkningen har i medeltal för hvarje mejeri blifvit större likasom anordningarna för framställande af goda produkter blifvit förbättrade. Enligt de statistiska uppgifter rörande mejeriverksamheten inom länet, hvilka Hushållningssällskapet insamlat, hafva under år 1900 76 mejerier varit i gång, vid hvilka invägs något öfver 100,000,000 kilogram mjölk samt tillverkats 3,746,000 kilogram smör och 64,430 kilogram ost af diverse slag. Leverantörernas antal har uppgått till nära 12,000. Af dessa mejerier voro 45 andels-, 20 uppköps- och 11 herrgårdsmjerier. Vid länets mejerier användes år 1895 omkring 69,000,000 kilogram mjölk, deraf tillverkades 2,686,000 kilogram smör och 39,000 kilogram ost, och har således mejerihandlingen under förevarande period gått betydligt framåt.

Mejerihandlingen har utvecklat sig i samma riktning som under närmast föregående period, i det att andelsprincipen allt mera vunnit terräng och äfven visat sig praktisk att tillämpa. Andelsmejerierna hafva äfven visat sig vara af stor betydelse derutinnan, att intresset för mjölkhushållningen och kunskapen derom sprides genom dem bland den stora massan af mindre jordbrukare. Dessa hafva i allmänhet saknat begrepp om hur nödvändigt det är, att mjölken skötes med omsorg och renlighet, medan den är hos leverantören, men sedan de såsom delegare i

ett andelsmejeri på nära håll fått se de svårigheter, man der har att bekämpa för att tillfredsställa smörhandlaren kraf på en jevn och fin produkt, hafva de äfven kommit till insigt om hur viktigt det är, att mjölken kommer frisk och välsmakande till mejeriet.

Till mejerihandlingens höjande hafva äfven i sin mån bidragit de alltsedan år 1893 anordnade svenska smörprofningarna. De talrika pris och hedersomnämningar, som vid dessa profningar tillfallit mejerier härifrån länet, visa, att smörproduktionen står på en hög ståndpunkt och förvärfvat sig godt anseende. Såsom bidrag åt länets mejerier för deltagande i smör-

Tab. P. Från odlingslånefonden under åren 1896—1900 beviljade lån till torrlägningsarbeten i Kristianstads län.

Förbättringens beskaffenhet m. m.	Odlingslånesökandens i företaget ingående		Beviljad lån.		
	areal.	förbättringsvärde genom dikningen.	Kronor.	I medeltal per hektar.	I procent af förbättringsvärdet.
	Hektar.	Kronor.	Kronor.	Kronor.	Kronor.
År 1897.					
1. Finjasjöns sänkning, tilllägsen till det redan förut beviljade beloppet 250,000 kronor . . .	—	—	125,000 00	—	—
År 1898.					
2. Tufvebäckens reglering i Borby och Löderups socknar	65	16,347 00	7,300 00	112	45
3. Dikning i Lönsboda och Gisslaboda, Örkene socken	23	8,798 00	5,500 00	239	63
4. Ybbarpsbäckens reglering och sänkning af Ybbarps-, Henrikstorps- och Tranessjöarna i Persstorps och Torups socknar	188	56,709 04	42,000 00	223	75
År 1899.					
5. Örupsåns reglering i Benestads, Öfraby, Ullstorps, Qverrestads och Ingelstads socknar . .	121	52,350 03	41,700 00	345	78
6. Elveröds mosses utdikning, Tryde socken . .	164	48,706 00	22,500 00	137	46
7. Norra skogsbäckens reglering i Verums, Visseltofta och Vittsjö socknar	81	20,849 43	6,500 00	80	31
8. Kägledans reglering i Barkåkra och Rebbelberga socknar	90	54,290 43	44,900 00	499	83
År 1900.					
9. Rörslöbäckens reglering i Rinkaby, Nymö och Trolle-Ljungby socknar	467	81,033 58	39,100 00	84	48
10. Nedre Humlebäckens reglering i Björnekulla, Qvidinge och Ausås socknar	132	37,471 70	18,900 00	143	50
Summa	1,331	376,555 21	333,400 00	—	—

¹⁾ Här ej inberäknad arealen och förbättringsvärdet, som tillkommer Finjasjöns sänkning.

profningarna i Malmö har Hushållningssällskapet årligen under perioden utgifvit 900 kronor. År 1900 deltog i dessa profningar 32 af länets mejerier.

Äfven under denna period har Hushållningssällskapet haft anställd en mejeriundervisare med skyldighet att emot ersättning efter låg taxa tillhandagå länets landtbrukare och mejeriegare med råd rörande mjölkboskapens utfodring och vård, mjölkens behandling samt mejeriers anläggning och skötsel.

Sträfvandet att förbättra *nötboskapsraserna* i syfte, att endast djur af oblandade raser och passande för de särskilda orterna skulle komma till användande, har äfven under denna period med ifver fortgått. År 1896 erhöll Hushållningssällskapet ur fonden för svenska hornboskapens och fårafvelns förbättrande ett amorteringslån till belopp af 25,000 kronor, som utdelades såsom räntefria amorteringslån under 5 år till de olika hushållningsdistrikten med 5,000 kronor till hvar under vilkor, att medlen skulle användas till nötboskapsafvelns förbättrande. Dessa medel användes sålunda, att därför inköptes 54 tjurar och 11 qvigor af olika raser. För afvelsändamål hafva äfven inköpts djur af rena raser, såväl af enskilda personer som ock af på ett par ställen bildade enskilda tjuvföreningar. De raser, som ansetts lämpliga att användas till förädlingsmaterial, utgöras af låglandsdjur (ostfrisare och holländare) på de bättre jordarna med det saftiga fodret samt ayrshiredjur och deras korsningar med landtras i de magrare trakterna, der betet är torrare. Kreaturstammarna i länet hafva också under perioden synbart förbättrats, och härtill har i främsta rummet bidragit de alltjemt fortgående nötboskapspremieringarna, hvilka omfattas med stigande intresse af de mindre landtbrukarne. I enlighet med nådiga reglementet den 13 november 1891 hafva till dylika premieringar i länet erhållits i statsanslag hvartera af åren 1896 och 1897 2,300 kronor samt hvar af åren 1898, 1899 och 1900 3,800 kronor, hvarjemte Hushållningssällskapet får ändamålet bidragit år 1896 med 6,581 kronor 55 öre, år 1897 med 6,734 kronor 93 öre, år 1898 med 5,846 kronor 80 öre, år 1899 med 5,267 kronor 2 öre och år 1900 med 2,230 kronor 20 öre. Vid premieringarna under år 1900 uppvisades utom 467 förut premierade 1,104 nyanmälda djur, af hvilka senare 35 erhöles 1:sta, 208 2:dra och 454 3:dje pris. Bland de premierade voro 66 tjurar af ren ras. Länets stam af goda tjurar behöfver dock förstärkas.

För upprättande af stambok öfver inom länet förekommande djur, tillhörande de rena nötkreatursraser, som inom länet äro föremål för premiering, har Hushållningssällskapet under periodens fyra första år anvisat medel.

Till Engeltöfta gård i Barkåkra socken har, sedan egenomens gamla kreatursbesättning under våren 1898 utsåls, importerats kor af jerseyras, hvilkas mjölk läser innehålla en betydligt högre fetthalt än mjölk efter kor af andra raser. Deremot är deras mjölkkvantitet mindre. Angående lämpligheten af denna boskapsras för ortens förhållanden har ännu ingenting med visshet kunnat utrönas; dock har det visat sig, att ett och annat af de införskrifna djuren, antagligen till följd af torr-fodring, ådragit sig obotlig mag- och tarmkatarr och så småningom tynat bort.

Vid mejerierna uppfödas ett stort antal *gödsvin*, som försäljas till slagterierna. I de socknar, der jordbruket icke är så högt uppdrifvet, utgör uppfödandet af ungsvin till försäljning

inom de mellersta och nordliga delarna af landet fortfarande en vigtig gren af de mindre landtbrukarnes hushållning. Uppfödarne af ungsvin hafva under åren 1896 och 1899 haft att kämpa med stora svårigheter i följd af då rådande låga pris. Sistnämnda året arbetade svinskötseln i allmänhet under synnerligen ogynnsamma förhållanden dels på grund af de höga kraftfoderprisen och dels genom de ovanligt låga fläskprisen. Endast några få veckor under samma år uppgick svinpriset till 50 öre för kilogram lefvande vikt, men öfversteg den mesta tiden föga 40 öre och nedgick äfven derunder. Svingödnigen blef under sådana förhållanden en ruinerande affär, och i följd deraf minskades också svinuppfödningen i en oroväckande grad.

Då erfarenheten visat, att de svin af förädlad ras, som i allmänhet i provinsen uppföddes, ej egde önskvärd hårdighet och fortplantningsförmåga, samt att rasen behöfde förbättras genom korsning med svin af vanlig landtras, har Hushållningssällskapet, jemte det genom dess bemedling beredts landtbrukare i länet tillfälle att från i Malmöhus län inrättade afvelstationer för svin af stora yorkshirerasen erhålla afvelsdjur af nämnda ras, för tillvaratagande och förädlade af den inhemska landtrasen anslagit medel till upprättande inom länet af tvenne afvelstationer för landtsvin, den ena på Sinclairsholms och den andra på Torups gård. Vid hvardera stationen skulle hållas 10 modersuggor och 1 fargalt af oblandad landtras. Dessa stationer, som började sin verksamhet år 1900, råkade strax i början ut för det missödet, att flere af de med stort besvär anskaffade djuren insjuknade och dogo, hvarigenom största delen af afvelsmaterialet gick förloradt och det arbete, som nedlagts på stationernas igångsättande, nästan helt och hållet omintetgjordes. Emellertid inköptes nya afvelsdjur, så att stationerna åter voro i full verksamhet i juni månad samma år.

Inom flere delar af länet bedrifves *hästuppfödningen* i den omfattning, att icke allenast landtmännens eget behof tillgodoses utan att äfven många djur kunna afyttras till andra orter. I detta hänseende intaga fortfarande Villands, Gårds och Ingelstads härad främsta rummet, och hästuppfödningen utgör der för mången mindre jordbrukare en god och välbehöflig inkomstkälla vid sidan af jordbruket. För afyttring uppfödas ännu hufvudsakligen sådana djur, som äro lämpliga till remonter eller finare bruk, men under de senare åren har man äfven börjat egna sig åt uppfödandet af gröfre hästar af s. k. kallblodiga raser. Anledningen härtill har varit, att behofvet af bättre arbetshästar allt mera gjort sig gällande, sedan sockerbetsodling börjat bedrifvas i större utsträckning. Denna kultur kräfver nämligen en djupare bearbetning af åkerjorden, hvartill fordras starka och grofva dragare. Visserligen hafva på enskildt initiativ blifvit anskaffade icke så få både hingstar och ston af ardenneras, hvilken af de kallblodiga raserna anses såsom mest lämplig för länet, men då behofvet af goda arbetshästar ändå ansågs icke på långt när fylldt, beslöt Hushållningssällskapet att till hvar af länets fem hushållningsdistrikt utlemna 5,000 kronor såsom räntefritt lån på fem års tid för anskaffande af afvelsdjur af ardenneras. Dessa lånemedel blefvo under år 1897 utlemnade, och anskaffades för dem 3 hingstar och 21 föl. Dessutom hafva, jemte de beskällare, som varit af staten utstationerade, genom enskildes och föreningars försorg anskaffats och till betjenande hållits flere hingstar af olika typer, lämpade efter behofvet på hvarje ort. Derjemte har man haft sin omsorg riktad på anskaffande af en stam af

goda moderdjur. För sådant ändamål har Hushållningssällskapet på sin bekostnad vid de årliga hästpremieringarna låtit till egare af godkända stokreatur utdela frisedlar, berättigande till afgiftsfri betäckning af viss för hvarjt djur passande hingst. Af detta förfarande väntar man sig den bästa framgång till hästafvelns förbättrande, då densamma derigenom kommer att ledas i rätt riktning.

Till hästafvelns i länet befrämjande hafva under perioden anslagits och utgått för att såsom *premier* utdelas:

År.	Af stats- medel. Kronor.	Af Hushållnings- sällskapets medel. Kronor.	Summa. Kronor.
1896	2,457.70	3,495.20	5,952.90
1897	3,000.00	4,992.20	7,992.20
1898	2,750.00	4,999.80	7,749.80
1899	2,643.00	4,999.10	7,642.10
1900	3,800.00	4,931.50	8,731.50

hvarjemte Hushållningssällskapet anslagit till inlösen af ofvannämnda frisedlar hvarjt af åren 1896—1899 600 kronor och år 1900 1,000 kronor.

Följande antal hästar hafva under perioden tillerkänts premier af premieringsnämnden:

År.	Hingstar.	Fölston.	Unghästar.	Summa.
1896	20	95	77	192
1897	20	112	63	195
1898	21	99	87	207
1899	31	120	99	250
1900	26	119	115	260

Fjäderfäafveln har under perioden gjort märkbara framsteg och omfattats med stigande intresse. Det gäller framförallt hönsafveln. Flerstädes hafva större hönsgårdar anlagts för bedrifvande af äggproduktion och uppfödande af ungdjur på ett fullt rationellt och affärsmässigt sätt. I många orter hafva bildats s. k. äggförsäljningsföreningar, hvilka arbeta såväl för att bereda medlemmarne tillfälle att på det mest fördelaktiga sätt afsätta sina ägg som ock för hönsrasernas förbättrande. De gamla hönsraserna utbytas alljemt mot nya, som äro mera gifvande. Då priset å ägg under perioden stigit och dessa lätt finna afsättning, synes hönsskötseln böra väl löna sig. I södra och vestra delarna af länet uppfödes fortfarande en mängd gäss till afyttring å andra orter.

Biskötseln i länet torde icke hafva gjort några framsteg under perioden, utan snarare gått tillbaka. För densammas befrämjande har Hushållningssällskapet hvarjt af åren 1897, 1898 och 1899 anslagit 250 kronor till Klippan-Röstångakretsen af Nordvestra Skånes biodlareförening, att användas dels till inrättande af en mönsterbigård och dels till meddelande af kostnadsfri undervisning i biskötsel till personer från länet. År 1900 anslag sällskapet 300 kronor till styrelsen i Åsbo hushållningsdistrikt att af densamma fördelas emellan tvenne inom distriktet verkande biodlareföreningar.

Enligt de af Hushållningssällskapet lemnade statistiska uppgifter underhöllos i länet det första och sista året under perioden nedan upptagna *antal kreatur*, och en jämförelse mellan dessa år i berörda hänseende utfaller sålunda:

	År 1896.	År 1900.	Ökning (+) eller minskning (—).
Hästar öfver 3 år	32,755	32,658	— 97
Do under 3 år	7,868	7,870	+ 2
Oxar	3,809	2,908	— 901
Tjurar	2,501	2,443	— 58
Kor	88,400	90,921	+ 2,521
Ungnöt och kalffvar	30,260	28,107	— 2,153
Får och lam	59,058	50,339	— 8,719
Getter och killingar	593	522	— 71
Svin och grisar	105,940	118,255	+ 12,315
Bisamhällen	9,805	8,642	— 1,163
Fjäderfä	158,812	171,412	+ 12,600

Helsotillståndet bland husdjuren har i allmänhet varit tillfredsställande.

I slutet af april månad år 1898 konstaterades, att smittosam *mul- och klöfsejuka* utbrutit bland nötkreaturen å Efveröds gård, bestående af två hemman n:r 29 Efveröd, och å Efveröds prestgård i Efveröds socken. Smittan, som antages hafva blifvit införd genom en till förstnämnda ställe under föregående årets höst importerad tjur, spred sig till jägaren Lundbergs boställslägenhet i Gringelstads Furu af Köpinge socken, jägaren Per Nilssons boställslägenhet, benämnd Hässikehuset och belägen dels i Östra Sönnarslöfs och dels i Vestra Vrams socken, Per Anderssons torpställe å n:r 7 Östra Vram och Sven Johnssons hemman n:r 14 Östra Vram i Östra Vrams socken samt Lyngby gård i Efveröds socken. Å sistnämnda ställe begränsades dock sjukdomen så, att endast svinkreatursbesättningen blef angripen. Samtliga dessa ställen förklarades smittade och blefvo likasom dit ledande vägar afspärrade, hvarjemte till förhindrande af smittans spridande meddelades föreskrift om iakttagande af vissa försigtighetsmått inom ett område, omfattande ej mindre ofvannämnda fem socknar, hvarinom de smittade ställena voro belägna, än äfven Vidtsköffe, Degeberga, Åhus, Lyngsjö, Vä, Norra Åsums, Träne, Linderöds och Hufvaröds socknar, hvilka gränsade till de förra socknarna. Som för tillsyn af efterlefnaden af de till de smittade ställenas afspärrning och till förekommande af sjukdomens vidare spridning meddelade föreskrifter erfordrades en kraftigare polisbevakning än den, som under vanliga förhållanden stod till buds, förordnade Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande två extra kronolänsmän att för sådant ändamål tjenstgöra med station i närheten af de smittade ställena och med hvar sitt tjenstgöringsområde inom ofvannämnda socknar, hvarjemte till tjenstgöring inom området antogos 69 extra fjerdingmän, deraf 25 gjordes beridna. Till förekommande af smittans spridande vidtogos åtskilliga andra åtgärder. Så meddelades förbud för tillförsel af nötkreatur, får och svin vid veckotorgdagarna i Kristianstad, Tollarp, Hufvaröd, Linderöd, Brösarp, Eljaröd, Sösdala, Hessleholm och Vinslöf. Stortorgdagarna i Kristianstad och Hessleholm inställdes helt och hållet likasom i dessa orter utsatta nötboskapspremieringar och remonteringsmöten. Äfvenledes inställdes, så länge sjukdomen fortfor, allmänna gudstjensterna i Efveröds kyrka, och meddelades förbud att under samma tid inom Efveröds socken hålla allmänna sammankomster, som föranledde större folksamling. Styrelserna för Gärds härads och Åhus-Kristianstads jernvägar anmodades att under den tid sjukdomen varade upphöra med transport

af klöfbärande djur inom ofvannämnda område samt att ej för befordran derifrån emottaga dylika djur. Af Eders Kungl. Maj:ts Medicinalstyrelse förordnades bataljonsveterinären A. G. Florén att å platsen hafva veterinärt öfverinseende öfver åtgärderna mot mul- och klöfsjukan. För att så vidt möjligt påskynda sjukdomens upphörande och vidtagandet af nödiga desinfektionsåtgärder samt derigenom minska den skada, som genom sjukdomens förlängda fortvaro tillskyndades enskilde såväl inom det afspärrade området som inom landet i dess helhet, utverkade Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande tillstånd till nedslagtning af besättningarna af nöt- och svinkreatur å de smittade ställena. I följd deraf nedslagtades, efter det öfverenskommelse träffats med djuregarne om ersättningen eller kreaturen afgodemän värderats, å Efverödsgårdarna 84 fäkreuter och 39 svin, hos jägaren Lundberg 4 fäkreuter och 1 svin, hos jägaren Per Nilsson 2 kor och 7 svinkreatur, hos Per Andersson 4 fäkreuter och 1 suga, hos Sven Johnsson 7 fäkreuter och 2 svin samt å Lyngby gård 38 svinkreatur, för hvilka djur sammanlagda ersättningen uppgick till 28,360 kronor, som jemte kostnaden för nedslagtningen af allmänna medel gäldades. Dessutom uppbändes en uthusbyggnad vid Hässikehuset med deri förvaradt foder, hvilken byggnad befanns i så bristfälligt skick, att den ansågs icke kunna på tillfredsställande sätt desinficeras. Ersättningen för densamma utgick med 150 kronor. Sedan derpå desinfektionsåtgärder å de smittade ställena vidtagits, blefvo dessa, efter det den i lag föreskrifna tiden derefter förflutit, förklarade fria från smitta genom kungörelser af den 28 och 30 maj samt 9 juni 1898. Samtidigt upphäfdes de i anledning af sjukdomens förekomst med hänseende till ofvannämnda område meddelade föreskrifter äfvensom öfriga föreskrifter till förhindrande af smittans spridande. Dock förständigades innehafvarne af de smittade ställena att till förekommande af sjukdomens möjliga återuppträdande iakttaga vissa försigtighetsmått under tiden till den 1 september samma år.

Bland de af Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande för ofvannämnda, af fjorton socknar bestående område meddelade föreskrifter ingick äfven den bestämmelsen, att idisslande djur och svin ej finge inom området gå lösa, bortföras eller afyttras, utan skulle hållas inneslängda, samt att oxar ej finge användas till körslor. Då i anledning af den i orten allmänt rådande foderbristen svårighet uppstod att upprätthålla detta förbud och Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande i följd deraf var betänkt på att inom området under vissa villkor medgifva idisslande djurs och svins hållande å bete äfvensom oxars användande till jordbruksdrift, men Eders Kungl. Maj:ts Medicinalstyrelse uppmånade Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande att göra allt hvad i Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvandes förmåga stode för att, exempelvis genom anskaffning af foderämnen, uppskjuta med berörda eftergifter, till dess nedslagtningen af kreaturen å de smittade ställena och den derpå följande desinfektionen hunnit utföras, anbefalde Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande, som tillsvidare lät anstå med betesdjurens utsläppande och oxarnes användning, kronolänsmännen inom det afspärrade området att så vidt möjligt anskaffa foderämnen och tillhandahålla dem åt de kreatursegare, som deraf vore i behof för sina kreaturs utfodring och sjelfva icke kunde förskaffa sig nödigt foder. På grund häraf uppköptes och utdelades af länsmännen åtskilliga foderämnen. Emellertid medgaf Eders Kungl. Maj:ts Befallnings-

hafvande redan genom kungörelse den 13 maj 1898, att inom det spärrade området med undantag af Efveröds socken idisslande djur och svin finge hållas å bete samt nötkreatur användas vid körslor inom området under iakttagande af vissa försigtighetsmått.

Med föranledande af mul- och klöfsjukans uppträdande å förenämnda ställen förbjöds genom Eders Kungl. Maj:ts nådiga bref den 4 maj 1898 all export af klöfbärande djur tillsvidare från Skåne. Detta förbud, som medförde stora förluster för kreatursuppfödarna inom provinsen, blef emellertid upphäfdt den 23 i samma månad.

Mjeltbrand och mjeltbrandsemfysem hafva under perioden förekommit å flere ställen inom länet, men endast i enstaka fall utom å Lillö kungsgård, der sjukdomen uppträdde i september 1899 och kan sägas hafva haft en mera epidemiartad karakter, enär i följd af sjukdomen dogo eller dödades icke mindre än 12 nötkreatur. Sjukdomen var dock af kort varaktighet, och stället kunde under samma månad förklaras fritt från smitta.

I mars månad 1900 konstaterades att *svinsjuka* utbrutit å de af Hushållningssällskapet inrättade svinafvelsstationerna å Sinclairsholm och Torup. Å det förra stället dogo och dödades 4 kreatur, och å det senare dog ett, hvarjemte åtskilliga voro sjuka. Då de angripna djuren kort förut blifvit inköpta från olika ställen inom nordöstra Skåne, förordnades veterinär att undersöka, huruvida sjukdomen der förefunnes, men ingenstädes kunde den upptäckas. Sjukdomen, som icke visade sig smittosam, upphörde snart, och den 2 juni samma år kunde ställena förklaras fria från smitta.

Trädgårdsskötseln och framförallt fruktträdsplanteringen omfattas med allt mer stigande intresse, och på de ställen, der jordmänen är lämplig, har denna näring visat sig lönande. År 1897 anställde Hushållningssällskapet emot en aflöning af 1,500 kronor en länsträdgårdsmästare, som har till uppgift att tillhandagå länets invånare med råd och upplysningar i trädgårdsskötsel samt att uppgöra förslag till och leda arbetet vid trädgårdsanläggningar. Derjemte har han skyldighet ått årligen inom olika delar af länet hålla visst antal föredrag i till trädgårdsskötseln hörande ämnen. Den mest betydande fruktodlingen förekommer inom Villands härad i Österslöfs, Fjelkestads, Oppmanna, Ifö, Ifvetofta och Kiaby socknar, i hvilka jordmänen är kalkhaltig och i följd deraf varmare och mera drifvande, men äfven i Vånga och Näsuns socknar, der förhållandet icke är sådant, finner man präktig växtlighet på äppelträd, åtminstone i de lägre liggande delarna. I dessa trakter är fruktodlingen allmänt spridd, och man ser fruktträd i mängd ej blott i trädgårdarna vid hemmen utan ofta i beteshagar, på backslutningar bland enbuskar och löfträd samt i gränserna emellan åkrarna, å hvilka ställen fruktträden ofta få reda sig utan särskild omvårdnad. Men äfven i andra delar af länet har fruktträdsodling börjat företagas i större omfattning. Å två ställen i Tomarp i Österslöfs socken finnas fortfarande större fruktträdsplanteringar, hvilka skötas med största omsorg och derifrån utvald frukt af de bästa sorter bringas i marknaden. I Grönhult af Vånga socken har äfven anlagts en större fruktträdsplantering. Ofvan omnämnde länsträdgårdsmästare, som fått på sig öfverlåten nyttjanderätten till omkring 50 hektar af den till Svabesholms kungsgård i Södra Mellby socken hörande, vid Stenshufvud belägna betesmarken, har derstädes med stort arbete utfört en

större park- och trädgårdsanläggning, der tusentals vildapel och nyponstammar blifvit ympade eller okulerade samt många tusen unga fruktträd af de ädlaste sorter nyplanterats. Dessa anläggningar frodas utomordentligt väl och lofva att inom en snar framtid gifva en rik lön för den nedlagda mödan.

Åren 1896 och 1900 var fruktskörden inom större delen af länet mycket riklig, och äfven om den sämre och ordinära frukten stod lågt i pris, kunde finare frukt med stor fördel afyttras. Af-sättningen sker till alla delar af landet, isynnerhet Norrland. De försök, som gjorts att sända äpplen till England, lära ej hafva vunnit efterföljd. I samma mån som fruktodlingen i orten utvecklats sig, har man börjat inse nödvändigheten af att få till stånd en ordnad frukthandel för åstadkommande af mera stad-gade priser och ordnad afsättning.

En särskild gren af trädgårdsskötseln har under perioden upptagits inom Vä socken, der aktiebolaget Asparagus, som år 1898 bildades med ett aktiekapital af 45,000 kronor, inköpt ett jordområde om 25 tunnland, hvilket hufvudsakligen är afsedt för odling af sparris, men äfven för framalstrande af hvarjehanda andra trädgårdsprodukter, såsom ärtor, kål och lök. Derstädes hafva redan å en rymd af 18 tunnland utplanterats omkring 550,000 från Tyskland importerade sparrisplantor, hvilka dock ännu ej kunnat lemna afkastning. Äfven champignonodling har der försökts, men med ringa framgång.

För trädgårdsskötselns befrämjande har Hushållningssällskapet årligen under perioden likasom under en följd af år förut till Skånska trädgårdsföreningen lemnat ett anslag af 300 kronor mot vilkor, att ett exemplar af föreningens tidskrift kostnads-fritt utdelades till sockenbiblioteken och folkskolorna i hvar och en af länets socknar, hvarjemte sällskapet för gratisutdelning af fruktträd till mindre bemedlade personer under år 1900 utbetalt 300 kronor.

Den 9—12 juni 1899 hölls i Kristianstad det 20:de all-männa skånska landtbruksmötet. Till belysande af det omfång, de skånska landtbruksmötena under senare tid erhållit, kan ur den berättelse, som mötets bestyrelse afgifvit, här anmärkas, att till utställningarna vid berörda möte blifvit anmälda: 296 hästar, deraf 120 från Kristianstads län, 483 nötkreatur, deraf 215 här-ifrån länet, 52 svinkreatur, 49 får, 32 flockar höns och 5 flockar ankor och gäss. Fem personer utstälde föremål, tillhörande bi-skötsel, 30 utstälde öfriga landtbruksprodukter, 46 landtbruks-redskap, 25 alster af skogshushållning och 302, alla från Kri-stianstads län, industri- och slöjdalster.

Under september månad 1896 anordnade Skånska trädgårds-föreningen en hufvudsakligen för provinsen Skåne afsedd *frukt-utställning* i Kristianstad, och var deltagandet i denna utställning så stort, att omkring 3,000 fruktprof voro utställda. Största delen af den utställda frukten var synnerligen vacker och vitt-nade om stora framsteg på detta område. I slutet af september 1900 hölls likaledes i Kristianstad en af länets trädgårdsmästare-sällskap med bidrag från Hushållningssällskapet anordnad frukt-utställning. Af de vid denna utställning uppvisade frukterna uttogos de bästa till en kollektivutställning från länet vid den nordiska trädgårdsutställning, som i samma månad hölls i Malmö, och tilldrog sig denna samling en välförtjent uppmärksamhet samt belönades med utställningens guldmedalj och en silfverpokal.

Den lägre teoretiska landtbruksundervisningen inom länet har meddelats vid Önnestads *landtmannaskola*, för hvilken när-

mare redogörelse lemnas här nedan under rubriken undervisnings-anstalter.

Vid *hofbeslagsskolan* å Alnarp har Hushållningssällskapet underhållit 10 frielever under hvart af periodens fyra första år och 9 under det sista.

I och för verkställande af *undersökningar rörande de i länets rattendrag* vid olika tider framrinnande vattenmängder och deras förhållande dels till nederbörden och dels till de tid efter annan företagna större odlingsföretagen har Hushållningssällskapet till landtbruksingenjörens i länet förfogande ställt 300 kronor äfven under hvart år af denna period.

Kemiska stationen i Kristianstad, hvilken inrättats af en-skild person, har under perioden åtnjutit ett årligt anslag af 2,000 kronor från Hushållningssällskapet mot vilkor, att länets landtbrukare der skulle erhålla analyser å jordarter, gödslings-medel, foder och vatten m. m. till ett mycket lågt pris. Vid stationen, hvars arbetsår räknas från den 1 september till och med den 31 augusti, utfördes 17,778 analyser och undersökningar året 1895—96, 18,131 året 1896—97, 17,963 året 1897—98, 13,779 året 1898—99 och 15,187 året 1899—1900. Stationens verk-samhet har visat sig vara till stort gagn för jordbruket genom det tillfälle till kontroll å i handeln förekommande foder- och gödslingsmedel, som genom densamma erbjudes. Då landtmännen endast genom kemisk undersökning kunna skydda sig mot för-falskningar af dylika ämnen, torde det äfven vara af stor vikt för dem, att i länet finnes en anstalt, der sådana undersökningar utföras. Först genom prof, som å stationen anställes, blef det för mejerierna möjligt att införa betalning efter mjölkens fett-halt. En del större mejerier, som anskaffat moderna fettbestäm-ningsapparater, kunna emellertid numera sjelfva bestämma den levererade mjölkens värde.

De kraftiga åtgärder mot *ollonborrarna*, som under närmast föregående femårsperiod vidtogos, synes hafva burit god frukt, i det under innevarande period någon högljuddare klagan öfver deras härjningar icke försports. Emellertid fortsätts insamlin-garna af ollonborrar i de socknar, der djuren talrikast förekomma. Enligt nädiga bref den 21 april 1893 och den 27 december 1897 har Eders Kungl. Maj:t för utrotande af ollonborrar dels under åren 1893—1896 och dels under åren 1897—1900 af statsmedel anvisat hvarje gång 18,000 kronor att af Hushållningssällskapet användas och utgå, i den mån motsvarande belopp af enskilda kommuner, Landstinget eller Hushållningssällskapet tillsköttes. Resultatet af insamlingarna och kostnaderna derför hafva varit:

	Ollonborrar.	Larver.	Kostnad.
	Kilogram.	Liter.	Kronor.
År 1896	14,613.4	53,487.00	4,780.84
• 1897	—	4,269.00	929.33
• 1898	—	3,529.00	728.72
• 1899	4,737.7	115,239.67	9,805.29
• 1900	20,150.5	23,335.00	3,417.13
Summa	39,501.6	199,859.67	19,661.31

Af förenämnda kostnadssumma 19,661 kronor 31 öre har hälften erhållits af det för ändamålet anvisade statsanslaget samt andra hälften bekostats af de kommuner, der insamling skett, af hvar och en såvidt densamma angick. Af Hushåll-ningssällskapet och Landstinget beviljade anslag att användas

på enahanda sätt som statsanslaget, i fall detta visade sig otillräckligt, hafva icke behöft anlitas. De kommuner, inom hvilka insamling skett, hafva varit så belägna:

	År 1896.	År 1897.	År 1898.	År 1899.	År 1900.
Bjäre härad	—	—	—	7	—
Södra Åsbo »	—	1	—	2	—
Norra Åsbo »	—	—	—	—	1
Vestra Göinge »	—	—	—	6	—
Östra Göinge »	—	—	—	2	—
Villands »	—	1	3	4	—
Gärds »	10	—	1	6	8
Albo »	1	1	—	2	—
Summa	11	3	4	29	9

De allmänna ollonborrsvärmingarna pläga, såsom bekant, återkomma hvart fjärde år. År 1895 var ett sådant år, och år 1899 förekommo åter talrika svärmingar. I Gärds härad uppträda dock svärmingar tvenne år å rad. Ollonborrar förekomma mest i nämnda härad och i Bjäre härad samt i Qvidinge och Vestra Sönnarslöfs socknar af Södra Åsbo härad äfvensom i de till Gärds härad gränsande socknarna af Vestra Göinge härad.

Bränvinstillverkningen inom länet idkas fortfarande i stor utsträckning i de delar af länet, der jordmänen särskildt lämpar sig för potatisodling. Under år 1900 voro i gång 55 brännerier, af hvilka två tillika voro pressjästfabriker. Vid den ena af de senare förekom äfven afverkning af potatis i icke obetydlig skala. Någon synnerlig förändring sedan sista femårsberättelsens afgifvande har denna handtering icke undergått, men i följd af det högre pris, varan betingat under de senaste åren af perioden, har tillverkningen icke så litet ökats. Redan på hösten 1900 infördes till brännerier i länet en del tysk potatis, hvilken innehåller större stärkelsehalt än den inhemska och därför vid bränning lemnar gynsamare resultat. Denna import har i än större omfattning fortsatts under innevarande års höst, hvilket nedtryckt priset på den inhemska potatisen och utgjort hinder för densammas afsättning till brännerierna. Vid några brännerier, belägna i trakter, der vitbetor odlas, hafva äfven sådana användts till bränvinsbränning och dervid äfvenledes gifvit ett godt utbyte. För vitbetsodlarne har detta också varit till fördel, då de derigenom kunnat bespara sig den vanligen längre transporten till sockerbruket. Att bränvinsbränningen i länet utvecklat sig till en storartad industri, torde vara obestriddt, likasom att den i de trakter, der råg och potatis äro de hufvudsakligaste produkterna af jordbruket, i hög grad bidrager till detsammas höjande genom den tillgång på det såsom kreatursfoder värdefulla drankaffallet, som genom bränningen erhålles. Med användande af detta utfodringsmedel underhållas större kreatursbesättningar, än eljest skulle vara möjligt. Särskildt uppfödningen af svin torde utan tillgång på detta foderämne visa sig mindre lönande. Vid tillgodogörandet af dranken har under perioden den förändring inträddt, att då man förut mest lade an på att uppföda göddjur för afsättning på England och Tyskland, sträfvandet numera, i följd af de försvårade afsättningsförhållandena, företrädesvis riktas på produktion af mjölk, hvilken lätt kan afsättas vid de talrika andelsmejerierna samt lemnar en snar och säker inkomst. Inköp af potatis vid brännerierna sker numera

vanligen efter stärkelsehalt, och har detta åstadkommit, att man alltmera använder förädlade potatissorter, hvilka icke torde vara så mycket utsatta för potatissjuka som de äldre, mera urartade sorterna.

Äfven under denna period hafva vid olika tillfällen försök gjorts att åstadkomma sammanslutning mellan bränvinstillverkare i syfte att för bränvinsprisets höjande på öfverenskommelsens väg förmå dem att i lika mån minska produktionen, utan att, så vidt känt är, de härom förda underhandlingarna ledt till något slutgiltigt resultat. Mellan tillverkare i Kristianstadsorten har emellertid träffats den öfverenskommelse, att de vid försäljning af bränvin skulle begagna sig af samma person såsom mellanhand, hvarigenom de vunnit den fördel, att de icke vid varans utbudande underbjudit hvarandra.

För antalet bränvinsbrännare inom länet, mängden af tillverkningen och den därför erlagda skatt äfvensom för antalet allmänna nederlag, beloppet af nederlagsafgifter, mängden af denaturerad bränvin och därför restituerad tillverkningskatt jemte kostnaderna för kontrollen under periodens olika år redogöres i tabell Q.

B) Skogshushållning. Under perioden har icke inträffat någon förändring i länets indelning med hänseende till den skogsvård, som af statens funktionärer utöfvas. Länet, som jemte Blekinge, Malmöhus och Hallands län bildar Södra skogsdistriktet under en öfverjägmästare, är fördeladt på tre revir på det sätt, att Östra Göinge, Villands och Gärds härad äro förenade med Blekinge län i ett revir, benämndt Blekinge-Åhus revir, Albo, Jerrestads och Ingelstads härad tillhöra Malmöhus revir, som för öfrigt omfattar hela Malmöhus län, samt återstående delen af Kristianstads län bildar Engelholms revir.

Den förvaltande personalen har inom hvarterdera af Engelholms och Blekinge-Åhus revir utgjorts af en jägmästare. I sistnämnda revir har jägmästaren hos sig haft anställd såsom assistent en extra jägmästare. Malmöhus läns revir förvaltas af en i nämnda län bosatt jägmästare.

Bevakningspersonalen i Engelholms revir, som är indeladt i fem bevakningstrakter, nämligen Bjäre, Södra Åsbo, Norra Åsbo, Vittsjö och Finja, utgöres fortfarande af 5 ordinarie och 3 extra kronojägare. Dessutom tjenstgör skogsrättaren vid Kolleberga skogsskola som extra kronojägare på Kolleberga kronopark, och en extra bevakare är anställd på kungsgården Herrevadskloster, hvars skogsmark vid utarrendering af nämnda domän blifvit

Tab. Q. Bränvinstillverkningen i Kristianstads län åren 1896—1900.

År.	Antal brännerier.	Tillverkadt bränvin. Liter.	Tillverk- ningsskatt. Kronor.	Antal nederlag.	Neder- lags- afgift. Kronor.	Denatu- reradt bränvin. Liter.	Derför restituerad skatt. Kronor.	Kontroll- kostnader. Kronor.
1896	56	17,135,479.8	8,567,739.90	2	5,231	301,869.5	144,929.35	125,945.49
1897	55	17,499,350.8	8,749,675.40	2	4,847	234,372.5	112,499.17	129,570.57
1898	56	19,367,047.4	9,683,523.70	2	5,713	231,055.3	124,952.11	135,995.65
1899	55	22,400,519.7	11,200,259.85	2	6,492	243,318.2	146,516.87	139,535.92
1900	55	20,374,575.6	10,187,287.80	2	6,600	398,323.0	195,178.68	134,773.58

undantagen från arrendet och står under skogsstatens omedelbara förvaltning. Kolleberga kronopark förvaltas numera af den tillförordnade föreståndaren för Kolleberga skogsskola. På Magnarps och Torekovs enskilda flygsandsfält, som stå under skogsstatens kontroll, tjenstgöra två extra kronojägare.

Den till länet hörande delen af Blekinge-Åhus revir är indelad i fyra bevakningstrakter, nämligen Örkene, Osby, Gärds och Bäckaskogs. I de tre förstnämnda af dessa tjenstgöra ordinarie kronojägare, hvaremot kronojägarebefattningen i Bäckaskogs bevakningstrakt i afvaktan på bevakningstraktens reglering för närvarande uppehålls på förordnande. Extra bevakningen i reviret utgjordes vid 1900 års slut af 3 extra kronojägare och 5 extra bevakare.

Inom länsdelen af Malmöhus revir har icke någon särskild kronojägare haft anställning, utan handhafves bevakningen af de allmänna skogarna derstädes af den i Jonstorps bevakningstrakt af Malmöhus län anstälde kronojägaren. Förutvarande plantörsplatsen på Ingelstads härads sandfält har numera blifvit indragen.

Antalet och arealen af *allmänna skogar* i länet vid periodens slut utvisas af *tabell R.*

Hela arealen af allmänna skogar i länet utgjorde sålunda 24,467.62 hektar, utvisande en tillökning under perioden af 2,280.47 hektar, som tillkommit hufvudsakligen genom statens inköp af skogsmark.

Under skogsstatens kontroll finnas dessutom inom Engelholms revir fem enskilda flygsandsfält med en sammanlagd areal af 304.09 hektar och inom länsdelen af Blekinge-Åhus revir fyra om tillsammans 1,416.09 hektar.

Tab. R. Allmänna skogar i Kristianstads län vid 1900 års slut.

	Del af Blekinge-Åhus revir.		Engelholms revir.		Del af Malmöhus revir.	
	An-tal.	Areal i hektar.	An-tal.	Areal i hektar.	An-tal.	Areal i hektar.
Kronoparker	11	9,985.42	3	1,296.89	—	—
Kronoflygsandsplantering	1	120.90	—	—	—	—
Kronodomänsskogar, ställda under skogsstatens omedelbara förvaltning	6	513.43	3	1,020.99	5	185.50
Utarrenderade kronodomänsskogar:						
med fastställd hushållsplan	29	2,167.50	36	2,359.27	2	101.37
utan , , ,	17	352.63	22	904.29	6	192.28
Skogar & civila bostadsboställen, utan fastställd hushållsplan	2	17.81	1	5.00	—	—
Skogar & ecklesiastika boställen:						
med fastställd hushållsplan	35	1,330.65	32	1,757.42	3	28.44
utan , , ,	12	39.51	23	503.25	2	37.65
Skogar & utarrenderade ecklesiastika hemman:						
med fastställd hushållsplan	18	366.72	12	604.37	2	28.83
utan , , ,	7	10.84	1	19.90	3	17.36
Skogar & allmänna inrättningsar hemman:						
med fastställd hushållsplan	5	88.63	2	297.11	—	—
utan , , ,	8	105.62	1	8.04	—	—
Summa	151	15,090.66	136	8,776.63	23	591.43

Under perioden hafva inom Engelholms revir försålts 2 kronoparker med en areal af 159.20 hektar och 8 kronodomäner med en skogsareal af 383.63 hektar, hvarjemte en kronopark blifvit utarrenderad tillsammans med det boställe, hvarifrån den afsöndrats. Deremot har något markinköp för skogsstatens räkning icke förekommit inom detta revir.

Inom länsdelen af Blekinge-Åhus revir hafva under perioden försålts 3 kronodomäner med en skogsareal af 73.37 hektar. I stället har genom inköp kronoparkernas areal ökats med omkring 2,439.52 hektar. Inköpen hafva omfattat:

dels enligt nädiga brefvet den 10 december 1897:

$\frac{219}{1552}$ mtl. n:r 1 Kätteboda om 255.57 hektar, inköpt för 16,500 kr.
 $\frac{3}{16}$, , , , 326.46 , , , 19,000 ,

hvilka hemman, belägna i Örkene socken, tillsammans bilda Kätteboda kronopark;

dels enligt nädiga brefvet den 19 augusti 1898:

$\frac{3}{32}$ mtl. n:r 1 Rönneboda om 81.70 hektar, inköpt för 9,000 kr.
 $\frac{9}{256}$, , , , 34.00 , , , 2,600 ,
 $\frac{3}{8}$, , Rolstorp , 186.00 , , , 10,000 ,

hvilka hemman, belägna de två förstnämnda i Örkene och det sistnämnda i Glimåkra socken, tillagts Vesslarps kronopark;

dels enligt nädiga brefvet den 19 augusti 1898:

$\frac{5}{16}$ mtl. n:r 1 Boana om 177.00 hektar, inköpt för 17,000 kr.
 $\frac{3}{36}$, , 1 Dyneboda , 107.14 , , , 12,000 ,
 $\frac{1}{8}$, , 1 , , 124.00 , , , 10,000 ,
 $\frac{1}{8}$, , 2 , , 128.18 , , , 12,000 ,
 $\frac{1}{8}$, , 2 , , 97.54 , , , 10,000 ,
 $\frac{1}{8}$, , 1 Vestervik , 271.47 , , , 13,000 ,
 $\frac{11}{128}$, , 3 Skärsnäs , 41.87 , , , 4,900 ,
 $\frac{5}{16}$, , 2 , , } , 259.51 , , , 37,900 ,
 $\frac{155}{512}$, , 3 , , }

dels ock enligt nädiga brefvet den 21 april 1899:

$\frac{1}{4}$ mtl. n:r 1 Skärsnäs om 349.08 hektar, inköpt för 82,500 kr.,

hvilka sistnämnda 10 hemman, belägna i Vänga socken, bilda Skärsnäs kronopark.

Skogsodlingen å kronans marker har under perioden starkt forcerats inom delen af Blekinge-Åhus revir. Sålunda hafva derstädes 885.75 hektar kalmarker skogsodlats, hvaraf 357.75 hektar medelst plantering och 528 hektar medelst sådd, hvarjemte 145 hektar undergått hjelpkultur. Skogsodlingen har till öfvervägande delen utförts å kronoparkerna och å från arrenden undantagna domänsskogar.

I Engelholms revir sker numera all skogsodling genom plantering, då sådd icke går till inom reviret. Hufvudsakligen användes gran, enär på såväl Hallandsåsen som Söderåsen tall icke fortlefver. På flygsandsfälten är deremot tall hufvudträdslaget.

Inom delen af Malmöhus revir har under perioden skogsodling verkstälts å 199.41 hektar, hufvudsakligast å sandmarkerna vid kusten emellan Löderup och Rörum. De båda sista årens svåra torka har emellertid mycket skadat skogsodlingarna, så att efterbättringar blifvit nödiga.

Såvidt angår delen af Blekinge-Åhus revir, användes å de allmänna skogarna traktuggning endast i ringa mån. Vanligaste

afverkningssättet är berednings- och rensningshuggningar i beståndsvårdens intresse. Deremot sker inom Engelholms revir afverkning genom trakthuggning, vanligen åtföljd af skogsodling, men någon gång ställas fröträd. I bokskog traktblådas, och alskogen behandlas såsom lågskog. Någon afverkning för försäljning har icke egt rum inom länsdelen af Malmöhus revir, dock har derstädes likasom inom de öfriga reviren verkstälts utsyning af skog åt boställshafvare och arrendatorer till husbehof.

Det till försäljning å kronoskogarna utstämplade virket har nästan uteslutande försålts på rot å offentliga auktioner, mera sällan under hand af revirförvaltaren. Virkesprisen hafva under perioden hållit sig temligen lika, och tillfälliga höjningar eller sänkningar hafva berott på varans bättre eller sämre beskaffenhet.

Å blott en kronoegendom och två ecklesiastika hemman disponeras skogsafkastningen mot skogsarrende.

Skogsskolan å Kolleberga, hvilken förestås af en särskildt dertill förordnad skogsstatstjensteman, har fortgått i föreskrifven ordning. Den teoretiska undervisningen vid skolan har omfattat följande ämnen: skogshushållning, skogsträdslagen och för dem skadliga svamparter, för skogshushållningen och jagten vigtiga djurslag, skogs- och jagtförfattningar, skrifkonst och rättskrifning, uppsättande af rapporter, räknekonst, uppmätning och uträkning af ytor, virkeskubering, rofdjursjagt, jagtvård och skjutkonst samt kartritning. De praktiska öfningarna hafva omfattat insamling och klängning af skogsfrö, plantskoleskötsel, skogsodlingsarbeten, beståndsvård, skogstaxering, skogsafverkning, upphuggning och kubering af virke, fält- och skogsmätning, anläggning af vägar, dikning, hägnadsarbeten, patrullering och annan bevakningstjänst samt jagt- och skjutkonst. Under perioden äro utexaminerade 50 ordinarie lärningar.

Den *enskilda skogsvården* har äfven under denna period omfattats med allt större intresse, och gäller detta företrädesvis de större egendomarna, der i de flesta fall ordnad skogshushållning blifvit införd och skogsskötseln bedrifves så, att nödig hänsyn tages till, att skogen beredes återväxt, i samma mån den blifvit afverkad. Äfven å mindre egendomar har intresset för en god skogsvård varit i stigande, och har detta företrädesvis visat sig deri, att äfven å sådana egendomar stora områden af för skogskultur lämpade kalmarker fredats från betning och blifvit använda till skogsodling medelst antingen sådd af skogsfrö eller plantering. Från de norra delarna af länet klagas dock

fortfarande, att skogsafverkningen på de flesta enskilda hemman bedrifves på ett förödande sätt och att i dessa trakter skogsåterväxten icke synes hålla jemna steg med afverkningen. Der verkställes äfven skogsafverkningen icke genom gallring utan genom total nedhuggning, hvarefter marken brännes för odling af potatis och råg.

Den framgång skogsodlingen under perioden haft äfven bland mindre jordbrukare är i främsta rummet ett resultat af den verksamhet, som utöfvats af den under år 1894 bildade *Kristianstads läns skogsodlingsförening*, hvilken, såsom i förra femårsberättelsen redogjordes, har till syfte bland annat att kostnadsfritt utdela skogsfrö och plantor, företrädesvis till mindre jordegare, äfvensom lemna dem hjälp och undervisning vid skogsodlingsföretags utförande genom anställda, tekniskt kunniga plantörer. Omfattningen af föreningens verksamhet i detta hänseende kan inses af nedanstående, från dess årsberättelser sammanfattade tabell S.

Såsom af denna tabell synes, utgör den mark, som genom föreningens åtgörande under perioden blifvit skogsodlad, en areal af 3,689 hektar eller i medeltal något öfver 700 hektar för hvar år. Man har beräknat, att skogsafverkningen inom länet å enskildes marker skulle i medeltal för hvar år omfatta 200 till 300 hektar. Om denna beräkning, som anses högt tilltagen, är riktig, skulle den af föreningen å skogsbörd vunna arealen uppgå till mer än dubbelt den afverkade. Naturligtvis måste å den skogsodlade arealen afprutas ganska mycket på grund af misslyckade kulturer, men om äfven så mycket som 50 % afdrages, återstår dock såsom behållning, att större areal skogsodlats än som afverkats. Bland mera betydliga skogsodlingsföretag, som af föreningen utförts, böra särskildt framhållas de vid Simrishamn samt å Glemminge bys allmänning i Vestra Karups socken och å Grefvie allmänning i Grefvie socken. Å de två förstnämnda ställena pågingo skogsodlingsarbetena under de första åren af perioden. Å det sistnämnda stället togo de sin början år 1897, efter det långvariga underhandlingar om allmänningens skogsodlande blifvit afslutade med den utgång, att de flesta jordegarna i Grefvie, Killeröd, Salomonhöj, Atteköp och Bjerröd sammanslöt sig till gemensam skogsodling af dervarande ljunmarker, omfattande sammanlagdt omkring 500 hektar. År 1900 utsattes å denna allmänning 800,000 plantor af tall och gran, och bör den kunna, om delegarnes intresse ej

Tab. S.

Kristianstads läns skogsodlingsförenings verksamhet åren 1896—1900.

	Antal requisi- tioner.	U t d e l a d t f r ö .					U t d e l a d e p l a n t o r .					Skogs- odlad areal. Hektar.
		Tall.	Gran.	Bergtall.	Björk.	Summa.	Tall.	Gran.	Bergtall.	Björk.	Summa.	
		Kg.	Kg.	Kg.	Kg.	Kg.	St.	St.	St.	St.	St.	
År 1896	353	79.5	48.50	3.0	12.00	143.0	1,251,000	1,158,000	165,000	12,000	2,586,000	480
» 1897	597	129.5	92.25	2.5	18.75	243.0	1,771,000	1,183,000	335,000	117,000	3,406,000	870
» 1898	488	90.5	60.00	0.5	10.50	161.5	1,686,000	1,216,000	206,000	98,000	3,206,000	648
» 1899	496	63.5	59.00	0.5	1.50	124.5	2,375,000	2,368,000	281,000	120,000	5,144,000	936
» 1900	508	56.0	57.00	3.0	—	116.0	1,587,000	2,144,000	215,000	132,000	4,078,000	755
Summa	2,442	419.0	316.75	9.5	42.75	788.0	8,670,000	8,069,000	1,202,000	479,000	18,420,000	3,689

slappas, inom ytterligare två till tre år vara fullständigt öfvergången med skogsodling. Föreningen, som under år 1900 haft 18 plantskolor i verksamhet inom olika delar af länet, har under samma år sysselsatt 4 fasta och 3 extra plantörer samt 3 plant-skolevaktare förutom 1 öfverplantör. Plantörerna hafva om hand utdelning af plantor och frö, biträda reqvirenter vid kulturarbeten samt genomresa länets samtliga härad för upptagande af requisitioner och medlemsavgifter. Öfverplantören, hvars åliggande är att uppgöra plan för arbetena och ordna dem, har derjemte att utöfva kontroll öfver plantörernas verksamhet och hålla tillsyn å föreningens plantskolor samt inspektera de större kultur-fälten och så många af de mindre, som medhinnas.

Till bestridande af sina utgifter har föreningen hittills icke haft andra egna inkomster af någon betydelse än sina ledamots-avgifter, hvilka dock för år 1900 uppgingo till endast 546 kronor. Föreningen hade därför icke kunnat utöfva verksamhet i den omfattning, som skett, såvida icke den fått sig beviljade anslag af allmänna och enskilda medel. Såväl länets hushållningssällskap som länets landsting hafva för hvar af periodens år beviljat medel samt ställt dem till skogsodlingsföreningens för-fogande, Landstinget under vilkor att Hushållningssällskapet för samma ändamål beviljade minst ett lika stort belopp som Lands-tinget samt i vederbörlig ordning gjorde framställning om del-aktighet för länet i de af Riksdagen för sådant ändamål anvisade medel till belopp, som i förhållande till Landstingets och Hus-hållningssällskapets sammanlagda anslag kunde beviljas. Efter framställning af Hushållningssällskapet har äfven för hvar af periodens år beviljats länet andel i det af Riksdagen för skogs-odlingens befrämjande anvisade anslag, och hafva dessa statsmedel likasom de af Landstinget och Hushållningssällskapet anslagna medel öfverlemnats till skogsodlingsföreningen, som jemväl erhållit bidrag af ett par sparbanker. De anslag, som sålunda under perioden utgått till föreningen, hafva utgjort:

År.	Af Hus-hållnings-sällskapet. Kronor.	Af Lands-tinget. Kronor.	Af staten. Kronor.	Af spar-banker. Kronor.	Summa. Kronor.
1896	2,000	500	1,407	450	4,357
1897	2,100	1,500	3,464	250	7,314
1898	1,750	1,500	3,207	250	6,707
1899	2,000	1,500	3,300	400	7,200
1900	1,500	1,500	2,663	30	5,693

Å den i föregående femårsberättelser omförmälda, under lä-nets landstings förvaltning ställda egendomen *Krooksminne*, be-stående af tillhopa 175.96 hektar i ett sammanhängande skifte liggande utmark, hvilken blifvit öfverplanterad med tall, gran och björk, befinna sig planteringarna, hvad angår de båda sist nämnda trädslagen, i god växt och lofva godt för framtiden, hvaremot det visat sig, att den inplanterade tallen redan i unga år bortdör. Det har därför blifvit nödvändigt att nedhugga den och i stället plantera björk och gran, och har sådan omplante-ring under de sista två åren af perioden påbörjats och fortgått. Äfven under denna period har från egendomens plantskolor till jordbrukare i orten försålts skogsplantor, dock icke i så stor ut-sträckning som förut, närmast beroende derpå, att efterfrågan

minskats i följd deraf, att plantor tillhandahållits kostnadsfritt af skogsodlingsföreningen.

Några svårare *skogslärjningar af insekter* hafva icke under perioden inträffat, och ollonborrarna synas uppträda mindre tal-rikt än förut.

Någon mera betydande *skogsbrand* har icke under perioden förekommit. Dock uppstod den 31 maj 1899 å Tommaboda egor i Örkene socken genom oförsigtighet vid bränning af hvit-mossa en skogseld, hvilken genom sin närhet icke allenast till Vesslarps kronopark utan äfven till andra stora skogskomplex och genom den vid tillfället rådande starka blåsten i början syntes mycket hotande. Lyckligtvis pågick i trakten arbete vid den då under byggnad varande jernvägen Sölvesborg—Elmhult, och kunde i följd deraf släckningsmanskap i tillräcklig mängd hastigt tillkallas. Efter ett ansträngdt släckningsarbete, dervid jernvägsarbetarne ådagalade stor raskhet, blef elden påföljande dag begränsad, så att fara för dess vidare framfart ej var för handen. Den hade då härjat ett område af omkring 10 tunn-land, deraf 7 varit beväxta med furu- och löfskog.

Samma dag härjades af eld en sträcka af nära $\frac{1}{2}$ mils längd och mellan 50 och 250 famnars bredd, bestående af myrar, ungskog och med hafre besädda nyodlingar inom Brogårdens by i Verums socken samt Boa och Länekärns byar i Farstors socken. År 1899 inträffade på egendomen Össjö en skogsbrand, dervid omkring 500 träd förstördes. På åtskilliga andra ställen hafva mindre skogseldar förekommit, flere framkallade genom gnistor från lokomotiv å jernvägar i närheten. Af sådan anled-ning uppkom den 15 juni 1897 eld på myr- och ljunngmark å Låreda och Stoby egor, belägna i Stoby socken, utmed statens jernvägar. I följd af blåst och rådande torka spred sig elden öfver ett område af 20 till 30 tunnland, deribland äfven någon skogsmark, och kunde först den 17 i samma månad efter påfö-ring af grus till fullo begränsas.

Å vissa orter i norra delen af länet är skogshandtering fortfarande vida mer än jordbruk hufvudnäring och utgör der landtmannens förnämsta inkomstkälla. I dessa trakter finnas talrika *vattensågverk* äfvensom en del *ångsågar* för skogsproduk-ternas försäkring till olika ändamål, såsom plankor, bräder, gruf-stöttor, stäflver och takspån. De flesta vattensågarna äro dock af mindre betydelse och användas endast för egarnes eget behof eller till sågning emot lega af inlemnade skogsprodukter från kringliggande ort. Antalet vattensågverk och ångsågar utgjorde, enligt uppgift, vid 1900 års slut:

	Vattensågar.	Ångsågar.
Åsbo fögderi	40	7
Göinge >	114	17
Villands >	22	8
Ingelstads >	1	—
Summa	177	32

I den skoglösa delen af länet, der veden faller sig dyr, an-vändes hufvudsakligen stenkolk, koks och torf såsom bränsle. Användningen af *torf*, hvarpå nästan öfverallt i länet finnes god tillgång, har äfven i öfriga trakter tilltagit, och har detta sär-skildt blifvit fallet efter det under senare åren en stor prissteg-ring å stenkolk och koks inträddt. Denna prisstegring har äfven framkallat försök att af torf framställa ett brännmaterial, som äfven kunde lämpa sig för användning vid fabriksdrift, och hafva

spekulativa män för sådant ändamål flerstädes i länet inköpt större torfmossar äfvensom bildat bolag för fabrikation af bränn-torf. Ett dylikt bolag, som inköpt omkring 250 hektar mosse i närheten af Yxenhults jernvägsstation, har redan börjat sin verksamhet och sysselsätter för sin tillverkning redan 200 arbetare.

C) Jagt och djurfångst. Jagt idkas ganska allmänt öfver hela länet, dock icke såsom något egentligt näringsfång, utan hufvudsakligen för nöjes skull och såsom en omtyckt sport. Belöningar af statsmedel för rofdjurs dödande hafva icke under perioden utbetalts, och de djur, för hvilkas dödande sådan belöning ännu erhålles, torde icke förekomma i länet. Då under de senare åren, efter borttagandet af skottpenningar för räf och rof-fogel, dessa djurslag betydligt ökats och derigenom icke allenast jagten å det matnyttiga vilda lidit större skada utan äfven oftare förekommit förluster af mindre husdjur, hvilka blifvit af rofdjuren dödade, hafva kommunalstämmorna flerstädes anslagit medel till belöningar för dödande af räf och i ett par fall äfven för dödande af duf- eller hönshök. Deremot hafva länets hus-hållningssällskap och landsting icke anslagit medel för sådant ändamål. För dödande af räf anställes ofta af enskilda personer skallgång eller klappjagter, men, att döma af de af Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande på senare tiden allt oftare meddelade tillstånd att för räfvars dödande utlägga medelst stryknin för-giftade beten, torde detta sätt för djurens utrotande vinna ökad användning. Räfven säges dock å vissa orter hafva i betänklig grad förökats sig.

Enligt de af kommunalnämndsordförandena insamlade, till Eders Kungl. Maj:ts Domänstyrelse öfversända uppgifter hafva här i länet under år 1900 dels *dödats skadedjur* till följande antal och för dem utbetalts belöningar till följande belopp:

	Räfvar.	Örnar.	Ufvar.	Hökar.	Kräkor.	Utbetald belöning. Kronor.
Engelholm	4	9	—	—	—	—
Simrishamn	—	—	—	1	—	—
Åsbo fögderi	158	21	10	100	819	42.00
Göinge »	261	8	15	268	1,108	161.25
Villands »	267	5	15	242	1,654	37.00
Ingelstads »	94	7	4	126	447	—
Summa	784.	50	44	737	4,028	240.25

dels ock af rofdjur dödat husdjur till följande antal och skadan derför beräknats till följande belopp:

	Får.	Getter.	Fjäderfå.	Beräknad skada. Kronor.
Åsbo fögderi	44	—	803	1,560.25
Göinge »	166	19	1,199	2,183.75
Villands »	16	—	1,503	1,402.40
Ingelstads »	26	—	575	497.75
Summa	252	19	4,080	5,644.15

I länet förekommer rätt mycket gräfling, som äfven utgör föremål för jagt.

Det *matnyttiga vilda* utgöres af hare, rådjur, rapphöns, tjäder, orre, morkulla, and och annan sjöfågel.

Den svenska haren har år från år aftagit i antal, och gäller detta framförallt i mera uppodlade trakter, der den trots all vård och fredning hotar att alldeles försvinna. Äfven sjukdomar uppgifvas hafva varit orsak hertill. I följd häraf hafva flere jagtinnehafvare inom provinsen försökt upphjelpa den inhemska harstammen genom inplantering af den tyska haren, hvilken visat sig väl gå till i vårt klimat och trivas å marker, der den in-hemska ej längre funnit skydd eller nödigt lugn för sin trefnad. Dessa försök hafva äfven krönts med den bästa framgång. På det att den inplanterade haren måtte blifva i tillfälle att ostördt föröka sig och sprida sig i provinsen, har Zoologiska jägaresällskapet i Lund gjort framställning om fridlysning af denna har-sort i Skåne, med undantag af Hven, under en tid af tre år. Denna framställning har emellertid endast i så måtto vunnit bifall, att genom nådiga kungörelsen den 27 januari 1899 den tyska haren blifvit fridlyst inom Kristianstads och Malmöhus län med undantag för ön Hven under årets alla månader utom november till den 1 januari 1902.

Äfven rådjursstammen säges under senare åren hafva något gått tillbaka i antal, beroende enligt uppgift på ett för långt drivet utskjutande af unga bockar inom områden, der jagten i öfrigt väl vårdas, samt ett utanför sådana områden hejdlöst bedrifvet dödande af detta villebråd.

Öfriga slag af förenämnda vildt synas deremot hafva ökat sig, och har detta framförallt varit fallet med rapphöns, hvarpå under sista åren funnits riklig tillgång. Hvad särskildt beträffar gräsand, torde den genom nådiga förordningen den 20 april 1894 förlängda fridlysningstiden för länet hafva mycket bidragit hertill.

Under de senare åren har elg börjat förekomma äfven här i länet. Särskildt i de norra delarne äro förhållandena sådana, att jagten efter detta djur derstädes skulle kunna blifva af betydelse. Det visade sig emellertid snart, att elgen blef utsatt för ett fullkomligt utrotningskrig, i det att hela elgfamiljer ned-skötos, och uppgifves, att år 1900 omkring ett tjugotal djur blifvit dödade. Detta föranledde länets landsting att göra under-dånig framställning derom, att all jagt efter elg inom länet måtte förbjudas tills vidare, hvilken framställning i så måtto bifölls, att genom nådiga kungörelsen den 26 april 1901 dylik jagt inom länet blef förbjuden intill utgången af år 1903.

Beträffande ejder gäller fortfarande, att all jagt efter denna fågelart, för hvilken olika fridlysningstider äro fastställda för länets östra och för länets vestra kust, är förbjuden alla tider af året vid Hallands Väderö med omkringliggande skär och holmar.

Genom nådiga kungörelsen den 27 april 1894 blef all jagt efter stare inom Kristianstads och Malmöhus län förbjuden tills-vidare intill utgången af år 1898. Under denna fridlysningstid förökade sig staren högst betydligt, hvilket förhållande anses hafva icke ringa bidragit dertill, att härjningar af ollonborrar under de senare åren anmärkningsvärdt minskats. Då emellertid, efter det staren fridlysning upphörde, ett ifrigt förföljande af stararne flerstädes åter vidtog, fann sig länets landsting för-anlåtet göra underdånig framställning, att all jagt efter stare inom länet måtte förbjudas under tio år, räknadt från och med

år 1900. Genom nådiga kungörelsen den 8 februari 1900 blef dock dylik jagt inom Kristianstads och Malmöhus län förbjuden endast tills vidare intill utgången af år 1902.

Sedan Riksdagen för hvar af åren 1898, 1899 och 1900 anvisat anslag att användas såsom bidrag till belöningar för *dödande af sjelar*, under vilkor att statsbidraget icke finge utgå med högre belopp, än som motsvarade hvad vederbörande hushållningssällskap eller landsting hvar för sig eller i förening för ändamålet utbetalte, så hafva, då från fiskeplatserna i länet förspordes en allmän klagan öfver den stora skada, som sjelen förorsakade å fisket, och det för fiskets bibehållande syntes vara af största vikt, att kraftiga åtgärder vidtoges för utrotande af detta skadedjur, länets hushållningssällskap och länets landsting hvar för sig af sina medel för hvar af nämnda tre år anslagit 150 kronor till belöningar för dödande af sjelar inom länet, med vilkor att premien för hvarje dödadt djur bestämmes till tre kronor, dertill staten bidrog med hälften samt Hushållningssällskapet och Landstinget hvaradera med en fjerdedel. Af de sålunda anvisade anslagen, hvilka stälts till förfogande af Hushållningssällskapet, som åtagit sig ombesörja belöningarnas utbetalande samt hålla kontroll öfver medlens användning för afsedda ändamålet, hafva utbetalts:

År 1898	för 96 dödade sälar	288 kronor.
» 1899	» 126 »	» 378 »
» 1900	» 144 »	» 432 »

D) Fiske. *Hafsfiske* bedrivs likasom förut af en ganska talrik, utmed länets kuster bosatt befolkning, bestående dels af egentliga fiskare och deras familjer, dels ock af fiskerättsegande åboar, som jemte landtbruk idka fiske. Fiskelägena och fiskeplatserna äro på länets vestra kust Båstad, Kattvik, Torekov, Ramsjö, Vejby, Magnarp, Skepparkroken och Engelholms hamn samt på länets östra och södra kust Tosteberga, Landön, Vanneberga, Åhus, Yngsjö, Maglehem, Knäbäck, Hvitemölla, Kivik, Vik, Baskemölla, Simrishamn, Brantevik, Skillinge, Örnahusen, kusten vid Borrbj, Sandby och Hagestad, Kåseberga och kusten vid Hammar.

Angående den fiskeriidkande befolkningens antal samt om värdet af densamma redskap och fångst har Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande låtit infordra uppgifter, hvilka blifvit sammanfattade i *tabell T* (sid. 36 och 37).

En jemförelse mellan dessa och liknande uppgifter för sista året af förra femårsperioden, då fiskarebefolkningen uppgifvits bestå af 568 gifta och 124 ogifta män samt 1,443 hustrur och barn och öfriga fiskeidkande beräknats till 290 personer samt värdet af fiskredskapen uppskattats till 271,162 kronor och af fångsten till 210,288 kronor, visar visserligen en ganska betydlig minskning i den fiskeidkande befolkningens antal, men då värdena såväl af fiskredskapen som af fångsten hållit sig i det närmaste oförändrade och till och med något stigit, torde man icke kunna sluta till en tillbakagång i hafsfisket såsom näring för länet i sin helhet betraktadt. Inom Ingelstads fögderi har minskningen deremot varit särskildt märkbar, i det att, jemte det att den egentliga fiskarebefolkningen nedgått i antal, värdet af den vid fögderiets kust fångade fisk med icke mindre än 17,210 kronor understiger samma värde för år 1895. Det för år 1900 uppgifna fångstvärdet från fiskeplatserna å länets vestra kust säges hafva öfverstigit eller fullt motsvarat medelvärdet af

fångsten under hvar af periodens år med undantag deraf, att i Båstad värdet af sill, torsk och hummer uppgifves hafva understigit, men af öfriga fiskslag öfverstigit medelvärdet samt att i Torekov värdet af sill och hummer öfverstigit, men af öfriga slag understigit medelvärdet. Å de på länets östra kust norr om Hvitemölla belägna fiskeplatserna säges fångstvärdet hafva varit ungefär lika under hvar af åren under perioden, med undantag af år 1899, då värdet af fångad ål var mycket högre än det uppgifna och ensamt i Yngsjö beräknas hafva uppgått till öfver 100,000 kronor. Deremot uppgifves från östra kusten i öfrigt, att de upptagna fångstvärdena å alla fiskeslagen betydligt understigit medelvärdena för de föregående åren under perioden. Lika som förut har fisket mindre betydelse å länets vestra kust än å den östra och södra; dock bedrivs i Torekov ett lönande sillfiske. Å den östra kusten hafva ålfiskerna vid Yngsjö, Maglehem, Hvitemölla och Kivik samt sillfisket i Simrishamn varit mest gifvande.

Sillfisket i Simrishamn bedrivs hufvudsakligen af Blekingsfiskare, hvilka med nära ett hundratal båtar ditkomma och uppehålla sig der under fisketiden, som omfattar omkring tre månader. Fångsten, som under periodens tidigare del utföll tillfredsställande, har under åren 1899 och 1900, synnerligast sistnämnda år, varit dålig till såväl mängd som beskaffenhet, men då försäljningspriset å sill under perioden mer än fördubblats, har detta fiske dock under samtliga åren lemnat utfövarne en, om än icke god, likväl berglig utkomst. Prisstegringen har till största delen framkallats af den lätthet, hvarmed sagda fisksort numera, sedan staden erhållit direkt jernvägsförbindelse med Malmö, kan afsättas å provinsens större platser. Detta förhållande märkes tydligt deraf, att all den sill, som ilandföres efter morgontågets afgång, betingar minst 10 öre lägre pris för val än den tidigare ankomna. Lax- och ålfisket i Simrishamn har likaledes under periodens senare del lemnat mindre utbyte än förut, men äfven i fråga om dessa fisksorter har förhöjning af priset motsvarat minskningen i fångsten. Torskfisket derstädes har under perioden med undantag af sista året lemnat god afkastning.

Beträffande hafsfisket har Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande icke under perioden meddelat andra bestämmelser än dem, som innefattas i en den 15 februari 1896 utfärdad förändrad stadga för fiske af lax, laxöring, forell och annan till laxsläktet hörande fisk i Laholmsbugten (Båstadsbugten) från Hallands gräns till Hofs hallar. I öfrigt gälde vid periodens slut icke andra särskilda bestämmelser för hafsfisket än de, som blifvit af Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande meddelade dels genom utslag den 29 december 1885 gemensamt med Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande i Hallands län för fiske med not eller vad i Laholmsbugten, dels ock genom utslag den 22 juni 1895 gemensamt med Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande i Malmöhus län i fråga om förnyadt förbud för ytterligare tio år mot allt fiskande i Skelderviken med not af alla slag.

Sedan i särskilda ansökningar dels fiskare i Yngsjö, Knäbäck, Hvitemölla och Kivik anhållit, att Eders Kungl. Maj:ts täcktes medgifva hvarje svensk undersäte tillstånd att utanför länets östra kust idka ålfiske med fast fiskredskap (ålhommar) i allt det vatten, som icke omfattades af strandegares enskilda fiskerätt, skattlagda ålfiskens rätt dock oförkränt, dels ock åtskilliga egare af skattlagda ålfisken å kusten mellan Åhus och Simrishamn, under åberopande hurusom, på sätt jemväl af sär-

skilda af Eders Kungl. Maj:t meddelade utslag framginge, från urminnes tider egarne af skattlagda ålfisken å denna kust egt bedrifva ålfiske med hommor äfven utanför landgrundet, så långt ut i hafvet sådana kunna sättas och ål ginge, med uteslutande af andra fiskare, anhållit om dylikt tillstånd beträffande ålhommor för egarne af skattlagda ålfisken å ifrågavarande kust, så och efter det ej mindre strandegare och fiskeidkare å länets östra kust lemnats tillfälle att å sammanträde inför Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande i Simrishamn den 1 juli 1899 yttra sig öfver ansökningarna än äfven upplyst blifvit, bland annat, att, enligt hvad 1825 års jordebok utvisade, inom nedannämnda, utmed länets östra kust belägna socknar skattlagda ålfisken funnes till följande antal, nämligen inom Åhus socken 67¹/₂, inom Magle-

hems socken 35, inom Raffunda socken 19, inom Hvitaby socken 4, inom Södra Mellby socken 15, inom Rörums socken 18, inom Gladsax socken 7, inom Simris socken 4, inom Östra Nöbbelöfs socken 3, inom Östra Hoby socken 2, inom Borrbys socken 22, inom Löderups socken 26, inom Valleberga socken 10 och inom Ingelstorps socken 1, samt att inom de jemväl vid nämnda kust belägna Ifvetofta, Trolle-Ljungby och Rinkaby socknar skattlagda fisken icke funnes, har Eders Kungl. Maj:t i nädigt bref den 17 augusti 1900, hvad först beträffade ansökningen om rätt för innehafvare af skattlagda ålfisken å östra kusten af länet att utanför landgrundet, derifrån deras fisken utgå, i hafvet utsetta ålhommor, funnit densamma, med afseende å innehållet i 12 § af lagen om rätt till fiske den 27 juni 1896, icke till något

Tab. T.

Häfsfisket vid Kristianstads läns kuster år 1900. A) Fiskarebefolkning och fiskredskap.

Fiskeplatser.	Fiskarebefolkning.			Fiskande bönder, torpare och backstugusittare.	Fiskredskapen och dess värde.														Summa värde.
	Män.		Hustrur och barn.		Notar.		Nät eller garn.		Sill- eller strömmingsnät.		Ryssjor eller hommor.		Ref eller andra redskap.		Båtar för sill- eller strömmingsfiske.		Båtar för torsk- eller annat fiske.		
	Gifta.	Ogifta.			Antal.	Värde. Kr.	Antal.	Värde. Kr.	Antal.	Värde. Kr.	Antal.	Värde. Kr.	Antal.	Värde. Kr.	Antal.	Värde. Kr.	Antal.	Värde. Kr.	Kronor.
<i>Länets vestra kust.</i>																			
Båstad	9	6	20	3	4	300	93	372	17	98	16	32	2,800	42	—	—	6	500	1,344
Kattvik	7	—	18	—	—	—	80	400	—	—	—	—	3	12	—	—	8	350	762
Torekov	40	15	50	—	—	—	80	170	660	6,600	200	300	1,000	200	11	4,400	7	850	12,520
Ramsjö	12	8	45	—	—	—	135	810	300	3,600	30	30	25	20	3	1,200	4	200	5,860
Vejby	10	8	—	—	—	—	20	100	90	1,350	—	—	50	100	2	1,200	6	300	3,050
Magnarp	8	7	—	3	—	—	25	125	—	—	—	—	20	50	—	—	11	300	475
Skepparkroken	6	4	—	—	3	100	—	—	—	—	—	—	15	30	—	—	9	150	280
Eugelholms hamn	10	4	—	—	3	75	50	400	—	—	4	200	—	—	—	—	8	450	1,125
<i>Länets östra och södra kust.</i>																			
Tosteberga	1	—	3	15	4	80	210	575	30	150	—	—	4,000	400	1	50	10	400	1,655
Landön och Vanneberga	5	—	17	3	2	40	50	300	15	100	20	450	40	100	3	150	6	300	1,440
Åhus och Yngsjö	38	19	54	—	9	810	—	—	400	2,000	1,500	75,000	1,150	2,300	—	—	35	5,000	85,110
Maglehem	11	2	—	7	1	10	57	399	194	2,910	—	—	13,000	18,000	—	—	13	2,600	23,919
Knäbäck	11	3	37	—	—	—	100	1,000	400	4,000	180	4,500	100	150	3	300	10	500	10,450
Hvitemölla	47	1	137	—	2	50	200	1,000	400	2,000	800	16,000	150	300	10	2,000	20	300	21,650
Kivik	53	12	74	1	398	3,184	347	1,735	995	7,960	746	22,380	525	525	8	1,300	31	2,090	39,174
Vik	26	5	89	5	10	350	250	600	260	2,080	224	2,240	200	450	5	1,500	25	2,500	9,720
Baskemölla	33	3	108	12	10	475	375	2,500	700	5,000	310	3,250	1,000	25	16	2,000	28	1,050	14,300
Simrishamns stad	14	—	43	—	—	—	108	540	350	3,780	12	180	—	—	9	1,800	12	600	6,900
Brantevik i Simris socken	12	—	28	4	—	—	60	300	200	1,400	125	2,500	120	180	4	1,200	6	300	5,880
Do i Ö. Nöbbelöfs s:n	10	—	24	5	—	—	40	200	90	630	80	1,600	80	120	2	600	4	200	3,350
Skillinge	30	—	65	—	—	—	40	200	400	4,000	20	300	15,000	125	9	3,500	10	300	8,425
Örnahusen	18	—	51	—	—	—	18	100	200	1,200	75	1,500	10,000	100	5	800	4	200	3,900
Kusten vid Borrbys o. Sandby	15	1	64	15	4	600	—	—	—	—	130	4,000	—	—	—	—	—	—	4,600
Do vid Hagestad	—	—	—	20	5	750	—	—	—	—	100	3,000	—	—	—	—	—	—	3,750
Kåseberga	24	1	74	6	4	600	60	400	580	3,400	220	5,000	400	600	6	3,600	22	1,400	15,000
Hammar	6	—	—	—	5	25	2	100	—	—	—	—	—	—	—	—	2	50	175
Summa	456	99	1,001	99	464	7,449	2,400	12,326	6,281	52,258	4,792	142,462	49,678	23,829	97	25,600	297	20,890	284,814

yttrande föranleda samt vidkommande ansökningarna i öfrigt, eller såvidt de afsåge rätt för hvarje svensk undersåte att under vissa vilkor utanför sagda kust idka ålfiske med fast redskap i det vatten, som ej omfattades af strandegarnes enskilda fiskerätt, enär några särskilda omständigheter, på grund af hvilka undantag från det i 1 § af nyssnämnda lag stadgade förbud mot utsättande af fast fiskredskap syntes böra af Eders Kungl. Maj:t meddelas, icke, såvidt af handlingarna i ärendet framginge, i detta fall föreläge samt dertill komme, att erforderlig utredning saknades för bedömande, huruvida icke det betydande antal skattlagda ålfisken, som vid denna kust funnes, skulle kunna till följd af belägenhet eller andra orsaker menligt beröras af den ifrågasatta undantagsbestämmelsen, icke funnit skäl att för det dåvarande till ansökningarna i denna del lemna bifall.

I öfverensstämmelse med konventionen af den 14 juli 1899 har Eders Kungl. Maj:t genom nådig kungörelse den 10 november samma år meddelat vissa föreskrifter rörande fiskeriförhållandena i de till Sverige och Danmark gränsande farvatten, der-

till skola räknas såväl den del af Kattogat, hvilken berör länets vestra kust, som delen af Östersjön utanför länets kust från Malmöhus läns gräns till Simrishamn. Under åren 1899 och 1900 har dessutom i enlighet med Eders Kungl. Maj:ts nådiga befallning en svensk kanonbåt stationerats vid kusten af Göteborgs och Bohus län med uppgift, bland annat, att, då dess närvaro å denna kust ej erfordrades och då omständigheterna i öfrigt ej lade hinder i vägen därför, besöka de i förenämnda konvention och kungörelse angifna farvatten, hvarest fisket vore uteslutande förbehållet svenska undersåtar och som vore belägna norr om Kullen, för att öfva tillsyn derå, att de i konventionen och kungörelsen gifna föreskrifter blefve af svenska undersåtar vederbörligen iakttagna samt att dessa ej lede något intrång i sina rättigheter, äfvensom att efter särskild order göra besök i öfriga af berörda farvatten, om kanonbåtens biträde derstädes påkallades.

Ehuru *sötvattensfisket* såsom näring icke är af den vikt för länet som *hafsvattensfisket*, kan det dock icke anses vara utan

Tab. T. (Forts.)

Hafsfisket vid Kristianstads läns kuster år 1900. B) Fångstvärde.

Fiskeplatser.	Fångstvärde i kronor.										
	Sill.	Torsk.	Flundra.	Hummer.	Lax.	Abborre.	Ål.	Gädda.	Ört.	Annan fisk.	Summa.
<i>Länets vestra kust.</i>											
Båstad	25	50	3,000	100	2,000	—	—	—	—	1,500	6,675
Kattvik	—	—	25	100	150	—	—	—	—	300	575
Torekov	15,435	80	120	1,600	60	—	—	—	—	175	17,470
Ramsjö	3,450	25	100	250	—	—	10	—	—	50	3,885
Vejby	1,700	100	500	—	100	—	—	—	—	100	2,500
Magnarp	—	25	100	—	150	—	—	—	—	25	300
Skepparkroken	—	—	25	—	300	—	—	—	—	20	345
Engelholms hamn	—	—	—	—	1,400	100	—	—	—	30	1,530
<i>Länets östra och södra kust.</i>											
Tosteberga	200	400	100	—	300	300	1,000	1,000	200	300	3,800
Landön och Vannberga	100	800	50	—	400	50	1,000	600	—	—	3,000
Åhus och Yngsjö	1,000	2,500	300	—	600	75	45,000	100	50	—	49,625
Maglehem	50	25	40	—	150	—	20,000	—	—	—	20,265
Knäbäck	1,125	45	250	—	75	—	3,600	—	—	—	5,095
Hvitemölla	100	200	400	—	150	—	13,000	—	—	—	13,850
Kivik	950	1,750	1,050	—	750	—	9,000	—	150	—	13,650
Vik	750	275	400	—	300	—	4,600	—	10	25	6,360
Baskemölla	2,500	1,250	250	—	300	—	6,790	—	—	50	11,140
Simrishamns stad	18,675	1,400	800	—	2,100	—	360	—	—	—	23,335
Brantevik i Simris socken	1,000	350	250	—	200	—	1,200	—	—	—	3,000
Do i Östra Nöbbelöfs socken	500	300	150	—	50	—	1,000	—	—	—	2,000
Skillinge	2,000	400	200	—	—	—	500	—	—	—	3,100
Örnahusen	800	400	50	—	200	—	8,000	—	—	—	9,450
Kusten vid Borrbj och Sandby	—	—	—	—	350	—	3,000	—	—	—	3,350
Do vid Hagestad	—	—	—	—	400	—	1,500	—	—	—	1,900
Kåseberga	1,800	1,400	100	—	500	—	1,700	—	—	100	5,600
Summa	52,160	11,775	8,260	2,050	10,985	525	121,260	1,700	410	2,675	211,800

betydelse. Det bedrifves hufvudsakligen i Rönne å och Helge å samt Ifösjön och Oppmannasjön. Älfisket torde äfven i detta fall vara det, som lemnar största inkomsten.

Rörande laxfisket i Rönneåns fiskedistrikt utfärdades af Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande, såsom i förra femårsberättelsen omnämndes, förändrade stadgar den 4 april 1891. Öfverträdelse af dessa stadgar likasom af ofvannämnda, af Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande den 15 februari 1896 utfärdade förändrade stadgar för fiske af lax, laxöring, forell eller annan till laxsläktet hörande fisk i Laholmsbugten (Båstadsbugten) från Hallands gräns till Hofs hallar, hvilka stadgar äfven gälla alla på denna landsträcka utfallande eller från Bjäre härad i Skåne till Stensån i Halland rinnande vattendrag, höra emellertid till regel. Ehuru en mängd personer blifvit åtalade, kan någon förbättring icke märkas, beroende derpå, att det i folkmedvetandet icke anses såsom något orätt att fiska å förbjuden tid.

Den 30 mars 1893 fastställdes af Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande förändrade stadgar för fisket i Helge å från Broby qvarn till åns mynningar i hafvet vid Yngsjö och Åhus samt dermed sammanhängande vattendrag. Till aflönande af en eller flere tillsyningsmän öfver efterlefnaden af dessa stadgar, hvad anginge lax- och laxöringsfisket inom området från Torsebro till åns mynningar, har länets hushållningssällskap anslagit 200 kronor årligen under fem år från och med år 1900.

Efter det enligt nådiga brevet den 11 maj 1900 bidrag af statsmedel till dylika tillsyningsmäns aflönning blifvit beviljadt för samma år, har Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande den 23 juni 1900 förordnat tre tillsyningsmän med fyra biträden att tills vidare från och med den 1 nästpåföljande juli tjenstgöra inom förenämnda tjenstgöringsområde emot ett sammanlagdt arvode för år räknadt af 400 kronor att utgå med hälften af statsmedel och hälften af de af länets hushållningssällskap anvisade medel.

Enligt de af tillsyningsmännen för år 1900 lemnade uppgifter har inom tjenstgöringsområdet fiske bedrifvits af 15 fiskare, som dervid använt 10 båtar och 30 fiskredskap samt fångat 53 laxar om 413½ kilogram till värde af 878 kronor 75 öre. Derjemte hafva fångats omkring 2,175 kilogram gädda, 2,350 kilogram braxen och 850 kilogram sutare.

I Skepparpsån har vid Hafängen inom Raflunda socken under de senare åren blifvit anlagd en anstalt för odling af laxöring. Der har utkläcks och utsläppts ett stort antal laxöringsyngel, vissa år uppgående ända till ett hundratusental. Laxöringsfisket derstädes har äfven derefter blifvit ganska inkomstbringande.

Den å egendomen Gustafsborg sedan många år tillbaka anlagda karpodlingsanstalten har under perioden något utvidgats och förbättrats. Vinterdammarna äro fördjupade, så att karpen är skyddad mot hårda vintrar. Under perioden har för öfrigt icke något för karpodlingen störande inträffat, och den årliga produktionen har därför också varit ungefär lika eller 16,000 kilogram. Med undantag af några mindre partier, som försålt här i landet, exporteras all den öfriga säljbara karpen öfver Helsingborg, Korsör och Vamdrup till Hamburg, der den säljes å auktion. Under transporten, som numera icke vållar större svårigheter, förvaras fisken i fat, fyllda med vatten. År 1896 såldes för 23,750 kronor, år 1897 för 21,875 kronor, år 1898 för 13,750 kronor, år 1899 för 25,000 kronor och år 1900 för

18,750 kronor. Dammarnas sammanlagda ytvidd utgör numera omkring 400 hektar; deraf användas för yngel omkring 5 hektar, för ettårig karp 100 hektar, för tvåårig 130 hektar och för tre- till fyraårig 165 hektar. Vid anstalten har under perioden börjat att odlas äfven sutare, hvilket fiskslag visat sig vara mera efterfrågadt än karp. Sutare äro äfven mera lönande att odla, enär de äro säljbara vid 3 till 4 års ålder, medan karpen blir det först vid 4 till 5 års ålder. De äro dessutom mera hårdiga, ej minst vid transporten till försäljningsplatsen, som är densamma som för karpen. Transporten dit tillgår äfven på enahanda sätt. Af denna fisksort har försålt år 1896 för 8,550 kronor, år 1897 för 13,725 kronor, år 1898 för 6,750 kronor, år 1899 för 12,375 kronor och år 1900 för 12,037 kronor.

På ett par ställen inom Perstorps, Färingtofta och Stenestads socknar hafva under perioden anlagts dammar för odling af karp och sutare, dock ej i större omfattning.

Hvad angår länets sötvatten, har Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande under perioden utom ofvannämnda förändrade stadgar af den 15 februari 1896 utfärdat den 21 januari 1897 stadgar för fisket i Ifösjön, den 29 september 1897 förändrad stadga för fisket i Råbelöfssjön, den 22 oktober 1897 förändrad stadga för fisket i Luhr- och Bubbarpsjöarna samt den 15 december 1898 förnyad stadga för fisket i Oppmannasjön, hvilken sistnämnda stadga blifvit af Eders Kungl. Maj:ts, enligt nådigt bref den 3 november 1899, i vissa delar ändrad. För öfrigt gälde vid periodens slut förut antagna stadgar rörande fisket i följande sötvatten, nämligen Finjasjön, Sjöbergasjön samt Tydinge- och Kollsjöarna, äfvensom beträffande laxörings- och laxfisket i de åar och mindre vattendrag, som utflyta på länets östra kust söder om Yngsjöån, och vid samma vattendrags mynningar.

Enligt Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvandes utslag den 9 januari 1884 har all fångst af kräftor i länet blifvit förbjuden från och med den 1 april till och med den 31 juli, och har ändring i denna bestämmelse sedermera icke blifvit beslutad.

Under stormdagarna från den 23 till den 26 mars 1898 omkom i närheten af Bornholm en mängd svenska fiskare, de flesta från Blekinge, men några äfven härifrån länet. Af dessa senare vore sex ifrån Simrishamn och fyra från Hvittemölla. Af Simrishamnsskikarna voro fem gifta, hvilka efterlemnade utom enkor 14 barn, hvaremot af de öfriga endast en var gift, hvilken efterlemnade jemte enka 2 barn. Till understöd åt nödlidande familjer efter de fiskare, som vid ifrågavarande tillfälle omkommo, verkställdes insamlingar icke allenast inom provinserna Skåne och Blekinge utan äfven på många andra ställen inom landet, och inflöto bidragen så rikligt, att en i Simrishamn bildad nödhjelpskomité, som åtagit sig fördela understöden bland familjerna härifrån länet, fick emottaga 11,190 kronor 53 öre, hvilket belopp fördelades med 9,134 kronor 53 öre till Simrishamn, 936 kronor till Hvittemölla och 1,120 kronor till Kåseberga, der vid en storm den 7 mars 1898 omkommit 3 fiskare, hvilka efterlemnade 2 enkor och 5 barn. Af det för fiskarefamiljerna i Simrishamn afsedda beloppet insattes 6,310 kronor 75 öre i dervarande sparbank, och skall deraf årligen såsom underhåll till hvart af de efterlemnade barnen, intilldess de fylla 15 år, utbetalas 50 kronor.

Under de svåra stormar, som rasade från den 16 till 20 oktober 1898, förlorade flertalet af de redan förut i fattiga omständigheter varande fiskarna i Kivik och Hvittemölla nästan

all sin fiskredskap, uppgående till ett sammanlagdt värde af minst 18,000 kronor. Denna förlust var för dem så mycket svårare att bära, som de derigenom, utan tillgång att anskaffa ny fångstredskap, satts ur tillfälle att försörja sig och de sina. Nöden å fiskelägena hotade därför att blifva stor. För att lindra densamma verkställdes genom en nödhjelpskomité insamlingar, hufvudsakligen inom provinsen, hvilka inbragte 11,549 kronor 21 öre, deraf endast 7,367 kronor 26 öre utdelades. Öfverskottet, 4,181 kronor 95 öre, afsattes till en fond med ändamål att lemna årliga understöd till nödlidande fiskare från Kivik och Hvitemölla, deraf sedan dess icke någon utdelning egt rum. Reglemente för denna fond har af Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande blifvit fastställt den 21 december 1899.

N) Bergs- och brukshandtering samt fabriker, manufaktur och handverk. Någon grufdrift eller bergshandtering förekommer ännu icke inom länet. Väl har Eders Kungl. Maj:t, på sätt i förra femårsberättelsen omnämndes, den 31 december 1895 beviljat en del enskilda personer, hvilka sedermera på Hyllinge stenkols- och lerindustriaktiebolag öfverlåtit sin rätt, koncession att i enlighet med lagen den 28 maj 1886 eftersöka och bearbeta *stenkolsfyndigheter* inom ett område af 567·9087 hektar inom Hyllinge by af Vestra Broby socken, men hittills har endast schakt blifvit sänkt och andra förberedande arbeten hunnit vidtagas. Bolaget drifver dock redan en ganska betydande tillverkning af eldfast sten. Efter det konsult N. Persson m. fl. anhållit om koncession att eftersöka och bearbeta stenkolsfyndigheter inom ett område af 1,600 hektar, innefattande dels 296·785 hektar af egor i Broby af Vestra Broby socken här i länet och dels 1,303·215 hektar af egor inom Norra Vrams socken af Malmöhus län, har Eders Kungl. Maj:t den 28 april 1899 i så mätto bifallit ansökningen, att Persson och hans medparter beviljats koncession å norra delen af det utaf dem sökta koncessionsområde till och med den gräns mot söder, som utgöres af Helsingborg—Hessleholms jernväg mellan Vege å och Gunnarstorps stationsområde samt landsvägen från Gunnarstorps station i östlig riktning till Malmö—Engelholms jernväg. Så vidt till Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvandes kännedom kommit, har icke här i länet vidtagits några åtgärder för grufdriften på grund af sistnämnda koncession.

Förut omnämnda på staden Simrishamns mark inmutade tre *blyanledningar* hafva icke heller under denna period bearbetats.

Det i Andrarums socken af Albo härad belägna *alunbruket* drifves fortfarande, dock endast i ringa omfattning och utan fördel. Likasom under förra perioden har äfven under denna period endast en kokpanna varit i bruk, och har aluntillverkningen utgjort 40 till 50 fat årligen, hvarje fat vägande omkring 145 kilogram. Derjemte har tillverkats ett mindre parti rödfärg och vitriol. Årliga åtgången af bränsle för brukets behof har utgjort 50 kubikfamnar bokved och 100 lass torf.

Den förut omnämnda stenindustrien i nordöstra delen af länet har under perioden nått en betydlig utveckling och arbetat under gynnsamma förhållanden ända tills på sista tiden, då en stagnation i afsättningen inträddt. De bergarter, som utgjort föremål för bearbetning, hafva företrädesvis varit svart, grön och röd *granit*, af hvilka den sistnämnda egentligen lär vara en granitartad gneis.

Den mest brytvärda svarta graniten har påträffats kring sjön Immeln, nämligen i norr vid Gylsboda, der den största brytningen eger rum, samt Haggshult och Stora Björkeröd, i vester vid Ebbarp, i öster vid Skärnsås och i söder vid Gedenryd, Hagstad, Hallsjön, Ekestad och Tomarp. För öfrigt uppträder den på en mängd ställen inom Örkene, Glimåkra, Östra Broby, Hjärsås och Qviinge socknar af Östra Göinge härad samt Vånga, Oppmanna, Fjelkestads och Näsums socknar af Villands härad, och förekommer brytning deraf numera på ett tjugotal ställen. Nya fyndorter upptäckas allt emellanåt. För att brytning skall löna sig, bör graniten vara jemt finkornig, till färgen mörk och kunna brytas i stora block. Man har sprängt ut block, som vägt ända till 10,000 och 11,000 kilogram. Sådana betalas mycket högt, om de för öfrigt äro af god beskaffenhet. Brytningen verkställles gemenligen af stenhuggerifirmor, hvilka af jordegarna fått sig upplåten rätt till afverkning af graniten på viss tid mot skyldighet att betala viss ersättning för hvad som brytes. Vanligen förbinda de sig äfven till viss minimiafverkning för år. Till jordegarna betalas numera 15 till 20 kronor kubikmetern. Vid stenbrotten betinga sig arbetarne 2 kronor 50 öre till 3 kronor för grofhuggen och 12 till 15 kronor för finhuggen sten, allt kvadratmetern. En kubikmeter af den bästa stenen betalas vid export i Åhus hamn med 250 till 300 kronor.

Den röda graniten, som äfven börjat bearbetas i större omfattning, förekommer i flere betydliga höjder och backar, såsom Vånga- och Oppmannabergen, Iföklack, Balsberget, Kjugekull och Fjelkingebacke, hvadan den förefinnes i outtömlig mängd och kan blifva föremål för en storartad industri, om den vinner efterfrågan.

Grön granit brytes i Getaberga af Emislöfs socken.

Af dessa stensorter afyttras endast en mindre del svart granit inom landet för tillverkning af grafmonument. Det öfriga afsattes till utlandet, förnämligast till Tyskland, Österrike och England, i hvilket sistnämnda land särskildt den gröna graniten är efterfrågad. Exporten har hittills hufvudsakligen gått öfver Åhus och endast till en obetydligare del öfver Sölvesborg, men torde den framdeles, sedan numera Sölvesborg—Elmhults jernväg blifvit öppnad för trafik, i betydligare mån än förut komma att söka sig denna väg. I saknad af andra uppgifter om den omfattning, i hvilken ifrågavarande stenindustri bedrifves, lemna dock uppgifterna om utförsel af sten från Åhus hamn en ganska god ledning. Derifrån torde annat slag af sten med undantag för en del gatsten icke i nämnvärd mängd exporteras. Enligt i det följande på tal om hamnarna införda tabell Bb (sid. 56) utgjorde utförseln af sten från Åhus, som hvart af periodens år stigit, år 1900 20,459,000 kilogram. Motsvarande myckenhet utgjorde år 1890 905,820 kilogram och år 1895 10,229,000 kilogram. Man torde icke göra sig skyldig till öfverdrift, om man antager, att den myckenhet sten, som år 1900 öfver Åhus exporterats, representerar ett värde af minst 1,000,000 kronor.

Enligt uppgift af vederbörande jernvägsförvaltningar hafva under år 1900 fraktats å bandelen Hästveda—Karpalund 8,116·3 ton granit och å Kristianstad—Immeln jernväg 11,728 ton, deraf 1,401 ton röd granit, eller tillhopa 19,844·3 ton. Häraf har det allra hufvudsakligaste varit destineradt till Åhus. Deremot upplyses, att med Sölvesborg—Kristianstads jernväg nämnda år icke försändts någon granit.

En tysk, som den 20 december 1898 erhöi nådigt tillstånd att i Simris socken idka stenhuggerirörelse, har af jordegare derstädes förskaffat sig afverkningsrätt å en del utmed kusten befintliga sandstensklippor för uthuggning af tuktad gatsten. Vid stenhuggeriet, som sysselsätter ett tjugotal arbetare, tillverkades under år 1899 5,200 och under år 1900 6,700 kvadratmeter sådan sten, hvilken utskeppats till Tyskland och betingat ett pris af tillsammans 58,575 kronor. Då å en af klipporna, belägen å egorna till nr 19 och 27 Simris, på en yta af flere kvadratmeter finnas anbragta hållristningar, utgörande ett af provinsens förnämsta fornminnen, utan att jordegaren vid upplåtelsen undantagit samma yta, har, efter det kronolänsmannen i orten fäst uppmärksamhet på förhållandet, platsen, der hållristningarna finnas, under år 1898 blifvit genom Eders Kungl. Maj:ts Vitterhets-, historie- och antikvitetsakademis försorg inhägnad med ett högt jernräcke, hvadan hållristningarna numera äro väl skyddade.

För tillverkning af makadam och stengrus, som afsättes till de större städerna och Danmark, hafva under perioden varit anlagda större stenkrossverk vid Hofs hallar, Björnekulla klint och Stenshufvud. Å förstnämnda ställe, der verket eges af ett bolag, synes rörelsen fortfarande drifvas med fördel, men å de båda sistnämnda ställena har verksamheten under senare åren blifvit nedlagd. Derjemte hafva flerstädes användts ambulatoriska, med ånga drifna stenkrossare, hvilka afse tillverkning af väglagningsämnen för ortens behof.

Kalkstensbrott bearbetas fortfarande i Ignaberga af Ignaberga socken, i Bjernum af Norra Åkarps socken, å Hanaskog i Qviinge socken och å Maltesholm i Östra Sönnarslöfs socken samt vid Kanestad i Stiby socken, der dock endast en mindre del af stenen förbrännes till kalk, hvaremot den öfvervägande delen brytes för användning till trappor och grafvårdar. Derjemte brytes kalksten numera i Grefvie socken. Under år 1899 bildades ett aktiebolag, som i omedelbar närhet af Grefvie station inköpte 40 tunnland jord, innehållande på fosforsyra rik kalk, hvilken uppgifves med fördel kunna användas såsom gödningsämne till all slags jord. Kalken, som endast är täckt af ett obetydligt jordlager, undergår ingen förberedande behandling, utan säljes i befintligt skick. En del afsättes i orten, men största delen afsändes till andra platser i Skåne, Halland och Småland. Under år 1900 såldes omkring 5,000 ton, som inbringade ett belopp af omkring 9,000 kronor.

Maltesholms kalkstens- och tegelbruk har undergått en genomgripande förändring samt utvecklats till ett industriellt företag af första ordningen. År 1898 bildades Maltesholms cementaktiebolag för fortsättande af de tillverkningar af tegel och kalk, som förut å egendomen bedrifvits. Samma år börjades uppförandet af en fabrik för tillverkning af portlandcement samt en fabrik för framställning af gödningskalk, för hvilket ändamål ytterligare en fabrik anlagts under innevarande år. År 1899 färdigbygdes och igångsattes äfven en ny ringugn för kalkbränning, så att det hela nu omfattar tegelbruk för årstillverkning af 3,000,000 maskinpressadt tegel, två kalkugnar med produktionsförmåga af 200 till 300 hektoliter bränd kalk per dag, två gödningsfabriker med sammanlagd produktionsförmåga af 150 ton per dygn samt cementfabrik för tillverkning af 100,000 fat cement per år. De för packning erforderliga faten tillverkas på platsen. Cementaktiebolaget har under det sista året inköpt

Ignaberga kalkgrufva och ämnar bedrifva kalkbrytningen derstädes hufvudsakligen till framställande af gödningsämne, hvartill denna kalk med hänseende till sina beståndsdelar lär vara särskildt lämplig.

Vid Hanaskogs kalkbruk tillverkas och afsättes äfven gödningskalk. Derjemte tillhandahållas derstädes äfven kalkmjöl, osläckt kalk och kalksten. Deremot tillverkas vid kalkbruket i Bjernum endast gödningskalk.

Kaolinfyndigheten å Blaksudden på Ifö bearbetas fortfarande af Ifö kalk- och kaolinaktiebolag, som på prämar för råämnet till sin fabrik i Bromölla. Kaolinen användes hufvudsakligen till eldfast tegel. En del säljes till kakelfabriker och en del som glasugnssten. Äfven tillverkas klinker och beklädnadstegel samt deglar till glasbruk, hvarjemte framställes en del bränd kalk, murkalk och gödningskalk.

Under perioden hafva i länet anlagts tre större fabriker för *tillverkning af tegel*, nämligen en i staden Simrishamn, som eges af Simrishamns tegelbruksaktiebolag, med en beräknad tillverkningsförmåga af 3,000,000 tegel om året, från hvilken äfven i marknaden utsläppts ett nytt slags taktäckningsämne, bestående af eldfasta tegelplattor, en i Viby af Gustaf Adolfs socken, tillhörig tegelbruksaktiebolaget Herkules, vid hvilken under år 1900 tillverkats 3,000,000 murtegel till ett värde af 65,000 kronor, och en i Åby by af Gråmanstorps socken. Den sistnämnda, som eges af Åby-Klippans tegelbruksaktiebolag, har till ändamål att tillverka både vanligt tegel och s. k. fasadtegel äfvensom tegelrör. Råvaran å detta ställe hade vid verkställd analys och vid företagna profbränningar vid andra tegelbruk visat sig vara af utmärkt beskaffenhet, men den färdiga stenen motsvarade till en början ej förväntningarna, hvilket ansetts bero på någon felaktighet i brännugnen, som derför under sistlidet år blifvit ombyggt.

För öfrigt hafva 29 tegelbruk varit i verksamhet i länet under år 1900.

Den i förra femårsberättelsen omförmälda *kiselgurfabriken* å egendomen Genastorp i Osby socken, hvilken anlades af Svenska kiselgurfabriksaktiebolaget, har, efter det den under år 1899 öfvergått till aktiebolaget Kiselgur, i mycket betydlig mån utvidgat sin drift. Så hafva derstädes blifvit anlagda 5 nya torklador, 2 torkugnar och 1 kalcineringsugn samt 6 stora slambassiner af beton, hvarjemte nya fyndigheter inköpts. Föremål för verksamheten vid fabriken, hvarest under år 1900 sysselsattes 30 till 40 arbetare, utgör torkning och förädling af kiselgur. Emellertid har den numera afstannat, sedan sistnämnda bolag blifvit försatt i konkurs.

För åskådliggörande af *fabriksverksamhetens* utveckling under perioden tillåter sig Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande hänvisa till *tabell U* (sid. 41) angående antalet fabriker och fabriksarbetare samt tillverkningens värde under periodens första och sista år, hvilken tabell blifvit sammanfattad efter Eders Kungl. Maj:ts Kommerskollegii underdåniga ombetsberättelse för år 1896 samt derifrån erhållna uppgifter.

Af tabellen framgår, att antalet fabriker under perioden något ökats äfvensom att fabriksverksamheten högst väsentligt utvidgats, hvilket synes såväl af tillväxten i fabriksarbetarnes antal som framför allt i det mycket ökade värdet af fabrikenas tillverkningar.

För de mera betydande skall Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande i korthet redogöra.

Vid Klippans pappersbruk hafva inlagts nya maskiner och verkstälts ny- och ombyggnader, hvarigenom brukets afverkningsförmåga stegrats. Drifkraften utgöres hufvudsakligen af vattenkraft, och genom inköp af ofvanför liggande qvarnar har man sökt jemnare fördela vattentilloyet. Från Forsmöllans vattenfall, som är beläget omkring 1½ kilometer ofvanför Klippan, har påbörjats anläggning af en dyrbar elektrisk kraftledning till bruket. En del af tillverkningen afsättes numera till utlandet, hufvudsakligen England. Under år 1900 tillverkades 1,962,116 kilogram papper till värde af 896,465 kronor. Samma år voro vid bruket anställda 200 manliga och 116 qvinliga arbetare.

Vid Östanå trämassfabrik har tillverkningen under perioden fortgått i ungefär samma omfattning som förut, och tillverkades der år 1900, hvarunder sysselsattes 35 arbetare, omkring 3,800 ton trämassa till ett värde af 150,000 kronor. Tillverkningen, som förut exporterats hufvudsakligen till Hamburg, har numera äfven börjat afsättas inom landet.

Vid Skånska ättikfabriken i Perstorp sysselsattes under år 1900 omkring 60 arbetare och tillverkades 181,740 kilogram ättiksyra, 41,440 kilogram träsprit, 12,725 kilogram denatureringsmedel, 107,840 kilogram tjärprodukter, 1,240,205 kilogram träkol, 63,890 kilogram kimrök och 7,325 kilogram blysocker, allt till ett uppgifvet värde af 319,720 kronor.

I slutet af år 1899 började aktiebolaget Ättiksyrefabriken i Stockholm fabriksverksamhet inom Jerrestads socken för tillverkning af ättiksyra. Som råämne för tillverkningen användes ättiksyrad kalk, som importeras. År 1900 tillverkades 38,000 kilogram 60 % ättiksyra med ett angifvet värde af 34,200 kronor.

Osby kimröksfabrik, som år 1897 ombygdes, drifves nu med 8 större cylindrar och packmaskiner, och tillverkades der under år 1900, då 32 arbetare sysselsattes, 561,000 kilogram kimrök till värde af 67,320 kronor. Större delen af fabrikkatet afsättes på Hamburg.

Vid Kollinge träförädlingsfabrik i Finja socken har fortfarande tillverkats läster, block, tofflor och toffelbottnar, och uppgick tillverkningen år 1900, då 29 arbetare voro anställda, till ett värde af 30,821 kronor 30 öre.

I Hesselholm har anlagts en orgelfabrik, der år 1900 sysselsattes 18 arbetare och tillverkades 185 orgelharmonier till ett värde af 27,000 kronor.

Tunnfabriken i Åstorp har genom anskaffande af nya maskiner betydligt ökat sin tillverkningsförmåga. År 1900 tillverkades der 98,000 drittlar till värde af 118,500 kronor. Samma år tillverkades vid Bjernums tunnbinderi, hvarest voro anställda 12 arbetare, hufvudsakligen såpfjeringar, värda 16,000 kronor, och vid Skeinge såg och tunnbinderi, hvarest sysselsattes 25 arbetare, 36,000 fjeringar samt 1,034 stäfver och bottnar till sammanlagdt värde af 41,008 kronor.

År 1899 uppfördes i Åhus en staffabrik, hvarest tillverkas stäfver, som sedan försäljas till tunnfabriker å andra orter, mest i Bohuslän. Virket uppköpes dels från Albo härad och dels från Linderödsåsen. Tillverkningen utgjordes år 1900, derunder 14 arbetare sysselsattes, endast af stäfver och uppgick till värde af 41,000 kronor.

Under perioden har anlagts Stidsvigs benmjölsfabrik, belägen vid Stidsvigs jernvägsstation å Skåne—Smålands jernväg. Fabriken drifves med vattenkraft från den förbiflytande Stidsvigsån. Fabriksverksamheten, som sysselsätter omkring 20 arbetare, består deri, att sedan ben inköpts från in- och utlandet, hufvudsakligen från Ostindien, fettämnet extraheras medelst benzin samt förarbetas till hornlim, som säljes till klädesfabriker inom landet. Det från fettämnet befriade benet males till benmjöl och försäljes som foder- och gödningsämne. Fabriksbyggnaderna, som ursprungligen voro af trä, nedbrunno under år 1898, men hafva sedermera uppförts af tegel.

Vid Stora Mölla benstamp har äfven under perioden bedrivits tillverkning af benmjöl.

Ijunggrens mekaniska verkstad har likasom förut hufvudsakligen egnat sig åt förfärdigandet af jernvägsvagnar och bygandet af mindre ångbåtar af jern. Under perioden hafva tillverkats 750 jernvägsvagnar, deribland 55 boggievagnar och ett stort antal andra personvagnar, samt 11 ångslupar, de senare betingande ett pris af 216,550 kronor. Hela tillverkningsvärdet för perioden har uppgått till 3,684,543 kronor, deraf 1,348,501 kronor för till statens jernvägar levererade jernvägsvagnar. Af ångsluparna hafva 4 levererats till Danmark, och har en af dessa varit beställd af danska staten. Det högsta antalet arbetare, som något år under perioden varit anställda, har utgjort 425.

Vid Hesselholms mekaniska verkstad, som ombygdes under åren 1897 och 1898, har en betydande utvidgning i driften egt rum. Der nyanlades då maskin-, snickeri-, plåtslageri- och vagnsverkstäder jemte smedja och gjuteri. År 1900 voro anställda 250 arbetare, och tillverkades jernvägsvagnar, ångpannor, ångmaskiner, qvarnverk, sågar, turbiner och plåtslageriarbeten till ett sammanlagdt värde af 720,000 kronor.

Äfven vid Hvilans gjuteri- och mekaniska verkstad har driften betydligt utvidgats. Der tillverkades år 1900, då 130 arbetare sysselsattes, maskiner för brännerier och stärkelsefabriker, ångpannor, ångmaskiner och lokomobiler samt lyftkranar m. m., allt till ett värde af 391,020 kronor.

Utom förenämnda tre voro följande gjuterier och mekaniska verkstäder i verksamhet under periodens sista år: mekaniska verkstaden i Tollarp, som sysselsatte 50 arbetare och hade ett tillverkningsvärde af 110,000 kronor; Engelholms gjuteri och mekaniska verkstad, som sysselsatte 30 arbetare samt tillverkade gjutgods och jordbruksredskap till värde af 50,000 kronor; samt Simrishamns gjuteri och mekaniska verkstad, som sysselsatte 30 arbetare och tillverkade åkerbruksredskap och gjutgods till

Tab. U. Fabrikerna i Kristianstads län åren 1896 och 1900.

	År 1896.			År 1900.		
	Antal fabriker.	Antal arbetare.	Tillverkningsvärde. Kronor.	Antal fabriker.	Antal arbetare.	Tillverkningsvärde. Kronor.
Kristianstad . . .	39	767	10,001,986	41	1,080	13,364,010
Engelholm . . .	7	339	3,164,282	12	367	2,765,498
Simrishamn . . .	7	73	351,780	12	178	934,659
Städerna	53	1,179	13,518,048	65	1,625	17,064,167
Köpingen Båstad . .	4	8	18,910	1	4	2,500
Landsbygden . . .	291	2,809	16,369,371	335	4,042	25,527,983
Hela länet	348	3,996	29,906,329	401	5,671	42,594,650

K. Mts Befallningshafvandes femårsberättelser 1896—1900. Kristianstads län.

värde af 42,000 kronor, äfvensom mindre mekaniska verkstäder i Grytevad, Mölletofta, Munka-Ljungby, Åstorp och Östra Ljungby. I Båstad finnes ett mindre gjuteri, och vid Göta bruk tillverkas jernmanufakturvaror i mindre omfattning.

År 1896 anlades i Tyringe en fabrik för tillverkning af verktyg för maskinindustri, och uppgick derstädes år 1900, då 19 arbetare sysselsattes, tillverkningsvärdet till 28,000 kronor.

Vid Torsebro krut- och stubinfabrik har verksamheten under perioden icke obetydligt ökats. Tillverkningen under sistlidet år har bedrifvits med 28 arbetare och bestod i 130,475 kilogram krut till värde af 78,285 kronor.

Färeköps glasbruk, som anlades år 1896, har sedan dess alltmåra utvidgats och ökat sina tillverkningar. År 1900, då vid glasbruket sysselsattes 76 arbetare, tillverkades 2,060,000 lampglas samt 89,000 skärmar och 52,000 oljehus till lampor, allt till ett värde af 126,000 kronor.

Aktiebolaget Skånska yllefabriken, hvars aktiekapital utgör 1,004,000 kronor, började den 1 augusti 1900 vid en i Kristianstad nyanlagd fabrik med maskiner af nyaste konstruktion tillverkning af kläden. Kostnaden för fabriken med maskiner uppgick till omkring 1,100,000 kronor. År 1900 sysselsattes 220 arbetare, och utgjorde tillverkningsvärdet för den del af samma år, fabriken var i gång, 200,000 kronor, hvilket emellertid 1901 steg till 800,000 kronor.

Strömsfalls klädesfabrik och ullspinneri, Gamle Stamps väfveri och Dala yllefabrik, af hvilka den förstnämnda är den mest betydande, hafva under perioden fortsatt tillverkning af gröfre kläden, filter och sjalar. Spinning af inlemnad ull och appretering af inlemnade hemväfda tyger hafva äfven derstädes verkstälts. För garnspinning och tillverkning af ylleväfnader hafva dessutom på åtskilliga andra ställen mindre fabriker varit i gång, såsom i Kristianstad, Klippan och Hillarp.

I Kristianstad har under perioden funnits en trikåfabrik, vid hvilken år 1900, derunder sysselsattes 70 arbetare, tillverkningen uppgick till ett värde af 150,000 kronor. En derstädes under perioden anlagd korsettfabrik har samma år sysselsatt 25 arbetare samt tillverkat korsetter och underkjolar till värde af 40,000 kronor.

Å samma ställe har under perioden varit i verksamhet en handskfabrik, som år 1900 sysselsatte 65 arbetare, deraf 40 qvinnor, samt tillverkade 5,000 dussin par handskar till värde af 100,000 kronor.

Två skofabriker hafva under perioden varit i gång, en i Hesselholm och en i Knislinge, af hvilka den senare börjat sin verksamhet under perioden. År 1900 uppgick tillverkningen vid den förra, som sysselsatte 12 arbetare, till 12,000 kronor och vid den senare, vid hvilken voro anställda 60 arbetare, till 165,000 kronor.

Under perioden har ett tiotal garfverier varit i verksamhet, af hvilka Ehrnbergsska läderfabriken i Simrishamn är den mest betydande. Tillverkningen derstädes uppgick år 1900, derunder 77 arbetare sysselsattes, till ett värde af 425,000 kronor. Samma år tillverkades läder vid hvartera af två garfverier i Engelholm för 100,000 kronor och vid garfveriet i Osby för 30,000 kronor.

Vid tre cigarrfabriker i de trakter af Villands härad, der tobak odlas, hafva under år 1900 sysselsatts 42 arbetare och tillverkats cigarrer för omkring 50,000 kronor.

År 1900 voro i verksamhet 22 stärkelse- och potatismjöl-fabriker, vid hvilka sysselsattes 117 arbetare och tillverkningen uppgick till ett värde af 404,201 kronor 30 öre.

Under perioden hafva varit i gång två större ångqvarnar i Kristianstad och en i Simrishamn. År 1900 uppgick tillverkningsvärdet vid den ena af de förra till 2,600,000 kronor och vid den andra till 2,200,000 kronor samt vid ångqvarnen i Simrishamn till 395,000 kronor. Dessutom funnos vid samma års slut å länets landsbygd 1 ångqvarn samt 74 andra till fabriker hänförliga mjölqvarnar.

Utom en del mindre bryggerier, hvilkas hufvudsakliga tillverkning utgjorts af dricka och svenskt öl, hafva under perioden varit i gång nedan omförmälda bryggerier, hvilka drifvit rörelse i större omfattning och hvilkas verksamhet under sistlidet år angifvits sålunda:

Bryggeriets namn.	Arbetare.	Tillverkning, hl.				Tillverkningsvärde. Kronor.
		Bärsäkt öl.	Svenskt öl.	Svagedricka.	Porter.	
Finlands ångbryggeri, Kristianstad . .	23	10,358	156	1,442	—	107,842
Engelholms bryggeri	11	3,750	20	—	—	41,470
Åby-Klippan's ångbryggeri	30	19,170	—	—	—	220,455
Karpalunds ångbryggeri	15	5,849	28	1,015	—	77,335
Bjersjö bryggeri	25	3,120	20	200	576	50,570

Vid maltfabriken i Hesselholm, som började år 1898 och är i gång åtta månader om året, men inställer sin verksamhet under sommarmånaderna, tillverkades år 1900 680,000 kilogram malt till ett värde af 143,000 kronor.

Jästfabrikerna i Tomelilla och Esperöd hafva äfven under denna period varit i verksamhet, och tillverkades år 1900 å det förra stället 215,914 kilogram jäst och 550,636 liter sprit till sammanlagdt värde af 502,120 kronor 82 öre och å det senare stället 253,309 kilogram jäst och 206,304 liter sprit till sammanlagdt värde af 237,438 kronor 45 öre.

Under perioden hafva varit i gång två destillationsverk för destillering af råbrännvin i Kristianstad och ett i Tomelilla, hvilka drifvit sin rörelse i stor omfattning. Sistlidet år renades vid den ena af förstnämnda fabriker 5,663,182⁵ liter och vid den andra 2,400,000 liter samt vid den sistnämnda fabriken 559,464⁵ liter råbrännvin med angifvet värde af tillhopa 5,854,285 kronor 68 öre.

Konservfabriken i Kristianstad har under perioden icke obetydligt utvidgat sin verksamhet. Föremålet derför har varit konservering af grönsaker, företrädesvis gröna ärter, bönor, champignoner och sparris. År 1900 sysselsattes 20 arbetare, deraf 10 qvinnor, och utgjorde tillverkningsvärdet då 86,332 kronor.

Råsockerbruket i Karpalund har under perioden utvidgats derhän, att fabriken's betafverkningsförmåga blifvit ungefär dubbelt så stor som förut. Nya ångpannor, maskiner och apparater hafva uppstälts och en nyanläggning för melassafsockring tillkommit. År 1900 tillverkades derstädes 5,784,647 kilogram råsocker, 808,600 kilogram melass och 25,558,600 kilogram betaffall, allt i värde till 2,314,527 kronor 34 öre. Deremot har verksam-

heten vid råsockerbruket i Engelholm fortgått i samma omfattning som förut, och uppgick tillverkningsvärdet sistnämnda år till 2,980,217 kronor.

Vid Tomelilla svinslagteri, dervid 15 arbetare under sistlidet år varit anställda, har under samma år afverkats 226,650 kilogram fläsk, som afyttrats till England för 218,400 kronor.

För brännerierna och sågverken har blifvit redogjort här ofvan på tal om bränvinsbränning och skogshushållning.

Äfven *handtverkerierna* hafva under perioden gått framåt och utvecklats sig, dock icke i så hög grad som fabriksverksamheten. De lida såväl af det tryck, som konkurrensen med fabrikerne medför, som ock af de stegrade arbetsprisen, dock förmärkes på alla områden en sträfvan att höja yrkesskickligheten. Antalet handverkare och deras arbetare jemte den för bevilning uppskattade inkomsten af arbetsdriften under periodens första och sista år utvisas af *tabell V*.

Af denna tabell framgår såsom särskildt anmärkningsvärdt, att de qvinliga handverkarnas antal, som under sista året af förra perioden utgjorde endast 41, under denna period nära tredubblats.

Hemslöjden å landsbygden torde i allmänhet vara obetydlig, åtminstone torde detta vara fallet å länets slättbygd.

I de norra och mera skogrika socknarna, der jordbruket icke är den hufvudsakliga näringen, är förhållandet dock något annorlunda. Inom Örkeljunga, Rya, Fagerhults och Ilshults socknar plägar befolkningen, då jordbruket icke kräver något arbete, sysselsätta sig med tillverkning af laggkärl, stegar, pumpar, korgar och väfskyttlar med mera, som afyttras på slättbygden.

Inom Oderljunga socken har svarfveriet tagit märkbar fart. Hufvudsakligen tillverkas leksaker, som sedermera försäljas dels inom landet, dels ock till Danmark, Finland och Ryssland.

I Örkene och angränsande socknar bedrifves fortfarande tillverkning af spånkorgar i stor omfattning. Denna industri, ehuru numera äfven enklare arbetsmaskiner dervid införts, torde närmast vara att betrakta såsom hemslöjd, då den bedrifves i hemmen hos den fattigare befolkningen i denna ort, mångenstädes af familjens alla medlemmar. Årsomsättningen säges uppgå ända

till 100,000 kronor. Likasom förut sker afsättningen genom kringvandrande eller kringresande försäljare, hvilka sträcka sina färder långt utanför hemlandets gränser.

Tillverkning af laggkärl och enklare möbler förekommer fortfarande i Glimåkra och angränsande socknar. Då mot de förfärdigade möblerna anmärks, att de icke alltid hade den tilltalande form, som önskligt vore och som motsvarade de stegrade anspråken på en god stil äfven i enklare hushållsföremål, har länets hushållningssällskap under perioden på sin bekostnad låtit anordna kostnadsfria slöjdkurser såväl i Glimåkra som Örkeljunga. Uppgiften för dessa slöjdkurser, dervid nästan uteslutande meddelats handledning i möbeltillverkning, har varit att lära kursdeltagarna att arbeta efter uppgjorda ritningar samt genom goda mönster utveckla deras form- och smaksinne, så att de, som sysselsatte sig med möbeltillverkning till afsalu, derigenom skulle blifva i stånd att föra i marknaden mera stilenliga möbler och sålunda vinna bättre afsättning. Kurserna hafva äfven varit besökta af så många elever, som kunnat mottagas.

Inom Loshults och Osby socknar, der befolkningen af ålder såsom hemslöjd sysselsatt sig med klensmide och gördelmakeriarbeten, förekommer detta fortfarande likasom inom Esphults och Linderöds socknar tillverkning af rep, korgar, skollar, redsel och tandpetare.

Väfnadsindustrien är äfven högt uppdrifven inom de norra socknarna af Östra Göinge härad. Dervid tillverkas näsdukar, förkläden, klädningstyger, borddukar och andra enklare saker, hvilka försäljas i bygderna genom kringvandrande äldre kvinnor, hvilka sjelfva icke vidare äro arbetsdugliga. Derjemte bedrifves flerstädes i hemmen tillverkning till afsalu af s. k. allmogeväfnader i äldre mönster, och är detta företrädesvis förhållandet inom Villands och Ingelstads härad. Deremot torde numera icke i nämnvärd betydenhet förekomma husslöjd i hemmen å landsbygden för tillgodoseende af endast egna behof.

För slöjdundervisningens befrämjande har länets hushållningssällskap fått sig tilldelade anslag för år 1896 1,750 kronor, för hvartera af åren 1897 och 1898 1,700 kronor samt för hvartera af åren 1899 och 1900 1,600 kronor, hvilka anslag användts

Tab. V.

Handtverkerierna i Kristianstads län åren 1896 och 1900.

	Å r 1 8 9 6.								Å r 1 9 0 0.							
	Handtverkare.		Handtverksarbetare.		Hela personalen.			För bevilning uppskattad inkomst af handtverksdriften. Kronor.	Handtverkare.		Handtverksarbetare.		Hela personalen.			För bevilning uppskattad inkomst af handtverksdriften. Kronor.
	Män.	Qvinnor.	Män.	Qvinnor.	Män.	Qvinnor.	Summa.		Män.	Qvinnor.	Män.	Qvinnor.	Män.	Qvinnor.	Summa.	
Kristianstad	123	2	295	42	418	44	462	170,900	139	11	437	56	576	67	643	197,600
Engelholm	55	5	59	7	114	12	126	50,150	62	10	50	6	112	16	128	72,200
Simrishamn	38	8	90	13	128	21	149	35,570	42	6	95	12	137	18	155	42,500
Städerna	216	15	444	62	660	77	737	256,620	243	27	582	74	825	101	926	312,300
Köpingen Båstad	13	1	17	—	30	1	31	8,050	15	4	19	1	34	5	39	13,870
Landsbygden	1,843	45	1,740	112	3,583	157	3,740	473,020	1,866	82	1,959	114	3,825	196	4,021	552,313
Hela länet	2,072	61	2,201	174	4,273	235	4,508	737,690	2,124	113	2,560	189	4,684	302	4,986	878,483

sålunda, att centralslöjdskolan i Önnestad deraf erhållit tre fjerdedelar och slöjdskolan i Träne en fjerdedel. För dessa skolor skall närmare redogöras här nedan.

Bland *föreningar* af sådan beskaffenhet, som omförmäles i 13 § förordningen den 18 juni 1864 angående utvidgad näringsfrihet, intages främsta rummet af Handels- och industriföreningen i Kristianstad och Fabriks- och handtverksföreningen i Simrishamn. För den förra föreningen, som vid 1900 års slut räknade 120 medlemmar och hade 1,230 kronor 91 öre i tillgångar, har redogjorts i förra femårsberättelsen. Den senare föreningen, för hvilken reglemente af Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande faststälts den 15 maj 1877, har till ändamål att, jemte det den skall verka för näringarnas främjande samt bilda ett samband mellan fabriks- och handtverksidkarne i staden, meddela gesällbref åt i yrkena anställda lärlingar och arbetare samt att efter förmåga lemna understöd åt behöfvande medlemmar. Vid 1900 års slut funnos 66 medlemmar i denna förening, hvars tillgångar då utgjorde 8,809 kronor 63 öre. Under perioden hafva utfär-

dats af den förra föreningen 6 handels-, 17 mästare- och 49 gesällbref och af den senare 41 gesällbref.

Under år 1900 bildades Fabriks- och handtverksföreningen för Kristianstad med omnejd, hvilken förening samma år hade 54 medlemmar och utfärdade 2 gesällbref.

År 1899 bildades i Engelholm en fabriks- och handtverksförening, som dock icke erhållit fastställelse å sitt reglemente. Vid 1900 års slut var medlemsantalet 40 och utgjorde föreningens tillgångar 256 kronor 74 öre. Intill periodens slut hade af föreningen utfärdats 17 gesällbref.

Den 23 november 1895 fastställdes af Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande reglemente för Handels- och industriföreningen i Hesselholm, hvilken under perioden utfärdat 20 gesällbref och vid 1890 års slut hade 30 medlemmar och 110 kronor i tillgångar.

Dessutom finnas i Tomelilla två handtverksföreningar, af hvilka den ena fått sitt reglemente af Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande fastställt den 30 april 1900. Dessa två föreningar hade vid periodens slut 61 medlemmar.

4. Kommunikationer och varubyten.

A) **Landtkommunikationer.** Angående allmänna vägar och skjutsning bifogas föreskrifna **tabellen 2**.

Städernas *allmänna vägar* hafva under perioden förblifvit oförändrade, och uppgiften om dem öfverensstämmer med hvad i förra femårsberättelsen uppgifvits. Deremot förete nu lemnade uppgifter om vägarna å landsbygden stora olikheter med föregående uppgifter, i det att väglängden för både landsvägar och bygdevägar upptagits betydligt kortare än förut. Detta kan icke förklaras på annat sätt, än att dels i föregående uppgift bland bygdevägarna inräknats en mängd s. k. sockenvägar, hvilka vid vägdelningarna enligt nya väglagen icke ingått såsom bygdevägar och därför nu uteslutits, dels att vid vägdelningarna en del landsvägar antingen såsom icke vidare behöfliga för den allmänna samfärdseln helt och hållet uteslutits från de allmänna vägarna eller ock såsom af mindre betydelse för samfärdseln förklarats skola utgöra bygdevägar, dels ock att i Ingelstads och Albo härad, der nya vägdelningar under år 1899 börjat tillämpas, väglängderna utförts i enlighet med dem, dels ock att i öfriga väghållningsdistrikt vägarna upptagits efter det bestående förhållandet och sålunda de nyupptagna vägar icke medräknats, hvilka först vid vägdelningarnas genomförande skola till allmänt underhåll öfvertagas. Efter de nya vägdelningarnas afslutande inom samtliga väghållningsdistrikt komma *väglängderna* att utgöra, i kilometer:

		Landsväg.	Bygdeväg.
Bjäre	häradsväghållningsdistrikt	15·082	119·132
Södra Åsbo	» »	46·564	98·147
Norra Åsbo	» »	147·656	127·806
Vestra Göinge	» »	131·206	511·586
Östra Göinge	» »	61·440	379·950
Villands	» »	34·362	242·975
Gärds	» »	65·392	309·392
Albo	» »	41·927	82·945
Jerrestads	» »	34·635	60·519
Ingelstads	» »	48·215	175·104
Summa		626·479	2,107·559

Efter nya vägdelningarnas afslutande inom samtliga väghållningsdistrikt i länet kommer således de allmänna vägarnas längd att utgöra 2,734·038 kilometer. Deraf belöpa på 100 kvadratkilometer af länets areal af land 43·939 kilometer och på 10,000 invånare 124·747 kilometer.

Under innevarande år hafva nya vägdelningarna inom Norra och Södra Åsbo, Villands och Jerrestads härad genomförts och börjat att tillämpas, så att oafslutade vägdelningar numera återstå endast i Bjäre, Vestra och Östra Göinge samt Gärds härad.

I tabellen 2 upptagna fulländade *nya samt omlagda eller förbättrade vägar* afse nedan upptagna vägarbeten:

1:o) Anläggning af den del af en ny väg från Trälshults by i Knäreds socken i Hallands län och Lärkeröds by i Tosjö socken, som sträcker sig från länsgränsen till Lärkeröd. Till detta företag har Eders Kungl. Maj:t, enligt nådigt bref den 27 februari 1891, anvisat ett anslag af 15,000 kronor, och har Tosjö kommun iklädt sig ansvar för arbetets utförande.

2:o) Omläggning mellan Hallands läns gräns och Örkellunga af allmänna landsvägen mellan Laholm och Hesselholm, till hvilket företag Eders Kungl. Maj:t, enligt nådigt bref den 19 februari 1892, anvisat ett anslag af 23,000 kronor, deraf användts 22,650 kronor. Örkellunga kommun hade åtagit sig ansvaret för arbetets utförande.

3:o) Omläggning och förbättring inom Örkellunga socken af landsvägen emellan Örkellunga och Vestra Göinge härads gräns, dertill Eders Kungl. Maj:t, enligt nådiga bref den 10 april 1895 och den 10 april 1896, anvisat tillhopa 21,600 kronor. Örkellunga och Oderljunga kommuner hade åtagit sig ansvar för arbetets utförande.

4:o) Vägomläggning vid Branteliden mellan Torckov och Båstad i Vestra Karups socken, till hvilket företag Eders Kungl. Maj:t, enligt nådigt bref den 10 april 1895, anvisat ett anslag af 22,000 kronor. Båstads, Hofs och Vestra Karups kommuner hade åtagit sig ansvar för arbetets utförande.

5:o) Omläggning och förbättring af Karupsbergsbacken vid Vestra Karups kyrka, till hvilket företag Eders Kungl. Maj:t, enligt nådigt bref den 19 februari 1897, anvisat 2,300 kronor. Vestra Karups kommun hade åtagit sig ansvar för arbetets utförande.

6:o) Omläggning af vägen emellan Lärkeröd i Tosjö socken och gästgivarhuset i Munka-Ljungby socken, hvartill Eders Kungl. Maj:t, enligt nådiga bref den 19 februari 1897 och den 4 februari 1898, anvisat tillhopa 27,600 kronor. Tosjö och Munka-Ljungby socknar hade åtagit sig ansvaret för vägarbetets utförande.

7:o) Förbättring af nya bygdevägen emellan Kristianstad och Hammar samt nya bygdevägarna emellan dels Bäckaskogs jernvägsstation och Kiaby och dels från Kaffatorps jernvägsstation till Tollarp, hvilka arbeten bekostats af vägkassan i Villands härads väghållningsdistrikt samt medfört en utgift af 2,578 kronor 45 öre.

8:o) Omläggning och förbättring af vägen vid Knappedalsbacken i Ingelstads socken på en sträcka af 827 meter. Till detta arbete har Eders Kungl. Maj:t, enligt nådigt bref den 30 mars 1896, anvisat ett anslag af 3,600 kronor. Återstoden, 1,989 kronor 98 öre, har bekostats af de väghållningsskyldige i 16 socknar af Ingelstads väghållningsdistrikt.

9:o) Omläggning af vägen från Löderups by till dervarande jernvägsstation. Kostnaden för detta arbete, upptagande i längd 862 meter, utgjorde 5,221 kronor 74 öre, deraf vägkassan tillskjutit 600 kronor, en enskild person 1,450 kronor och Löderups kommun återstoden.

10:o) Förbättring af sådana förut icke indelade vägar inom Ingelstads väghållningsdistrikt, hvilka ingått som bygdevägar i vägdelningen och hvilka, innan de till underhåll öfverlemnats åt enskilda väghållningsskyldige, måst istandsättas på bekostnad af vägkassan, som derför utgifvit 38,009 kronor.

Under förevarande femårsperiod hafva påbörjats men ej afslutats nedannämnda vägarbeten.

1:o) Anläggning af ny landsväg emellan Östra Vemmerlöf och Rörums by, hvartill Eders Kungl. Maj:t, enligt nådigt bref den 4 februari 1898, anvisat 21,100 kronor. Den nya vägen, som skall blifva 4,926 meter lång eller 193 meter längre än förutvarande landsvägen å detta ställe, ligger med 2,400 meter inom Östra Vemmerlöfs och 2,526 meter inom Rörums socken. Nämnda socknar hafva åtagit sig ansvaret för väganläggningens utförande.

2:o) Omläggning och förbättring af vägen mellan Lärkeröds by och Örkeljunga jernvägsstation inom Tosjö och Örkeljunga socknar. Till detta vägarbete, för hvars utförande nämnda socknar iklädt sig ansvaret, har Eders Kungl. Maj:t, enligt nådigt bref den 10 februari 1899, anvisat 25,200 kronor.

3:o) Anläggning af den inom länet fallande delen af väg emellan Linderöd här i länet och Kilhult i Malmöhus län. Enligt nådigt bref den 10 februari 1899 har Eders Kungl. Maj:t anvisat 9,800 kronor till detta vägarbete, för hvars utförande de väghållningsskyldige i Gärds härads väghållningsdistrikt iklädt sig ansvaret.

4:o) Omläggning och förbättring af bygdevägen mellan Rickarum i Esphults socken och Linderöds jernvägsstation. Enligt nådigt bref den 16 februari 1900 har Eders Kungl. Maj:t anvisat 18,200 kronor till detta vägarbete, för hvars utförande förenämnda väghållningsskyldige jemväl iklädt sig ansvar.

5:o) Omläggning och förbättring af den mellan Englarp i Röke socken och Snickaretorpet i Vittsjö socken fallande del af bygdevägen mellan Englarp och Vittsjö jernvägsstation. Till detta vägarbete har Eders Kungl. Maj:t, enligt nådigt bref den 16 februari 1900, anvisat 17,600 kronor, och har Vittsjö kommun iklädt sig ansvaret för arbetets utförande.

Derjemte har Eders Kungl. Maj:t, enligt nådigt bref den 28 september 1900, anvisat dels 3,100 kronor till förbättring af vägen vid Öraby backe å Nedraby egor i Öfraby socken, för hvilket arbetes utförande fem enskilda personer iklädt sig ansvar, dels ock 30,000 kronor till anläggning och förbättring af vägen mellan Hedvigsdals jernvägsstation och Kåseberga fiskeläge i Valleberga socken, hvilket arbete de väghållningsskyldige i Ingelstads väghållningsdistrikt beslutat utföra, men hafva icke någotdera af dessa arbeten under perioden påbörjats.

I de angående nya vägdelningarna meddelade utslag har af Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande föreskrifvits, att samtliga i vägdelningarna ingående vägar skulle, innan de efter vägdelningsförrättningarnas afslutande till underhåll öfvertoges af andra väghållningsskyldige, försättas i laggilt skick, de icke förut till allmänt underhåll indelade vägarna på bekostnad af vägkassan, derest icke kommuner eller enskilde åtagit sig istandsättandet, samt de förut till allmänt underhåll fördelade vägarna af dem, som haft sig underhållet ålagdt, dock med iakttagande att, der utvidgning af vägbredden ifrågakomme, utvidgningen skulle bekostas af vägkassan. På grund af denna föreskrift hafva vägkassorna vid vägdelningarnas genomförande måst vid-

kännas dryga utgifter för vägars istandsättande. På sätt här ofvan blifvit omförmäldt, har vägkassan i Ingelstads väghållningsdistrikt för sådant ändamål fått vidkännas en utgift af 38,009 kronor, ehuru tre nya vägar, hvilka tarfvade en mera omfattande förbättring, icke blifvit istandsatta. För att möta sina utgifter i detta hänseende hafva de väghållningsskyldige i Gärds härads väghållningsdistrikt anhållit om nådigt tillstånd att upptaga ett lån å 150,000 kronor att återbetalas under loppet af 40 år, och har Eders Kungl. Maj:t, enligt nådigt bref den 28 januari 1898, funnit hinder från Eders Kungl. Maj:ts sida icke möta för de väghållningsskyldige att för omförmälda ändamål upptaga sådant lån.

Vid fördelning af de utaf Riksdagen anvisade *anslag till vägundersökningar* har Eders Kungl. Maj:t behagat till understöd för verkställande af undersökningar för vägars anläggning och förbättring inom Kristianstads län bevilja af 1896 års anslag 600 kronor, af 1897 års anslag 1,000 kronor, af 1898 års anslag 600 kronor samt af hvarterdera af anslagen för åren 1899 och 1900 400 kronor.

Det är att vänta, att, efter det de nya vägdelningarna blifvit genomförda och börjat tillämpas, *underhållet af de allmänna vägarna* skall utföras på ett mera tillfredsställande sätt, än hvad i allmänhet varit fallet under ifrågavarande period, som varit en öfvergångstid till nämnda vägdelningar, under hvilken väghållarne, som ej vetat, huruvida de finge behålla sina vägstycken eller icke, flerstädes skött vägunderhållet mindre omsorgsfullt med afseende å både grundförbättringar och godt väglagningsämne. Grus användes mest såsom väglagningsämne i de norra delarna af länet, och är det äfven dertill synnerligen lämpligt i orter, der endast lättare körslor förekomma. Deremot i närheten af städer och större jernvägsstationer och der vägarna i följd af framforsling af sockerbeter och potatis eller annat tungt gods äro utsatta för hård slitning, torde annat väglagningsämne än slagen sten icke kunna med fördel användas. Sådant väglagningsämne användes äfven till hufvudsaklig del å slättbygden i länet.

Allmänt klagas öfver, att den nya väglagen ökat kostnaderna för vägunderhållet utan att bereda jordbrukarne den lindring, som varit ett af lagens syftemål. Att vägunderhållet i länet är ett synnerligen drygt onus, kan bäst inses deraf, att den årliga kostnaden derför af vederbörande nämnder uppskattats till sammanlagdt 298,035 kronor. Kostnaden för vägunderhållet ställer sig äfven mycket olika i olika väghållningsdistrikt, hvilket framgår af de i tabellen 2 intagna uppgifterna å vägskatt i de särskilda väghållningsdistrikten.

Härtill kommer, att fordran från allmänhetens sida numera äfven framställes på, att mera befarna enskilda vägar, hvilka icke stå under kronobetjeningens kontroll, skola underhållas i bättre skick än förr. Det är derför vanligt, att å kommunalstämmorna antagas ordningsstadgar, enligt hvilka tillsynen öfver underhållet af sådana vägar uppdrages åt kommunalnämnden, som bemyndigas att årligen hålla syn å dem samt afhjelpa dervid befunna brister mot kostnad, som sedermera utsökes hos den försumlige väghållaren.

Antalet af de allmänt underhållna *broarna* utgjorde vid förra femårsperiodens slut 351. Vid den nu ifrågavarande periodens utgång underhöllos af vägkassorna följande antal broar:

I Bjäre	härads väghållningsdistrikt	144
» Södra Åsbo	» »	25
» Norra Åsbo	» »	64
» Vestra Göinge	» »	93
» Östra Göinge	» »	41
» Villands	» »	4
» Gärds	» »	34
» Albo	» »	36
» Jerrestads	» »	10
» Ingelstads	» »	64
Summa		515

Ökningen i antalet under perioden beror på genomförandet af de nya vägdelningarna, hvarigenom väggkassorna måst till underhåll öfvertaga broar å de nya vägar, som i vägdelningarna ingått.

Under perioden hafva ombygts Tranarps bro i gränsen emellan Norra och Södra Åsbo härad för en kostnad af 21,000 kronor samt åtskilliga mindre broar, såsom en bro i Perstorps socken, Lilla Loshults bro, Norra Hulta bro, Tollarps bro, Lyngsjö bro och en bro å landsvägen i Frörum.

Såsom redogjordes i förra femårsberättelsen, har den så kallade Långebro öfver Helge å vid Kristianstad enligt äldre bestämmelser skolat underhållas af Östra Göinge, Vestra Göinge, Villands, Gärds och Albo härad i Kristianstads län samt Färs och Frosta härad i Malmöhus län, men hafva Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande i nämnda län i gemensamt utslag den 8 oktober 1895 förklarar, att förenämnda härad skulle från och med den 1 januari 1895 vara befriade från att underhålla den inom Gärds härad belägna delen af brobyggnaden, som ansetts utgöra 300 meter 76 centimeter af den vid bron byggda chaussén, räknadt från vester, hvilken skyldighet derefter ensamt skulle åligga väggkassan i Gärds härad, hvaremot Eders Kungl. Maj:ts bemälda Befallningshafvande funnit yrkandet om befrielse från underhållet af den inom staden Kristianstads område belägna delen af brobyggnaden, som ansetts utgöra återstående 74 meter 64 centimeter af chaussén jemte sjelfva bryggan och östra landfästet, icke kunna godkännas. I detta utslag har Eders Kungl. Maj:ts och Rikets Kammarkollegium, enligt utslag den 22 december 1898, ej funnit skäl till ändring, och har Eders Kungl. Maj:t i utslag den 3 maj 1900 icke heller funnit skäl till ändring i Kammarkollegii berörda utslag.

Genom utslag den 21 maj 1897 har Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande förklarar, att Södra Åsbo härad och Bjäre härad, hvilka det, jemlikt nådigt utslag den 20 juni 1801, ålegat att jemte staden Kristianstad utgöra underhållet af den öfver Rönne å invid nämnda stad uppförda s. k. Carl XV:s bro på det sätt, att Södra Åsbo härad dertill bidroge med $\frac{51}{100}$, Bjäre härad med $\frac{47}{100}$ och staden Engelholm med $\frac{1}{50}$, dädanefter skulle vara från sådant underhåll befriade och att underhållet af bron helt och hållet skulle åligga Engelholms stad. Öfver berörda utslag hafva af stadsfullmäktige i Engelholm blifvit anförda besvär hos Kammarkollegium, som i utslag den 17 juni 1898 funnit besvärren, såsom för sent inkomna, icke kunna till pröfning upptagas.

På yrkande af egaren af Vidtsköfle gård, hvilken medelst färja ombesörjt öfverfarten öfver Helge å vid s. k. Vidtsköfle färjställe för dem, som färdades vägen emellan Degeberga och Åhus, har Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande genom utslag

den 31 december 1895, då nämnda väg såväl inom Gärds härad som inom Villands härad dämera förklarats skola såsom bygdeväg ingå i dessa härads allmänna vägdelningar, förpligtat de väghållningsskyldige i dessa väghållningsdistrikt att öfvertaga färjdriften å nämnda ställe samt bestrida kostnaden derför till hälften från hvardera distriktet. Öfver detta utslag hafva besvär blifvit anförda, men har hvarken Kammarkollegium, enligt utslag den 18 juni 1896, eller Eders Kungl. Maj:t, enligt utslag den 27 augusti 1897, funnit skäl till ändring i de genom Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvandes utslag meddelade bestämmelser.

Enligt nådigt bref den 17 oktober 1900 har Eders Kungl. Maj:t medgifvit de väghållningsskyldige i Gärds och Villands härads särskilda väghållningsdistrikt att till utgången af år 1904 efter fastställd taxa uppbära afgifter för begagnande af ifrågavarande färjinrättning.

Färjafgifter i öfrigt likasom erläggande af vägpenningar förekomma icke i länet.

Broavgift erlägges vid Långebro vid färd till Kristianstad.

Antalet å allmänna vägarna i länet uppförda *grindar*, som vid 1895 års slut utgjorde 321, har under perioden minskats till 271, hvilka äro sålunda fördelade: inom Åsbo fögderi 64, inom Göinge fögderi 202 och inom Villands fögderi 5. Af de i Villands fögderi upptagna grindarna komma icke några på Albo härad, och i Ingelstads fögderi finnas icke andra grindar å de allmänna vägarna än sådana, som blifvit anbringade vid jernvägsöfvergångar samt underhållas af jernvägsbolagen.

Efter det fråga blifvit väckt derom, att *underhållet af gatorna* i staden Kristianstad, hvilket förut ålegat vederbörande fastighetsegare, skulle för framtiden öfverflyttas på kommunen, samt uppgjort förslag till gatuunderhållets ordnande blifvit godkänt af fastighetsegarne vid sammanträde inför magistraten den 30 maj 1899 och af stadsfullmäktige godkänt vid sammanträde den 14 oktober samma år, så har samma förslag blifvit till efterrättelse fastställt genom nådiga brefvet den 21 december 1900. Då gatuunderhållet länge befunnit sig i ett mindre tillfredsställande skick, har förslagens genomförande väckt allmän belåtenhet i samhället.

Beträffande *skjutsanstalterna* i länet under perioden får Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande afgifva följande redogörelse.

På sätt i förra femårsberättelsen omnämndes, blef gästgifveriet i Qviinge från och med 1895 års ingång inskränkt till skjutsstation, hvarigenom de ordinarie skjutsanstalterna, som förut bestått af 30 gästgifverier och 8 skjutsstationer, kommit att utgöra 29 gästgifverier och 9 skjutsstationer. I förra femårsberättelsen uppgafs äfven, att vid de auktioner, som under år 1894 förrättades för upplåtande på entreprenad under entreprenadperioden 1895—1897 af skjutsningen vid dessa skjutsanstalter, entreprenadskjutsning öfverallt åstadkoms. Under år 1897 förrättades åter dylika auktioner för upplåtande på entreprenad under entreprenadperioden 1898—1900 af skjutsningen vid samma skjutsanstalter. Äfven då kunde entreprenadaftal öfverallt åvägbringas. Resultaten af förenämnda *entreprenadauktioner* och de från länets landsting utgående entreprenadbidrag utvisas af *tabell X* (sid. 47).

Äfven under denna femårsperiod har, i enlighet med Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvandes beslut den 21 maj 1892, skjutsstationen i Vestra Karup varit indragen och skjutsningen i dess ställe förlagd till Grefvie jernvägsstation.

Enligt Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvandes beslut den 18 augusti 1896 har gästgifveriet i Degeberga blifvit förlagdt från gatehuset nr 1 Degeberga till lägenheten nr 30 Degeberga, afsöndrad från hemmanet $\frac{3}{8}$ mantal nr 20 Degeberga.

På begäran af vederbörande entreprenörer hafva, likasom under de närmast föregående entreprenadperioderna, gästgifverihållningen dels vid Marklunda gästgifveri förlagts till entreprenörens bostad vid Osby jernvägsstation, belägen på ett afstånd af 0.2 nymil från nämnda gästgifveri, dels ock vid Stiby gästgifveri förflyttats till entreprenörens bostad vid Gärsnäs jern-

vägsstation på kort afstånd från samma gästgifveri. Derjemte har Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande innevarande år medgifvit, att skjutsningen vid Vanneberga skjutsstation finge under entreprenadperioden 1901—1903 förläggas till entreprenörens bostad vid Vinslöfs jernvägsstation, belägen på ett afstånd af 0.3 nymil från skjutsstationen.

Vid de ordinarie skjutsanstalterna har *skjutslegan* under hela denna period öfverallt utgått med den för länet fastställda maximilegan 1 krona 70 öre för häst och nymil.

Af de i förra femårsberättelsen omförmälda, på grund af 26 § 1 mom. skjutsstadgan ordnade särskilda skjutsanstalterna i Arkelstorp och Bromölla har vid den förstnämnda entreprenadafstal icke heller under denna femårsperiod kunnat åstadkommas, hvadan den fortfarande fått ligga nere. Deremot har skjutsanstalten i Bromölla varit i verksamhet, och har skjutslegan derstädes utgått med 1 krona 87 öre för häst och nymil. I enlighet med Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvandes beslut den 17 april 1899 har från och med den 1 juli samma år dylik skjutsanstalt inrättats i Lönsboda kyrkoby af Örkene socken, vid hvilken skjutsanstalt skjutslegan utgått med 2 kronor för häst och nymil.

Såvidt anteckningarna i skjutsdagböckerna gifva vid handen, hafva vid skjutsanstalterna i länet under femårsperioden med skjuts *befordrats* 33,901 resande samt utgått 42,612 skjutshästar. Då under närmast föregående femårsperiod antalet resande utgjorde 32,037 och utgångna skjutshästar 40,493, har användningen af skjuts under denna likasom under förra femårsperioden något ökats i motsats till hvad förhållandet varit under näst förut förflutna trettio åren, derunder skjutsfrekvensen varit i ständigt nedgående. De resandes och skjutshästarnes fördelning å de olika skjutsanstalterna utvisas af *tabell Y* (sid. 48).

Entreprenadbidragen till skjutsanstalterna i länet hafva utgått med 6,310 kronor för hvarterdera af åren 1896 och 1897 samt med 5,930 kronor för hvart af åren 1898, 1899 och 1900 eller med tillsammans 30,410 kronor, hvadan, då motsvarande belopp för nästföregående femårsperiod utgjorde 37,425 kronor, entreprenadbidragen äfven under denna period något minskats.

Såsom bidrag till skjutsentreprenaderna hafva för hvarje krona bevilning af såväl fast egendom som af inkomst på länets invånare utdebiterats 2 öre under hvart af periodens år med undantag af år 1900, då för sådant ändamål icke behöfde utdebiteras mer än 1 öre.

Byggandet af *enskilda jernvägar* har äfven under denna femårsperiod fortgått i ganska stor utsträckning, i det att derunder blifvit utförda eller till hufvudsaklig del fullbordade jernvägsanläggningarne Färlöf—Strö, Degeberga—Brösarp, Efveröd—Kristianstad, Sölvesborg—Olofström—Elmhult, Brösarp—Tome-lilla och Gärsnäs—St Olof.

I början af år 1898 bildades *Östra Skånes jernvägsaktiebolag* med ändamål att öfvertaga Gärds härads, Hästveda—Karpalunds, Hörby—Tollarps och Eslöf—Hörby jernvägar. Efter det Eders Kungl. Maj:t den 10 februari 1899 godkänt öfverlåtelse å nämnda bolag af de för omförmälda jernvägar beviljade koncessioner äfvensom af koncessionerna å jernvägarna Färlöf—Strö, Degeberga—Brösarp och Efveröd—Kristianstad, hafva dessa jernvägsanläggningar utförts af bolaget.

Genom nädigt bref den 11 december 1896 har Eders Kungl. Maj:t medgifvit, att en bibana finge anläggas från *Färlöfs* sta-

Tab. X. Resultaten af entreprenadauktionerna i Kristianstads län åren 1894 och 1897.

Skjutsanstalter.	Entreprenadbidrag 1895—1897.		Entreprenadbidrag 1898—1900.	
	Fordradt af entre- prenören. Kronor.	Bestämdt af Lands- tinget. Kronor.	Fordradt af entre- prenören. Kronor.	Bestämdt af Lands- tinget. Kronor.
Kristianstad	3,000	1,000	3,000	1,000
Engelholm	750	500	500	500
Simrishamn	95	95	175	95
Fagerhult	100	75	100	75
Örkelljunga	125	100	100	100
Östra Ljungby	—	—	—	—
Blekemåsa	200	100	250	100
Spången	925	480	575	200
Åby	500	200	290	290
Åstorp	235	200	350	200
Margretetorp	320	200	300	200
Grefvle	100	100	100	100
Torekov	90	90	90	90
Båstad	150	100	100	100
Vittsjö	150	100	200	100
Bjerrum	130	100	200	100
Kådarps	400	100	300	50
Tyringe	150	100	150	100
Söndala	—	—	—	—
Hessleholm	1,000	350	150	150
Vanneberga	100	100	—	—
Qvillinge	750	150	150	150
Broby	400	200	300	200
Hästveda	—	—	—	—
Osby (Marklunda)	300	100	400	200
Rickarn	100	40	100	40
Vestra Vram	400	150	300	150
Degeberga	240	150	250	150
Nöbbelöf	240	240	300	200
Edenryd	—	—	—	—
Åhus	400	240	400	240
Pjellinge	500	200	400	200
Brösarp	300	240	240	240
Rörum	200	160	200	160
Stiby	—	—	—	—
Hamnehög	275	150	200	150
Glemminge	—	—	200	100
Tranås	300	200	275	200

tion å Hästveda—Karpalunds jernväg till Strö by i Norra Strö socken, under förklarande att hvad i nämnda resolutionen den 1 augusti 1884 stadgats i afseende å nämnda jernvägs anläggning skulle i tillämpliga delar lända till efterrättelse äfven beträffande ifrågavarande bibana. Anläggningen af denna bibana, som är 5

kilometer lång och öppnades för allmän trafik den 1 oktober 1899, har betingat en kostnad af 75,000 kronor.

Genom nämnda bref den 22 oktober 1892 och den 5 september 1898 har meddelats koncession för anläggning af jernväg af 1,435 meters spårvidd dels från Degeberga station å Gälds härads jernväg till Brösarp och dels från Efveröds station å samma jernväg till Kristianstad med undantag af sträckningen tre kilometer närmast Kristianstad. Dessa koncessioner hafva genom nämnda brefven den 18 februari 1898 och den 8 december 1899 öfverlåtits på Östra Skånes jernvägsaktiebolag. Beträffande den senare jernvägen har Eders Kungl. Maj:t genom nådigt bref den 31 augusti 1900 medgifvit nämnda bolag att å bolaget tillhöriga egendomen Hedentorp anlägga och till allmän trafik tillsvare upplåta dels en provisorisk ändstation för jernvägen, dels ock ett provisoriskt förbindelsespår emellan denna station och den fastställda jernvägsliniens slutpunkt, dock att det sålunda meddelade tillståndet icke finge för bolaget grunda något anspråk i fråga om sträckningen af jernvägens ingångslinie till Kristianstad. Anläggningen af dessa bandelar, dervid äfven utförts ombyggnad af bandelen Efveröd—Degeberga efter fastställd plan, påbörjades år 1898 och har sedan fortgått så, att bandelen Degeberga—Brösarp öppnats för allmän trafik den 2 maj och bandelen Efveröd—Långebro den 3 maj innevarande år. Anläggningen af dessa bandelar, af hvilka den förra är 16 kilometer och den senare 15 kilometer, har medfört en kostnad af respektive 600,000 och 500,000 kronor, hvarjemte omläggningen af linien Efveröd—Degeberga kostat 200,000 kronor. Nämnda ny-anlagda bandelar beröra, den förra Norra Åsums, Köpinge och Efveröds socknar samt den senare Degeberga, Maglehems och Brösarps socknar, och hafva stationer blifvit inrättade å den förra vid Långebro, Åsumtorp, Köpinge och Gringelstad samt å den senare vid Olseröd, Maglehem och Brösarp.

Vid bildandet af Östra Skånes jernvägsaktiebolag erhöles aktieegarne i de jernvägsaktiebolag, som uppgingo i nämnda bolag, aktier i samma bolag i utbyte mot aktier i de förra bolagen efter en kurs af 80 % för aktier i Gälds härads jernvägsaktiebolag, efter 89 % för aktier i Hästveda—Karpalunds nya jernvägsaktiebolag och efter 50 % för aktier i Frosta härads jernvägsaktiebolag, som var egare till bandelen Hürbo—Tollarp.

Enligt nådigt bref den 1 juli 1897 har beviljats koncession för anläggning af en jernväg af 1,435 meters spårvidd från Sölvesborg till Elmhults station vid södra stambanan, hvilken anläggning med rullande materiel beräknats kosta 2,150,000 kronor. År 1898 påbörjades byggandet af denna jernväg, som har en längd af 72 kilometer, deraf 38,36 kilometer falla inom Kristianstads län, och öppnades den för allmän trafik i maj månad innevarande år. Anläggningskostnaden för jernvägen uppgick emellertid till omkring 2,950,000 kronor, deraf genom aktieteckning åstadkommits 750,000 kronor. Af jernvägen beröras här i länet Ifvetofta, Näsums, Örkene och Loshults socknar, och hafva stationer derinom blifvit anlagda vid Håkanryd, Barnakälla, Axeltorp, Näsud, Esseboda, Gylsboda, Lönsboda, Dufhult, Kärreboda och Hökön. Näsuds och Örkene kommuner hafva tecknat aktier i jernvägen, den förra till belopp af 65,000 kronor och den senare till belopp af 50,000 kronor.

Genom särskilda nämnda bref den 9 september 1898 har Eders Kungl. Maj:t beviljat koncession å anläggning af jernväg af 1,435 meters spårvidd dels från Tomelilla station å Ystad—

Tab. Y. Antal resande och utgångna skjutshästar vid skjutsanstalterna i Kristianstads län åren 1896—1900.

Skjutsanstalter.	1896.		1897.		1898.		1899.		1900.	
	Resande.	Hästar.	Resande.	Hästar.	Resande.	Hästar.	Resande.	Hästar.	Resande.	Hästar.
A) Vid gästgiverier.										
Kristianstad	401	484	440	499	461	524	479	547	617	713
Engelholm	374	454	366	452	318	368	240	282	203	238
Örkellunga	154	229	169	243	156	224	182	262	148	192
Blekemåsa	109	123	115	150	93	121	72	99	50	62
Spången	381	618	568	923	735	1,103	534	888	741	1,126
Åby	273	311	233	268	309	371	226	282	181	211
Åstorp	376	449	321	389	492	608	393	465	288	342
Margretetorp . . .	110	142	101	127	101	130	94	109	81	99
Torekov	174	183	42	43	17	22	43	56	137	164
Båstad	119	124	109	121	126	143	84	96	103	107
Vittsjö	133	213	161	261	118	183	95	132	119	187
Björnum	130	189	114	182	174	231	158	212	142	184
Kädarp	23	28	36	45	164	237	173	249	151	205
Tyringe	64	69	158	172	217	260	192	235	186	243
Sösåla	191	211	260	284	233	263	232	252	258	273
Hessleholm	115	129	96	106	222	263	153	171	157	193
Broby	328	543	352	529	303	380	314	411	292	372
Hästveda	243	254	309	316	298	305	327	360	344	446
Osby (Marklunda) .	304	414	373	528	327	469	355	461	409	518
Vestra Vram	148	175	156	206	151	188	146	178	245	279
Degeberga	145	170	164	187	279	315	323	366	300	341
Nöbbelöf	95	118	117	149	137	196	157	221	171	241
Åhus	214	295	229	312	251	321	247	332	233	309
Fjelkinge	221	229	229	242	226	240	234	264	233	254
Brösarp	96	120	124	162	135	173	211	274	370	456
Rörum	87	107	89	110	147	178	143	182	191	238
Stiby	41	41	55	60	68	71	63	64	93	97
Hammenhög	129	167	142	174	158	200	166	195	126	148
Tranås	227	296	216	273	197	250	183	216	196	248
B) Vid skjutstationer.										
Simrishamn	170	197	170	222	161	221	133	166	131	171
Fagerhult	34	41	92	114	74	89	61	79	46	53
Östra Ljungby . . .	104	107	151	157	138	151	92	94	72	75
Grefvie	84	91	55	59	55	57	61	65	47	52
Vanneberga	33	34	31	34	28	31	26	26	27	30
Qvlinge	69	69	82	84	107	108	99	109	86	92
Lönsboda	—	—	—	—	—	—	51	57	111	136
Rickarum	—	—	1	1	1	1	—	—	—	—
Edenryd	3	6	3	3	7	8	2	2	6	6
Bromölla	47	66	50	61	51	56	55	73	63	72
Glemminge	21	26	14	16	15	15	22	29	13	18
Summa	5,970	7,522	6,493	8,264	7,250	9,074	6,821	8,561	7,367	9,191

Eslöfs jernväg öfver S:t Olof till Brösarps station å Degeberga—Brösarps jernväg och dels från Gärsnäs station å Simrishamn—Tomelilla jernväg till S:t Olofs station å Tomelilla—Brösarps jernväg. Å den förstnämnda af dessa linier, som är 29,8 kilometer lång och som berör Tryde, Spjutstorps, Onslunda, Smedstorps, S:t Olofs, Hvitaby, Raflunda och Brösarps socknar, påbörjades arbetet år 1899, och öppnades den för allmän trafik den 18 september innevarande år. Stationer hafva inrättats i Spjutstorp, Onslunda, S:t Olof, Hvitaby och Raflundabro. Anläggningskostnaden har utom jordlösen uppgått till 1,443,000 kronor, deraf genom aktieteckning åstadkommits 653,100 kronor. Såsom nedan angifves, hafva fem kommuner i länet tecknat aktier i denna jernväg till sammanlagdt belopp af 99,000 kronor. Den ursprungliga linien för jernvägen Gärsnäs—S:t Olof blef ändrad genom nådiga brefvet den 8 december 1899, hvarigenom en östligare linie fastställdes. Arbetet å denna linie, som är 13,9 kilometer och berör Stiby, Östra Tommarps, Östra Vemmerlöfs och S:t Olofs socknar, påbörjades år 1900 och är i det närmaste fullbordad, men kommer icke att öppnas förr än tillstånd lemnats till jernvägens indragande å Gärsnäs station och nödigt arbete derför hunnit verkställas. Stationer skola inrättas i Gyllebo och Grönhult. Anläggningskostnaden hade beräknats till 390,730 kronor, men hafva i sådant hänseende redan utbetalts omkring 455,000 kronor, deraf 190,200 kronor åstadkommits genom aktieteckning. Dertill hafva, såsom nedan omförmäles, sju kommuner i länet bidragit med sammanlagdt 59,000 kronor.

Genom särskilda nådiga bref den 8 september 1899 har beviljats koncession för anläggning af jernväg af 1,435 meters spårvidd dels från Klippans station å Helsingborg—Hessleholms jernväg till Östra Ljungby station å Skåne—Smålands jernväg, hvilken jernvägslinie, utgörande i längd 8,9 kilometer, beräknats skola utan rullande materiel betinga en kostnad af 367,000 kronor, och dels från Engelholm öfver Munka-Ljungby till sistnämnda station, hvilken jernväg skulle få en längd af 19,22 kilometer och beräknats i anläggning kosta med rullande materiel 683,500 kronor. Intetdera af dessa jernvägsföretag har kommit till utförande, dels i följd af den knappare tillgången på penningar och den dermed förenade räntestegring, som under senare åren inträdt, dels ock emedan beträffande sistnämnda linien enighet icke kunnat uppnås, huruvida jernvägen skulle indragas i Engelholm söder- eller norrifrån. Efter det Engelholms stad, som förut tecknat aktier i sistnämnda jernväg för 50,000 kronor, höjt denna teckning med 50,000 kronor, torde möjligen större utsigter finnas för jernvägens förverkligande.

Vid förra femårsperiodens slut uppgick aktieteckningen för såväl städer som landskommuner i länet i då fullbordade eller påbörjade jernvägar till 1,688,250 kronor. Vid 1900 års slut innehade länets kommuner gällande aktier i jernvägar till följande belopp:

I Kristianstad—Hessleholms jernväg:
Staden Kristianstad 600,000 kr.

I Kristianstad—Åhus jernväg:
Staden Kristianstad 150,000 kr.
Gustaf Adolfs kommun 10,000 »
Rinkaby » 8,000 » 168,000 »

K. M:s Befallningshafvandes femårsberättelser 1896—1900. Kristianstads län.

I Kristianstad—Immelns jernväg:

Staden Kristianstad	50,000 kr.	
Oppmanna kommun	20,000 »	
Vänga »	10,000 »	
Österlöfs »	20,000 »	
Glimåkra »	46,000 »	146,000 kr.

I Malmö—Simrishamns jernväg:

Staden Simrishamn	53,000 kr.	
Rörums kommun	1,000 »	
Simris »	3,000 »	
Östra Nöbbelöfs »	3,500 »	
Vallby »	1,000 »	
Östra Tommarps »	13,000 »	
Stiby »	12,500 »	
Östra Vemmerlöfs »	4,000 »	
Jerrestads »	3,500 »	
Östra Hoby »	500 »	
Tryde »	15,000 »	
Östra Herrestads »	8,500 »	
Östra Ingelstads »	4,500 »	
Smedstorps »	19,500 »	
Qverrestads »	3,000 »	
Hammenhögs »	1,500 »	
Borrby »	3,000 »	150,000 »

I Ystad—Gärsnäs jernväg:

Stiby kommun	5,000 kr.	
Hammenhögs »	10,000 »	
Borrby »	20,000 »	
Löderups »	25,000 »	
Hörups »	15,000 »	
Valleberga »	15,000 »	
Ingelstors »	5,000 »	
Glemminge »	15,000 »	110,000 »

I Skåne—Smålands jernväg:

Fagerhults kommun	19,000 kr.	
Rya »	10,000 »	
Össjö »	15,000 »	
Östra Ljungby »	40,000 »	84,000 »

I Östra Skånes jernvägar:

Norra Åsums kommun	50,000 kr.	
Vä »	5,000 »	
Köpinge »	60,000 »	
Lyngsjö »	4,000 »	
Skepparslöfs »	12,000 »	
Vestra Vrams »	28,000 »	
Östra Vrams »	4,000 »	
Efveröds »	48,000 »	
Östra Sönnarslöfs »	20,000 »	
Vidtsköffe »	12,000 »	
Degeberga »	24,000 »	
Maglehems »	18,000 »	
Brösarps »	5,000 »	
Raflunda »	12,500 »	
Hvitaby »	10,000 »	
Södra Mellby »	5,000 »	317,500 »

I Ystad—Brösarps jernväg:

Raflunda kommun	20,000 kr.	
Hvitaby >	30,000 >	
S:t Olofs >	19,000 >	
Spjutatorps >	10,000 >	
Onslunda >	20,000 >	99,000 kr.

I Gärsnäs—S:t Olofs jernväg:

S:t Olofs kommun	20,000 kr.	
Östra Vemmerlöfs >	20,000 >	
Hammenbögs >	5,000 >	
Borrby >	5,000 >	
Löderups >	5,000 >	
Hörups >	2,000 >	
Valleberga >	2,000 >	59,000 >

I Sölvesborg—Olofström—Elmhults jernväg:

Näsums kommun	65,000 kr.	
Örkene >	50,000 >	115,000 >
		Summa 1,848,500 kr.

Oaktadt under perioden ganska stora kommunteckningar i enskilda jernvägar förekommit, har dock summan af kommunernas aktiekapital i sådana jernvägar icke ökats med mer än 160,250 kronor. Detta beror dels derpå, att vid bildandet af Östra Skånes jernvägsaktiebolag icke obetydligt aktiekapital gick förloradt för de kommuner, som voro intresserade i de jernvägar, som af bolaget öfvertagits, dels ock derpå, att flere kommuner under perioden sålt sina jernvägsaktier.

Någon statsbana i länet har icke under perioden tillkommit. Statsbanornas längd är därför oförändrad och utgör:

Delen af Södra stambanan	69 km.
> > Landskrona—Engelholms jernväg	21 >
> > Skåne—Hallands jernväg	37·15 > 127·15 km.

De enskilda jernvägarna i länet, deri äfven inräknade sådana, hvilka vid 1900 års slut varit i det närmaste fullbordade, utgöra i längd:

a) Helt och hållet belägna inom länet:

Kristianstad—Hessleholms jernväg	30 km.
Kristianstad—Åhus >	17 >
Kristianstad—Immels >	40 >
Vittsjö—Hessleholms >	23 >
Ystad—Brösarps >	29·8 >
Gärsnäs—S:t Olofs >	13·9 >

Östra Skånes jernvägar:

Bandelen Hästveda—Karpalund	36 km.
> Färlöf—Strö	5 >
> Karpalund—Tollarp	16 >
> Tollarp—Efveröd—Åhus	24 >
> Långebro—Brösarp	38 > 119 >

b) Endast delvis tillhörande länet:

Hessleholm—Helsingborgs jernväg	57·56 >
Ystad—Eslöfs >	13·1 >
Sölvesborg—Kristianstads >	27 >
Östra Skånes jernvägar:	
Bandelen Tollarp—Eslöf	17 >

Malmö—Simrishamns jernväg	30·2 km.
Vittsjö—Markaryd >	9·08 >
Klippan—Eslöfs >	15·5 >
Skåne—Smålands >	48·07 >
Ystad—Gärsnäs >	24·2 >
Sölvesborg—Olofström—Elmhults >	38·36 >
Summa 552·77 km.	

Statens och enskilda jernvägar hafva således inom länet en sammanlagd längd af 679·92 kilometer, hvilket utgör en tillökning för denna period af icke mindre än 120·06 kilometer.

I medeltal belöpa på 100 kvadratkilometer af länets areal 10·55 kilometer jernväg och på 10,000 invånare 31·02 kilometer. Motsvarande siffror vid förra femårsperiodens slut voro 9·05 kilometer och 27·39 kilometer.

B) Sjökommunikationer. Länet *kusthamnar* äro, utom staden Kristianstads hamn vid lastageplatsen Åhus och hamnen i Simrishamn, hamnarna i Båstad, Torekov, Engelholms hamn, Hvitemölla, Kivik, Skillinge och Kåseberga. I samtliga dessa hamnar äfvensom vid begagnandet af segelleden genom Herne-stads kanal och sydöstra kanalen vid Kristianstad erläggas afgifter i enlighet med af Eders Kungl. Maj:t fastställda taxor. Taxa å afgifter vid hamnen i Hvitemölla har dock först blifvit fastställd genom nådiga brefvet den 30 april 1897.

På sätt i förra femårsberättelsen omnämndes, påbörjades år 1895 i enlighet med fastställd plan ett arbetsföretag för utvidgning och förbättring af hamnen i Åhus, till hvilken enligt nådigt bref den 18 maj 1894 beviljats staden Kristianstad ett låneunderstöd af 100,000 kronor ur Handels- och sjöfartsfonden. Detta arbete har sedan oafbrutet fortgått och fullbordades år 1898. Kostnaden därför uppgick till 668,886 kronor 58 öre. Hamnen med dess inseglingsränna har dessutom uppmuddrats, så att ända till 5·4 meter djupgående fartyg kunna inlöpa. Härigenom har staden kommit i besittning af en rymlig och ändamålsenlig hamn, som synes kunna uppfylla de kraf, som dess stora handelsområde fordrar. Genom förbättringen har sjötrafiken på Åhus också betydligt ökats, och hamnen lär, hvad tullinkomsterna beträffar, numera vara den 8:de i ordningen af rikets hamnar. För framtiden är äfven af stor betydelse, att staden, enligt nådigt bref den 25 maj 1900, medgifvits rätt förväfva ett till kronoparken Gamla Espet hörande område om 4 hektar 4 ar, hvilket i söder gränsar till hamnen.

Simrishamns hamn, hvars norra vågbrytare fortfarande efter den svåra stormen 1874 delvis är raserad, har bibehållits vid sitt förra djup, så att 4·2 meter djupgående fartyg kunna der inlöpa, men hafva vid densamma i öfrigt icke vidtagits andra arbeten än sådana, som äro att hänföra till underhåll. Rörelsen har emellertid varit i jemnt stigande, hvadan hamnen icke kan anses uppfylla de kraf i fråga om vare sig skydd eller utrymme, som trafiken ställer på densamma. En omändring och förbättring af hamnen framstår därför allt mera såsom en nödvändighet för stadens framåtskridande, och har nu också ett förslag till en omfattande ombyggnad af densamma blifvit upprättadt.

Hamnen i Torekov, hvilken genom en orkanlik storm den 23 februari 1891 delvis förstördes, har sedan dess icke blifvit försatt i fullgodt skick. Visserligen har förslag till hamnens iståndsättande och förbättrande blifvit redan år 1895 uppgjort

af chefen i Södra väg- och vattenbyggnadsdistriktet, men har detta förslag icke kommit till utförande i följd af hamnintressenternas och Torekovs kommuns oförmåga att bestrida en tredjedel af kostnaden äfvensom att ansvara för framtida underhållet af hamnbyggnaden. På begäran af kommunalstämman i Torekov hemställde Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande till 1899 års landsting, att Landstinget måtte, i händelse Torekovs kommun, jemlikt nådiga kungörelsen den 29 mars samma år, erhölle statsbidrag till hamnens förbättring till högre belopp än två tredjedelar af den beräknade kostnaden, åtaga sig ansvaret för framtida underhållet af hamnbyggnaden, men har Landstinget icke bifallit framställningen. Sedermera hafva en del enskilda personer i Torekov till Eders Kungl. Maj:t ingått med underdånig ansökning om anläggande i Torekov af en nödhamn för smärre kust- och fiskarefartyg, hvilken ansökning, som vunnit allmän tillslutning af fiskare å rikets vestra kust från Helsingborg ända upp till Bohuslän, äfven blifvit tillstyrkt af Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande likasom öfriga ortsmyndigheter. Med anledning af denna framställning har Eders Kungl. Maj:t enligt nådigt bref den 9 augusti 1901 anvisat 1,200 kronor till undersökning för anläggning af nödhamn vid Torekov, hvilken undersökning vederbörande distriktschef förordnats verkställa.

Redan i förra femårsberättelsen omnämndes, att Engelholms hamnbyggnadsaktiebolag, som utfört hamnanläggningen vid Engelholms hamn och som af egendomen Valhalls mark innehafte såväl området närmast hamnen som ock en byggnadstomt, derå bolaget uppfört bostad för hamnmästaren, på yrkande af egaren till nämnda egendom genom Södra Åsbo och Bjäre häradsrätts dom den 29 juni 1896 fått sig ålagdt att den 14 mars 1897 till honom öfverlemna den å hans egoområde vid hamnen belägna tomten, som bolaget innehade, och att dessförinnan hafva derifrån bortfört bolagets alla tillhörigheter. Denna dom vann laga kraft, och då bolaget dessutom hotades med andra exekutiva åtgärder, blef det den 27 juli 1896 på egen begäran försatt i konkurs. Den 4 oktober 1897 förrättades konkursauktion å hamnbyggnaden med tillhörigheter, och bjödos dervid af egaren till egendomen Valhall 1,761 kronor, hvilket anbud sedermera af borgenärerna antogs. Dervid träffades för hamninrättningens betryggande det aftal med köparen, att han af egendomen Valhall till hamnens förfogande skulle upplåta ett jordområde, innefattande 1,000 till 1,200 meter af Skeldervikens strand, att han tillförbunde sig och blifvande egare af nämnda egendom, mot rätt att uppbära hamnungälder enligt fastställd taxa, att hålla hamnen tillgänglig för skeppsfart samt att af inflytande hamnavgifter underhålla hamnanläggningen, då nettoinkomsten uppginge till 500 kronor eller deröfver, med högst två tredjedelar af nettoinkomstens belopp samt, då nettoinkomsten ej uppginge till 500 kronor, med belopp intill hälften af sistnämnda inkomst, samt att till säkerhet för fullgörande af den åtagna underhållsskyldigheten medgäfvos rätt till in-teckning såsom för servitut i egendomen Valhall. Sådan servitutsin-teckning har äfven sökts, men icke af häradsrätten meddelats. Emellertid hafva hamninkomsterna mer och mer nedgått och blifvit otillräckliga för nödigt underhåll af hamnanläggningen, hvilken äfven allt mera fått förfalla, så att båda hamnarmarna på sina ställen rasat.

Det i berättelsen för förra femårsperioden omnämnda, derunder påbörjade arbetet för istandsättande af hamnen vid Hvite-

mölla fiskeläge har under denna period fortgått och fullbordats år 1898. Djupet i hamnen håller emellertid endast 2 meter, hvadan endast jakter eller mindre fartyg kunna der inlöpa.

Genom nådiga bref den 24 juli 1896, den 7 maj 1897 och den 31 december 1900 hafva till förbättrande af hamnen vid Kivik af statsmedel anvisats sammanlagdt 114,100 kronor, motsvarande två tredjedelar af beräknade kostnaden. Återstående tredjedelen har bekostats af Kiviks hamnaktiebolag, som utfört hamnarbetet, hvilket påbörjades år 1897 och fortfarande pågår. I hamnen, hvarest förut icke några större fartyg kunde ingå, kunna nu inlöpa ända till 2⁶⁷ meter djupgående fartyg.

Enligt nådigt bref den 30 december 1899 har Eders Kungl. Maj:t till förbättring af hamnen i Skillinge anvisat 30,500 kronor, motsvarande två tredjedelar af beräknade kostnaden. Återstående tredjedelen af kostnaden har tillskjutits af Östra Hoby kommun, som åtagit sig ansvaret för hamnanläggningens utförande och framtida underhåll. Förbättringsarbetet, som påbörjades år 1900 och afslutats under innevarande år, afser fördjupning af hamnen från 0⁶ å 1⁸ till 3 meters djup samt förlängning af östra hamnarmen med 33 meter. För närvarande kunna likväl icke fartyg af större djup än 1⁸ meter ingå i hamnen.

Eders Kungl. Maj:t har, enligt nådigt bref den 7 april 1899, anvisat 14,600 kronor till förlängning af vestra vågbrytaren vid Kåseberga hamn, dock under vilkor, att för hamnen afsöndrades dels en strandremsa af minst 30 meters bredd, sträckande sig från en punkt å stranden 50 meter öster om östra vågbrytarens landfäste förbi sjelfva hamnen till en punkt å stranden 50 meter vester om vestra vågbrytarens landfäste, dels ock det mot denna strandremsa svarande landgrund med dertill hörande vattenrätt. Då dessa vilkor emellertid icke blifvit fullgjorda, har förbättringsarbetet icke kommit till stånd.

Nedannämnda hamnar, hvilkas djupförhållanden icke redan omnämnts, kunna emottaga fartyg: Båstad till en djuplek af 1⁵ meter, Torekov af 1⁷ meter, Engelholms hamn af 2 meter och Kåseberga af 2 meter.

De *kostnader*, som under innevarande femårsperiod nedlagts å kushamnarnas i länet underhåll och förbättring, upptagas i *tabell Z*.

Antalet *fartyg*, som under perioden ankommit till eller afgått från kushamnarna i länet och för hvilka afgift erlagts,

Tab. Z. *Kostnad för kushamnarnas i Kristianstads län underhåll och förbättring åren 1896—1900.*

H a m n.	År 1896. Kronor.	År 1897. Kronor.	År 1898. Kronor.	År 1899. Kronor.	År 1900. Kronor.
Åhus	24,795	31,397	20,879	20,973	33,995
Simrishamn	6,836	7,449	6,185	8,850	11,267
Engelholm	519	385	386	437	238
Båstad	508	490	527	900	1,889
Torekov	437	430	321	535	2,766
Hvitemölla	—	—	—	—	413
Kivik	19	24,653	35,747	16,149	776
Skillinge	1,308	1,155	1,354	3,349	4,675
Kåseberga	1,245	1,041	7,631	566	78
Summa	35,667	67,000	73,030	51,759	56,097

jemte deras dräktighet äfvensom det belopp, hvartill *hamnafgifterna* under samma period uppgått, utvisas af *tabellerna A och Ä*.

Afgifterna för användande af Hernestads kanal och sydöstra kanalen vid Kristianstad samt antalet fartyg och pråmar, som derigenom passerat, hafva utgjort:

	Hernestads kanal.		Sydöstra kanalen.	
	Fartyg och pråmar.	Afgift. Kronor.	Fartyg och pråmar.	Afgift. Kronor.
År 1896	254	1,015	53	80
• 1897	274	1,096	61	91
• 1898	338	1,352	78	117
• 1899	311	1,244	57	85
• 1900	192	768	48	72

Kusthamnarna hafva varit *öppna för sjöfart* under nedan nämnda tider:

Hamn.	År 1896.	År 1897.	År 1898.	År 1899.	År 1900.	Öppen dagar, medeltal per år.
Åhus . . .	1/1—31/12	1/1—31/12	1/1—31/12	1/1—31/12	1/1—31/12	365
Simrishamn . . .	1/1—31/12	1/1—31/12	1/1—31/12	1/1—31/12	1/1—31/12	365
Engelholm . . .	{ 1/1—8/1 } { 12/1—31/12 }	{ 1/1—10/3 } { 1/3—31/12 }	1/1—31/12	1/1—8/12	{ 5/1—17/1 } { 14/3—31/12 }	346
Båstad . . .	1/1—31/12	1/1—31/12	1/1—31/12	1/3—31/12	1/1—31/12	353
Torekov . . .	{ 1/1—1/2 } { 1/3—31/12 }	{ 1/1—1/3 } { 1/4—31/12 }	1/1—31/12	{ 1/1—1/2 } { 1/3—31/12 }	1/1—31/12	348
Hvitemölla . . .	1/1—31/12	1/1—31/12	1/1—31/12	1/1—31/12	1/1—31/12	365
Kivik . . .	1/1—31/12	1/1—31/12	1/1—31/12	1/1—31/12	1/1—31/12	365
Skillinge . . .	1/1—31/12	1/1—31/12	1/1—31/12	1/1—31/12	1/1—31/12	365
Kåseberga . . .	1/1—31/12	1/1—31/12	1/1—31/12	1/1—31/12	1/1—31/12	365

Tab. Å. I in- och utrikes fart ankomna och afgångna fartyg om mer än 10 ton i Kristianstads län åren 1896—1900.

H a m n.	År 1896.			År 1897.			År 1898.			År 1899.			År 1900.		
	Antal fartyg.		Ton.	Antal fartyg.		Ton.	Antal fartyg.		Ton.	Antal fartyg.		Ton.	Antal fartyg.		Ton.
	Ankomna.	Afgångna.		Ankomna.	Afgångna.		Ankomna.	Afgångna.		Ankomna.	Afgångna.		Ankomna.	Afgångna.	
Åhus	645	651	195,064	691	678	228,529	853	853	289,702	844	831	281,044	775	771	260,065
Simrishamn	404	406	60,519	387	386	57,187	340	337	53,684	311	311	53,953	371	368	61,810
Engelholm	53	53	1,954	43	43	1,616	38	38	1,363	56	51	1,914	20	19	767
Båstad	6	6	686	9	9	850	6	6	296	8	8	456	8	8	696
Torekov	54	54	1,524	43	43	1,124	40	40	1,052	43	44	1,153	43	43	726
Hvitemölla	—	—	—	50	—	940	46	45	1,588	71	42	2,475	71	45	2,419
Kivik	58	60	2,754	73	72	3,010	83	83	3,706	76	75	3,686	89	89	3,908
Skillinge	127	93	5,439	107	86	4,399	79	64	3,194	96	71	3,728	125	107	5,841
Kåseberga	54	54	4,008	47	47	6,100	32	32	4,924	30	30	3,876	38	38	4,756
Summa	1,401	1,377	271,948	1,450	1,364	303,705	1,517	1,498	359,509	1,535	1,466	352,285	1,540	1,488	340,988

Tab. Ä.

Hamnafgifter i Kristianstads län åren 1896—1900.

Hamn.	År 1896.				År 1897.				År 1898.				År 1899.				År 1900.			
	För fartyg om mer än 10 ton.	För mindre fartyg och båtar.	För varor.	Summa.	För fartyg om mer än 10 ton.	För mindre fartyg och båtar.	För varor.	Summa.	För fartyg om mer än 10 ton.	För mindre fartyg och båtar.	För varor.	Summa.	För fartyg om mer än 10 ton.	För mindre fartyg och båtar.	För varor.	Summa.	För fartyg om mer än 10 ton.	För mindre fartyg och båtar.	För varor.	Summa.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Åhus . . .	13,720	—	30,381	44,101	18,381	—	49,309	67,690	22,515	—	51,798	74,313	23,661	—	63,108	86,769	21,348	—	56,213	77,561
Simrishamn . . .	4,043	—	6,087	10,130	3,561	—	6,243	9,804	3,157	—	6,384	9,541	3,564	—	9,488	13,052	4,053	—	9,498	13,551
Engelholm . . .	179	2	338	519	138	3	244	385	125	2	259	386	180	3	255	438	73	5	161	239
Båstad . . .	43	11	266	320	35	13	227	275	25	13	78	116	32	9	181	222	26	9	161	196
Torekov . . .	76	53	306	435	56	79	508	643	52	67	389	508	65	290	498	853	72	278	537	887
Hvitemölla . . .	—	—	—	—	147	—	330	477	143	10	443	596	231	6	580	817	218	3	487	708
Kivik . . .	143	12	392	547	157	11	497	665	182	8	554	744	178	6	491	675	193	7	662	862
Skillinge . . .	506	—	584	1,090	396	—	562	958	295	—	514	809	396	—	585	981	540	—	805	1,345
Kåseberga . . .	359	41	1,347	1,747	534	46	1,324	1,904	433	35	2,116	2,584	343	78	544	965	421	51	1,108	1,580
Summa	19,069	119	39,701	58,889	23,405	152	59,244	82,801	26,927	135	62,535	89,597	28,650	392	75,730	104,772	26,944	353	69,632	96,929

Kanalfarten i Hernestads kanal och sydöstra kanalen vid Kristianstad börjades och slutades å nedan angifna tider:

	Hernestads kanal.		Sydöstra kanalen.	
	Började.	Slutade.	Började.	Slutade.
År 1896	4/4	6/12	4/4	6/12
» 1897	/3	/12	/3	/12
» 1898	1/4	15/12	1/4	15/12
» 1899	1/4	15/12	1/4	15/12
» 1900	/4	/12	/4	/12

Den reguliera ångbåtstrafiken till hamnen i Åhus har under innevarande år uppehållits af nio ångbåtar, af hvilka två gjort turer emellan Stockholm och Köpenhamn, två emellan Stockholm och Åhus, två emellan Norrköping och Göteborg samt tre emellan Hamburg och Åhus. I regulier trafik har Simrishamn under samma år besökts af fyra ångbåtar, af hvilka två gjort turer emellan Stockholm och Köpenhamn, en emellan Norrköping och Lübeck och en emellan Simrishamn och Allö på Bornholm.

Likasom förut hafva en å två mindre ångbåtar dagligen besöjt passageraretrafiken å Rönne å emellan staden Engelholm samt dels brunnsinrättningen Torslund och dels Engelholms hamn vid åns utlopp. Dessa ångbåtar användas om höstarna att i ån bogsera med sockerbetor lastade pråmar, hvilka skola aflastas vid Engelholms sockerbruk, och har sådan prämtrafik försiggått ända upp till Tranarps bro.

Å sjön Immeln har fortfarande trafik uppehållits med en mindre ångbåt för befordrande af passagerare och gods till och från Immelns station å Kristianstad—Immelns jernväg, dit äfven med ångbåten bogserats pråmar, lastade med huggen svart granit från stenhuggerierna i närheten af sjön.

Å Helge å uppehålls ångbåtsförbindelse emellan Yngsjö och Kristianstad af två mindre båtar, hvarförutom mellan sistnämnda ställe och Åhus på pråmar fraktas tyngre och mera skrymmande gods, såsom stenkol, tegelsten och brännvin. Timmerflottning bedrifves fortfarande i ån från Småland till Osby jernvägsstation.

Sedan dels distriktschefen, majoren V. Gagner upprättat förslag ej mindre för *anläggning af hamn* vid Helgeåns mynning vid Yngsjö till 3½ meters djup vid medelvattenstånd än äfven för *anordnande af farled* i Helge å mellan Yngsjö och Kristianstad med seglationsdjup af 2½ meter vid medelvattenstånd, slutande dessa förslag på en kostnad för hamnen af 275,000 kronor samt för farleden och dermed i samband varande vattenafledningsarbeten af 512,000 kronor, dels ock majoren L. Broomé uppgjort alternativa förslag för anordnande af farled i Helge å mellan Kristianstad och Torsebro, det ena med tillämpning af samma seglationsdjup, som af distriktschefen Gagner föreslagits för farleden Yngsjö—Kristianstad, och det andra med användande af mått afpassade efter nuvarande farleden Kristianstad—Åhus, hvilka företag beräknats kosta, det förra 250,000 kronor och den senare 95,000 kronor, hade Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande kallat strandegarne vid Helge å från Torsebro till Yngsjö till sammanträde den 28 mars 1899. Vid detta sammanträde, som var talrikt besökt och vid hvilket framhölls, att företaget berörde utom staden Kristianstad Villands, Gärds

och Östra Göinge härad samt att genom dess utförande enligt farledsförslaget såväl kommunikationerna mellan orterna skulle underlättas som ock Helgeåns häftiga flöden väsentligt förringas till fromma för orten både i sanitärt hänseende och ur synpunkten af sumpmarkernas samt frostländighetens förminskande, uttalade de närvarande enhälligt den åsigt, att majoren Gagners båda förslag äfvensom det förstnämnda alternativet af majoren Broomés förslag borde komma till utförande samt att medel härtill, i den mån statsbidrag icke kunde påräknas, borde anskaffas genom bildande för företagets förverkligande af ett aktiebolag med ett aktiekapital af minst 400,000 kronor, deraf beräknats 120,000 kronor från staden Kristianstad samt det öfriga från kommuner eller enskilde å landsbygden; hvarjemte tillsattes en komité med bemyndigande att verka för åstadkommande af aktieteckning och i öfrigt taga saken om hand. Efter det staden Kristianstad i föreslagna bolaget tecknat beräknade 120,000 kronor, men aktieteckningen i öfrigt utfallit så, att endast 194,200 kronor tecknats, hvadan minimiaktiekapitalet icke kunnat åstadkommas, sammankallades strandegarne åter till sammanträde inför Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande den 3 januari 1900, dervid de närvarande beslöto att låta frågan om företagets åvägbringande tillsvidare hvila. Härigenom synes förverkligandet af detta för orten så maktpåliggande företag hafva blifvit på oviss tid undanskjutet.

Under perioden hafva på statens bekostnad underhållits dels *fyrar* vid Sandhammaren i Löderups socken, å Hallands Väderö samt i Simrishamn och Engelholm, af hvilka de båda förstnämnda varit försedda med ständig bevakning och de båda senare med daglig tillsyn, dels mistsignalstation å Sandhammaren och Hallands Väderö, den förra med luftsirén och kanon samt den senare med ångsirén, dels ock lifräddningsstationer vid Mälarhusen i Borby socken samt vid Torekov och Engelholm, de å förstnämnda två ställen försedda med lifbåt och raketapparat samt den i Engelholm med allenast raketapparat.

Stadsfullmäktige i Kristianstad hafva i underdånig ansöknings anhållit om uppförande af en fyr på Lindö utanför Åhus hamn, men har Eders Kungl. Maj:ts, efter det Eders Kungl. Maj:ts Lotsstyrelse med vitsordande af behovet af en dylik inrättning tillkännagifvit, att en sådan skulle medföra en anläggningskostnad af omkring 40,000 kronor, samt, då medel dertill saknades, föreslagit, att ansökningsen icke måtte föranleda vidare åtgärd, intill dess styrelsen framdeles, i den mån medel till nya och förbättrade säkerhetsanstalter för sjöfarten kunde blifva tillgängliga, Eders Kungl. Maj:ts pröfning understälde förslag till såväl ny fyr å Lindö som flere andra för sjöfarten viktiga nybyggnader, hvilka till följd af bristande tillgångar hittills måst undanskjutas, i nådigt bref den 11 november 1898 med anledning af hvad Lotsstyrelsen sålunda anført funnit ansökningsen ej för det dåvarande föranleda till någon Eders Kungl. Maj:ts åtgärd.

Under år 1900 hafva *lotsplatser* varit anordnade i Åhus, Simrishamn, Skillinge, Engelholm och Torekov. Å dessa ställen har det högsta antalet lotsningar eller 668 förekommit i Åhus och det minsta eller 15 i Torekov.

Beträffande *strandnings- och olyckshändelser*, som under perioden träffat fartyg på eller invid länets kuster, hänvisas till derför hvarje år lemnad redogörelse i Eders Kungl. Maj:ts Lotsstyrelses embetsberättelser.

I detta sammanhang torde böra omnämnas, att Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande, jemlikt § 2 nådiga kungörelsen angående förbud mot *borttagande af sten från hafsbotten* utefter Skånes vestra kust och vid ön Hven den 5 mars 1897, meddelat tillstånd till upptagande af sten från hafsbotten inom område, der fiskerätt tillkomme strandegarne, dels genom beslut den 27 augusti 1897 för hamndirektionen i Helsingborg i Skelderviken ej mindre under en tid af sju år utanför Ramsjö och Vegalts samt Slättaröds och Slättarödstorps byars allmänningar i Vestra Karups socken än äfven under en tid af fem år utanför Mälinge och Möllehults byars allmänningar i samma socken, dock ej å de stenref och stensamlingar, som i egenskap af vågbrytare skyddade hamnen i Ramsjö, dels ock genom beslut den 20 augusti 1900 för hamnstyrelsen i Torekov vid stränderna af Hallands Väderö och dess skär, tillhörande Torekovs kyrka.

C) Post. och telegraf. jemte telefoninrättningar. *Postanstalterna* i länet utgjordes vid 1900 års slut af 9 postkontor och 139 poststationer. Postkontor funnos af klass 2 i Kristianstad, af klass 4 i Engelholm och Hesselholm, af klass 5 i Simrishamn och af klass 6 i Båstad, Klippan, Osby, Tomelilla och Åstorp. Poststationer voro af klass 1: Arkelstorp, Attarp, Ballingslöv, Balsby, Barkåkra, Bäckaskog, Bjerlöv, Bjernum, Boalt, Borrby, Broby, Bromölla, Brösarp, Degeberga, Efveröd, Ekstad, Eket, Eljaröd, Emmalunga, Engelholms hamn, Finja, Fjelkinge, Fogeltofta, Fridhem, Färlöv, Förslöv, Gärsnäs, Glemmingebro, Glimminge, Glimåkra, Grefvie, Gualöv, Gunnarstorp, Gårro, Gårds-Köpinge, Gårds-Lyngby, Hammarslund, Hammenhög, Hedvigsdal, Holmåkra, Horna station, Hof, Hyllstofta, Hästveda, Immeln, Jerrestad, Kaffatorp, Karpalund, Killeberg, Kivik, Kärreberga, Liarum, Linderöd, Ljungbyhed, Lunnarp, Lyngsjö, Löderup, Maglehem, Mala, Munka-Ljungby, Nosaby, Näsrum, Olseröd, Ormatorp, Ovesholm, Perstorp, Qvidinge, Qviinge, Rinkaby, Ripa, Rödaled, Rörum, Sibbhult, Skepparslöv, Skjettellunga, Skillinge, Skåne-Tranås, Skärallid, Smedstorp, Spannarp, Stidsvig, Sätaröd, Sösdala, Tjörnar, Tollarp, Tommarp, Torekov, Tyringe, Vankifva, Vanås, Vestra Karup, Vestra Torup, Viby, Vidtsköfve, Vinnö, Vinslöv, Vittsjö, Värnsjö, Yxenhult, Åhus, Åsbo-Fagerhult, Åslunga, Önnestad, Örkellunga, Örkened, Österslöv och Östra Ljungby; samt af klass 2: Brantevik, Brönnestad, Esphult, Farstorp, Fjelkestad, Gumlösa, Hjerner, Hjersås, Huaröd, Häglinge, Hörja, Ifö, Kyrk-Stoby, Mätteröd, Näfinge, Onslunda, Oppmanna, Röke, Sandby, Sankt Olof, Strö, Ströfvelstorp, Sörbytorp, Tings-Nöbblöv, Vanås gård, Vemmerlöv, Verum, Vidtsköfve by, Villands Vånga, Visseltofta, Yngsjö och Åsbo-Össjö.

Under perioden har poststationen i Åstorp förvandlats till postkontor, poststationen i Andrarum indragits samt poststationerna i Boalt, Eljaröd, Kärreberga, Olseröd, Stidsvig, Yxenhult och Yngsjö nyinrättats.

Postföring å landsväg medelst åkande post, gångpost eller landtbrefbäring har under 1900 varit anordnad på en sträcka af 62 nymil.

Enligt Generalpoststyrelsens embetsberättelser har posttrafiken i länet likasom i hela landet äfven under denna period år för år stigit. Antalet till postbefordran aflemnade försändelser utgjorde år 1895 3,214,333 eller i medeltal på hvar invånare 15 samt år 1900 5,325,872 eller i dylikt medeltal 24.

Vid 1900 års slut funnos i länet 5 *statstelegrafstationer*, nämligen i Kristianstad, Engelholm, Simrishamn, Hesselholm och Åhus, samtliga af andra klassen med hel dagstjänst. I samband med dessa stationer äro äfven rikstelefonstationer inrättade. Derjemte funnos af staten inrättade telefonstationer i Borrby, Brantevik, Båstad, Efveröd, Kivik, Klippan, Löderup, Qvidinge, Smedstorp, Tomelilla och Åstorp, från hvilka jemväl telegram befordrades. För allmän telegrafkorrespondens voro jemväl tillgängliga 11 telegrafstationer å statens och 48 å enskilda jernvägar, i den mån telegrafering i jernvägarnas ärenden det medgafve och under tiden, då stationerna voro för jernvägstrafiken öppna.

Telefonväsendet har vunnit ytterligare utbredning. Genom telegrafverkets föranstaltande hafva dubbeltrådiga förbindelseledningar blifvit anordnade år 1896 å linien Klippan—Ljungbyhed, år 1897 å linierna Tomelilla—Löfvestad, från Ystad till Borrby och till Löderup, från Kristianstad till Sölvesborg, till Degeberga, till Efveröd, till Glimåkra, till Önnestad och till Fjelkinge samt Hesselholm—Markaryd, år 1898 å linierna Degeberga—Brösarp, från Engelholm till Båstad och till Engeltöfta, från Kristianstad till Broby, till Gälltofta, till Hjersås, till Hofby, till Immeln, till Köpinge, till Nosaby, till Ovesholm, till Råby gård, till Skepparslöv, till Strö, till Åhus, till Åsum och till Öfvarp, Tomelilla—Smedstorp, Ystad—Simrishamn, från Åhus till Efveröd, till Ripa och till Yngsjö samt från Önnestad till Färlöv och till Hesselholm, år 1899 å linierna Efveröd—Degeberga, Kristianstad—Villands Vånga, Ystad—Brösarp och Önnestad—Bjernihult samt år 1900 å linierna från Klippan till Eslöv, till Ljungbyhed, till Qvidinge och till Röstånga samt Kristianstad—Efveröd. Nya telefonnät hafva blifvit anlagda år 1896 i Ljungbyhed, år 1897 i Bjernum, år 1898 i Borrby, Broby, Degeberga, Engeltöfta, Fjelkinge, Färlöv, Glimåkra, Gringelstad, Gälltofta, Hjersås, Hof, Hofby, Horna, Immeln, Ingelstad, Löderup, Nosaby, Ovesholm, Rinkaby, Ripa, Råby gård, Sibbhult, Skepparslöv, Strö, Toarp, Tollarp, Torsebro, Vanås, Vä, Yngsjö, Åsum och Öfvarp, år 1899 i Bjernihult och Håslöv samt år 1900 i Qvidinge.

Vid 1900 års slut hade nedannämnda statstelefonstationer med underlydande vaxelstationer följande abonnentantal:

Kristianstad	837	Kivik	11
Engelholm	93	Klippan	90
Simrishamn	49	Löderup	26
Hesselholm	133	Qvidinge	13
Åhus	63	Smedstorp	27
Borrby	28	Tomelilla	63
Brantevik	1	Åstorp	25
Båstad	12	Summa	1,471

hvilket utvisar en tillväxt under perioden af icke mindre än 973 abonnenter.

Af dessa abonnenter erläggas i årsafgifter växlande belopp från och med 60 kronor till och med 100 kronor, beroende på tiden för telefonkontraktens afslutande och de förmåner, som derigenom blifvit abonnenterna beredda. Dock erlägga 550 abonnenter å rikstelefonstationen i Kristianstad, hvilka blott hafva rätt till samtal inom Kristianstad och i dess omnejd inom ett afstånd af tre mil derifrån, endast en årsafgift växlande emellan 8 och 20 kronor.

Ett par enskilda jernvägar använda fortfarande i och för jernvägsdriften telefon i stället för eller vid sidan af telegraf, såsom Kristianstad—Immels och Östra Skånes jernvägar. Vid Simrishamn—Tomelilla jernväg har emellertid telefonen ersatts af telegraf, hvilket äfven till större delen skett vid Östra Skånes jernvägar. Enskild telefonledning har blifvit anlagd emellan Sandhammaren och Skillinge, hufvudsakligen afsedd för meddelanden om strandningar. Ingen annan telefonförening finnes numera i länet än Kristianstads telefonförening, som vid 1900 års slut hade 145 medlemmar och 195 hyresabonnenter. De senare, med hvilka afslutas telefonkontrakt hvarje gång för fem år, betalte i årsavgift växlande belopp från 20 till 40 kronor, under det att årsavgiften för föreningens medlemmar utgick med 20 kronor. Under föreningens centralstation i Kristianstad lyder 1 vaxelstation å landsbygden. Samtliga årsavgifter uppgingo år 1900 till 6,547 kronor.

D) Sjöfart och handel. *Sjöfartsnäringen*, som under närmast föregående femårsperiod arbetade under mycket tryckta förhållanden, har äfven under de fyra första åren af denna period varit mindre gifvande, hvaremot den under periodens sista år lemnat ett ovanligt lömande resultat. Denna näring synes under perioden hafva ganska mycket uppblomstrat, i det att de i länet hemmahörande fartyg, hvad angår både antal och tontal, icke obetydligt ökats. Om sådana *fartygs* antal och tontal samt deras *besättning* likasom om de å *länets sjömanshus inskrifna sjömän*, som varit använda i in- och utrikes sjöfart, lemnas upplysning i *tabellerna Ö och Aa*.

Med afseende å *handeln* torde derom kunna sägas ungefär detsamma som i förra femårsberättelsen. Äfven denna näringsgren har rönt en gynsam inverkan af det allmänna uppsving i rörelsen, som var rådande under de första åren af perioden. Såsom förut utgöra spanmål, rotfrukter, kreatur, mejeriprodukter, skogseffekter, granit, brännvin och fisk de produkter, som från

länet afsätts. Afsättningsorter äro städerna och de större stationssamhällena, hvarest finnas handlande, hvilka uppköpa landtmännens produkter och tillhandahålla dem sådana varor, hvilka de för olika ändamål kunna behöfva, såsom stenkol, timmer samt foder och gödningsämnen. Dessutom finnes i hvarje större bysamhälle en eller flere minuthandlare, som sälja specier och manufaktur.

Af sädesslagen försäljas hvete och råg till ångquvarnarna, hvilka mer och mer uttränga de mindre väder- och vattenmjölquvarnarna, samt korn till bryggerierna och maltberedarne. Hafre exporteras fortfarande, dock i ringa skala mot förr.

Spanmålsprisen hafva under perioden varit i jemnt stigande. Beträffande råg, korn och hafre hafva årsmärkegångsprisen blifvit för hektoliter fastställda sålunda:

År.	Råg.	Korn.	Hafre.
1896	kr. 7.96	7.02	4.11
1897	» 8.50	8.09	5.00
1898	» 8.63	8.16	5.33
1899	» 9.62	7.50	4.86
1900	» 10.17	9.12	5.41

Handelsprisen å dessa sädesslag äfvensom å hvete och potatis hafva angifvits sålunda för hektoliter:

	Hvete.	Råg.	Korn.	Hafre.	Potatis.
År 1896 lägst	kr. 9.50	7.00	6.80	4.45	1.10
» » högst	» 13.00	9.00	8.50	6.50	4.00
» 1897 lägst	» 9.00	7.35	7.00	4.70	1.25
» » högst	» 12.75	10.00	9.10	6.75	4.00
» 1898 lägst	» 10.75	8.05	6.80	5.00	1.50
» » högst	» 15.00	11.00	9.05	6.40	3.75
» 1899 lägst	» 10.40	8.40	7.00	4.75	1.65
» » högst	» 12.00	11.50	9.00	6.75	4.00
» 1900 lägst	» 10.00	7.70	6.80	4.70	1.65
» » högst	» 12.00	11.50	9.00	6.00	4.00

Tab. Ö. I sjöfart under år 1900 använda fartyg, hemmahörande i Kristianstads län.

Kommun, dit fartyget hör.	Fartyg.		Befölhafvare.	Besättningsmän.
	Antal.	Ton.		
Simrishamn	32	13,750	32	251
Torekov	4	67	4	4
Båstad	1	35	1	2
Åhus	¹⁾ 6	1,084	6	37
Raßlanda	2	726	2	19
Hvitaby	1	17	1	1
Södra Mellby	15	3,071	15	95
Rörum	2	376	2	12
Gladsax	2	113	2	5
Simris	32	4,619	32	138
Östra Nöbbelöf	65	7,790	65	272
Östra Tommarp	1	124	1	5
Östra Hoby	56	7,561	56	248
Summa	219	39,333	219	1,089

¹⁾ Deraf 1 ångfartyg om 227 ton.

Potatis odlas fortfarande mycket i vissa trakter af länet och afsättes vid brännerierna och stärkelsefabrikerna.

Sockerbetor afsätts till sockerbruken i Engelholm och Karpalund äfvensom till de i närheten af länsgränsen belägna sockerbruken i Köpinge och Hasslarp, hvarjemte öfver Simrishamn,

Tab. Aa. Å Kristianstads läns sjömanshus inskrifna sjömän, som varit använda i in- och utrikes sjöfart å svenska fartyg eller förhyrda å främmande fartyg åren 1896—1900.

	Kristianstad.			Simrishamn.		
	Fartygsbefölhafvare.	Maskinister, eldare och öfriga sjömän.	Summa.	Fartygsbefölhafvare.	Maskinister, eldare och öfriga sjömän.	Summa.
År 1896	7	131	138	192	616	808
» 1897	7	127	134	199	610	809
» 1898	5	132	137	191	629	820
» 1899	7	127	134	210	589	799
» 1900	7	132	139	214	616	860

Skillinge och Kåseberga en mängd betor föres till sockerbruket i Karlshamn. Priset å sockerbetor har för 100 kilogram utgjort:

	Höstprip.	Vinterpris.
Kampagnen 1896—1897	kr. 1·65	1·85
» 1897—1898	» 1·40	1·60
» 1898—1899	» 1·50	1·70
» 1899—1900	» 1·65	1·85
» 1900—1901	» 1·75	1·95

Ehuru, såsom ofvan nämnts, det ekonomiska utbytet af sockerbetsodling visat sig fördelaktigare än af sädesodling, har likväl från jordbrukarnes sida försports missnöje med de priser, som erhållits för betorna, och en sammanslutning mellan Skånes sockerbetsodlare kommit till stånd för åvägabringande af högre pris å råvaran. Det har uppgifvits, att om denna sammanslutning åstadkommits, innan sockerbruket, såsom nu är fallet, genom inköp af jordegendomar blifvit mindre beroende af de råämnena, som levereras från jordbrukarna, densamma skulle hafva ledt till lyckligare resultat, än hvad man nu kan förvänta.

Priset på hästar torde hafva något stigit, särskildt å de bättre. Inom Ingelstads, Gärds och Villands härad uppfödas fortfarande hästar till afsalu i ganska stor omfattning. De värdefullare uppköpas af kringresande uppköpare, hvilka afyttra dem till andra orter, i många fall till Danmark och Norge, eller ock afsättas de å de årligen återkommande remonteringsmöten, som hållas dels af remonteringskommissionen för värfvade armén och dels af vederbörande militärbefäl för ersättande af vakanser vid de indelta kavalleriregementena. De mindre värdefulla falbjudas å marknader och kreatursförsäljningsmöten.

Gödkreatur afsättas numera, sedan äfven den tyska marknaden blifvit stängd, hufvudsakligen till de större städerna i landet, företrädesvis Göteborg, samt till någon del äfven till Danmark. Prisen å levande djur hafva stigit med omkring 20 %. Priserna å 1 kilogram kött och fläsk voro:

	Oxkött.	Kalkkött.	Lamkött.	Fläsk.
År 1895	kr. 0·65 å 0·70	0·25 å 0·30	0·60 å 0·70	0·60 å 0·70
» 1900	» 0·70 å 0·85	0·40 å 0·50	0·80 å 1·00	0·95 å 1·10

hvidan de under perioden betydligt höjts.

Priserna å gödsvin hafva under periodens senare del varit något högre än under den förra och uppgingo år 1900 i medeltal till 55 öre för kilogram levande vikt. Samma år har för sex veckor gamla grisar betalats 12 till 15 kronor stycket. Uppfödning af grisar har under de första åren af ifrågavarande period likasom under de närmast föregående utgjort en god inkomstkälla för innehafvare af mindre jordbruk, men har priset under periodens sista år ställt sig så lågt, att det icke lönat sig uppföda dylika djur.

Priset å mjölk, som år 1895 utgjorde 7 till 8 öre litern, har med undantag af år 1897, då det något sänktes, varit i jemnt stigande och utgjorde år 1900 10 till 11 öre litern. Likaledes har priset på smör stigit med undantag af åren 1897 och 1898. Det utgjorde år 1895 1 krona 50 öre för kilogram, men uppgick under sistlidet år till 1 krona 80 öre å 2 kronor. Det har sålunda höjts med omkring 25 %.

Skogseffekter, särskildt timmer och bräder, afsättas till jernvägsstationerna samt städerna i provinsen äfvensom afsändas med ångfärjorna i Öresund direkt till olika platser i Danmark.

Beträffande omsättningen af trävirke och ved intager Osby station fortfarande främsta rummet. Från Åhus likasom från Knäbäcks fiskeläge, som utgör lastageplats för de skogseffekter, som sjöledes afsättas från de inom Albo härad belägna Piperska fideikommisssegendomarna, utskeppas icke obetydligt bokved till Danmark. Virkes- och vedprisen hafva för Göinge fögderi uppgifvits sålunda:

	För kubikfot bräder, plan- kor och lärten af		För 1,000 stycken		För kortfamn af		
	gran.	furu.	stäfver af bok.	tak- stickor.	bok.	björk.	furu.
År 1896	kr. 0·43	0·55	30·00	3·00	11·00	9·00	7·00
» 1897	0·48	0·60	30·00	3·00	11·50	9·50	7·50
» 1898	0·63	0·70	30·00	3·00	13·00	11·00	9·00
» 1899	0·56	0·65	30·00	3·00	14·00	12·00	10·00
» 1900	0·46	0·62	30·00	3·00	13·00	11·00	8·50

Tab. Bb. Utförsel från hamnarna i Kristianstads län åren 1896—1900.

Vara och exporthamn.	År 1896.	År 1897.	År 1898.	År 1899.	År 1900.
Brännvin. Åhus . . . liter	4,797,833	4,672,598	5,736,429	6,669,727	5,022,304
Cement. Åhus . . . hl.	—	—	—	—	28,042
Hvitbetor. Kåseberga . kg.	3,220,000	4,134,400	3,012,000	2,369,120	3,292,000
Skillinge . »	2,933,000	2,953,000	1,817,000	1,658,000	3,558,000
Rotfrukter. Simrishamn . »	6,937,510	3,577,000	2,800,000	3,289,000	7,173,000
Engelholm . hl.	480	—	285	300	—
Kivik . . . »	—	—	75	510	300
Hudar. Simrishamn . kg.	6,600	8,700	17,650	39,850	46,420
Jernskrot. Torekov . . »	410,000	320,000	381,100	296,500	320,000
Konserver. Åhus . . . »	15,143	9,071	70,955	71,855	75,175
Kött. Simrishamn . »	13,600	31,400	34,750	50,600	59,785
Potatismjöl. Åhus . . . »	159,299	205,200	58,769	76,750	40,000
Sand, glas-. Engelholm . hl.	—	1,450	4,550	3,250	3,600
Spannmål. Åhus . . . kg.	1,147,446	4,410,400	5,044,695	4,453,708	6,711,450
Simrishamn . »	1,053,450	854,850	756,975	1,296,950	1,593,200
Engelholm . »	—	—	27,500	—	—
Båstad . . . »	226,600	284,500	223,000	371,100	318,400
Kivik . . . »	74,300	195,500	200,876	128,765	42,800
Skillinge . . »	59,000	153,700	135,800	96,000	154,900
Ramsjö . . . »	—	39,700	58,800	113,500	87,000
Betsocker, oraff. Åhus . . . »	3,805,000	6,135,800	4,062,900	4,211,200	5,119,000
Sten. Åhus . . . ton	10,846	16,077	19,803	19,618	20,459
Simrishamn . »	—	—	155	285	—
Tegel. Simrishamn . st.	7,300	3,500	19,400	13,000	222,000
Engelholm . »	478,330	83,000	94,500	384,800	238,300
Trävaror. Åhus . . . kg.	831,566	2,165,917	3,816,900	2,795,000	2,158,600
Engelholm . »	—	—	2,650	1,500	—
Ål. Kåseberga . »	16,965	7,412	2,595	4,848	1,526
Ägg. Åhus . . . st.	999,850	703,820	792,690	668,560	576,760
Simrishamn . »	18,000	346,000	322,400	459,000	437,000

Priset på timmer och bräder har under perioden varit något högre än förut, och jemväl vedprisen stego något under åren 1898 och 1899. I genomsnitt har veden framförd till saluplatserna betingat följande pris för kortfamn: bokved 16 à 17 kronor, björkved 11 à 12 kronor och furuved 8 à 10 kronor.

Staden Kristianstad utgör fortfarande medelpunkten för bränvinshandeln i länet, och torde en stor del af det i orten tillverkade bränvinet hafva försålts antingen till två der befintliga reningsverk, hvilka varit i gång under perioden, eller ock till derstädes bosatta uppköpare, hvilka varit kommissionärer för reningsverk å andra orter, såsom Stockholm, Göteborg, Motala, Hjo, Borås, Sölvesborg och Karlshamn. Åtskilliga tillverkare

torde dock sjelfva utan mellanhänder hafva försålt sin råvara direkt till reningsverken.

Medelpriset för råbränvin af 50 procents styrka har under periodens olika år utgjort för liter: 63½ öre år 1896, 64 öre år 1897, 67½ öre år 1898, 68 öre år 1899 och 70 öre år 1900, hvadan prisen icke så obetydligt uppgått i jemförelse med förhållandet under närmast föregående period.

Fisk afsättes förnämligast i städerna å torgdagarna, dock numera icke så mycket af fiskarena sjelfva som af fiskhandlare, hvilka i första hand uppköpa varan. Dylika uppköpare kringföra fisk till salu öfverallt i socknarna å landsbygden, och är detta företrädesvis fallet med sill, torsk och spätta. Sillen ut-

Tab. Cc. Införsel till hamnarna i Kristianstads län åren 1896—1900.

Vara och exporthamn.		År 1896.	År 1897.	År 1898.	År 1899.	År 1900.	Vara och exporthamn.		År 1896.	År 1897.	År 1898.	År 1899.	År 1900.
Bly.	Engelholm . kg.	415	200	—	—	—	Melass.	Skillinge . . kg.	—	—	—	12,000	17,000
Cement.	Åhus . . . hl.	2,299	1,352	2,901	7,017	—	Oljekakor.	Simrishamn .	—	79,800	164,900	209,814	293,200
	Kivik . . . kg.	12,060	12,780	24,000	19,920	63,300		Kivik . . .	19,600	32,000	30,000	28,000	33,800
Fisk.	Engelholm .	1,070	—	200	—	—	Oljor, div.	Simrishamn .	101,300	62,900	111,800	36,670	42,200
	Kivik . . .	15,620	8,683	12,600	2,790	216		Engelholm .	200	1,128	1,100	250	—
	Skillinge . .	13,326	10,653	20,922	17,546	7,789		Kivik . . .	10,139	7,663	13,390	8,498	12,082
Foderkakor.	Åhus . . .	520,837	705,281	752,675	603,555	864,936	D:o, feta.	Åhus . . .	96,614	72,937	116,668	118,021	115,885
Färger.	Engelholm .	1,820	1,210	1,900	1,230	—		Skillinge . .	1,000	—	—	—	2,325
Glas.	Engelholm .	600	400	4,675	1,200	1,400	D:o, petro-	Åhus . . .	434,400	568,465	525,611	807,657	792,269
Gryn.	Åhus . . .	63,576	121,690	122,222	438,633	118,008	leum.						
	Engelholm .	600	930	—	—	—	Papper.	Engelholm .	900	378	—	350	—
Gödnings-	Åhus . . .	3,109,680	4,234,978	428,410	3,582,359	3,626,584	Porslän.	Åhus . . .	56,944	55,105	66,508	59,270	65,125
ämnen.	Engelholm .	—	—	—	—	50,000		Engelholm .	2,525	—	145	—	—
	Båstad . . .	78,900	40,000	—	—	—	Räls, jern-	Åhus . . .	—	—	1,190,967	4,461,589	1,523,471
	Kivik . . .	67,500	85,550	85,500	100,800	164,400	vägs-, med						
	Torekov . .	10,000	—	—	—	15,000	tillbehör.						
	Ramsjö . .	42,950	69,000	70,000	35,000	38,000	Salt.	Åhus . . . hl.	7,762	8,498	10,678	12,059	5,425
Hudar, obe-	Simrishamn .	36,800	117,250	151,650	90,250	312,500		Simrishamn .	4,120	1,098	1,713	331	1,279
redda.								Skillinge . .	135	—	129	135	79
Jern.	Simrishamn .	131,350	67,800	117,000	104,050	114,750	Socker.	Engelholm . kg.	1,050	—	250	—	—
D:o, tack-	Engelholm .	3,255	109,591	43,633	25,070	—	Soda.	Simrishamn .	19,000	36,200	41,900	32,700	—
smidt,								Skillinge . .	1,300	—	—	1,800	2,400
valsadt.							Spanmål.	Simrishamn .	1,078,430	486,810	610,600	714,928	1,874,430
Jern o. stål.	Åhus . . .	953,239	1,660,092	864,888	1,487,054	619,766	D:o, omal.	Åhus . . .	18,861,500	20,154,146	31,138,209	31,073,690	29,346,393
Kaffe.	Åhus . . .	170,557	187,081	143,337	139,184	160,096	D:o, malen.	Kivik . . .	104,720	108,780	123,635	105,315	128,575
Kalksten.	Engelholm . hl.	3,330	1,170	2,665	3,240	2,985	Speccier.	Engelholm .	1,460	1,267	3,100	—	—
	Båstad . . .	2,326	2,370	2,080	1,170	—	Spritvaror.	Simrishamn . hl.	1,396	1,026	716	1,120	1,224
Kli.	Åhus . . . kg.	3,651,459	5,868,514	5,550,630	4,029,060	5,530,481		Engelholm .	2,315	396	131	—	—
	Simrishamn .	359,850	290,800	665,750	816,254	1,283,200	Trottoar- o.	Engelholm . st.	—	93,648	—	51	—
	Kivik . . .	89,973	145,283	136,150	118,755	163,158	gatsten.						
	Ramsjö . . .	8,000	14,500	19,000	16,000	20,000		Engelholm . kg.	—	—	48,755	—	—
Kolo.koks.	Åhus . . . ton	33,530	40,247	43,406	69,183	45,801	Tegel.	Engelholm . st.	58,004	—	—	—	—
Kol.	Simrishamn hl.	51,095	59,378	45,706	72,135	56,771		Kivik . . .	31,500	58,010	76,900	87,250	239,967
	Kivik . . .	3,299	4,097	5,213	4,867	5,108	Tobak.	Engelholm . kg.	216	—	—	—	—
	Skillinge . .	—	—	1,435	—	1,352	Tjära.	Engelholm .	2,000	6,700	3,500	3,150	—
	Torekov . .	2,500	3,100	3,000	2,700	3,500	Trävaror.	Simrishamn kbm.	5,461	3,500	6,207	3,705	3,841
	Ramsjö . . kg.	411,700	334,205	350,000	401,200	300,130		Engelholm . kg.	—	—	2,500	—	—
Ljus.	Åhus . . .	21,000	30,540	28,445	32,127	32,910		Kivik . . kbm.	356	359	377	488	630
Maskiner o.	Åhus . . .	169,436	28,304	56,059	23,061	56,677		Skillinge . .	1,184	1,261	1,219	2,257	1,025
redskap.													

K. Maj:ts Befallningshafvandes femårsberättelser 1896—1900. Kristianstads län.

bjudes antingen i färskt eller rökadt tillstånd. Den rökade varan har vunnit stor efterfrågan, och de i Simrishamn anlagda fiskrökerierna, hvilka sysselsätta sig med rökning icke allenast af sill utan äfven af ål och lax, hafva under perioden betydligt utvidgat sin verksamhet. Priset å sill har varit ganska högt eller i medeltal 75 öre å 1 kr. 25 öre för val för s. k. blekingssill eller sådan, som fångas i Östersjön, och 1 krona 50 öre å 2 kronor för val för s. k. kullasill eller den, som fångas å länets vestra kust. Priset har utgjort å torsk 50 öre, å spättor 55 å 65 öre, å ål 1 krona 50 öre å 2 kronor och å lax 2 kronor 50 öre till 3 kronor 50 öre, allt för kilogram.

Den befolkning, som måste kontant köpa sina livsförnödenheter, klagar allmänt öfver den stegring i prisen å dessa varor, som under perioden egt rum, samt att de för afnämarna oskäligt fördyras genom de mellanhänder, som uppköpa varorna i första hand.

Myckenheten af de varor, som i större betydenhet från hamnarna i länet *utförts* eller dit *införts*, finnes upptagen i *tabellerna Bb* (sid. 56) och *Cc* (sid. 57).

Äfven under denna period har antalet *handlande* såväl i städerna som å landsbygden ökats, och handlande finnas numera å landsbygden icke allenast vid alla jernvägsstationer utan äfven i hvarje större by. De förekomma också numera vida talrikare, än ett verkligt behov kräfver, och med skäl torde kunna påstås, att detta är till skada för en sund affärsrörelse, i det nytillkomna handlande ofta söka skaffa sig kundkrets genom en konkurrens, som är ruinerande icke allenast för dem sjelfva utan äfven för äldre handlande å platsen, samt använda creditsystem i sådan utsträckning, att köpare lockas inlåta sig på handel mången gång utöfver hvad tillgångarna medgifva. Fortfarande gäller om landthandeln, att åtskilliga personer egna sig deråt utan att ega nödiga förutsättningar vare sig i kapitalstyrka eller insigter.

Anmärkningsvärdt är, att antalet qvinnor, som egnat sig åt handel, fortfarande ökats både såsom sjelfständiga idkare och såsom biträden.

Antalet handlande, som idkat grosshandel eller försålt varor i bod eller från annat upplagsställe, äfvensom deras biträden under periodens första och sista år upptagas å *tabell Dd*.

Tab. Dd. *Handlande, som i Kristianstads län åren 1896 och 1900 idkat grosshandel eller försålt varor i bod eller från annat upplagsställe.*

	År 1896.					År 1900.				
	Handlande.		Betjening.		Uppskattad inkomst af handelsrörelse. Kronor.	Handlande.		Betjening.		Uppskattad inkomst af handelsrörelse. Kronor.
	Män.	Qv.	Män.	Qv.		Män.	Qv.	Män.	Qv.	
Kristianstad . .	89	23	107	66	575,663	77	25	107	73	325,936
Engelholm . . .	33	29	33	35	163,400	28	25	28	12	144,764
Simrishamn . .	20	6	31	18	88,000	32	4	32	20	85,938
Städerna	142	58	171	119	827,063	137	54	167	105	556,638
Köpingen Båstad	12	3	4	7	17,300	11	1	6	5	20,725
Landsbygden . .	513	100	263	106	251,592	550	123	315	169	556,400
Hela länet	697	161	438	232	1,095,955	698	178	488	279	1,133,763

Bland de i samma tabell för staden Kristianstad år 1896 upptagna ingår en utländsk handlande och två utländska handelsbiträden.

Utländska handelsexpediter hafva här i länet erlagt bevilling:

År 1896	24	med 2,400 kronor.
» 1897	15	» 1,500 »
» 1898	18	» 1,800 »
» 1899	22	» 2,200 »
» 1900	32	» 3,200 »

Antalet af de *firmaanmälningar*, som i enlighet med lagen om handelsregister, firma och prokura blifvit under perioden gjorda hos Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande samt hos magistraterna i länets städer, utvisas af *tabell Ee*.

Af Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande hafva meddelats *tillståndsbevis* för personer att utom den ort, der de äro bosatta, här i länet, annorledes än å marknad, *till salu kringföra varor*, vare sig i allmänhet eller af visst slag och i senare händelsen företrädesvis af säljarens egen tillverkning, på sätt innehålles i *tabell Ff* (sid. 59).

Med undantag af några få personer från andra län, hvilka kringföra smidesvaror, blecksaker, lerkärl och glasvaror, meddelas tillstånd till försäljning af detta slag eller s. k. gårdfarihandel undast åt personer från länet, och det vida öfvervägande antalet af dem utgöres af bofasta handlande och handtverkare, hvilka för att uppehålla sin varuomsättning besöka så kallade stortorgdagar och kreatursförsäljningsmöten, der de icke ega rätt till försäljning, såvida de icke förvärfvat sig tillstånd af nu ifrågavarande slag. Den egentliga gårdfarihandeln eller handeln af kringvandrande krämare torde mer och mer upphöra.

Under perioden har *tillstånd till s. k. realisation* enligt bestämmelserna i förordningen den 23 september 1887 meddelats år 1896 i 3 fall, år 1898 i 16 fall och år 1899 i 5 fall.

Med *marknaderna* i länet har icke under perioden vidtagits någon förändring, utan hafva sådana fortfarande hållits en gång årligen i Åby, Marklunda och Kivik samt två gånger årligen i Ljungaskog, Vittsjö och Broby.

Så kallade *stortorgdagar* och *kreatursförsäljningsmöten* hafva i enlighet med Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvandes

Tab. Ee. *Firmaanmälningar i Kristianstads län åren 1896—1900.*

	År 1896.			År 1897.		År 1898.		År 1899.		År 1900.	
	Enskilda.		Aktiebolag.	Enskilda.		Enskilda.	Handelsbolag.	Enskilda.	Handelsbolag.	Enskilda.	Handelsbolag.
	Enskilda.	Handelsbolag.		Enskilda.	Handelsbolag.						
K. M. Befallningshafvande	105	12	6	118	8	139	10	135	9	141	8
Magistraten i Kristianstad	22	1	—	27	2	11	2	22	3	27	5
» i Engelholm.	11	—	—	7	—	14	—	8	—	8	—
» i Simrishamn	6	1	—	1	—	5	1	6	1	9	—
Summa	144	14	6	153	10	169	13	171	13	185	13

bestämmande hållits en gång i månaden i hvar och en af länets städer samt i Båstad, Hesselholm, Tomelilla och Åstorp, elfva gånger årligen i Åby, fyra gånger årligen i Förslöf, tre gånger årligen i Munka-Ljungby, Vestra Torup, Osby, Hästveda, Örkene och Smedstorp samt två gånger årligen i Arkelstorp, Glimåkra, Loshult och Sösdala. Dessa stortorgdagar, hvilka ursprungligen varit afsedda endast för handel med kreatur, landtmannaprodukter och handelslöjdalster, förete numera föga olikhet med de gamla marknaderna, sedan en mängd handlande äfven tillstädeskomma å stortorgdagarna och der utbjuda sina varor.

I Spången har genom enskild persons föranstaltande sex till sju gånger årligen hållits kreatursauktioner, dervid under vanliga auktionsvilkor utropats och försålt kreatur, hvarjemte ganska liflig handel med kreatur samtidigt egt rum under hand.

Tab. Ff. Af Konungens Befallningshafvande i Kristianstads län meddelade tillstånd till s. k. gårdfarihandel åren 1896—1900.

	Män.	Qvinnor.	Biträden.		Rörelsens beskaffenhet.	
			Män.	Qvinnor.	Handel utan in-skränkning.	Handel med visst varuslag.
År 1896	143	20	11	32	106	57
» 1897	161	16	11	23	110	67
» 1898	126	9	9	19	69	66
» 1899	139	25	8	22	77	87
» 1900	131	25	8	23	67	89

Torgdagar för handel med lifsförnödenheter hafva dessutom hållits två gånger i veckan i hvar och en af länets städer och i Båstad samt en gång i veckan i Förslöf, Munka-Ljungby, Åstorp, Qvidinge, Åby, Spången, Fagerhult, Perstorp, Hesselholm, Tyringe, Sösdala, Vinslöf, Osby, Broby, Hästveda, Killeberg, Glimåkra, Örkene, Åhus, Oppmanna, Vånga, Degeberga, Vidtsköffe, Hufvaröd, Tollarp, Linderöd, Brösarp, Eljaröd, Tomelilla, Tjustorp, Onslunda, Tranås, Borby och Gärsnäs äfvensom en gång i månaden i Örkellunga och Östra Ljungby.

Försäljning af bränvin och andra brända eller destillerade spirituösa drycker har under perioden utöfvats vid det antal minuthandels- och utskänkningsställen, som i tabell Gg angifves.

All rättighet till minuthandel med och ständigt utskänkning af bränvin har i Kristianstad och Engelholm samt i köpingen Båstad under hela perioden likasom i Simrishamn från och med den 1 oktober 1899 varit öfverlåten åt så kallade patriotiska bolag. På grund af burskap har utöfvats en utskänkningsrättighet i Simrishamn, hvarjemte å landsbygden vid periodens början funnos 17 dylika privilegierade rättigheter, hvilka utöfvats i sammanhang med gästgifverihållning. Af dessa hafva dock 2 under perioden upphört.

Vid periodens slut utöfvades 59 ständiga minuthandels- och utskänkningsrättigheter, deraf 26 i städerna, eller 7 mindre än vid periodens början, och kom således en sådan rättighet i medeltal på 3,715 invånare af hela länets folkmängd, men på 583 invånare i städerna och 6,182 å landsbygden.

Försäljningsafgifterna under försäljningsåren 1895—1900 utvisas af tabell Hh (sid. 60).

Efter fördelning af de andelar af försäljningsafgifterna, som ingå till Statskontoret, hafva Hushållningssällskapet, Landstinget och landsbygdskommunerna utom Båstad med hvad de

Tab. Gg. Begagnade rättigheter till bränvinsförsäljning i Kristianstads län åren 1895—1900.

	Året 1895—1896.				Året 1896—1897.				Året 1897—1898.				Året 1898—1899.				Året 1899—1900.			
	Minut-handel.		Utskänkning.		Minut-handel.		Utskänkning.		Minut-handel.		Utskänkning.		Minut-handel.		Utskänkning.		Minut-handel.		Utskänkning.	
	Inropade på auktion.	Öfverlåtna åt bolag.	Ständiga.		Inropade på auktion.	Öfverlåtna åt bolag.	Ständiga.		Inropade på auktion.	Öfverlåtna åt bolag.	Ständiga.		Inropade på auktion.	Öfverlåtna åt bolag.	Ständiga.		Inropade på auktion.	Öfverlåtna åt bolag.	Ständiga.	
			Med burskap eller privilegium.	Tillfälliga.			Med burskap eller privilegium.	Tillfälliga.			Med burskap eller privilegium.	Tillfälliga.			Med burskap eller privilegium.	Tillfälliga.			Med burskap eller privilegium.	Tillfälliga.
Kristianstad	—	1	—	14	—	2	—	1	—	14	—	1	—	1	—	14	—	1	—	1
Engelholm	—	1	—	4	—	—	—	1	—	4	—	—	—	1	—	4	—	—	—	—
Simrishamn	2	—	2	—	1	—	3	—	2	—	1	—	3	—	2	—	3	—	2	—
Båstad	—	1	—	1	—	—	—	1	—	1	—	—	—	1	—	1	—	—	—	—
Åsbo fogderi	3	—	2	—	6	—	2	—	6	—	5	—	3	—	2	—	6	—	4	—
Göinge	2	—	2	—	4	—	1	—	2	—	3	—	1	—	2	—	3	—	2	—
Villands	2	—	2	—	5	—	2	—	3	—	5	—	1	—	2	—	5	—	1	—
Ingelstads	5	—	3	—	2	—	5	—	3	—	2	—	5	—	3	—	2	—	5	—
Summa	14	3	11	19	18	7	10	6	10	21	17	10	13	3	10	19	17	11	14	3

vid fördelning å landskontoret af sådana afgifter erhållit i allt bekommit följande belopp:

	Året 1895— 1896.	Året 1896— 1897.	Året 1897— 1898.	Året 1898— 1899.	Året 1899— 1900.
Hushållningssällskapet . kr.	34,735.05	35,374.48	43,322.69	50,049.22	49,531.45
Landstinget »	49,482.70	51,180.93	63,659.92	74,401.23	72,474.56
Landsbygdskommunerna »	77,490.68	71,686.20	90,654.93	120,893.13	102,466.49

De städerna och köpingen Båstad tillfallande andelar af försäljningsavgifterna hafva utgjort:

	Året 1895— 1896.	Året 1896— 1897.	Året 1897— 1898.	Året 1898— 1899.	Året 1899— 1900.
Kristianstad kr.	43,163.81	46,737.05	48,568.12	55,834.58	61,410.34
Engelholm »	16,965.46	18,720.21	18,810.62	18,928.66	19,167.39
Simrishamn »	1,050.59	1,793.72	1,793.71	1,793.71	4,971.01
Båstad »	1,747.40	2,066.49	2,474.82	3,112.01	5,924.06

Tab. Hh. Afgifter för brännvinsförsäljning i Kristianstads län åren 1895—1900.

	Året 1895— 1896.	Året 1896— 1897.	Året 1897— 1898.	Året 1898— 1899.	Året 1899— 1900.
	Kronor.	Kronor.	Kronor.	Kronor.	Kronor.
Kristianstad	86,512.64	93,661.42	97,330.84	111,892.92	123,066.81
Engelholm	33,998.92	37,515.45	37,696.64	37,933.22	38,411.62
Simrishamn	2,631.75	4,493.25	4,493.25	4,493.25	9,947.59
Båstad	3,496.30	4,141.25	4,959.53	6,236.47	11,850.96
Åsbo fögderi	10,552.50	12,722.39	12,792.26	17,648.63	13,432.38
Göinge »	17,718.75	6,383.63	21,510.00	38,448.76	16,246.13
Villands »	7,954.88	7,965.00	8,475.00	8,482.50	9,622.50
Ingelstads »	17,356.60	19,652.45	21,162.45	35,943.00	31,444.20
Summa	180,222.24	186,514.84	208,419.97	261,078.75	254,022.19
Sälunda fördelade:					
Stadskommuner	62,933.26	69,317.47	71,647.27	79,668.96	91,472.80
Hushållningssällskapet .	17,986.74	18,614.20	20,800.84	26,055.68	25,354.96
Landstinget	35,973.49	37,228.37	41,600.67	52,111.30	50,709.88
Landsbygdskommuner .	37,432.88	32,627.09	44,668.32	70,225.39	49,422.56
Statskontoret	25,541.02	28,354.79	29,286.70	32,495.38	36,589.14
Provisioner m. m. . . .	354.85	372.92	416.67	522.04	472.85

Sådan rättighet att till förtäring på stället tillhandahålla allmänheten *vin och maltdrycker*, som omförmäles i 3 § nämnda förordningen den 24 oktober 1885 angående försäljning af dylika drycker m. m., har af Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande blifvit beviljad på sätt angifves i *tabell Ii*. Vid periodens slut utöfvades således i länet 34 dylika utskänkningsrättigheter, af hvilka 12 afsågo endast maltdrycker. För utöfning i Engelholm och Simrishamn har någon sådan rättighet icke under perioden beviljats.

Under perioden har af Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande meddelats tillstånd till försäljning på landet af vin och maltdrycker för afhemtning till mindre belopp än 10 liter i den omfattning, som *tabell Kk* angifver.

Tab. Ii. Beviljade rättigheter till utskänkning af vin och maltdrycker i Kristianstads län åren 1896—1900.

	År 1896.		År 1897.		År 1898.		År 1899.		År 1900.	
	Vin och malt- drycker.	Endast malt- drycker.	Vin och malt- drycker.	Vin och malt- drycker.	Vin och malt- drycker.	Endast malt- drycker.	Vin och malt- drycker.	Endast malt- drycker.	Vin och malt- drycker.	
	För 1 år.	För 3 år.	För 3 år.	För 2 år.	För 3 år.	För 3 år.	För 3 år.	För 3 år.	För 1 år.	För 3 år.
Kristianstad .	—	2	11	—	—	—	2	11	—	—
Åsbo fögderi	1	1	—	—	3	1	1	—	1	2
Göinge »	—	1	—	1	2	—	2	—	2	2
Villands »	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—
Ingelstads »	1	1	1	—	2	3	2	1	—	3
Summa	2	5	12	1	8	5	7	12	3	7

Tab. Kk. I Kristianstads län åren 1896—1900 meddelade tillstånd till försäljning på landet af vin och maltdrycker för afhemtning till mindre belopp än tio liter.

	År 1896.		År 1897.		År 1898.		År 1899.		År 1900.	
	Vin.	Vin och malt- drycker.	Vin.	Vin och malt- drycker.	Vin.	Vin och malt- drycker.	Vin.	Vin och malt- drycker.	Vin.	Vin och malt- drycker.
Åsbo fögderi . .	3	1	1	3	—	1	5	—	6	—
Göinge » . . .	1	—	1	—	—	—	—	1	—	—
Villands » . . .	—	1	3	—	1	—	—	—	1	1
Ingelstads » . .	1	—	5	—	1	3	—	3	2	—
Summa	5	2	10	3	1	5	5	3	10	2

5. Kameralförhållanden.

Tabellerna 3, 4, 5 och 6 innefatta redogörelser angående hemman och lägenheter på landet, fastigheter i städerna, egendomar af fideikommissnatur samt egendomar tillhörande dels inhemska aktiebolag dels ock främmande makters undersåtar, allt för år 1900.

Vid jämförelse med motsvarande uppgifter för förra femårsperioden inhämtas, att såväl antalet i jordeboken upptagna hemman och lägenheter som ock mantalet förblifvit oförändrade och fortfarande utgöra resp. 8,896 och 2,961⁴⁰⁹/₁₈₀, att taxeringsvärdet å jordbruksfastighet ökats från 140,616,500 kronor till 143,076,500 kronor och å annan fastighet från 18,822,300 kronor till 25,956,000 kronor, i hvilka summor då äfven inräknats fastigheter i Näsby och Nosaby byar af Nosaby socken, år 1900 till antalet 33 om 66¹⁹/₃₆ jordfjerdingar i 251 brukningsdelar samt 7 lägenheter med taxeringsvärde å jordbruksfastighet af 931,400 kronor och å annan fastighet af 62,000 kronor, att taxeringsvärdet å fastighet i städerna ökats från 17,671,830 kronor till 19,865,300 kronor och å fastighet, tillhörande inhemska bolag, från 3,600,000 kronor till 9,046,100 kronor samt att antalet nybygda boningshus i städerna, hvilket under förra perioden uppgick till 29, under denna utgjorde 51, deraf högsta antalet eller 21 kom på Engelholm.

Under perioden har icke något hemman kommit i ödesmål eller blifvit derur upptaget.

Till skatte hafva under perioden omförs: år 1897 hälften af ett kronogatehus, år 1899 hälften af ett kronogatehus och en kronoutjord och år 1900 en kronotomt.

Jordafsöndringar, för hvilka antingen afgäld blifvit af Länsstyrelsen bestämd eller hvilka blifvit af Länsstyrelsen fastställda, hafva utgjort 77 år 1896 133 år 1897, 235 år 1898, 212 år 1899 och 256 år 1900, eller tillsammans 913, alla med undantag af 7, som år 1896 afsöndrats på tjugo år, afsöndrade för alltid.

Genom särskilda nådiga beslut hafva under perioden meddelats tillstånd till 7 afsöndringar från boställen eller andra kronohemman, hvarjemte genom Eders Kungl. Maj:ts och Rikets Kammarkollegii särskilda utslag tillstånd lemnats till följande afsöndringar:

från klockarebostället Örkelljunga n:r 4 9 afsöndringar på 20 års tid genom kollegii utslag den 4 juni 1896;

från klockarebostället Löderup n:r 2 1 afsöndring på 49 års tid från den 1 maj 1897 genom kollegii utslag den 14 mars 1898;

från kyrkoherdebostället Qverrestad n:r 13 1 afsöndring på 49 års tid från den 1 maj 1899 genom kollegii utslag den 2 september 1898;

från klockarebostället Löderup n:r 2 3 afsöndringar på 49 års tid, en från den 1 maj 1899 och två från den 1 maj 1897, genom kollegii utslag den 18 augusti 1899;

från kyrkoherdebostället Bjernum n:r 5 3 afsöndringar på 20 års tid från den 1 maj 1900 genom kollegii utslag den 26 februari 1900.

Genom nådigt bref den 19 november 1897 har Eders Kungl. Maj: medgifvit, att för anskaffande och anordnande af ett skjutfält för Vendes artilleriregemente finge exproprieras ett område om 465 hektar, 7 ar, 80 kvadratmeter af mark, tillhörande Rinkaby, Horna, Åhus och Vanneberga byar i Rinkaby, Åhus och Trolle-Ljungby socknar af Villands härad. Den af vederbörande expropriationsnämnd fastställda ersättningen för skjut-

fältet uppgick till 180,821 kronor 96 öre, hvare dock icke innefattades värdet af från kronan exproprierad mark, 46 hektar, 62 ar och 10 kvadratmeter, hvilket värde af nämnden bestämts till 14,587 kronor 90 öre. Beträffande sistnämnda område har Eders Kungl. Maj: sedan Riksdagen derom i skrifvelse den 29 maj 1901 gjort framställning, genom nådigt bref den 14 juni 1901 förordnat, att detsamma skulle upplåtas till landtförsvaret. Lagfart å området i dess helhet beviljades af Villands häradsrätt den 12 februari 1900.

Antalet för statsverkets räkning utarrenderade domäner utgjorde vid 1896 års början 176, och på lön disponerades 1 militieboställe. Af dessa hafva under femårsperioden 18 blifvit försälda och 3 till kronoparker afsatta, hvadan vid slutet af år 1900 funnos för statsverkets räkning utarrenderade 155 egendomar.

Om de utarrenderade egendomarna uppställas i klasser efter deras arrendeafkastning, så betaltes:

	År 1896.	År 1900.
Tutill 200 kronor för	14	7
200 till 500 " "	36	24
500 till 1,000 " "	46	47
1,000 till 2,000 " "	46	45
2,000 till 5,000 " "	30	28
Öfver 5,000 " "	4	4
Summa	176	155

Sammanlagda beloppet af arrendeafgifterna hafva utgjort år 1896 227,688 kronor 39 öre och år 1900 223,722 kronor 8 öre.

Storleken af och köpeskillingen för de försälda 18 kronodomänerna utgjorde:

Året för afträdet.	N:r.	Mantal.	Egendomens namn.	Sista årets arrende. Kronor.	Taxeringsvärde. Kronor.	Köpeskillig. Kronor.
1896	8	3/8	Hästveda	325 00	8,000	10,250
"	—	—	Kafrö äng	429 59	8,800	10,000
"	—	—	Sqvattmölla qvarn . .	140 71	1,000	1,500
1897	2	1/8	Erikstorp	62 10	4,700	4,025
"	7	1/8	Stensma	145 05	6,000	8,300
"	1	—	Orehuset, gatehus . .	75 23	900	1,500
1898	1	1/4	Onsena	205 00	5,000	24,200
"	5	1/8	Räfninge	148 92	2,000	3,400
"	9	3/8	Näfninge	335 41	16,000	22,400
"	2	3/8	Krokaröd	326 86	8,500	13,300
"	3	1/8	Do	337 61	5,400	11,445
"	2	—	Norra Björstorp, utjord	2 80	100	200
"	1	1/8	Grödorp	367 19	6,800	5,520
1899	1	1/2	Tarabygget	305 00	6,700	10,100
"	1	1/8	Ruggaröd	400 00	9,000	11,475
"	10	1/4	Slättåkra	406 00	9,000	10,400
"	1	1/4	Romelia	500 00	8,500	8,500
1900	1	1/8	Vasabygget	300 00	5,800	10,841
Summa				4,812 47	111,700	167,356

Häraf inhemtas, att vid tiden för afträdet arrendeafigten uppgått till 288 procent och taxeringsvärdet till 6675 procent af köpeskillingen.

Under femårsperioden hafva 37 domäner blifvit ånyo utarrenderade, och utgjorde arrendeafigten för dessa 69,107 kronor efter gamla arrendekontrakten samt 58,793 kronor efter de nya. Denna nedgång i arrendeafigterna beror dels derpå, att vid 7 egendomar betydliga områden undantagits till skogsplantering och att vid en domän dagsverksskyldigheten, uppgående till 1,147 kronor, indragits till staten, samt dels ock på fallande varupriser och höjda arbetskostnader.

Den vida öfvervägande delen af länets jord har undergått laga skifte. I följd deraf förekomma numera sällan egentliga laga skiften, och under perioden har icke heller utbetalts statsbidrag till utflyttningar på grund af dylika förrättningar inom länet. Hela antalet af de utaf Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande utfärdade landtmäteriförordnanden har utgjort:

	Egentliga laga skiften.	Andra förrättningar.
År 1896	2	87
» 1897	—	128
» 1898	—	162
» 1899	—	171
» 1900	4	187
Summa	6	735

De andra förrättningarna hafva till föremål hemmansklyfningar, egostyckningar, egoutbyten, rågångsregleringar, delning af stängsel- och väghållningsskyldighet med mera sådant, som icke är att hänföra till laga skiften. De båda förstnämnda slagen af förrättningar hafva betydligt ökat i antal från och med år 1897, då lagen om hemmansklyfning, egostyckning och jordafsöndring den 27 juni 1896 började att vinna tillämpning.

Under perioden hafva 1,938 hektar jord blifvit laga skiftade samt 23,474 hektar varit föremål för andra landtmäteriförrättningar.

Länets landtmäteripersonal utgöres af förste landtmätaren jemte tre kommissionslandtmätare och en vice kommissionslandtmätare.

Angående det kommunala beskattningsväsendet återopas Eders Kungl. Maj:ts Statistiska Centralbyrås statistik, som därför lemnar fullständig redogörelse, och vill Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande endast erinra, att i *landstingsskatt* utdebiterats:

År 1896	34,297·98 kr. med 25 öre på bevilningskrona.
» 1897	34,599·22 » » 20 » » »
» 1898	37,520·85 » » 20 » » »
» 1899	47,368·51 » » 20 » » »
» 1900	68,551·88 » » 25 » » »

Tillstånd till upptagande af *kommunala län* med längre afbetalningstid än två år har under perioden af Eders Kungl. Maj:ts meddelats kommuner här i länet i den omfattning och för de ändamål, som upptagas i *tabell Ll* (sid. 63).

Enligt nådigt bref den 2 februari 1890 har Eders Kungl. Maj:ts godkänt Kristianstads läns landstings beslut om bemyndigande för Landstingets ordförande och vice ordförande att för Landstingets räkning i och för vidtagande af nödiga utvidgningar och reparationer af länslasaretten upptaga ett lån å 350,000 kronor att återbetalas under loppet af 30 år.

Derjemte har Eders Kungl. Maj:ts, såsom förut ommänts, genom nådigt bref den 28 januari 1898 funnit hinder icke möta för de väghållningsskyldiga i Gärds härads väghållningsdistrikt att för iståndsättande af nya vägar upptaga ett lån å 150,000 kronor att återbetalas under loppet af 40 år.

De medel, som inom de olika tingslagen utdebiterats till täckande af tingslagens gemensamma utgifter för byggande och underhåll af tingshus med häradsfängelse, aflöning af härads-tjenare, inbindning af arkivböcker med mera, hafva för hvart af periodens år utgjort:

H ä r a d.	År 1896.	År 1897.	År 1898.	År 1899.	År 1900.
	Kronor.	Kronor.	Kronor.	Kronor.	Kronor.
Södra Åsbo och Bjäre . . .	997·15	3,035·03	2,196·81	1,823·64	1,848·48
Norra Åsbo	2,069·54	2,129·17	2,210·47	2,260·52	1,979·98
Vestra Göinge	1,655·50	1,455·00	1,450·00	1,450·00	1,450·00
Villands	1,037·75	4,157·68	1,038·21	506·45	528·60
Gärds och Albo	3,859·33	3,842·97	3,902·18	3,984·59	4,353·12
Ingelstads och Jerrestads . .	2,475·64	2,717·13	2,279·97	3,910·48	2,269·44

Inom Östra Göinge härad har under perioden icke någon utdebitering för ofvan omförmälda ändamål egt rum, enär tingslagets utgifter i sådant hänseende betäckts genom hyresersättning för den lokal i tingshuset, som begagnats af Östra Göinge härads sparbank.

6. Politi.

A) **Undervisningsanstalter.** Högre allmänna läroverket i Kristianstad har haft samma antal ordinarie lärare som under näst föregående femårsperiod: en rektor, fem lektorer, tio adjunkter och tre öfningslärare. Dessutom hafva vid läroverket tjenstgjort två å fyra extra lärare samt sedan höstterminen 1899 en c. o. lektor. Lärjungarnes antal har utgjort högst 328 och lägst 255.

Under åren 1900—1901 har vid läroverket för en kostnad af 57,048 kronor 31 öre uppförts en nybyggnad, innehållande bostad för läroverkets rektor samt åtskilliga lärosalar.

Läroverkets stipendiifonder hafva under perioden ökat med tre. Genom testamente af adjunkten Martin Åberg i Lund den 7 maj 1896 hafva 5,000 kronor öfverlemnats till läroverket. Räntan deraf skall under namn af Martin Åbergs stipendium tilldelas någon fattig, välartad yngling från högst 4:e klassen, hvilken visat anlag och lust för studier. Enligt föreskrift i handlanden A. G. Rühss i Kristianstad testamente den 18 januari 1897 hafva af hans qvarlätenskap 2,000 kronor såsom A. G. Rühss stipendiifond vid hans död öfverlemnats till läroverket. Räntan deraf skall årligen utdelas till en fattig yngling

inom 7:de klassen, hvilken genom flit, framsteg och goda seder gjort sig af en slik uppmuntran förtjent. Kyrkoherden P. Lundberg i Trelleborg har enligt testamente den 11 augusti 1900 till läroverket donerat 10,000 kronor, hvilket belopp efter Lundbergs död blifvit till läroverket öfverlemnadt. Räntan skall, på sätt läroverkskollegiet närmare bestämmer, årligen utdelas till en vid läroverket studerande yngling, dock skall, så länge en testators syster lefver, den årliga räntan utbetalas till henne.

Samtliga för lärjungarnes understöd eller belöning afsedda, under förvaltning af läroverkets kollegium ställda fonder utgjorde vid sistlidet års utgång 164,617 kronor 98 öre. Dessutom utgå Åbergsska stipendier till sex lärjungar vid läroverket med 575 kronor årligen, utgörande ränta å en testamenterad och under förvaltning af akademiska konsistoriet i Lund stående fond. Hela summan af premier, stipendier och understöd, som under sistlidet år utdelades till lärjungar vid läroverket, utgjorde 3,475 kronor 10 öre. Under läroverkskollegiets förvaltning står derjemte den s. k. Dahlska apologistfonden, som år 1878 af skolrådet härstädes aflemnades och då utgjorde 60,465 kronor 12 öre.

Denna fond hade vid sistlidet års slut genom besparade räntor stigit till ett belopp af 140,472 kronor 33 öre. Fonden, som tillkommit genom handlanden J. H. Dahls testamente af den 21 juni 1835, har till ändamål att vid härvarande allmänna läroverk bereda kostnadsfri realundervisning åt obemedlade stadens ynglingar. Jemlikt kungl. brefvet den 8 december 1899 utgår från fonden afgift till läroverkets ljus- och vedkassa för de medellösa lärjungar, som åtnjuta undervisning på reallinien eller inom läroverkets tre lägsta klasser och tillhöra staden eller testators släkt.

Undervisningen vid *Kristianstads elementarläroverk för flickor* har under perioden ostörd fortgått och uppehållits i läroämnena af föreståndarinnan och 11 lärarinnor samt i öfningsämnena af 3 lärare, hvarförutom en studierektor varit anställd. Läroverket är fördeladt på två afdelningar: elementarskolan med åtta och småskolan med tre ettåriga klasser. Höstterminen 1900 utgjorde antalet lärjungar i den förra 143 och i den senare 37. Läroverket, som år 1896 inflyttade i eget läroverks-hus, dertill staden Kristianstad tillsläppt fri tomt, har under

Tab. LI. Kommunala lån i Kristianstads län med längre afbetalningstid än två år, hvar till nådigt tillstånd erhållits under åren 1896—1900.

Kungl. bref.	Kommunens namn.	Lånebelopp. Kronor.	Afbetalningstid.	Lånets ändamål.	Kungl. bref.	Kommunens namn.	Lånebelopp. Kronor.	Afbetalningstid.	Lånets ändamål.
21/2 1896	Nymö	4,000	10 år.	Anordning af småskola.	10/12 1897	Näsum	50,000	40 år.	Teckning af aktier i jernväg.
14/2 1896	Hvitaby	20,000	Årlig återbetalning 6 % i amortering och ränta.	Teckning af aktier i jernväg.	31/12 1897	Fagerhult . . .	3,000	6 "	Ny kyrka.
20/5 1896	Hammenhög . .	10,000		D:o d:o.	22/1 1898	Vestra Karup . .	11,000	20 "	Skolhusbyggnad.
"	Glemminge . . .	15,000		D:o d:o.	25/2 1898	Näsum	15,000	40 "	Teckning af aktier i jernväg.
"	Borrby	50,000		D:o d:o.	6/5 1898	Örkene	25,000	40 "	D:o d:o.
"	Löderup	25,000		D:o d:o.	27/5 1898	Fogeltofta . . .	2,000	10 "	D:o d:o.
"	Valleberga . . .	15,000		D:o d:o.	1/7 1898	Brösarp	43,000	40 "	D:o d:o.
"	Ingelstorp . . .	5,000		D:o d:o.	23/9 1898	Simris	25,000	40 "	Ny kyrka.
8/5 1896	Stenestad	6,000	15 år.	Skolhusbyggnad.	3/12 1898	Härlinge	18,000	36 "	Skolhusbyggnad.
"	Degeberga . . .	8,000	15 "	Skolväsendet samt tillbyggnad af skolhus.	17/3 1899	Hvitaby	30,000	40 "	Teckning af aktier i jernväg.
11/9 1896	Vidtsköfte . . .	12,000	15 "	Skoländamål.	5/5 1899	Raflunda	20,000	40 "	D:o d:o.
18/9 1896	Riseberga	25,000	40 "	Skolhusbyggnad.	"	Oderljunga . . .	15,000	25 "	Skolhusbyggnad.
2/10 1896	Vä	15,000	30 "	D:o.	9/6 1899	Spjutstorp . . .	10,000	20 "	Teckning af aktier i jernväg.
11/12 1896	Spjutstorp . . .	10,000	{Årl. återbet. 5% i amort. o. r. ta.}	Teckning af aktier i jernväg.	11/8 1899	S:t Olof	39,000	40 "	D:o d:o.
31/12 1896	Norra Mellby . .	15,000	20 år.	Skolväsendet.	"	Stiby	5,000	20 "	D:o d:o.
"	Vedby	50,000	40 "	Inrättande af fattiggård.	15/9 1899	Köpinge	60,000	40 "	D:o d:o.
5/3 1897	Onslunda	20,000	{Årl. återbet. 5% i amort. o. r. ta.}	Teckning af aktier i jernväg.	1/9 1899	Nosaby	13,000	15 "	Skolhusbyggnad.
12/3 1897	Östra Hoby . . .	10,000	20 år.	Skolhusbyggnad.	22/9 1899	Onslunda	20,000	40 "	Teckning af aktier i jernväg.
"	Tjörnarps	5,000	10 "	Reparation af kyrkan.	30/11 1899	Östra Vemmerlöf	15,000	40 "	D:o d:o.
30/4 1897	Strövelstorp . .	9,000	18 "	Skolhusbyggnad.	15/12 1899	Hammenhög . . .	5,000	40 "	D:o d:o.
"	Raflunda	30,000	{Årl. återbet. 6% i amort. o. r. ta.}	Teckning af aktier i jernväg.	20/12 1899	Östra Broby . . .	12,000	25 "	Skolhusbyggnad.
11/6 1897	Hufvaröd	4,000	10 år.	Reparation af kyrkan.	9/3 1900	Norra Åsum . . .	50,000	40 "	Teckning af aktier i jernväg.
6/8 1897	Kristianstad . .	65,000	5 "	Inköp af isbrytare och bogserångfartyg.	8/6 1900	Östra Nöbbelöf .	10,000	20 "	Skolhusbyggnad.
20/7 1897	Hjernarp	3,000	6 "	Reparation af kyrkan.	20/7 1900	Knislinge	15,000	30 "	Anordning af fattiggård.
15/10 1897	D:o	26,000	40 "	Inköp af fattiggård.	3/8 1900	Össjö	4,000	10 "	Återbetalning af lån ur kyrkokassan för skolhusbyggnad.
19/11 1897	Nosaby	6,000	15 "	Värmeapparat i kyrkan.	28/9 1900	Torekov	4,000	10 "	Reparation af kyrkan.
					16/9 1900	Hörup	12,000	{Årl. återbet. 5% i amort. o. r. ta.}	Återbetalning af lån ur kyrkokassan för skolhusbyggnad.
					31/12 1900	Strövelstorp . .	27,000	30 år.	Återbetalning af äldre lån.

perioden årligen åtnjutit i anslag af nämnda stad 2,500 kronor och af statsmedel 3,000 kronor.

Kristianstads stads folk- och småskolor hafva under den senaste femårsperioden fortfarande visat sig stadda i stark utveckling. Lärarnes och lärarinnornas antal har ökats från 33 till 39, af hvilka 8 undervisa i öfningsämnen. Antalet inskrifna lärjungar utgjorde vid periodens slut 505 gossar och 525 flickor. Dessutom undervisades omkring 50 barn, som icke hade uppnått skolåldern, i en särskild s. k. småbarnsskola. Förut befintliga lokaler hafva visat sig otillräckliga, så att fyra skolsalar måst hyras i enskilda hus. Lärarebibliotek har på församlingens bekostnad inrättats. Kostnaderna för stadens folkskoleväsen, som år 1895 belöpte sig till 49,214 kronor 33 öre, uppgingo år 1900 till 61,892 kronor 31 öre. Skolans fonder utgjorde vid periodens slut 42,420 kronor 45 öre. Lärarnes löneförmåner hafva icke obetydligt förbättrats.

Den i föregående berättelser omnämnda *J. H. Dahls flickskola*, som under den närmast förflutna tiden utvecklat sig till en parallelskola till folkskolan, har under perioden blifvit föremål för en ganska genomgripande omdaning till närmare öfverensstämmelse med donators föreskrifter och organisk anslutning till stadens allmänna folkskoleväsen, hvarigenom den kommer att för framtiden utgöra en under särskild förvaltning hörande öfverbyggnad till folkskolan för flickor i praktisk riktning och ersätta sagda folkskolas s. k. högre afdelning. Omorganisationen är dock ännu icke fullt genomförd. Nybyggnad för densamma skall nu uppföras vid sidan af stadens norra folkskolehus.

Vid *Kristianstads lägre tekniska yrkesskola* har verksamheten bedrifvits efter samma plan som förra femårsperioden. Utom af föreståndaren har undervisningen bestridits af 5 ordinarie och 1—2 extra lärare. Ämnena hafva varit frihandsteckning, aquarellmålning, bokföring, rundskrift, rätt- och uppsatsskrifning samt välskrifning, linear- och fackritning samt räkning. Undervisningstiderna äro enligt reglementet kl. $\frac{1}{2}8$ — $\frac{1}{2}10$ söckendagsaftnar och kl. $\frac{1}{2}9$ — $\frac{1}{2}10$ söndagsmorgnar. Undervisningen är fördelad på två terminer, hvardera omfattande 15 veckor, med början för vårterminen under första hälften af januari och för höstterminen under första hälften af september. Lärjungeantalet har varit i jemn stegring, sedan skolan under slutet af förra femårsperioden erhöill bättre lokaler än tillförene, och fördelas eleverna på de olika åren sålunda:

Läsår.	Manliga.	Qvinliga.	Summa.
1896—1897	174	41	215
1897—1898	165	62	227
1898—1899	212	65	277
1899—1900	184	47	231
1900—1901	227	61	288

Emellertid äro lokalerna redan nu så otillräckliga i förhållande till dels det alltjemt ökade elevantalet, dels de ofta uttalade anspråken på utvidgad undervisning, att fråga uppstått att söka ernå egen byggnad för skolan, hvarigenom en tidsenlig omorganisation kunde vinnas. Stadsfullmäktige i Kristianstad, under hvilkas målsmanskap skolan fortfarande står, hafva också nyligen tillsatt en kommitté med uppdrag att göra förslag i förenämnda syfte.

Skolan, som åtnjuter afkastningen af ett under år 1873 till skolan donerad kapital å 29,068 kronor 11 öre, hvilket öfver-

lemnats till stadsfullmäktige och af drätselkammaren för skolans räkning förvaltas, har i statsanslag erhållit 1,200 kronor hvartera af åren 1896 och 1897, 1,600 kronor hvartera af åren 1898 och 1899 samt 1,300 kronor år 1900.

Lägre allmänna läroverket i Engelholm har haft samma antal lärare som under föregående femårsperiod eller en t. f. rektor, två kolleger och tre öfningslärare. Ehuru läroverket fortfarande endast är treklassigt, har derstädes med Eders Kungl. Maj:ts medgifvande äfven under denna period meddelats undervisning motsvarande femte klassens kurs, i följd hvaraf vid läroverket varit anställd en extra lärare, som aflönats på bekostnad af staden. Lärjungarnes antal uppgick höstterminen 1900 till 64.

Tvenne i Engelholm befintliga enskilda flickskolor för högre undervisning hafva sammanslagits till ett *elementarläroverk för flickor*, deri under 1900 meddelats undervisning af 9 lärarinnor och 2 lärare. Antalet lärjungar utgjorde vid samma års slut 84. Detta läroverk har i statsanslag åtnjutit 500 kronor år 1896, 1,000 kronor hvartera af åren 1897 och 1898, 1,500 kronor år 1899 och 1,000 kronor år 1900.

För *folkundervisningen* i Engelholm finnas en folkskola och en småskola, båda gemensamma för gossar och flickor. Vid 1900 års slut meddelades undervisning i folkskolan af 3 lärare och 1 lärarinna samt i småskolan af 3 lärarinnor, och utgjorde lärjungeantalet i den förra skolan 162 och i den senare 111.

En *teknisk aftonskola* har under år 1900 kommit till stånd i Engelholm. Denna skola, till hvilken staden lemnat ett årligt anslag af 300 kronor, är beräknad för sex timmars undervisning i veckan, och har högsta antalet besökande utgjort 18.

Pedagogien i Simrishamn har likasom under förra perioden utöfvat sin verksamhet med två lärare, nämligen en föreståndare, som aflönas af staten, men dessutom åtnjuter ett årligt lönetillskott af staden till belopp af 300 kronor, samt en extra lärare, hvilkens aflöning bestrides gemensamt af staden och sparbanken i Simrishamn. Lärjungeantalet utgjorde vid 1900 års slut 62.

I Simrishamns stadsförsamling funnos år 1900 en fast *folkskola* för gossar med 52 lärjungar, fördelade i tre klasser, en fast folkskola för flickor med 62 lärjungar, likaledes fördelade i tre klasser, en fast folkskola för både gossar och flickor med 56 lärjungar i en klass och en fast småskola för både gossar och flickor med 83 lärjungar, fördelade i två årsklasser, hvardera undervisade af särskild lärarinna.

Härjemte har under år 1899 i Simrishamn upprättats ett allmänt *läroverk för flickor*, hvilket under läsåret 1900—1901 omfattat fyra klasser med tillsammans 38 lärjungar förutom en förberedande skola för både gossar och flickor med 12 lärjungar, fördelade på två klasser. Undervisningen vid läroverket, hvar till staden bidrager med 500 kronor om året, har uppehållits af en föreståndarinna och tre lärarinnor.

Undervisningen vid *Åhus privata samskola* för gossar och flickor har under denna femårsperiod oafbrutet fortgått i enlighet med de läroterminer, som äro bestämda för allmänna läroverket i Kristianstad, och med de läroämnen och kurser, som äro gifna för samma läroverks nedre klasser. Lärjungarnes antal har varit omkring 14 årligen. Samskolans ändamål är att bibringa lärjungarne ett kunskapsmått, på grund hvaraf de kunna vinna inträde i någon af de fyra nedre klasserna vid statens allmänna läroverk. Vid skolan har varit anställd en lärarinna,

som utexaminerats från seminariet i Stockholm och tillika aflagt mogenhetsexamen, och från år 1900 har skolan föreståtts af en student, som tagit folkskollärarexamen vid seminariet i Lund. Den årliga lönen åt läraren har varit utom bostad och vedbrand 900 kronor med ett tillägg af 50 kronor för år 1900. Utgifterna för denna skola bestridas genom lärjungarnes terminsavgifter, 20 kronor för hvarje barn, och af den s. k. privata skolefondskassan, som vid 1900 års slut uppgick till 21,167 kronor 4 öre.

I *Hessleholm* och *Tomelilla* hafva under perioden af enskilda personer upprättats *skolor för gossar* i ändamål att meddela undervisning motsvarande kurserna i allmänna läroverkens två lägsta klasser.

I början af år 1897 inrättades i *Hessleholm* en *teknisk aftonskola*, som sedan fortgått och som år 1900, då skolan i statsanslag erhöll 500 kronor, hade 40 elever.

Högre folkskolan i Båstad har jemväl denna period varit i verksamhet. Undervisningen har bestridits af en lärare, och lärjungarnes antal har under perioden utgjort sammanlagt 61, deraf 7 under sistlidet år. Skolan har i statsbidrag årligen uppburit 1,200 kronor.

Folkundervisningen å landsbygden omfattas alltjemt med största intresse, derom de stora kostnader, kommunerna fortfarande för ändamålet åtaga sig, bära vittne. Vid sistlidet års slut funnos i länets 143 kommuner och Hishults sockendel tillsammans 461 skolhus, af hvilka 53 blifvit under perioden uppförda, derför sammanräknade kostnaden utgjort 342,099 kronor 9 öre. Under samma tid hafva äldre skolhus blifvit i betydligare mån reparerade för en sammanlagd kostnad af 132,751 kronor 85 öre. I 48 af kommunerna hafva dock icke ifrågakommit någon kostnad vare sig för reparation eller nybyggnad af skolhus.

Vid de flesta folkskolor har under perioden äfven meddelats undervisning i slöjd.

För år 1900 hafva till kommuner i länet af statsmedel utbetalts bidrag dels till aflöning af 321 ordinarie folkskollärare och -lärarinnor med 160,618 kronor 35 öre, 5 e. o. lärare och lärarinnor vid folkskolor med 2,000 kronor, 37 lärare vid mindre folkskolor med 7,432 kronor 88 öre, 38 biträdande lärare vid folkskolor med 7,699 kronor 99 öre, 334 småskollärare och -lärarinnor med 66,920 kronor 8 öre samt 2 lärare vid fortsättningskolor med 125 kronor, dels ock till anordnande af 121 slöjdkurser för gossar med 9,075 kronor och 169 slöjdkurser för flickor med 5,070 kronor, eller allt sammanlagt 258,941 kronor 30 öre. För liknande ändamål utbetaltes af statsmedel för år 1896 endast 219,602 kronor 36 öre. Äfven här af kan man sluta till, att folkskoleväsendet under perioden vunnit i utveckling.

Inom länet finnes icke något seminarium för utbildande af lärare och lärarinnor vid folkskolan. Deremot har länets landsting, likasom förut skett, hvart af åren 1894, 1896 och 1898, hvar gång för två på hvarandra följande år, beviljat ett årligt anslag, de två förstnämnda åren af 1,500 kronor och år 1898 af 2,000 kronor, för upprätthållande af ett *seminarium för utbildande af lärarinnor vid småskolan*. Vid detta seminarium hafva anställts såsom lärare två folkskollärare, en folkskollärarinna och en lärarinna i slöjd. Undervisningen har pågått de tre första åren af perioden från den 1 maj och de båda öfriga från den 15 april, allt till den 15 augusti, och har genomgåendet

af fullständig lärokurs, fördelad på två år, kräft under de förra åren sju och under de senare åtta månader, hvartill lärotiden blifvit förlängd i enlighet med föreskriften i nådiga stadgan den 28 maj 1897 efter att förut enligt nådiga kungörelsen den 5 juni 1885 hafva utgjort sju månader. Kurserna hafva omfattat de i samma författningar föreskrifna läroämnen. Seminariets angelägenheter hafva ombesörjts af en af Landstinget utsedd styrelse, bestående af tre personer, hvarjemte en folkskoleinspektör i Lunds stift af chefen för Eders Kungl. Maj:ts Ecklesiastikdepartement förordnats att öfvervara afgångspröfningen af eleverna, hvilkas antal under hvarje lärokurs varit det af Landstinget bestämda eller 30.

Folkhögskolan i Önnestad öppnade den 1 november 1900 sin 33:e lärokurs, och har den under senaste femårsperioden fortfarande med förtroende omfattats af allmänheten samt varit besökt af elever från skilda orter såväl inom som utom länet. Verksamheten vid skolans såväl lägre som högre afdelning — den senare alltsedan år 1888 under namn af Kristianstads läns landtimannaskola stäld under Eders Kungl. Maj:ts Landtbruksstyrelses särskilda inspektion — har fortgått enligt hufvudsakligen samma plan och arbetsordning som under föregående femårsperiod. Ett nytt läro- eller öfningsämne har sistlidet år upptagits, nämligen gymnastik, för ledningen hvaraf särskild lärare blifvit anställd. Man gör sig stor och utan tvifvel berättigad förhoppning om det goda inflytande på de ungas helsa och välbefinnande, som de gymnastiska öfningarna skola komma att utöfva, likasom äfven om dessas upplifvande och välgörande återverkan på skolarbetet i öfrigt.

Landtimannaskolan är fortfarande den enda af staten understödda läroanstalten i jordbruk inom Kristianstads län.

Folkhögskolans afdelning för slöjd, upprättad år 1876 under namn af Kristianstads läns centralslöjdskola med hufvudsakligt syfte att uppmuntra och verka för den länge försummade slöjdfärdighetens utbredande inom länet, har likaledes med oförändrad undervisningsplan under perioden fortsatt sin verksamhet. Sålunda har under 4 dagar i veckan undervisning meddelats i slöjd (*finare och gröfre träslöjd, svarfuing, träsnideri, borstbinderi*); de återstående tvenne dagarna hafva eleverna gemensamt med öfriga folkhögskolans afdelningar erhållit undervisning i matematik, linearritning, virkeslära och kommunalkännedom. Många af slöjdafdelningens elever hafva sedan fortsatt sin skolutbildning i de öfriga afdelningarna.

Skolarbetet inom samtliga dessa 3 afdelningar pågår under vinterhalfårets 6 månader november—april, med sammanlagt 4 veckors ferier vid jul och påsk. Kursavgifterna äro 50 kronor i 1:sta och 2:dra afdelningarna samt 10 kronor i 3:dje eller slöjdafdelningen.

En ytterligare utvidgning af slöjdafdelningen utgör det sedan 1882 fortgående Skånes slöjdlärareseminarium, upprättadt i syfte att genom bibringande af slöjdekunighet åt folkskolans lärare bana väg för upptagandet af denna färdighet bland folkskolans läroämnen. Lärokursen, som är tvåårig och fortfarande inrättad efter samma läroplan som under nästföregående period, pågår årligen under juli och augusti månader och är förenad med en normalslöjdskola för barn i ålder af 11—14 år, hvilkas undervisning såsom öfningsuppgift handledes af 2:dra årsafdelningens lärareelever. Lärokursen, understödd af de båda skånska länens hushållningssällskap och afsedd att årligen kunna mot-

taga högst 10 elever från hvarterdera länet, fortgick ostörd under 17 år eller intill 1898, då gemensamheten med Malmöhus län upphörde. Seminariekursen har hittills gifvit anledning till upprättandet af 169 i förening med folkskola anordnade slöjdskolor, nämligen 94 inom Kristianstads och 75 inom Malmöhus län. Undervisningen är ej allenast kostnadsfri utan dessutom förenad med årligt underhållsstipendium af 30 kronor för hvarje ordinarie deltagare.

Länge hade man insett önskvärdheten af att, för folkhögskolans komplettering och dess framtida utveckling till en landsbygdens allmänna folkbildningsanstalt, med densamma i likhet med förhållandet inom andra län förena äfven en qvinlig afdelning. Alltjemt hade dock det hopade arbetet på skolans öfriga områden hindrande mellankommit. Å direktionssammanträde den 13 januari 1898 fattades emellertid beslut derom, och den 1 juni samma år öppnades den 1:sta årskursen af Önnestads qvinliga folkhögskola i syfte att åt landsbygdens qvinliga ungdom meddela hufvudsumman af den manliga kursens intellektuella undervisning, att sålunda väcka den unga qvinnans iakttagelse- och omdömesförmåga och dermed utvidga hennes intressen samt att gifva hennes tankar mera djup och innehåll, men äfven hennes smak och färdigheter större utbildning, till båtad för hemmets andliga och materiella trefnad och vård. För vinnande af sådana ändamål meddelas jemte den bokliga undervisningen äfven handledning i hvarjehanda qvinlig slöjd, såsom lagning, stoppning, olika slag af sömnad och broderi, hvarjehanda slags slät- och konstväfnad, träsnideri m. m. De intellektuella läroämnena utgöras af modersmålet, historia och geografi, litteraturhistoria, hälsovårdslära och samaritkurs, naturlära, hufvudräkning, ekonomi samt dessutom af skönskrifning, enkelt och dubbel bokhålleri, sång och gymnastik, allt fördeladt på två årskurser, hvardera om tre månader, med kursafgift af 30 kronor för första och 20 kronor för andra årskursen.

Det sammanräknade elevantalet inom folkhögskolans alla afdelningar uppgår hittills till 2,178 och har under nu omhandlade femårsperiod utgjort 423, nämligen:

År.	Första afdelningen.	Landtmannaskolan.	Slöjdskolan.	Qvinliga afdeln. I.	Qvinliga afdeln. II.	Summa.
1896	42	9	18	—	—	69
1897	32	17	12	—	—	61
1898	30	22	15	32	—	99
1899	44	15	10	20	4	93
1900	38	22	14	20	7	101
Summa	186	85	69	72	11	423

Lärjungarnes medelålder har varit i första afdelningen 20·1 år, i landtmannaskolan 21·6, i slöjdskolan 18·4 och i qvinliga afdelningen 18·7 år.

I samband härmed bör anmärkas, att de af landtmannaskolans elever, som ej förut genomgått slöjdaafdelningen, äfven erhållit undervisning i slöjd.

Antalet elever, helt eller till hälften befriade från kursafgift, har under perioden varit:

	Första afdelningen.	Landtmannaskolan.	Qvinliga afdelningen.	Summa.
Frielever	24	26	25	75
Halfbetalande	22	12	1	35

Seminariekursen har under samma tid varit besökt af 52 lärareelever och 44 barn i skolåldern, nämligen:

År	Lärareelever.	Barn.
1896	17	12
1897	15	12
1898	8	11
1899	6	5
1900	6	4
Summa	52	44

För landtmannaskolan finnas inga stipendiemedel anslagna, men inom skolan i öfrigt hafva stipendier och understöd utdelats, i folkhögskolans såväl manliga som qvinliga afdelning till medellösa och mindre bemedlade elever af dertill anslagna statsmedel, i slöjdskolan till samtliga eleverna i form af verktyg såsom uppmuntran till fortsatt slöjdverksamhet samt i seminariet dels ofvan omnämnda underhållsstipendium af 30 kronor årligen till hvarje lärarelev och dels till barnen i den s. k. normalskolan mindre, af dem sjelfva utförda arbeten. Dessutom hafva utdelats till hvarje kommun, som beslutat sig för slöjdens upptagande i folkskolan såsom undervisningsämne, fria modeller samt verktyg till värde af 50 kronor för hvarje nyinrättad slöjdskola. Medel för bekostande af de till slöjdskolans elever och till kommunerna i form af verktyg och modeller utdelade stipendier och understöd hafva åvägabragts genom de tillverkade slöjdalstrens försäljning. Sålunda under perioden utdelade belopp hafva utgjort:

År.	Manliga folkhögskolan.	Qvinliga folkhögskolan.	Slöjdskolan.	Slöjdlärarseminariet.	Kommuner.
1896 kr.	265	—	150	515·15	987·35
1897	444	—	110	464·05	491·60
1898	435	255	140	263·05	420·80
1899	766	240	100	186·85	105·20
1900	362	245	130	181·25	517·45

Af allmänna medel hafva under perioden till skolans olika afdelningar anslagits:

af staten, årligen till manliga folkhögskolan 2,000 kronor och till landtmannaskolan 4,000 kronor, till slöjdskolan för 1896 1,312 kronor 50 öre, för hvarterdera af åren 1897 och 1898 1,275 kronor och för hvarterdera af åren 1899 och 1900 1,200 kronor samt till qvinliga folkhögskolan för åren 1898, 1899 och 1900 resp. 1,100, 1,440 och 1,840 kronor;

af Landstinget, årligen till manliga folkhögskolan 700 kronor och till slöjdskolan 750 kronor;

af länets hushållningssällskap, årligen till landtmannaskolan 1,500 kronor, till slöjdskolan 1,000 kronor och till slöjdseminariekursen 500 kronor, hvarförutom sällskapet årligen bidragit med 600 kronor för upprätthållande af ett i Kristianstad 1891 upprättadt och ännu befintligt slöjdmagasin med ändamål att förmedla och underlätta försäljning af slöjdidkares arbetsprodukter; och

af Malmöhus läns hushållningssällskap för åren 1896 och 1897 årligen till slöjdseminariekursen 1,000 kronor.

Slöjdskolan för qvinnor i Träne har under perioden fortsatt sin verksamhet på samma sätt som under den nästföregående

och avslutade den 15 oktober 1900 sin tjugoförsta lärokurs. Under perioden hafva vid skolan undervisats 289 elever, nämligen: 1896 49, 1897 54, 1898 70, 1899 60 och 1900 56. De flesta hafva varit från Kristianstads och Malmöhus län, men några från öfriga delar af Sverige ända upp till Gefleborgs län. Undervisningen har omfattat alla praktiska grenar af huslig slöjd och har meddelats af trenne lärarinnor i olika lärosalar, hvaraf den ena är afsedd för väfnader och linnesömnad, den andra för klädsömnad och öfrig konstslöjd samt den tredje för tvätt och strykning. I denna senare lokal är jemväl inredt badrum, der eleverna erhålla bad kostnadsfritt. I samaritkunskap har undervisning meddelats af distriktsläkaren i orten. Skolans verksamhet har pågått från den 1 november ena året till den 15 oktober det följande med en månads jul- och en månads sommarferier samt åtta dagars uppehåll vid påsk- och pingsthögtiderna. I årsavgift har betalande elev erlagt 25 kronor utom under lärokursen 1897—1898, då lärotiden till följd af större reparationsarbete å byggnaderna något afkortades och årsavgiften därför nedsattes till 20 kronor. Af ofvannämnda antal elever hafva endast 125 varit fullt betalande, 2 hafva erlagt nedsatta avgifter samt 162 varit frielever. Skolan har under perioden erhållit följande understöd af staten, nämligen år 1896 437 kronor 50 öre, hvarterda af åren 1897 och 1898 425 kronor samt hvarterda af åren 1899 och 1900 400 kronor, hvarjemte densamma under alla åren tilldelats af länets hushållningssällskap 300 kronor samt af Träne kommun likaledes 300 kronor. Lärarinnornas löner hafva årligen utgått med 500 kronor till hvardera af de två samt 200 kronor till den tredje, hvarjemte de erhållit fri bostad med bränsle och ljus.

Munka-Ljungby slöjd- och halmflätningsskola har fortsatt sin verksamhet äfven under denna period och föreståtts af en lärarinna. Undervisningen har vid två eller flere hvar år anordnade frikurser, hvarje omfattande en tid af tvenne månader, meddelats i beredning, sammansättning, sortering, flätning, blekning, färgning och pressning af halm. Endast halm af råg och hveten användes. Skolans främsta uppgift har varit att bland ortens arbetande befolkning, företrädesvis barn och äldre personer, som äro oförmögna till strängare arbete, sprida kännedom om och färdighet i halmflätningkonsten. Derjemte har skolan förmedlat försäljning af halm- och spånflätor, som efter skolans anvisning i orten tillverkats, äfvensom af färdiga flätverk, såsom hattar, skor och mattor. Under vintern 1896—1897 uppgick tillverkningen till 5,205 flätbundtar, hvarje 40 alnar i längd, och betingade dessa bundtar ett pris af sammanlagdt 2,082 kronor. Utom i halm och spånflätning har skolan lemnat undervisning i träslöjd, konstväfning och hvarjehanda annan qvinlig slöjd. Länets hushållningssällskap har årligen tilldelat skolan ett understöd af 400 kronor, men öfriga omkostnader för densamma hafva bestridits af enskilda personer samt af Munka-Ljungby kommun. Skolan lär emellertid nu komma att upphöra, enär nödiga tillskott för densammas uppehållande icke vidare kunna påräknas samt för öfrigt halmflätningen anses böra vara tillräckligt känd i orten.

Vinslöfs slöjdskola för kvinnor, hvilken har till ändamål att meddela grundligare undervisning i qvinlig slöjd äfvensom i hushållsgöromål, har under hvar af periodens år varit i verksamhet under 9½ månader med 35 timmars undervisning i veckan. Undervisning har meddelats i slöjd, strykning, hushållsgöromål

och sång. Undervisningen i hushållsgöromål började år 1898 och har meddelats åt de elever, som deraf velat sig begagna. Afgiften är 25 kronor för hvarje kurs med 10 kronors förhöjning för dem, som deltaga i hushållsskolan. Årligen har en elev åtnjutit kostnadsfri undervisning. Under perioden har skolan varit besökt af 210 elever, deraf 28 år 1896, 35 år 1897, 39 år 1898, 55 år 1899 och 53 år 1900. Sistnämnda år har undervisning meddelats af 5 lärarinnor, hvilka undervisat 3 i slöjd, 1 i strykning och 1 i hushållsgöromål, samt af 1 lärare i sång. Skolan, som uppehålls genom års- och inträdesavgifter af sina 66 hufvudmän och genom frivilliga gåfvor, har för år 1900 åtnjutit ett anslag af 300 kronor från länets hushållningssällskap.

Döfstumskolorna i Lund och Karlskrona egas och underhållas af tredje döfstumskoledistriktet, omfattande Kristianstads, Malmöhus och Blekinge län. Antalet i de båda skolorna intagna elever från Kristianstads län samt det belopp, hvarmed länets landsting, i förhållande till länets folkmängd, bidragit till dessa skolor, hafva utgjort:

Elever vid döfstumskolorna.				Landstingets bidrag.	
L ä s å r.	Lund.	Karlskrona.	Summa.	År.	Kronor.
1896—1897	30	14	44	1896	12,502 34
1897—1898	35	9	44	1897	13,033 35
1898—1899	24	11	35	1898	13,814 70
1899—1900	26	8	34	1899	14,349 60
1900—1901	20	8	28	1900	14,679 29

Kristianstads läns idiotanstalt, som står under inseende af en utaf Landstinget utsedd styrelse, bestående af fem personer, har utöfvat sin verksamhet under ledning af en föreståndarinna, tre lärarinnor, fyra sköterskor, en sömmerska, en kokerska, en piga och en vaktmästare, hvilken senare tillika undervisat i slöjd. Under år 1898 uppfördes vid anstalten en tillbyggnad för en kostnad af 12,800 kronor. Denna tillbyggnad innehåller i nedersta våningen väfsal, i andra våningen matsal, direktionsrum och personalens matrum och i tredje våningen bönsal och två lärarinnerum. Anstalten kan nu mottaga 48 elever, hälften gossar och hälften flickor. Å anstalten hafva under perioden ständigt varit intagna från 37 till 46 elever, hvilket senare antal är det högsta som förekommit, och förefunnos vid 1900 års slut 40 elever, deraf 19 gossar och 21 flickor. Afgifterna hafva utgått med 100 kronor för helbetalande och 50 kronor för halfbetalande. Den verkliga kostnaden för hvarje elev beräknades för år 1900, då utspisningskostnaden för hvar elev likasom för hvar och en af anstaltens personal utgjorde 34 öre, till 383 kronor 40 öre eller 1 krona 8 öre för dag. Undervisningen, som fortgått efter samma plan som förut, har omfattat kristendom, ljudning, innanläsning, räkning, åskådning, skrifning, ritning, handarbeten och slöjd samt gymnastik, äfvensom för de mest försigkomna historia och geografi. Såsom slöjddämne för gossarne hafva användts skomakeri, borstbinderi och svarfning, och flickorna hafva öfvats, utom i enklare väfnader, äfven i åtskilliga slag af konstväfnader, och äro åtta stycken väfstolar i ständigt bruk. Mycken vikt lägges numera derpå, att de större gossarne och flickorna dagligen, då årstiden sådant medgifver,

sysselsättas utomhus med lämpliga göromål, gossarne med ved-sågning, vattenhemtning och enklare timmermansarbeten samt flickorna med arbeten af hvarjehanda slag i trädgården, köket eller tvättstugan. Helsotillståndet vid anstalten har i allmänhet under perioden varit synnerligen godt, hvilket tillskrifves de i allo förträffliga hygieniska anordningarna derstädes samt anstaltens sunda belägenhet.

Anstalten har under perioden åtnjutit följande anslag:

	Af Landstinget.	Af staten.
År 1896	kr. 5,000	3,700
» 1897	» 5,500	3,700
» 1898	» 12,800	7,400
» 1899	» 3,750	7,900
» 1900	» 6,500	8,750

B) Rättsväsende, fångvård och polisväsende. Någon förändring med afseende å de i länet befintliga domstolarnas organisation har icke förekommit under perioden, likasom icke heller beträffande den territoriella omfattningen af domstolarnas jurisdiktion.

Ransakningar i brottmål med häktade hafva såsom under föregående period hållits af Östra Göinge, Villands samt Gärds och Albo häradsrätter äfvensom rådstufvurätten i Kristianstad å länsfängelset derstädes samt af Ingelstads och Jerrestads häradsrätt å kronohäktet i Ystad. Ransakning med häktade personer hålles därför å tingsställena endast af Vestra Göinge häradsrätt i Hesselholm, Norra Åsbo häradsrätt i Åby samt Södra Åsbo och Bjäre häradsrätt å tingsstället i Engelholm. Transport af fångar till och från ransakning förekommer i allmänhet allenast emellan länsfängelset och tingsstället i Hesselholm samt kronohäktet i Engelholm och tingsstället i Åby äfvensom emellan kronohäktet i Ystad och Simrishamn i de fall, då inför rådstufvurätten derstädes skall till ransakning inställas häktad person. Staden Simrishamns ransakningsfångar förvaras nämligen å kronohäktet i Ystad.

Med afseende å lagskipningens utöfvande är icke något annat att framhålla, än att den, så vidt till Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvandes kunskap kommit, blifvit handhafd på ett mycket tillfredsställande och berömvärdt sätt.

Angående lagsökningsväsendet får Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande hänvisa till de under andra afdelningen här ofvan lemnade uppgifter om antalet lagsökningar och exekutiva förrättningar.

De af Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande meddelade beslut om ådömda böters förvandling till fängelsestraff enligt 2 kap. 10 och 11 §§ strafflagen hafva uppgått 1896 till 290, 1897 till 310, 1898 till 274, 1899 till 297 och 1900 till 303.

För verkställighet hafva till Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande ankommit domstols utslag, hvarigenom icke häktade personer ådömts frihetsstraff, år 1896 46, år 1897 42, år 1898 41, år 1899 36 och år 1900 33.

Fängelserna i länet hafva utgjorts af länsfängelset i Kristianstad och kronohäktet i Engelholm. Derjemte finnas å hvar och ett af sex tingsställena häradshäkten inrättade för tillfälligt förvarande af fångar.

Antalet häktade eller dömda, som i länsfängelset i Kristianstad intagits under hvar och ett af periodens år, äfvensom anledningen till häktningen inhemtas af följande öfversigt:

År.	H ä k t n i n g s o r s a k .							Summa häktade.
	Mord, dråp eller rån.	Annan våld mot person.	Stöld och snatteri.	Förskräckningsbrott.	Andra förbrytelser.	Afseende af bötesförvandlingsstraff.	Lösdriveri.	
1896	10	41	52	2	30	77	42	254
1897	8	43	47	3	39	82	36	258
1898	3	54	36	4	19	77	33	226
1899	—	30	41	—	30	91	26	218
1900	2	25	34	3	27	71	20	182

Bland ofvan upptagna lösdrivare har antalet kvinnor uppgått till 4 under hvar och ett af åren 1896, 1897 och 1898, 6 år 1899 och 1 år 1900.

I enlighet med Fångvårdsstyrelsens bestämmelser i särskilda hvarje år utfärdade cirkulär angående stället, der straffarbete, fängelsestraff eller tvångsarbete skall verkställas, hafva manspersoner, dömda till straffarbete från ett år sex månader till och med två år, från Malmöhus och Hallands län, blifvit under hela femårsperioden till länsfängelset i Kristianstad försända för straffets undergående, och uppgick antalet dylika fångar år 1896 till 16, år 1897 till 17, år 1898 till 22, år 1899 till 14 samt år 1900 till 15.

I kronohäktet i Engelholm hafva under perioden varit förvarade:

	Män.	Qvinnor.	Summa.
År 1896	84	9	93
» 1897	86	4	90
» 1898	64	3	67
» 1899	61	7	68
» 1900	47	1	48

I nämnda kronohäkte, som är afsedt för upptagande af fångar från Engelholms stad jemte Norra och Södra Åsbo samt Bjäre härad, verkställas endast sådant fängelsestraff, som blifvit ådömdt såsom förvandlingsstraff.

Fångar från Simrishamns stad samt Ingelstads och Jerrestads härad införpassas till kronohäktet i Ystad.

I olikhet med förhållandet under närmast föregående femårsperioder har under den nu ifrågavarande perioden kunnat beredas fångarne å länsfängelset i Kristianstad bättre tillfälle till lämpligt arbete, så att de alltid varit fullt sysselsatta. De hufvudsakligaste arbetsslagen hafva varit säcksömnad, korgmakeriarbete och drefplockning. Fångarnes arbetsförtjenst har därför också betydligt stigit. Den utgjorde:

År.	För straff- och tvångsarbetsfångar.	För andra fångar.	Summa.	Häraf tillfallit fängelssets besparingskassa.
1896 kr.	1,908.87	98.97	2,007.84	323.12
1897 »	3,461.90	192.35	3,654.25	945.79
1898 »	4,152.64	152.79	4,305.43	1,231.48
1899 »	4,166.00	143.81	4,309.81	1,235.54
1900 »	3,444.99	329.55	3,774.54	940.62

Å länsfängelset i Kristianstad hafva under perioden förekommitt tillsammans 30 extra judiciella bestraffningar mot 12 under närmast föregående period.

Under perioden har Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande fastställt af vederbörande polismän i länet meddelade varningar för *lösdrifveri och bettlande* äfvensom sjelf meddelat dylika varningar samt för sådana förseelser dömt till tvångsarbete och i öfrigt såsom lösdrifvare behandlat personer till det antal för hvar år, som af tabell Mm kan ses.

Af de i nämnda tabell upptagna, såsom lösdrifvare behandlade personer hafva dock endast följande antal tillhört länet, nämligen 30 år 1896, 26 år 1897, 25 år 1898, 11 år 1899 och 16 år 1900. Af samma tabell framgår äfven, att lösdrifveriet betydligt aftagit, i det att lösdrifvarnes antal, som år 1896 utgjorde 86, år 1900 nedgått till 42. Detta glädjande förhållande måste otvifvelaktigt tillskrifvas jemte andra orsaker, såsom lätt tillgång på arbete, jemväl mera skärpt uppsigt å lösdrifvarne, som åstadkommits genom det af länets landsting till lösdrifveriets å landsbygden bekämpande beviljade anslag. Ty såsom redan i förra femårsberättelsen omnämndes beträffande åren 1896 och 1897 har Landstinget för hvar år af periodens år anvisat medel till beredande af särskild ersättning åt fjerdingmän och tillsyningsmän för besvär och kostnad med lösdrifvares inställande hos närmaste polisman för att dymedelst göra nämnda befattningshafvande mera nitiska i utföningen af den dem i detta hänseende åliggande tjenstepligt. För dylikt ändamål har Landstinget ställt till Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvandes förfogande 700 kronor för hvarterdera af åren 1896 och 1897 samt för hvar af öfriga år under perioden 350 kronor. Dessa anslag hafva dock icke behöft till fullo anlitas, utan hafva efter den för godtgörelsen fastställda norm deraf utbetalts:

År 1896	för 53 lösdrifvare	232	kronor.
» 1897	» 31	» 118	»
» 1898	» 36	» 148 50	»
» 1899	» 16	» 65 90	»
» 1900	» 24	» 120	»

Statsverkets å härvarande landskontor utanordnade kostnader för fångvården hafva utgjort:

År.	Fångförsling.	Underhåll och öfriga utgifter.	Summa.
	Kronor.	Kronor.	Kronor.
1896	5,057 07	28,754 24	33,811 31
1897	4,951 93	36,901 01	41,852 94
1898	4,629 49	32,827 37	37,456 86
1899	4,111 38	31,843 96	35,955 34
1900	4,105 65	29,510 77	33,616 42

Det i föregående femårsberättelser omförmälda *Kristianstads läns fångvårdssällskap*, hvars ändamål är att från återfall i brott söka bevara företrädesvis yngre frigifna fångar från länet, har fortsatt sin verksamhet jemväl under förevarande period, derunder hjälp lemnats åt sammanlagdt 39 frigifna fångar, deraf 31 män och 8 kvinnor. Sällskapet räknade vid 1900 års slut 201 medlemmar och hade då i tillgångar 17,818 kronor 23 öre.

Polisväsendet i Kristianstad har icke under perioden undergått någon förändring. Poliskåren utgöres af — utom en polis-kommissarie, som tillika är stadsfiskal — en öfverkonstapel, 12 ordinarie och 4 extra konstaplar, hvilka åtnjuta i löneförmåner jemte beklädnadspengar, öfverkonstapeln 1,200 kronor, en hvar af 5 äldre konstaplar 900 kronor, en hvar af 7 yngre konstaplar 800 kronor samt en hvar af extra konstaplarna endast tjenstgöringspengar eller 400 kronor. Ett af magistraten framställt förslag till omorganisation af poliskåren, afseende såväl ökning af antalet konstaplar, de ordinarie till 15 och de extra till 8, som ock löneförhöjning till konstaplarna, har under året blifvit antaget, men ännu icke trädtt i kraft. Denna tillökning i polistyrkan har hufvudsakligen nödvändiggjorts genom ökad bevakningstjänst i den i stadsplanen inlagda nya stadsdelen Östermalm, hvilken blifvit mer och mer bebyggd.

Polisbevakningen i Engelholm besörjes af 1 stadsfiskal, 1 stadsvaktmästare, 2 polisbetjenter och 4 nattvaktare.

Enär den förutvarande polisbevakningen i Simrishamn visat sig icke vara tillfyllest, anställdes derstädes under år 1899 två poliskonstaplar, i sammanhang hvarmed nattvaktarnes antal nedbringades till fyra. Poliskonstaplarna, hvilka tillika tjenstgöra, den ene såsom vaktmästare åt rådstufvurätten och magistraten och den andre åt drätselkammaren, åtnjuta förutom beklädnadspengar en årlig lön af 800 kronor.

Den ordinarie polistjensten inom kommunerna å landsbygden utfövas utom af kronobetjeningen af en eller flere till dess biträde i hvarje kommun anställda fjerdingmän. Ännu under periodens fyra första år fanns i några socknar den ursprungliga anordningen bibehållen, att fjerdingmansbefattningen gick i tur emellan dem, som enligt lag voro skyldiga fullgöra sådant bestyr, ehuru redan då å de flesta ställen fjerdingsmannen utsågs å kommunalstämma emot åtnjutande af viss årslön. Från och med år 1900 förekommer öfverallt denna ordning af fjerdingmannabefattningens tillsättande i öfverensstämmelse med föreskrift i lagen angående fjerdingmansbestyrets utgörande den 29 september 1899. De beviljade årslönerna till fjerdingmännen hafva varit mycket vexlande inom olika kommuner. Så har blifvit uppgifvet, att i en kommun fjerdingsmannen aflönats med endast 35 kronor, under det att i en annan aflöningen utgått med 400 kronor. Under år 1900 voro i länet anställda 160 fjerdingmän, deraf två i hvar af Riseberga, Farstorps, Finja, Norra Mellby, Loshults, Glimåkra, Örkene och Vånga sock-

Tab. Mm. Personer, som under åren 1896—1900 i Kristianstads län undergått behandling såsom lösdrifvare.

År.	Varnade af polis-myndig-heten i orten.		Varnade af K. M:ts Bf:de.		Dömda till tvångs-arbete.		Behandlade enl. lösdrifvare-lagens § 7.		Utländingar.		Summa.
	Män.	Qv.	Män.	Qv.	Män.	Qv.	Män.	Qv.	Män.	Qv.	
1896	44	5	4	2	19	1	5	1	5	—	86
1897	24	4	4	2	19	2	4	—	3	—	62
1898	27	6	6	—	10	4	5	—	2	—	60
1899	15	1	3	—	9	4	4	—	2	—	38
1900	18	5	5	—	11	1	2	—	—	—	42

nar, tre i hvar af Örkelljunga, Stoby, Vankifva och Osby socknar samt en i hvar af öfriga 132 socknar.

Behovvet af anställande af särskild polis har gjort sig gällande på allt flere ställen å landsbygden. Under år 1900 hafva dylika polismän haft anställning å nedannämnda ställen med följande löner:

1 i Broby	600 kronor.
1 i Åstorp	800 ,
1 i Glimåkra	600 ,
1 i Åby	900 ,
3 i Hesselholm	2,000 ,
2 i Åhus	1,800 ,
1 i Finja	150 ,
1 i Tomelilla	800 ,
1 i Borrby	400 ,
1 i Munka-Ljungby	450 ,
1 i Osby	600 ,
1 i Tosjö	100 ,
1 i Qviinge	75 ,

Till aflöning af alla dessa polismän, hvilka varit anställda af vederbörande kommuner med undantag af en af dem i Åhus, hvilken anstälts af dervarande hamnstyrelse, har Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande af de till dess förfogande ställda medel af det af Riksdagen beviljade anslag till aflöning och underhåll af särskild polisstyrka på landet m. m. bidragit med hälften af aflöningsbeloppen. Af berörda anslag har tilldelats länet 2,800 kronor för år 1896, 3,000 kronor för hvartera af åren 1897 och 1898, 2,900 kronor för år 1899 och 5,000 kronor för år 1900. Af förenämnda medel har Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande derjemte likasom förut bestridt kostnaden för aflöning af en särskild polisuppsyningsman, hvilken årligen förordnats att emot ett arvode af 100 kronor under den tid, vapenöfningarna påginge å Ljungbyhed, tillse ordningen såväl å samma hed som i derintill gränsande byarna Svenstorp, Ljungby och Sjöleden.

Med anledning deraf, att Eders Kungl. Maj:t i de under senare åren meddelade koncessioner å anläggning af enskilda jernvägar såsom vilkor för åtnjutande af de koncessionshafvarne förunnade rättigheter och förmåner stadgat jemte annat, att vederbörande länsmän eller tillsyningsmän för ordningens upprätthållande egde att hvar inom sitt tjenstgöringsområde åtnjuta fria resor å jernvägarna, samt förvaltningarna af åtskilliga enskilda jernvägar medgifvit länsmännen dylik förmån, oafsedt att förbehåll derom icke blifvit gjort vid koncessionernas meddelande, har Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande från och med år 1899 utverkat fribiljetter för länsmännen vid resor inom deras tjenstgöringsdistrikt äfven å öfriga enskilda jernvägar i länet. Önskvärdt vore, om länsmännen i de distrikt, som beröras af statens jernvägar, äfven kunde beredas fria resor i tjensteärenden.

C) Kreditanstalter och sparbanker. I likhet med hvad förhållandet varit under närmast föregående femårsperiod, har äfven under perioden 1896—1900 inom länet verkat ej mindre Skånska hypoteksföreningen än äfven de sedelutgifvande bankbolagen *Kristianstads enskilda bank* och *Skånes enskilda bank*, hvilka banker likasom förut bedrifvit sin verksamhet vid kontor här i länet, den förra i Kristianstad, Åhus, Hesselholm och Osby samt den senare i Kristianstad, Simrishamn, Engelholm och Åby. Efter det lottegarne i Kristianstads enskilda bank för sin del antagit sådan ändring i den för banken gällande bolagsordning, att bankens hufvudkontor, som dittills varit i Kristianstad, skulle förläggas till Helsingborg, samt Eders Kungl. Maj:t enligt nådig resolution den 17 juni 1898 fastställt denna ändring, har hufvudkontoret i början af juli månad samma år blifvit förflyttadt från Kristianstad. Utom förenämnda två banker har äfven *Sydsvenska kreditaktiebolaget*, som har sitt hufvudkontor i Malmö, utöfvat rörelse här i länet vid kontor i Tomelilla, som öppnades den 1 februari 1898. Hvad vid dessa bankkontor å insättares konton innestod vid förra och denna femårsperiodens slut utvisas af *tabell Nn*. Insättarnes tillgodo-

Tab. Nn.

Insättarnes behållning vid bankkontoren i Kristianstads län åren 1895 och 1900.

	Den 31 december 1895.		Den 31 december 1900.				
	Deposition.	Upp- och afskrifning.	Deposition.	Kapitalräkning.	Löpande räkning.	Sparkasseräkning.	Upp- och afskrifning.
<i>Kristianstads enskilda banks kontor:</i>							
Kristianstad	3,039,307.32	504,778.66	1,954,833.53	541,123.76	50,000.00	1,652,999.55	413,493.42
Osby	231,522.50	49,339.07	159,877.33	110,657.54	—	455,642.35	53,169.02
Hesselholm	98,568.15	183,715.02	160,976.86	—	—	314,435.30	269,119.52
Åhus	28,723.69	81,805.75	88,300.00	16,107.16	—	200,262.10	141,748.02
<i>Skånes enskilda banks kontor:</i>							
Kristianstad	1,540,855.98	521,544.02	2,878,086.45	—	—	—	752,609.57
Simrishamn	954,845.44	268,449.39	1,722,025.90	—	—	—	401,346.69
Engelholm	451,083.00	157,280.61	793,896.00	—	—	—	247,857.17
Åby	170,933.50	138,247.73	637,347.95	—	—	—	178,551.09
<i>Sydsvenska kreditaktiebolaget:</i>							
Tomelilla	—	—	165,798.66	—	—	237,790.52	70,072.88
Summa	6,515,839.58	1,905,160.25	8,561,142.68	667,888.46	50,000.00	2,861,129.82	2,527,967.38

hafvanden, som vid förra årsperiodens slut uppgingo till 8,420,999 kronor 83 öre, utgjorde vid denna periodens slut 14,668,128 kronor 34 öre och hafva således ökats med 6,247,128 kronor 51 öre.

Båstads och kringliggande Orts folkbank har äfven under denna period fortsatt sin verksamhet och bedrifvit sin rörelse vid kontor i Båstad, som hållits öppet tre dagar i veckan. Delgarne voro vid sislidets års slut 121, hvilkas grundfundsandelar uppgingo till 157,220 kronor 56 öre. Då uppgick reservfonden till 29,341 kronor 67 öre och insättarnes tillgodohafvande på sparkasseräkning till 703,745 kronor 77 öre, hvarjemte banken samtidigt hade att fordra på vaxlar 363,963 kronor 64 öre, på skuldebref 485,048 kronor 61 öre samt hos andra banker 34,826 kronor 51 öre. I enlighet med lagen den 29 juli 1892 angående tillsyn öfver vissa s. k. folkbanker och med folkbanker jemförliga inrättningar har Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande årligen under perioden låtit verkställa inspektion af ifrågavarande folkbank, utan att dervid någon anmärkning förekommit.

Någon annan inrättning för pantlånerörelse finnes icke inom länet än *Kristianstads hjälp- och pantlänkontor*, hvars ändamål är att åt behöfvande och mindre bemedlade medlemmar af Kristianstads samhälle emot pant af lösörepersedlar utlemna små penningelån på så billiga villkor, som med inrättningens bestånd är förenligt. Det för inrättningens verksamhet nödiga kapital har anskaffats dels genom lån, dels genom frivilliga bidrag af för inrättningen nitälskande personer, hvilka benämnas inrättningens hufvudmän och utse styrelse för densamma. Vid sislidets års slut hade inrättningen 22 hufvudmän och utgjorde dess kapital 7,390 kronor 79 öre. Under perioden hade derifrån utlemnats lån till följande antal och belopp:

År.	Antal lån.	Lånebelopp. Kronor.
1896	2,376	10,855
1897	2,033	9,194
1898	1,631	7,827
1899	1,684	8,204
1900	1,764	8,064
Summa	9,488	44,144

Sparbankernas antal utgjorde vid förra femårsperiodens slut 61. Af dessa har sparbanken i Vallby upphört med sin verksamhet och dess rörelse öfvertagits af Vallby arbetareförenings sparbank. Efter en den 16 december 1896 i den förra sparbanken verkställd inspektion anmälde vederbörande inspektör, att sparbanken genom åtskilliga låntagares och deras löftesmäns konkurser gjort så stora förluster, att icke allenast sparbankens egen fond, 9,209 kronor 58 öre, gått förlorad utan äfven en brist skulle uppstå i insättarnes behållning, hvilken brist af inspektören beräknades till 1,436 kronor 6 öre. Sedan Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande lemnat hufvudmännen i sparbanken tillfälle att yttra sig, huruvida de till undvikande af att sparbankens verksamhet afbrötes, voro villiga tillskjuta ny grundfond och betäcka möjligen befintlig brist i insättarnes behållning, hafva hufvudmännen träffat öfverenskommelse med hufvudmännen i Vallby arbetareförenings sparbank, att den senare sparbanken skulld öfvertaga den förras verksamhet samt fullt ut godtgöra insättarne i denna sparbank deras innestående behållning. Denna öfverenskommelse har möjliggjorts derigenom, att styrelsen för

sparbanken i Vallby förbundit sig att af egna medel tillskjuta 600 kronor. Efter det upplysts, att bristen i insättarnes behållning antagligen komme att nedbringas derhän, att den kunde täckas af nämnda tillskott, har Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande genom beslut den 19 februari 1897 förklarat, att från Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvandes sida hinder icke mötte för omförmälda öfverenskommelses genomförande, vid hvilket förhållande och då Vallby sparbank sålunda komme att uppgå i Vallby arbetareförenings sparbank, Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande lät bero med vidare åtgärd i afseende å den förra sparbanken. Den senare sparbankens reservfond uppgick den 31 december 1896 till 15,672 kronor 68 öre.

Under perioden hafva fem nya sparbanker trädt i verksamhet, nämligen Nya sparbanken i Kristianstad samt sparbankerna i Rebbelberga, Örkene, Barkåkra och Tollarp. Samtliga dessa sparbanker hafva antagit reglementen, upprättade i öfverensstämmelse med lagen angående sparbanker den 29 juli 1892, hvilka reglementen blifvit af Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande stadfästade.

Vid periodens slut utöfvade således 65 sparbanker verksamhet i länet.

I enlighet med 21 § nyssnämnda lag har Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande årligen låtit verkställa undersökning af sparbankernas förvaltning. De dervid framställda anmärkningar, hvilka icke i något fall föranlett dertill, att Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande funnit sig föranlåten afbryta någon sparbanks verksamhet, hafva i allmänhet icke varit af svårare beskaffenhet. I de flesta fall hafva sparbanksstyrelserna, hörda öfver anmärkningarna, själfmant vidtagit rättelser, och endast i ett par fall har Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande nödgats meddela föreskrift i sådant hänseende.

Vid en den 23 oktober 1900 företagen undersökning af Röke sockens sparbank anmärkte inspektören bland annat, att i hyra för den af sparbanken använda lokal i en af socknens skolhusbyggnader, hvilken lokal under år 1893 åt sparbanken upplåtits hyresfritt, erlagts för hvarterdera af åren 1894 och 1895 1,000 kronor, för hvar af åren 1896, 1897 och 1898 1,500 kronor och för hvarterdera af åren 1899 och 1900 2,000 kronor. Då det måste hafva varit för sparbanksstyrelsen uppenbart, att kostnaden för den af sparbanken använda lokal, hvilken af kronolänsmannen i orten ansetts böra betinga en hyra af högst 400 kronor, icke stått i rimligt förhållande vare sig till lokalens beskaffenhet eller omfattningen af sparbankens verksamhet, samt sparbanksstyrelsen förty, i den mån hyra erlagts med högre belopp, än som varit skäligt, ansetts hafva obehörigen och på annat sätt, än sparbankslagen medgäfv, använt sparbankens medel, har Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande enligt beslut den 1 mars innevarande år förordnat kronolänsmannen i orten att mot de ledamöter i sparbanksstyrelsen, hvilka i hvarje fall voro ansvariga för utbetalningarna af hyran för sparbankslokalen, efter stämning till domstolen i orten, utföra talan om återbärande till sparbanken af så stor del af de utbetalta hyresbeloppen, som öfverskridit en efter 400 kronor för år beräknad hyra. Öfver förenämnda beslut anförde sparbanksstyrelsen besvär, men har Eders Kungl. Maj:t enligt resolution den 7 sislidne juni ej funnit skäl att å besvären fästa afseende. Sådan talan, som ofvan sägs, har äfven blifvit vid Vestra Göinge häradsrätt anhängiggjord, men har målet ännu icke derstädes afgjorts.

Två af länets sparbanker, nämligen Hörja och Förslöfs, hafva under perioden gjort betydande förluster genom brottsligt förfarande af sina tjänstemän, dock icke så att sparbankernas bestånd deraf blifvit rubbadt.

Vid revisionen år 1900 af Hörja sparbank upptäcktes, att sekreteraren, folkskolläraren F. O. Bergstrand, gjort sig skyldig till förskingring af sparbankens medel och förfalskning af räkenskaper. Med anledning af upptäckten tog Bergstrand sig själf af daga samt förstörde samtidigt sparbankens kapitalbok, register öfver låntagarna och afräkningsböcker med insättarne äfvensom antagligen åtskilliga lånehandlingar, hvilka sedermera icke tillrättakommit. Till följd häraf försvårades i hög grad den undersökning, som måste verkställas för utrönande af sparbankens ställning och som gaf vid handen, att sparbanken genom försvinnningarna förlorat 7,525 kronor 71 öre, så att sparbankens reservfond, som vid 1899 års slut uppgått till 25,254 kronor 22 öre, minskats till 17,728 kronor 51 öre.

I Förslöfs sparbank upptäcktes under revidering af sparbankens räkenskaper för år 1900, att räkenskapsföraren, folkskolläraren S. H. Sander, af medel, som varit afsedda för insättning eller afbetalningar å lån, tillgripit och förskingrat 4,119 kronor 43 öre, hvilka tillgrepp pågått alltsedan 1888 och dolts genom falsk bokföring. Sparbankens reservfond, som vid nämnda års slut uppgick till 15,576 kronor 21 öre, minskades härigenom till 11,456 kronor 78 öre. Sander, som blef häktad, dömdes genom Södra Åsbo och Bjäre häradsrätts utslag den 20 juli 1901 att för förfalskning och förskingring undergå straffarbete i sammanlagdt ett år och sex månader.

I båda fallen hafva tillgreppen möjliggjorts hufvudsakligen derigenom, att de styrelseledamöter, som haft sig anförtrödt att jemte räkenskapsförarne förvara nycklarna till de olika lås, hvar under sparbankernas räkenskaper och värdehandlingar skolat förvaras, emellan styrelsesammanträdena utlemnats sina nycklar till räkenskapsförarne, hvilka föregifvit sig behöfva dem för jemförelse af räkenskapsböckerna med värdehandlingarna.

De i enlighet med sparbankslagens föreskrift af Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande föranstaltade årliga sparbanksinspektionerna hafva visat sig medföra god nytta i så måtto, att sparbankerna blifvit skötta mera omsorgsfullt och i bättre öfverensstämmelse med sparbankslagens och vederbörande reglementes föreskrifter.

Länets sparbankers egna fonder, som vid 1895 års slut utgjorde 2,681,906 kronor 20 öre, hade vid 1900 års slut vuxit till 3,327,035 kronor 32 öre. Antalet delegare, deras behållning och medelvärdet deraf hafva under perioden förändrats på följande sätt:

	31/12 1895.	31/12 1900.
Antal delegare	85,060	97,661
Sammanlagda behållningen kr.	29,234,056-20	37,943,480-76
Medelvärdet af delegarnes behållning	343-69	388-52

Postsparbanken, som vid 1895 års slut utfödade sin verksamhet i länet vid 129 kontor och hade 65 andra sparmärksförsäljningsställen, har under år 1900 i länet haft 145 kontor, hvarjemte sparmärken tillhandahållits vid 144 postanstalter och hos 64 enskilda försäljare. Antalet delegare, deras behållning och medelvärdet deraf hafva under perioden förändrat sig på följande sätt:

	31/12 1895.	31/12 1900.
Antal delegare	7,556	4,030
Sammanlagda behållningen kr.	404,128-75	193,678-55
Medelvärdet af delegarnes behållning	53-48	48-06

Sammanställer man nu hvad i länets banker och sparbanker varit insatt vid periodens början och slut, finner man, att under perioden en högst betydlig ökning egt rum i insättarnes behållning, och är detta så mycket anmärkningsvärdare, som helt säkert mycket sådant lätt åtkomligt kapital blifvit nedlagdt i de många industriella företag och bankföretag, som under perioden nybildats eller utvidgats. Att sådant icke skett i ändå större utsträckning, torde bero dels på allmänhetens motvilja att nedlägga sina besparingar i affärsföretag, dels ock på den högre ränta, som under periodens två sista år af bankerna erlagts på insatta medel. I hvarje fall tyder ökningen af dessa medel på, att det allmänna välståndet fortfarande stigit. En sammanställning i sådant hänseende erhåller följande utseende:

Insatta medel.	Den 31/12 1895. Kronor.	Den 31/12 1900. Kronor.
I Kristianstads enskilda banks kontor i länet:		
å depositionsräkning	3,398,121-66	2,363,987-72
å kapitalräkning	—	667,888-46
å löpande räkning	—	50,000-00
å sparkasseräkning	—	2,623,339-30
å upp- och afskrifningsräkning	819,638-50	877,529-98
I Skånes enskilda banks kontor i länet:		
å depositionsräkning	3,117,717-92	6,031,356-30
å upp- och afskrifningsräkning	1,085,521-75	1,580,364-52
I Sydsvenska kreditaktiebolagets kontor i länet:		
å depositions- och kapitalräkning	—	165,798-66
å sparkasseräkning	—	237,790-52
å upp- och afskrifningsräkning	—	70,072-88
I Båstads folkbank:		
å depositionsräkning	7,150-00	—
å sparkasseräkning	444,773-67	703,745-77
I länets sparbanker	29,234,056-20	37,943,480-76
I postsparbankens kontor i länet	404,128-75	193,678-55
Summa	38,511,108-45	53,509,033-42

D) Försäkringsinrättningar. Likasom under närmast föregående period hafva sju ömsesidiga brandstodsbolag med verksamhet förlagd endast till orten funnits i länet under förevarande period, nämligen: Grefvie, Förslöfs och Båstads socknars, Hofs och Vestra Karups socknars, Ingelstads och Jerrestads härads, Norra Åsbo härads, Södra Åsbo och Bjäre härads, Villands, Gärds och Albo härads sam Östra och Vestra Göinge härads. Af dessa har Ingelstads och Jerrestads härads brandförsäkringsförening den 11 augusti 1900 fått förnyadt reglemente fastställt af Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande. Länets städer äro delaktiga i Skånska brandförsäkringsinrättningen och Skånska städernas brandstodsförening till försäkring af lösegendom, hvilka båda anstalter hafva sin styrelse och förvalning i Lund.

Sexton på ömsesidighet grundade ortsföreningar för försäkring af kreatur hafva under hela förevarande period utfövat verksamhet inom länet, nämligen Ingelstads och Jerrestads härads, Tostarps sockens, Villands, Gärds och Albo härads, Villands

härads, Östra Ljungby och Kellna socknars, Östra och Vestra Göinge härads, Riseberga sockens samt Vestra Sönnarslöfs sockens kreatursförsäkringsföreningar äfvensom Munka-Ljungby sockens, Norra och Södra Åsbo samt Bjäre härads, Qverrestads sockens, Qvidinge sockens, Simris sockens, Välleberga med flere socknars, Östra Hoby sockens samt Östra Tommarps sockens hästförsäkringsföreningar. Dessutom hafva under perioden tillkommit Förslöfs och Grefvie samt Norra Skånes häst- och nötkreatursförsäkringsföreningar äfvensom Albo och Södra Gärds härads kreatursförsäkringsförening, af hvilka den sistnämnda icke fått stadsfästelse å sitt reglemente, men har Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande fastställt reglemente för de två andra respektive den 26 januari och 17 december 1900. Dessa tre jemte de sex först omnämnda af de öfriga föreningarna meddela försäkring såväl af hästar som af nötkreatur, hvaremot Riseberga sockens och Vestra Sönnarslöfs sockens kreatursförsäkringsföreningar till försäkring antaga endast hästar. Förnyade reglementen hafva af Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande blifvit fastställda, den 10 maj 1897 för Ingelstads och Jerrestads härads kreatursförsäkringsförening, den 18 november 1897 för Qvidinge sockens hästförsäkringsförening, den 10 mars 1899 för Östra Tommarps sockens hästförsäkringsförening och den 8 maj 1900 för Villands, Gärds och Albo härads samt staden Kristianstads försäkringsförening för hästar och nötboskap.

Likasom förut hafva följande för vederbörande orter afsedda ömsesidiga *sjöförsäkringsbolag* under perioden utöfvat verksamhet, nämligen sjöassuransföreningarna Njord i Simrishamn och Hoppet i Brantevik samt Skillinge sjöassuransförening. För den förstnämnda af dessa föreningar har Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande fastställt reglemente den 10 april 1900.

Någon *lifränte- eller kapitalförsäkringsanstalt* för länet finnes icke, men hafva länets invånare beredts tillfälle att för sådan försäkring anlita den af Malmöhus läns landsting inrättade lifränte- och kapitalförsäkringsanstalten i Lund.

Provinserna Skåne och Hallands förening till ersättande af förluster genom hagel har äfven under denna period varit i verksamhet. Vid slutet af år 1900 hade 1,635 gårdar inom Kristianstads län sin gröda hagelförsäkrad i föreningen för tillsammans 450,496 deciton säd.

Beträffande samtliga förenämnda föreningars verksamhet får Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande hänvisa till den af Eders Kungl. Maj:ts Civildepartement årligen utgifna publikationen Försäkringsväsendet i riket.

På alla områden af försäkringsväsendet verka dessutom en mängd in- och utländska bolag eller föreningar genom sina agenter och detta icke allenast i städerna utan äfven på landsbygden.

Den i förra femårsberättelsen omnämnda *Kristianstadsortens fläskförsäkringsförening* har blifvit upplöst den 22 januari 1896.

Nödvändigheten af brandförsäkring är numera så allmänt insedd, att det torde vara ganska sällsynt, att personer här i länet ej hafva sin egendom försäkrad mot brandskada. Äfven kreatursförsäkringen har vunnit ökad spridning, ehuru dermed förenade afgifter i allmänhet äro ganska dryga. Lifförsäkring har blifvit mer och mer allmän, och är det numera icke ovanligt att finna personer af arbets- eller handtverksklassen eller i motsvarande ekonomiska vilkor, hvilka låtit lifförsäkra sig. Antalandet af olycksfallsförsäkring säges äfven hafva tilltagit, och

är det särskildt fallet med kollektiva olycksfallsförsäkringar, som vid enskilda jernvägar och större industriella inrättningar pläga tagas på arbetsgifvarnes bekostnad.

E) Helsovård och fattigvård. *Länslasaretten och kurhusen* i Kristianstad, Engelholm och Simrishamn hafva under förvarande period varit föremål för Landstingets synnerliga omsorg och offervillighet. Då den storartade utveckling, sjukvårdsväsendet under de senare åren vunnit, stälde väsentligt ökade fordringar på länets sjukvårdsinrättningar med hänseende till både anordning och utrustning, har Landstinget, för att försätta dem i ett den nya tidens kraf fullt motsvarande skick, under åren 1898 och 1899 till ny- och ombyggnader samt förbättringar beviljat vid lasarettet i Kristianstad 160,742 kronor, vid lasarettet i Engelholm 99,798 kronor och vid lasarettet i Simrishamn 108,950 kronor. Förbättringarna hafva afsett, vid lasarettet i Kristianstad om- och tillbyggnad af äldre sjukhus i moderniseringsändamål, nyuppförande af mekanisk tvättinrättning, desinfektionslokal och ångkök samt anordnande af värmelednings- och ventilationsanläggning jemte maskineri för elektrisk belysning, vid lasarettet i Engelholm förändringar i sjelfva lasarettbyggnaden, uppförande af tvenne mindre tillbyggnader till densamma, inläggning af apparater för uppvärmning och elektrisk belysning, förbättring och tillbyggnad af tvätthuset och obduktionsrummet, anläggning af ångmaskin för uppförande af vatten och uppförande af särskild läkarebostad samt vid lasarettet i Simrishamn vidtagande af förändringar i hufvudbyggnaden och påbyggnad af annexbyggnaden samt uppförande af en operationspaviljong med sammanbindningsgång, en patientpaviljong med tillhörande sjukvårdslokaler och ett tvätt- och ångpannehus. I följd af dessa förbättringar kan numera å lasarettens egna de sjuke en mera tidsenlig vård, hvarigenom dessa sjukvårdsanstalter alltjemt tillvinna sig större förtroende hos allmänheten. Å lasarettens samtliga afdelningar kunna samtidigt intagas i Kristianstad 145, i Engelholm 71 och i Simrishamn 70 patienter. Till lasarettens underhåll och för fyllande af uppkommen inkomstbrist vid desamma har Landstinget årligen anslagit:

Lasarett.	År 1896.	År 1897.	År 1898.	År 1899.	År 1900.
	Kronor.	Kronor.	Kronor.	Kronor.	Kronor.
Kristianstads	33,000	31,500	30,450	31,000	31,000
Engelholms	4,829	6,344	4,134	4,764	14,480
Simrishamns	5,000	3,500	5,000	18,500	13,000

Å lasarettens och kurhusen hafva under perioden vårdats följande antal sjuke:

	År 1896.	År 1897.	År 1898.	År 1899.	År 1900.
Lasarettet i Kristianstad . .	1,095	1,059	1,201	1,190	1,166
Kurhuset i "	31	46	46	36	25
Lasarettet i Engelholm . . .	446	387	385	400	455
Kurhuset i "	8	6	6	2	4
Lasarettet i Simrishamn . . .	298	497	579	555	521
Kurhuset i "	2	5	7	12	1

Sedan början af år 1898 finnes vid länslasarettet i Kristianstad en i vederbörlig ordning tillsatt underläkare.

Allmänna sjukvårdsafgiften har under hvart af periodens år utgått för hvarje person, som erlägger mantalspenningar, med 50 öre af man och 25 öre af qvinna. Dagaftifterna för sjuke, som å lasarettet vårdas, deribland äfven sjuke, hvilka undergå kirurgisk behandling, hafva under åren 1896 och 1897 utgått med samma belopp, som omnämndes i förra femårsberättelsen, samt från och med år 1898, då en mindre ändring vidtogs, varit bestämda sålunda: för sjukvård å enskildt rum 2 kronor 25 öre, då detsamma upptages af ensam person, och 1 krona 75 öre för hvarje, då i rummet vårdas två patienter, såvida den sjuke erhåller särskild kost, samt 1 krona 20 öre för i rummet varande ensam person och 1 krona för hvarje, då rummet upptages af två personer, så framt den sjuke bespisas enligt gällande spisordning, för sinnessjuke 75 öre, för sjukvård å allmänt rum 50 öre, då den sjuke befinner sig i bergliga omständigheter, och 30 öre för mindre bemedlad sjuk samt 75 öre för utom länet boende person, som kan sjelf betala samt vårdas å allmänt rum och bespisas enligt spisordning.

Under hvart af periodens år har Landstinget beviljat ett anslag af 200 kronor till Ramlösa brunns fattigförsörjningsinrättning, hvilken, tillkommen genom en donation af Konung Carl XIV Johan, är gemensam för båda länen och har ett lasarett, der fattiga sjuke från båda länen intagas och erhålla förutom bostad och kost nödig sjukbehandling emot en afgift af endast 14 kronor för fyra veckors kur. Från och med innevarande år har afgiften höjts till 20 kronor, men kuren samtidigt förlängts till fem veckor.

Landstinget har beviljat Ronneby helsobrunns aktiebolag för år 1899 200 kronor och för år 1901 225 kronor för beredande af plats å brunns lasarett under fem veckor åt tio patienter från Kristianstads län, för hvilka vederbörande kommuner förbundit sig erlægga de personliga afgifter, som vore eller blefve fastställda för patienter från Blekinge län.

På förslag af enskild motionär har Landstinget beslutat att under 3 år från och med 1898 bidraga med tio öre för dag till hospitalsafgift för sinnessjuk från länet, hvilken befundes intagen på hospital i tredje betalningsklassen, samt för sådant ändamål beviljat ett förslagsanslag af 4,500 kronor årligen. Af detta anslag utbetaltes 1,760 kronor år 1898, 2,149 kronor 20 öre år 1899 och 4,186 kronor år 1900.

Efter det Landstinget ställt till Kristianstads läns lasarettsoch kurhusdirektions förfogande ett anslag för år 1899 af 600 kronor för utbildning af tre *sjuksköterskor* att efter genomgången kurs anställas inom sådana landskommuner, som derom framstälde begäran, har Landstinget, med anledning af en af förste provinsialläkaren i länet väckt fråga om anställande af epidemisjuksköterskor inom länet och sedan en för frågans behandling tillsatt komité afgifvit förslag, år 1900 beslutat dels att anställa åtta epidemisjuksköterskor, deraf två för Engelholms, Klippans och Båstads provinsialläkaredistrikt med stationer i Engelholm och Åby-Klippan, en för Hessleholms distrikt med station i Hessleholm, en för Broby distrikt med station i Broby, en för Kristianstads distrikt med station i nämnda stad, en för Vestra Vrams och Åhus distrikt med station i Tollarp, en för Brösarps distrikt med station i Brösarp och en för Hammenhøgs distrikt med station i Hammenhøg, dels att aflöningen åt

sjuksköterskorna skulle utgå med 500 kronor till hvarje tills vidare årligen under tre år eller intilldess Landstinget annorlunda beslutade, dels att uppdraga åt en nämnd, bestående af förste provinsialläkaren såsom ordförande samt två af Landstinget valda ledamöter, att antaga sjuksköterskor, utse förmän för dem och i öfrigt ordna hvad till frågan hörde i enlighet med en af komitén föreslagen och af Landstinget antagen instruktion för sjuksköterskorna, dels ock att bevilja 800 kronor för anskaffande af nödig utredning åt sjuksköterskorna, hvilken skulle af nämnden inköpas. Dessa sjuksköterskor hafva blifvit anställda från och med innevarande års början, och åligger det dem att i främsta rummet egna sig åt vården af personer, behäftade med smittosamma sjukdomar, samt att verkställa desinfektioner, men att, då deras tid icke deraf upptages, äfven biträda vid enskild sjukvård i icke smittosam sjukdom. Sköterskorna åtnjuta utom ofvannämnda lön fria resor till och från tjänstgöringsplatsen och kost derstädes men ingen dagaflöning. De hafva erhållit fullständig utrustning af sådana instrument och utensilier, som erfordras vid sjukvård och smittrening.

I staden Kristianstad har fortfarande upprätthållits sjukhus för garnisonen tillhörande Vendes artilleriregemente.

Den mångåriga frågan om uppförande af ett nytt tidsenligt *epidemisjukhus i Kristianstad* i stället för det gamla har numera vunnit sin lösning, i det stadsfullmäktige emot en kostnad af något öfver 61,000 kronor låtit under år 1900 och innevarande år å en rymlig tomt med fritt läge öster om staden uppföra nytt epidemisjukhus af tegel i två våningar, så inrättade, att patienterna i den ena våningen icke behöfva komma i beröring med dem, som inlagts i den andra. Vid byggnadens uppförande och anordningarna i densamma hafva hygienens kraf i görligaste måtto blifvit tillgodosedda. I särskild ekonomibyggnad äro inrymda tvättstuga, obduktionsrum, likrum, desinfektionsugn och förbränningsugn. Den senare är afsedd för tillintetgörande af smittoförande men värdelösa persedlar. Dessutom finnes särskild vaktmästarebostad.

Staden Simrishamn eger särskild epidemisjukstuga, hvilken nu till det inre blifvit restaurerad. I Engelholm likasom i Hessleholm, Åhus och Tomelilla finnes förhyrd isoleringslokal.

De flesta af länets kommuner hafva antingen egna eller förhyrda s. k. kolerasjukstugor.

Någon annan förändring med afseende å provinsial- och extra provinsialläkaredistriktet och stationerna för *läkarne* har icke under perioden förekommit, än att, såsom ofvan blifvit nämnt under afdelningen 1, genom nådigt bref den 17 juli 1896 medgifvits, att Åhus socken finge bilda ett extra provinsialläkaredistrikt med station för läkaren i Åhus by samt att, enligt nådigt bref den 4 juni 1897, stationen för provinsialläkaren i Simrishamns distrikt blifvit förlagd från Simrishamn till Hammenhøg. Vid sistlidet års slut tjänstgjorde i länet sex provinsialläkare, en biträdande provinsialläkare och fyra extra provinsialläkare. Dessutom funnos då i länet fyra lasarettsläkare, deraf en underläkare vid lasarettet i Kristianstad, tre stadsläkare, deraf två i Kristianstad och en i Simrishamn, och 7 militärläkare, hvarjemte praktik utöfvades i Kristianstad af två, i Engelholm af tre, i Hessleholm af en och i Tomelilla af två läkare utan särskild anställning.

Vid periodens slut utöfvades verksamhet af 4 *tandläkare* och 2 examinerade *sjukgymnaster*, båda manliga.

Antalet apotek har icke under perioden undergått förändring, utan utgjorde vid dess slut fortfarande 9.

Barnmorskornas antal utgjorde vid 1900 års slut 181, deraf 64 instrumentexaminerade. I sin senaste årsberättelse uppgifver förste provinsialläkaren, att han uppmanat vederbörande tjänsteläkare att i sina uppgifter icke medräkna sådana barnmorskor, hvilka i följd af ålder och skröplighet upphört med all praktik, men att i en ålder från 65 till 87 år likväl kvarstodo 17, hvilka för sitt uppehålle nödgades fortfara med sitt yrke, oaktadt de näppeligen längre egde nödiga förutsättningar därför. I ett par fall hade kommuner på hans uppmaning pensionerat allt för ålderstigna barnmorskor, men ingalunda allestädes, der det varit behöfligt. Det syntes honom därför billigt och nödigt, att då dessa beställningspersoner slete ut sig i det allmännas tjänst under ett ansträngande och ansvarsfullt arbete, staten äfven borde sörja för deras ålderdom.

För hvar af åren 1899 och 1900 har Landstinget beviljat ett anslag af 500 kronor att fördelas med 50 kronor till en hvar af tio barnmorskor inom länet, hvilka önskade och ansåges lämpliga att genomgå en repetitionskurs vid barnmorskeläroverk. Af detta anslag användes dock endast 200 kronor år 1899 och 250 kronor år 1900.

Vid periodens slut utöfvade 156 vaccinatorer verksamhet i länet. Vaccinationen omfattas dock icke allestädes med förtroende och intresse. Äfven under denna period har Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande, efter anmälan af vederbörande om försummelse att åtlyda författningen om skyddskoppypningen, nödgats meddela föreskrifter i syfte att bringa densamma till efterlefnad.

Hafsbadinrättningar förekomma i Båstad, vid Engelholms hamn, i Torekov och Åhus. Af dessa är Båstad den mest besökta platsen, men jemväl vid Engelholms hamn har frekvensen under periodens två sista år betydligt ökats. På initiativ af en praktiserande läkare har under sommaren 1900 å sistnämnda ställe genom frivilliga bidrag från allmänheten inrättats ett kustsanatorium för skrofulösa barn. Ett tjugutal barn mottages till vård, hvar under sex veckor, i en därför förhryd provisorisk bostad med ett gynnsamt läge på en hög sandås med hafvet på ena och skog på andra sidan. Man har numera grundad anledning att hoppas, att det behjertansvärda företaget skall erhålla så kraftigt understöd från allmänhetens sida, att å platsen kan upprättas en fast dylik anstalt, hvilket säkerligen vore mycket önskvärdt.

Brunnsinrättningen Torslund vid Engelholm har varit mindre använd under perioden.

Såsom ofvan blifvit nämnt, har under perioden bestämts, att helsovårdsstadgans föreskrifter för stad skola i tillämpliga delar gälla för Hvitemölla fiskeläge. Till förbättrande af det allmänna helsotillståndet i länet hafva äfven under förevarande period åtskilliga åtgärder företagits. I detta hänseende hafva de af förste provinsialläkaren årligen verkställda sundhetsinspektioner visat sig synnerligen verksamma. Dervid lemnade råd och anvisningar emottagas numera icke med ovilja, utan följas äfven i samhällena å landsbygden så långt tillgångarna medgifva. En allmän sträfvan förspörjes äfven att förbättra de sanitära förhållandena. Icke allenast i städerna utan äfven i flere af de större samhällena å landsbygden hafva kloak- och afloppsledningar blifvit uppförda, och en större uppmärksamhet egnas åt

renhållningen vid afträdeshus och gödselstäder. Det förnämsta företaget, som i detta hänseende är att anteckna, är ombyggnaden af vattenverket i Kristianstad, som medfört en kostnad af 225,782 kronor 38 öre. Vattenintaget har flyttats ofvanför norra kanalens inmynning och dragits midt ut i Helgeåns strömfåra samt skyddats från gröfre föroreningar genom tvenne silar af koppartråd. Ledningarna derifrån till vattenverket bestå af asfalterade gjutjernsrör. Det gamla vattenverkets lokaler hafva likasom det äldre oansenliga vattentornet raserats samt nya lokaler jemte ett nytt vattentorn till en höjd af 45 meter uppförts. Två nya filter, hvartera med 218 kvadratmeters yta, hafva anlagts, hvarjemte tre äldre filter med en yta af tillsammans 200 kvadratmeter bibehållits. Vattenförbrukningen i staden har under senare tiden mycket ökats och beräknas numera utgöra omkring 130 liter för person och dag.

Under perioden har, såsom förut blifvit nämnt, inrättats tre nya veterinärdistrikt med stationer för veterinärerna i Båstad, Brösarp och Simrishamn. Vid periodens slut voro därför i länet

Tab. 00. Ersättningar till kommuner i Kristianstads län för bidrag till fattigvårdsavgifter enligt 29, 30 och 31 §§ fattigvårdsförordningen; åren 1896—1900.

Fattigvårdssamhälle.	År 1896. Kronor.	År 1897. Kronor.	År 1898. Kronor.	År 1899. Kronor.	År 1900. Kronor.
Kristianstad	1,187.79	1,700.00	1,448.00	1,484.50	1,818.25
Ausås	—	—	—	—	30.00
Bolshög	194.51	100.00	100.00	572.30	294.96
Efveröd	182.50	182.50	182.50	182.50	182.50
Farstorp	228.02	99.65	50.00	—	—
Förlöf	—	—	—	—	629.70
Glimåkra	702.00	700.00	700.00	517.50	436.30
Hufvaröd	280.00	182.50	182.50	84.00	—
Hästveda	183.00	182.50	182.50	182.50	182.50
Ifvetofta	261.51	246.24	240.00	244.18	182.50
Loshult	49.60	49.60	75.00	75.00	75.00
Norra Strö	—	59.45	120.00	120.00	120.00
Norra Åsum	183.00	182.50	182.50	182.50	182.50
Qviinge	127.50	60.00	60.00	60.00	60.00
Skepparslöf	72.00	69.00	75.00	77.00	77.00
Ströfvelstorp	—	—	—	—	30.00
Tranås	182.50	182.50	182.50	182.50	182.50
Tryde	253.00	340.00	800.00	359.50	254.50
Valleberga	—	—	25.00	—	—
Vankifva	—	—	—	75.60	—
Vedby	—	—	—	48.00	—
Verum	176.00	130.00	182.50	182.50	182.50
Vestra Vram	—	—	—	74.49	292.00
Vidtsköle	227.00	227.50	214.70	242.24	421.06
Vinslöf	—	—	—	66.60	—
Vittsjö	—	—	95.00	—	—
Vä	264.10	292.80	350.00	502.66	504.30
Åhus	—	315.84	292.00	312.35	74.22
Örkelljunga	50.00	—	—	—	—
Östra Broby	253.50	240.00	240.00	256.50	100.00
Summa	5,057.53	5,542.58	5,979.70	6,084.92	6,312.29

i verksamhet 1 länsveterinär, 6 distriktsveterinärer, 1 stads-
veterinär, 2 militära veterinärer, 3 enskilda legitimerade veteri-
närer och 4 enskilda icke legitimerade veterinärer.

Angående antalet *fattige*, fattighus och fattiggårdar samt
kostnaden för fattigvården och antalet understödstagare återopas
Eders Kungl. Maj:ts Statistiska Centralbyrås statistik, som der-
för lemnar fullständig redogörelse.

Såsom ersättning för bidrag till *fattigvårdsavgifter*, hvilka
kommuner inom länet fått vidkännas för understödstagare under
sådana omständigheter, som omförmälas i 29, 30 och 31 §§
i förordningen angående fattigvården den 9 juni 1871, hafva af
statsmedel utbetalts de belopp, som finnas angifna i *tabell Oo*
(sid. 75).

De härstädes anhängiggjorda fattigvårdsmålen hafva utgjort
70 år 1896, 55 år 1897, 58 år 1898, 66 år 1899 och 67 år
1900.

På sätt i förra femårsberättelsen omtalades, verkade i Kri-
stianstad en *frivillig fattigvårdsförening*, som satt till sin upp-
gift att genom en mera personlig vård, än den legala fattig-
vården kunde egna de fattige, söka bisprunga dem i deras nöd,
så att de om möjligt komme derhän, att de kunde hjälpa sig
sjelfva. Intill år 1898 utgjordes de aktiva medlemmarne i denna
förening uteslutande af qvinnor från de bättre lottade samhälls-
klasserna, hvarjemte funnos betalande passiva medlemmar. Då
det visade sig önskvärdt, att föreningen vunne en större till-
slutning och omfattades med intresse af än flere af samhällets
medlemmar, undergick föreningen nämnda år en omorganisation.
Enligt samtidigt antagna stadgar har föreningen, som benämnes
Kristianstads frivilliga fattigvårdsförening, till ändamål att mot-
arbeta det demoraliserande tiggeriet, förskaffa noggranna upp-
gifter om de hjälpsökandes vilkor och behof samt bästa sättet

att bistå dem, egna de fattige mera personlig vård genom besök
i deras hem samt bereda arbetsföra personer tillfälle till lämp-
ligt arbete. Medlem af föreningen blir hvar och en, som er-
lägger en låg årsavgift. De organ, genom hvilka föreningen ut-
öfvar sin verksamhet, äro styrelsen, undersökare, fattigvårdare
och en centralbyrå. Undersökare har att verkställa undersökning
af ställningen och behofven hos en fattig, som påkallar förenin-
gens hjälpsamhet. Fattigvårdares uppgift är att hafva den när-
maste tillsynen öfver familjer eller enskilde, som blifvit honom
tilldelade att vårda, samt hvarje månad om dem ingifva skriftlig
rapport, deri äfven upptagas de understöd, som för dem begäras.
Centralbyrån är den mellanhand, till hvilken alla uppgifter
skola ingifvas och från hvilken alla upplysningar lemnas. Den
är äfven afsedd att verka som arbetsförmedlingsbyrå. En af
föreningens viktigaste uppgifter är att motverka yrkestiggeriet,
och synes den i detta hänseende hafva haft god framgång, lika-
som dess verksamhet i öfrigt varit till största gagn.

Såsom mellanhand emellan fattigvårdsstyrelsen och dess
understödstagare har äfven under denna period varit i Kristian-
stad anställd en diakonissa. Sådana hafva äfven varit anställda
på flere andra ställen.

F) Fromma stiftelser. Rörande dessa återopas de upp-
lysningar, som meddelas i *tabell 7*.

De i förra femårsberättelsen omförmälda Nosaby sjuk- och
begravningskassa, Hagestads sjuk- och begravningshjelpsförening,
Glimminge sjuk- och begravningskassa samt Skillinge sjuk- och
begravningskassa äro samma sjukkassor, som nu benämnas No-
saby arbetareförenings sjuk- och begravningskassa, Sandhammar-
ortens sjukkassa, Östra Glimminge sjelfhjelpsförenings sjukkassa
och Sjömanslagets sjuk- och begravningskassa i Skillinge.

Kristianstads Landskansli den 31 december 1901.

Underdånigst

M. G. DE LA GARDIE.

E. Andersson.

W. Ehrenborg.

Tab. 1.

FOLKMÄNGDEN I KRISTIANSTADS LÄN ÅREN 1896—1900.

1.		2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.
		Kyrkoskrifna folkmängden (enligt presterskapets uppgifter den 31 december).			Mantalskrifna folkmängden (enligt de mantalslängder, som upprättats vid slutet af motsstående år).										
					Hela mantalskrifna folkmängden.			Deraf fria från mantalspenningar.							
								Värfvadt manskap.		Afsärskilda orsaker befriade.		Underåriga.		Summa (fria från mantalspenningar).	
								Mankön.	Qvinkön.	Summa.	Mankön.	Man-kön.	Qvin-kön.	Man-kön.	Qvin-kön.
Landsbygden	år 1896 . .	100,161	104,939	205,100	100,283	105,458	205,741	—	6,436	11,075	39,552	38,527	45,988	49,602	95,590
	1897 . .	100,183	104,758	204,941	100,124	105,112	205,236	—	6,263	10,839	38,985	38,175	45,248	49,014	94,262
	1898 . .	100,212	104,788	205,000	100,351	105,196	205,547	—	6,029	10,628	38,845	38,027	44,874	48,655	93,529
	1899 . .	100,132	104,399	204,531	100,107	104,748	204,855	—	5,846	10,509	38,617	37,663	44,463	48,172	92,635
	1900 . .	99,825	104,177	204,002	99,737	104,398	204,135	—	5,641	10,212	38,453	37,503	44,094	47,715	91,809
Kristianstads stad	år 1896 . .	4,755	5,295	10,050	4,720	5,265	9,985	—	663	317	1,679	1,684	2,342	2,001	4,343
	1897 . .	4,748	5,331	10,079	4,716	5,291	10,007	—	672	324	1,642	1,644	2,314	1,968	4,282
	1898 . .	4,709	5,305	10,014	4,700	5,303	10,003	—	713	269	1,615	1,663	2,328	1,932	4,260
	1899 . .	4,764	5,353	10,117	4,666	5,283	9,949	—	693	251	1,603	1,643	2,296	1,894	4,190
	1900 . .	4,868	5,450	10,318	4,730	5,315	10,045	—	702	228	1,585	1,611	2,287	1,839	4,126
Simrishamns stad	år 1896 . .	923	1,072	1,995	917	1,072	1,989	—	26	63	380	373	406	436	842
	1897 . .	912	1,073	1,985	908	1,076	1,984	—	26	66	377	389	403	455	858
	1898 . .	923	1,085	2,008	919	1,080	1,999	—	27	60	367	396	394	456	850
	1899 . .	961	1,095	2,056	964	1,104	2,068	—	28	66	381	414	409	480	889
	1900 . .	948	1,114	2,062	968	1,116	2,084	—	32	65	370	417	402	482	884
Engelholms stad	år 1896 . .	1,098	1,359	2,457	1,095	1,367	2,462	—	17	55	414	400	431	455	886
	1897 . .	1,157	1,426	2,583	1,089	1,348	2,437	—	45	75	394	379	439	454	893
	1898 . .	1,173	1,476	2,649	1,167	1,454	2,621	—	58	72	429	438	487	510	997
	1899 . .	1,184	1,519	2,703	1,174	1,518	2,692	—	41	88	414	443	455	531	986
	1900 . .	1,223	1,561	2,784	1,236	1,572	2,808	—	59	89	438	465	497	554	1,051
Hela länet	år 1896 . .	106,937	112,665	219,602	107,015	113,162	220,177	—	7,142	11,510	42,025	40,984	49,167	52,494	101,661
	1897 . .	107,000	112,588	219,588	106,837	112,827	219,664	—	7,006	11,304	41,398	40,587	48,404	51,891	100,295
	1898 . .	107,017	112,654	219,671	107,137	113,033	220,170	—	6,827	11,029	41,256	40,524	48,083	51,553	99,636
	1899 . .	107,041	112,366	219,407	106,911	112,653	219,564	—	6,608	10,914	41,015	40,163	47,623	51,077	98,700
	1900 . .	106,864	112,302	219,166	106,671	112,401	219,072	—	6,434	10,594	40,846	39,996	47,280	50,590	97,870

Tab. 2.

ALLMÄNNA VÄGAR OCH SKJUTSNING I KRISTIANSTADS LÄN ÅREN 1896—1900.

a) Längd af allmänna vägar och kostnad för deras underhåll år 1900.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.
Väghållningsdistrikt.	Väglängd.		Vägfyrkar.				Uppskattad kostnad för vägunderhåll in natura (den tid mark är bar).	Vägsnitt pr vägfyrk.		Väggassans inkomster.			Väggassans utgifter.			Väggassans behållning vid årets slut.
	Landsväg (med broar).	Bygdeväg (med broar).	Å jordbruksfastighet		Å allmänningsskogar, frälseränta samt annan fastighet.	Å inkomst.		Å vägfyrkar enligt kol. 4.	Å vägfyrkar enligt kol. 5—7.	Vägsnitt. ¹⁾	Af statsmedel. ²⁾	Öfriga inkomster.	Förvaltningskostnader.	Ersättning till snöplog-lagen.	Öfriga utgifter. ²⁾	
			med vägunderhåll in natura.	ej ännu till vägunderhåll indelad.												
	Kilom.	Kilom.	Antal.	Antal.	Antal.	Antal.	Kronor.	Öre.	Öre.	Kronor.	Kronor.	Kronor.	Kronor.	Kronor.	Kronor.	Kronor.
Bjäre hürads	17 946	60 565	106,800	1,506	3,510	3,768	15,035	3	16	4,440	—	180	611	2,032	2,498	4,437
Södra Åsbo	46 533	29 228	116,802	7,409	2,808	3,901	8,593	6	12	8,427	—	—	687	2,840	3,206	1,693
Norra Åsbo	160 601	72 083	123,584	11,544	5,396	8,414	18,027	3	16	7,728	—	287	1,000	4,208	4,367	1,317
Vestra Göinge	142 709	163 534	194,858	20,703	—	12,742	23,040	3	15	13,857	—	—	1,000	6,866	5,991	839
Östra Göinge	70 084	165 282	111,632	4,319	7,321	10,487	20,445	—	16	3,386	—	453	723	2,355	7,169	8,710
Villands	33 410	152 788	138,344	12,937	5,325	6,111	42,566	8	36	19,252	4,236	750	816	9,451	13,439	533
Gärds	65 430	101 912	139,204	9,357	3,507	4,864	50,757	13	43	25,701	4,625	7,334	2,220	11,454	23,291	3,756
Albo	41 927	82 945	58,058	4,981	621	1,108	28,908	3	44	7,016	1,776	274	929	5,104	1,506	5,091
Jerrestads	33 799	44 689	84,543	3,925	936	2,300	17,045	7	22	7,884	—	2,578	647	2,802	8,266	120
Ingelstads	48 215	175 104	243,052	—	3,110	6,257	73,619	9	25	21,280	—	250	780	5,870	13,474	1,206
Summa å landet	660 654	1,048 130	1,316,877	76,681	32,534	59,952	298,035	—	—	118,971	10,637	12,106	9,413	52,982	83,207	27,602
I städerna	10 769	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

b) Väganläggningar och kostnad därför under åren 1896—1900.

18.	19.	20.	21.	22.	23.	24.	25.	26.	27.	28.
Allmänna vägar.	Längd af under åren 1896—1900		Kostnad för under åren 1896—1900							
	fulländade och afsynade nya vägar.	omlagda eller betydligt förbättrade vägstäckor.	fulländade och afsynade nya vägar.				omlagda eller betydligt förbättrade vägstäckor.			
			Af statsmedel.	Af väggassors medel.	Af andra medel.	Summa.	Af statsmedel.	Af väggassors medel.	Af andra medel.	Summa.
	Kilometer.	Kilometer.	Kronor.	Kronor.	Kronor.	Kronor.	Kronor.	Kronor.	Kronor.	Kronor.
Landsvägar . . .	—	18 854	—	—	—	—	44,250	—	24,506	68,756
Bygdevägar . . .	16 147	29 018	42,600	—	21,500	64,100	27,900	41,187	20,708	89,795
Summa	16 147	47 872	42,600	—	21,500	64,100	72,150	41,187	45,214	158,551

c) Skjutsanstalter och skjutslega vid 1900 års slut.

29.	30.	31.	32.	33.
Skjutslega pr nymil.	Gästgifverier		Skjutsstationer	
	med	utan	med	utan
	entreprenad.	entreprenad.	entreprenad.	entreprenad.
	Antal.	Antal.	Antal.	Antal.
Med entreprenadbidrag 1:70 kr.	26	—	6	—
Utan , 1:70 ,	3	—	3	—
„ , 1:87 ,	—	—	1	—
„ , 2:00 ,	—	—	1	—
Summa skjutsanstalter	29	—	11	—
deraf: vid landsvägar	25	—	6	—
vid bygdevägar	2	—	4	—
i städer	2	—	1	—
Anstalter för endast sjöskjuts.	—	—	—	—

d) Vid skjutsning utgångna hästar under åren 1896—1900.

34.	35.	36.	37.	38.	39.
År.	I kungs- och krono-skjuts.	Vid gästgifverier		Vid skjutsstationer	
		med	utan	med	utan
		entreprenad.	entreprenad.	entreprenad.	entreprenad.
	Antal.	Antal.	Antal.	Antal.	Antal.
1896	32	6,885	—	637	—
1897	30	7,513	—	751	—
1898	10	8,337	—	737	—
1899	8	7,861	—	700	—
1900	28	8,486	—	705	—
Summa hästar	108	39,082	—	3,530	—

Anm. ¹⁾ Här ingår äfven bidrag af vägfyrkar enligt kol. 5. — ²⁾ Här ingår ej statsbidraget till vägunderhållet in natura.

Tab. 3.

HEMMAN OCH LÄGENHETER SAMT STADSJORDAR M. M. I KRISTIANSTADS LÄN ÅR 1900.

I. Landsbygden.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	
Hemman och lägenheter upptagna i jordeboken.	Kronoegendomar.				Skatteegendomar.		Frälseegendomar.		S u m m a.		
	Under allmän disposition.		Under enskild disposition.								
	Antal.	Mantal.	Antal.	Mantal.	Antal.	Mantal.	Antal.	Mantal.	Antal.	Mantal.	
Kungs- och kungsladugårdar samt säterier	6	40 $\frac{7}{8}$	—	—	—	—	—	—	6	40 $\frac{7}{8}$	
Boställen: hemman	207	101 $\frac{3}{4}$	—	—	1	1 $\frac{1719}{16384}$	18	13 $\frac{1}{2}$	206	115 $\frac{14581}{29152}$	
lägenheter	57	—	—	—	—	—	6	—	63	—	
Säterier och ladugårdar	—	—	—	—	34	16 $\frac{5}{12}$	94	176 $\frac{7}{24}$	128	192 $\frac{17}{24}$	
Rå- och rörs (iusockne) hemman	—	—	—	—	—	—	1,160	504 $\frac{107}{160}$	1,160	504 $\frac{107}{160}$	
Hemman	285	122 $\frac{7150281}{48422400}$	20	230 $\frac{1043}{845120}$	3,604	1,383 $\frac{57422373887}{6507970560}$	1,445	599 $\frac{409}{2400}$	5,354	2,107 $\frac{170311}{245760}$	
Jordlägenheter	621	—	72	—	562	—	482	—	1,737	—	
Fiskerier	12	—	24	—	134	—	26	—	196	—	
Verk och inrättningar	5	—	—	—	17	—	4	—	26	—	
Summa antal och nuvarande mantal	1,193	264 $\frac{45099081}{84222400}$	116	230 $\frac{1043}{845120}$	4,352	1,400 $\frac{38591789}{8134406320}$	3,235	1,294 $\frac{37}{200}$	8,896	2,961 $\frac{499}{190}$	
Oförmedladt mantal	—	299 $\frac{612997}{882080}$	—	312 $\frac{891}{26880}$	—	1,916 $\frac{3614527}{37408240}$	—	1,549 $\frac{216224}{4119855}$	—	3,768 $\frac{1490537}{2273040}$	
12.									13.	14.	15.
Brukningsdelar och i jordeboken ej upptagna torp. Brukningsdelar, hvari hemman äro fördelade Jordtorp, ej upptagna i jordeboken Jordbruksfastighet och annan fastighet. Jordbruksfastighet Annan fastighet: Hus och tomter i köpingar och dermed jemförliga orter: i Bästads köping i Torekovs fiskeläge i Åstorps stationssamhälle i Klippans » i Hesselholms » i Sösdala » i Vinslöfs » i Hästveda » i Osby » i Åhus by och hamnplats i Hvilans samhälle i Hvittemölla fiskeläge i Kiviks » i Tomelilla stationssamhälle i Smedstorps » i Baskemölla fiskeläge i Branteviks » i Skillinge » Lägenheter i öfrigt, hvilkas hufvudsakliga värde utgöres af åbyggnader Kyrkor och bönehus Andra offentliga byggnader Staten tillhöriga fisken och qvarnar Frälseräntor									Antal.	Taxeringsvärde (i kronor) hvarför bevilning	
									erlägges.		icke erlägges.
									24,074	—	—
									4,317	—	—
									—	137,410,300	5,666,200
									—	632,200	—
									—	196,300	—
									—	361,100	—
									—	1,256,200	—
									—	1,645,500	—
									—	182,600	—
									—	285,600	—
									—	134,400	—
									—	228,300	—
									—	982,100	—
									—	282,100	—
									—	48,000	—
									—	92,900	—
									—	538,900	—
									—	110,300	—
									—	46,500	—
									—	163,800	—
									—	81,400	—
									—	13,145,600	39,400
									—	—	2,915,400
									—	—	2,521,000
									—	—	66,100
									2	300	—
Summa annan fastighet (än jordbruksfastighet)									—	20,414,100	5,541,900

II. Städerna.

16.	17.	18.	19.	20.	21.	22.	23.	24.	25.	26.	27.	28.	29.	30.	31.
Städer.	Tomter.		Länderier, jordlotter eller andra brukningsdelar. Antal.	Boningshus.		T a x e r i n g s v ä r d e (i k r o n o r).									
	Bebyggda. Antal.	Obbyggda. Antal.		Nybyggda 1896—1900. Antal.	Befintliga 1900. Antal.	A n n a n f a s t i g h e t.									
						Jordar		Hus och tomter		Kyrkor och bönehus		Andra offentliga byggnader		S u m m a (annan fastighet)	
						hvarför bevilning		hvarför bevilning		hvarför bevilning		hvarför bevilning		hvarför bevilning	
						erlägges.	icke erlägges.	erlägges.	icke erlägges.	erlägges.	icke erlägges.	erlägges.	icke erlägges.	erlägges.	icke erlägges.
Kristianstad	288	248	156	19	356	281,100	1,200	1							
Engelholm	142	—	13	21	227	341,250	150,000	—	60,000	—	138,000	16,000	2,166,100	11,372,200	2,534,600
Simrishamn	242	44	40	11	275	223,400	—	2,003,700	—	6,300	35,000	—	189,200	2,010,000	224,200
Summa	672	292	209	51	858	845,750	151,200	16,850,200	76,500	22,300	407,000	16,000	2,493,300	16,888,500	2,976,800
						996,950		16,926,700		429,300		2,509,300		19,865,300	

Tab. 4.

EGENDOMAR AF FIDEIKOMMISSNATUR I KRISTIANSTADS LÄN ÅR 1900.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.
Fideikommissinnehavarens namn.	Egendomens namn.	Belägenhet. Socken.	M a n t a l.				Antal utjordar, ängar o. d. ej i mantal satt jord.	Antal verk och inrätt- ningar.	Taxeringsvärdet (i kronor)				
			Krono.	Skatte.	Frälse.				Summa.	å jordbruks- fastighet.	å annan fastighet (utom fräl- seränta).	å frälse- ränta.	S u m m a.
					Säterier, ladugårdar, rå och rör.	Allmänt frälse.							
Friherre N. Gyllenstierna & Krapperup	Bjersgård med underlydande	Gråmanstorp.	—	—	6 $\frac{3}{4}$	17 $\frac{31}{48}$	40 $\frac{1}{16}$	—	2	795,700	8,300	—	1,570,100
	Bolestad	Kellna.	—	—	—	1 $\frac{1}{2}$		—	—	80,000	—	—	
	Ingeborrarp	Rya.	—	—	—	1 $\frac{1}{8}$		—	—	32,200	—	—	
	Norrtofta, Slimminge	Vedby.	—	—	—	1 $\frac{1}{8}$		—	—	14,000	—	—	
	Vettinge, Haglekulla m. m.	Östra Ljungby.	—	—	—	41 $\frac{9}{24}$		1	233,000	1,200	—		
	Höja, Skörpinge	Höja.	—	—	—	2 $\frac{23}{24}$		—	—	116,700	—	—	
	Ugglarp	Starby.	—	—	—	2 $\frac{1}{2}$		—	—	65,000	—	—	
	Engelsbäck, Killebäckstorp .	Grefvie.	—	—	—	2 $\frac{1}{2}$		1	113,500	3,000	—		
	Boarp, Arhult	Hjernarp.	—	—	—	2 $\frac{1}{2}$		—	—	32,000	—	—	
	Engelag, Hillarp m. m. . . .	Hof.	—	—	—	1 $\frac{1}{2}$		—	—	23,000	—	—	
	Hänarp	Vestra Karup.	—	—	—	1 $\frac{1}{4}$		—	—	10,500	—	—	
	Rebbelberga (Karsslätt) . .	Rebbelberga.	—	—	—	1 $\frac{1}{2}$		—	—	42,000	—	—	
	Fru Aimée Norrström, född friher- rinna Sylvander (under Ågerups fideikommiss i Malmöhus län) . .	Åby	Gråmanstorp.	—	—	—		1 $\frac{1}{8}$	84 $\frac{1}{48}$	—	—	40,000	
Vestra Tockarp		Örkellunga.	—	—	—	1 $\frac{1}{8}$	—	—		25,000	—	—	
Sjöröd och Gerrastorp . . .		Hästveda.	—	—	—	1	1	18,300		400	—		
Sandåkra		Norra Mellby.	—	—	—	1 $\frac{3}{16}$	—	—		25,000	—	—	
Tjörnarps och Ella		Tjörnarps.	—	—	—	1 $\frac{1}{4}$	—	—		34,500	—	—	
Röinge		Stoby.	—	—	—	1 $\frac{1}{16}$	—	—		46,000	—	—	
Ramsberga		Norra Åkarp.	—	—	—	1 $\frac{1}{16}$	—	—		7,500	—	—	
Långaröd		Farstorp.	—	—	—	1	—	—		12,000	—	—	
Grefve A. G. A. Hamilton (under Barsebäcks fideikommiss i Malmö- hus län)	Bladhult, Glimminge m. m.	Färingtofta.	—	—	—	31 $\frac{3}{4}$	31 $\frac{3}{4}$	—	—	95,000	—	—	95,000
Christian Ehrenborg	Hofdala	Brönnestad.	—	5 $\frac{1}{16}$	17 $\frac{1}{8}$	—	201 $\frac{1}{8}$	—	3	648,000	9,000	—	724,200
		Matteröd. Vittsjö.	—	—	—	1 $\frac{1}{16}$ 1 $\frac{1}{16}$		—	2	35,500 31,500	— 200	—	
Grefve Carl Wachtmeister	Vanås	Gryt.	—	—	15 $\frac{1}{8}$	1 $\frac{1}{4}$	461 $\frac{1}{8}$	2	3	492,800	16,000	—	1,553,400
		Qviinge.	—	3 $\frac{3}{8}$	4	21 $\frac{1}{4}$		—	—	340,000	—	—	
		Knislinge.	—	11 $\frac{1}{4}$	3 $\frac{3}{8}$	11 $\frac{1}{16}$		—	1 $\frac{1}{4}$	465,700	1,500	—	
		Hjersås.	—	—	—	31 $\frac{1}{16}$		—	—	130,000	—	—	
		Emislöf.	—	—	—	2 $\frac{1}{16}$		1	—	11,400	—	—	
		Gumlösa.	—	—	—	2 $\frac{1}{8}$		—	—	96,000	—	—	
Friherre Axel Gyllenkrook (under Svenstorps fideikommiss i Malmö- hus län)	Månsatorp och Hårsjö . .	Vittsjö.	—	—	—	5 $\frac{1}{16}$	11 $\frac{1}{4}$	—	1	26,000	2,500	—	56,000
	Svenstorp	Tjörnarps.	—	—	—	2 $\frac{1}{8}$		—	—	27,500	—	—	
Kapten J. Kennedy	Råbelöf och Odersberga . .	Fjelkestad.	—	—	52 $\frac{7}{16}$	—	53 $\frac{223}{240}$	4	3	1,449,000	27,900	—	1,549,400
		Glimåkra.	—	—	—	11 $\frac{1}{8}$		—	—	72,500	—	—	
Grefve A. K. Trolle-Wachtmeister . .	Trolle-Ljungby och Årup .	Trolle-Ljungby.	—	—	22 $\frac{19}{40}$	21 $\frac{1}{4}$	65 $\frac{1}{8}$	13	1	1,256,400	1,500	—	3,002,800
		Ifvetofta.	—	1 $\frac{1}{2}$	84 $\frac{1}{8}$	131 $\frac{1}{8}$		8	5	944,300	42,000	—	
		Näsum.	—	—	—	10 $\frac{1}{16}$		—	1	375,500	400	—	
		Kiaby.	—	—	—	2 $\frac{1}{16}$		—	—	25,000	—	—	
		Gualöf.	—	—	—	31 $\frac{1}{16}$		1	1	160,100	8,000	—	
		Fjelkinge.	—	—	—	1 $\frac{1}{16}$		1	—	68,100	—	—	
		Nymö.	—	—	—	2 $\frac{1}{16}$		—	—	72,000	—	—	
		Fjelkestad.	—	—	—	1 $\frac{1}{16}$		—	1	3,000	19,800	—	
		Åhus.	—	—	—	1 $\frac{1}{16}$		2	—	26,200	—	—	
Grefve A. Piper	Kristinehof och Torup . .	Andrarum.	—	3 $\frac{1}{4}$	84 $\frac{1}{16}$	23 $\frac{1}{8}$	21	20	2	509,000	22,000	—	—
		Hvitaby.	—	2 $\frac{1}{4}$	10 $\frac{1}{16}$	1 $\frac{1}{16}$		1	16	505,700	11,200	—	
		Raftunda.	—	—	—	1 $\frac{1}{16}$		21	19	386,000	34,000	—	

		Brösarp.	—	—	—	—	—	—	26,700	—	—	—	
		Södra Mellby.	—	—	—	—	—	24	6,600	10,000	—	—	
		Eljaröd.	—	31 ⁹ / ₈	—	—	7	3	189,200	2,500	—	—	
		S:t Olof.	—	—	—	—	—	—	29,000	—	—	—	
		Fogeltofta.	—	—	—	—	—	—	18,000	—	—	—	
		Hörröd.	—	1 ⁸ / ₈	—	—	—	—	44,000	—	—	—	
		Maglehem.	—	—	—	—	—	1	5,000	1,000	—	—	
		Benestad.	—	—	—	5 ⁶ / ₈	1	1	413,700	2,000	—	—	
		Hörup.	—	—	—	3 ⁴ / ₈	—	—	162,400	—	—	2,378,000	
						40 ¹¹ / ₈	—	—					
		Ö. Vemmerlöf.	—	—	—	13 ¹³ / ₈	—	—	64,500	—	—		
		Ö. Tommarp.	—	—	—	2 ⁴ / ₈	—	—	33,300	—	—		
		Stiby.	—	—	—	6 ¹ / ₈	—	—	13,000	—	—		
		Simris.	—	—	—	2 ¹⁶ / ₈	—	—	9,000	—	—	119,800	
						21 ⁶³ / ₈	—	—					
		Summa	—	9 ⁴ / ₈	147 ⁴⁷ / ₈₀	125 ¹⁰⁹ / ₂₁₆	282 ¹⁸¹⁹ / ₂₁₆₀	106	71	11,032,500	224,400	—	11,256,900
Densamme (under Högstads fidei-	Stenby												
kommiss i Malmöhus län)	Örum												
M. H. Areskoug i Ystad	Karlaby												

Tab. 5.

EGENDOMAR TILLHÖRANDE INHEMSKA AKTIEBOLAG, I KRISTIANSTADS LÄN ÅR 1900.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.
Aktiebolagets namn.	Egendomens namn.	Belägenhet. Socken (stad).	M a n t a l.				Summa.	Antal utjordar, ängar o. d. ej i man- tal satt jord.	Antal verk och inrättnin- gar (fa- stigheter i städer).	T a x e r i n g s v ä r d e t (i kronor)			
			Krono.	Skatte.	F r ä l s e.					å jord- bruks- fastighet.	å annan fastighet (utom fräl- seränta).	å frälse- ränta.	Summa.
					Säterier, ladugårdar, rå och rör.	Allmänt frälse.							
Åby-Klippans ångbryggeriaktiebolag	Åby-Klippan	Gråmanstorp.	—	$\frac{1}{96}$	—	—	$\frac{1}{96}$	—	1	1,600	360,500	—	362,100
Åby-Klippans tegelbruksaktiebolag .	»	»	—	$\frac{721}{3552}$	—	—	$\frac{721}{3552}$	—	1	29,000	78,000	—	107,000
Åby-Klippans handelsföreningsaktie- bolag	»	»	—	—	—	—	—	—	1	—	21,500	—	21,500
Helsingborg—Hessleholms jernvägs- aktiebolag	»	»	—	—	—	—	—	—	1	—	10,000	—	—
	Björnekulla	Björnekulla.	—	—	—	$\frac{1}{32}$	—	—	—	4,000	—	—	—
	Brandeborg	Riseberga.	—	—	—	—	$\frac{1}{32}$	1	—	4,000	—	—	18,000
Klippans pappersbruks aktiebolag .	Klippan	Gråmanstorp.	—	$2\frac{1}{4}$	—	—	—	—	—	240,000	—	—	—
	Forsmöllan, Bjerröd .	Vedby.	—	$1\frac{5}{8}$	—	—	—	—	1	70,000	35,100	—	—
	Klippan	V. Sönnarslöf.	—	$\frac{5}{12}$	—	—	$3\frac{1}{8}$	—	1	29,200	182,000	—	556,300
Perstorps handelsaktiebolag	Ybbarp	Perstorp.	—	—	—	$\frac{1}{384}$	$3\frac{1}{4}$	—	1	300	2,000	—	2,300
Brandsberga bränneriaktiebolag . .	Brandsberga	Riseberga.	—	$1\frac{1}{8}$	—	—	$1\frac{1}{8}$	—	1	64,000	4,000	—	68,000
Ljungbyheds handelsaktiebolag . .	Riseberga	»	—	—	—	—	—	—	1	—	5,000	—	5,000
Stidsvigs benmjölsfabriksaktiebolag .	Stidsvig	Östra Ljungby.	—	$\frac{1}{32}$	—	—	$\frac{1}{32}$	—	1	1,500	80,000	—	81,500
Åstorps nya snickerifabriksaktiebolag	Åstorp	Björnekulla.	—	—	—	—	—	—	1	—	15,000	—	15,000
Helsingborgs sockerfabriksaktiebolag.	Ormastorp	V. Broby.	—	$2\frac{3}{8}$	—	—	—	—	—	34,500	—	—	—
	10 hektar af Engelholms v. kronoplantering .	Engelholm.	—	—	—	—	$2\frac{3}{8}$	1	1	31,000	729,000	—	794,500
Hyllinge stenkols- och lerindustri- aktiebolag	Hyllinge	V. Broby.	—	—	—	—	—	—	1	—	110,000	—	110,000
Villans tegelbruksaktiebolag	Skörpinge	Höja.	—	$5\frac{17}{44}$	—	—	$5\frac{17}{44}$	—	1	9,100	41,000	—	50,100
Rögle tegelbruksaktiebolag	Vemmentorp	Ströfvelstorp.	—	—	—	$\frac{3}{8}$	$\frac{3}{8}$	—	—	25,800	—	—	25,800
V. Sönnarslöfs garfveriaktiebolag . .	Sönnarslöf	V. Sönnarslöf.	—	$\frac{1}{64}$	—	—	$\frac{1}{64}$	—	1	200	3,000	—	3,200

Tab. 5. (Forts.) EGENDOMAR TILLHÖRANDE INHEMSKA AKTIEBOLAG, I KRISTIANSTADS LÄN ÅR 1900.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.
Aktiebolagets namn.	Egendomens namn.	Belägenhet. Socken (stad).	M a n t a l.				Summa.	Antal utjordar, ängar o. d. ej i man- tal satt jord.	Antal verk och inrättnin- gar (fa- stigheter i städer).	T a x e r i n g s v ä r d e t (i kronor)			
			Krono.	Skatte.	Frälse.					å jord- bruks- fastighet.	å annan fastighet (utom fräl- seränta).	å frälse- ränta.	Summa.
					Säterier, ladugårdar, rå och rör.	Allmänt frälse.							
Aktiebolaget Skeldervikens hafsbad .	Engelholms hamn . .	Barkåkra.	—	—	—	—	—	—	1	—	39,000	—	39,000
Aktiebolaget Jersey ladugårdar . .	Engeltofta	’	—	—	$\frac{3}{4}$	$\frac{32321}{3744}$	—	—	—	434,000	—	—	—
	Farm Arabien, Penarp	Hjernarp.	—	$\frac{227}{768}$	$\frac{3}{16}$	$\frac{347}{708}$	$\frac{54585}{14378}$	—	—	40,000	—	—	474,000
Båstads badanstalts aktiebolag . . .	Båstad och Pershög .	Båstad.	—	—	—	—	—	1	1	1,600	24,800	—	26,400
Grefvie kalkaktiebolag	Grefvie m. m. . . .	Grefvie.	—	$\frac{6095587}{33619200}$	—	—	$\frac{6095587}{33619200}$	—	—	11,900	—	—	11,900
Aktiebolaget Engelholms brunns- och badinrättning	Torslund	Rebbelberga.	—	—	—	—	—	—	1	—	5,000	—	5,000
Osby kimröksfabriksaktiebolag . . .	Sibbarp	Osby.	—	$\frac{5}{24}$	—	—	$\frac{5}{24}$	2	1	6,000	16,000	—	22,000
Aktiebolaget Kiselgur	Östra Genastorp . . .	’	—	—	—	—	—	4	1	24,000	35,000	—	59,000
Östanå fabriksaktiebolag	Östanå och Denninga- rum	Östra Broby.	—	—	—	$\frac{111}{160}$	$\frac{111}{160}$	—	3	54,900	153,000	—	207,900
Svenska granitindustriaktiebolaget .	Gyllsboda	Örkene.	—	$\frac{5}{16}$	—	—	—	—	1	35,000	5,200	—	—
	Hajstad och Dönaberga	Hjersås.	—	—	—	$\frac{3}{2}$	$\frac{11}{16}$	—	2	9,100	2,500	—	51,800
Färeköps glasbruksaktiebolag . . .	Sibbhult	’	—	—	—	—	—	—	1	—	40,000	—	40,000
Granitaktiebolaget C. A. Kullgrens enka i Uddevalla	Edenryd	’	—	—	—	—	—	—	2	—	400	—	400
Knislinge skofabriksaktiebolag . . .	Hjersåslilla	Knislinge.	—	—	—	—	—	—	1	—	40,000	—	40,000
Karpalunds sockerfabriksaktiebolag .	Karpalund	Färlöf.	—	—	$\frac{33}{84}$	—	$\frac{33}{84}$	—	1	30,000	1,300,000	—	1,330,000
Karpalunds ångbryggeriaktiebolag .	’	’	—	—	—	—	—	—	1	—	95,000	—	—
	Åhus	Åhus.	—	—	—	—	—	—	1	—	3,500	—	98,500
Torsebro krut- o. stubinfabriksaktie- bolag	Torsebro	Färlöf.	$\frac{1}{4}$	—	—	—	—	—	2	12,000	90,000	—	—
	Hörröd och Strö . .	Norra Strö.	—	$\frac{11}{16}$	—	$\frac{11}{16}$	$\frac{27}{8}$	—	—	73,500	—	—	175,500
Tjörnarps stärkelsefabriksaktiebolag .	Gunnarp	Tjörnarp.	—	—	—	—	—	—	1	—	12,000	—	12,000
Hessleholms mek. verkstads aktiebolag	Hessleholm	Stoby.	—	—	—	—	—	—	1	—	250,000	—	250,000
Kollinge träförädlingsaktiebolag . .	Kollinge och Tyringe .	Finja.	—	$\frac{395}{3072}$	—	—	$\frac{395}{3072}$	—	1	6,100	20,000	—	26,100
Ifö kalk- och kaolinbruksaktiebolag .	Ifö kalk- o. kaolinbruk	Ifvetofta. Ifö.	—	—	—	—	—	1	1	500	17,000	—	—
			—	—	—	—	—	—	1	—	1,500	—	19,000
Kristianstad-Åhusjernvägsaktiebolag	Häslöf	Gustaf Adolf.	—	—	—	$\frac{243}{8192}$	$\frac{243}{8192}$	—	—	3,800	—	—	3,800
Ler- o. tegelindustriaktiebol. Herkules	Viby	’	—	$\frac{9}{160}$	—	—	—	—	1	3,300	40,000	—	—
	Rinkaby	Rinkaby.	—	$\frac{5}{64}$	—	—	$\frac{43}{320}$	—	1	5,000	2,000	—	50,300
Aktiebol. Mårten Perssons valsqvarn	Åhus	Åhus.	—	—	—	—	—	—	2	—	54,000	—	—
	Kristianstad n:r 33 b .	Kristianstad.	—	—	—	—	—	—	1	—	160,600	—	214,600
Kallbadhusaktiebolaget	Åhus	Åhus.	—	—	—	—	—	—	1	—	4,000	—	4,000
Varmbadhusaktiebolaget	’	’	—	—	—	—	—	—	1	—	10,000	—	10,000
Stockholms superfosfatfabriks aktieb.	’	’	—	—	—	—	—	—	1	—	5,500	—	5,500
Uddevalla tunnfabriksaktiebolag . .	’	’	—	—	—	—	—	—	1	—	4,700	—	4,700
Aktiebolaget Asparagus	Vä	Vä.	—	$\frac{95}{612}$	—	—	$\frac{95}{612}$	—	—	12,000	—	—	12,000
Hvilans mek. verkstads aktiebolag .	Härlöf	Norra Åsum.	—	—	—	—	—	2	1	1,100	65,000	—	66,100
Tollarps	Tollarp	Vestra Vram.	—	—	—	—	—	—	1	—	15,000	—	15,000

Tab. 6.

EGENDOMAR TILLHÖRANDE FRÄMMANDE MAKTERS UNDERSÅTAR, I KRISTIANSTADS LÄN ÅR 1900.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.
Främmande maktens och undersåtens namn.	Egendomens namn.	Belägenhet. Socken.	M a n t a l.				Antal utjordar, ängar o. d. ej i mantal satt jord.	Antal verk och inrättningar.	T a x e r i n g s v ä r d e t (i kronor)				
			Krono.	Skatte.	F r ä l s e.				Summa.	Å jordbruksfastighet.	Å annan fastighet (utom frälseränta).	Å frälseränta.	Summa.
					Säterier, ladugårdar, rå och rör.	Allmänt frälse.							
Godsegaren M. von Treschow . norsk	Karsholm	Österslöv.	—	—	12 $\frac{7}{16}$	$\frac{5}{8}$	13 $\frac{1}{16}$	9	2	516,100	10,500	—	526,600
Landtbrukaren H. Burmeister . dansk	Huntly	Hjernarp.	—	2 $\frac{1891}{688}$	—	$\frac{1}{24}$	—	—	—	200,000	—	—	—
	Århult	Tosjö.	—	—	—	$\frac{3}{16}$	—	—	—	9,000	—	—	—
» L. Nielssen . . .	Åby	Gråmanstorp.	—	$\frac{1}{16}$	—	—	—	—	1	14,000	8,000	—	—
Husegaren Carl Bauer	»	»	—	—	—	—	—	—	1	—	6,100	—	—
Grosshandlanden P. Lundh . . .	Hardthus	Riseberga.	—	$\frac{1}{8}$	—	—	—	—	—	12,000	—	—	—
» Ch. E. Schmidt . . .	Stora Björket	»	—	$\frac{331}{2048}$	—	—	—	—	—	14,000	—	—	—
Länsbaron F. Rosenörn-Lehn . . .	Rörsjöholm	Tosjö.	—	—	1 $\frac{7}{8}$	2 $\frac{15}{16}$	—	—	1	354,400	7,100	—	—
Landtbrukaren H. Clausen . . .	Spång, Östra Ringarp . . .	Örkellunga.	—	$\frac{1589}{1674}$	—	—	—	—	1	19,500	500	—	—
» C. Th. Bauer . . .	Magleröd	Stenestad.	—	$\frac{5}{16}$	—	—	—	—	—	22,000	—	—	—
» Ch. J. Braudt . . .	Kärreberga, Björnekulla . .	Björnekulla.	—	$\frac{1}{8}$	—	$\frac{5}{32}$	—	—	—	30,000	—	—	—
Fröken Vilhelmina Kölle	Åstorp	»	—	$\frac{1}{16}$	—	—	—	—	—	3,300	—	—	—
Landtbrukaren Albert Jessen . . .	»	»	—	$\frac{5}{256}$	—	—	—	—	—	14,500	—	—	—
» J. Torp	Grantinge	Stoby.	—	$\frac{1}{2}$	—	$\frac{137}{512}$	—	—	—	76,000	—	—	—
Prokurator W. Jørgensen	Tyringe, Lergaftsbygget . .	Finja.	—	$\frac{49}{96}$	—	—	—	—	—	50,000	—	—	—
Grefve H. S. Holck	Skeinge, Björkeberga, Slåhultatorp och Torstorp . .	Verum.	—	—	4 $\frac{23}{128}$	—	—	—	2	116,000	9,500	—	—
	Brunkelstorp	Osby.	—	—	—	—	—	1	1	100	1,700	—	—
Landtbrukaren H. Mogensen . . .	Tubbarp	Hästveda.	—	$\frac{3}{16}$	—	—	—	—	—	11,700	—	—	—
» Nils Jensen	Önnestad nr 42	Önnestad.	—	$\frac{1}{32}$	—	—	—	—	—	900	—	—	—
» Peder Larsen . . .	Hesslehult	Visseltöfta.	—	$\frac{1}{16}$	—	—	—	—	—	800	—	—	—
Jens Peder Jensen	Bertilstorp	Brösarp.	—	$\frac{1}{36}$	—	—	—	—	—	1,300	—	—	—
Handlanden A. Hejman i Köpenhamn	Tomelilla nr 29	Tryde.	—	—	—	—	—	—	1	—	35,000	—	—
	» » 103	»	—	—	—	—	—	—	1	—	15,000	—	—
	» » 110	»	—	—	—	—	15 $\frac{6239623}{11999382}$	—	1	—	300	—	1,032,700
Friherre B. von Schele	Vilhelmsfält och Sandåkra .	Ströfvelstorp.	—	—	$\frac{5}{16}$	—	—	—	—	50,100	—	—	—
Landtbrukaren Fridrich Näther . .	Ebbarp	Osby.	—	$\frac{3}{16}$	—	—	—	—	—	4,200	—	—	—
» J. Pålsson	Hästhult	Vittsjö.	—	$\frac{3}{10}$	—	—	—	—	—	10,000	—	—	—
Adolf Freese	Romelstorp	Vånga.	—	$\frac{191}{16384}$	—	—	68491 81920	—	—	2,500	—	—	66,800
Handlanden C. Becker	Åby	Gråmanstorp.	—	—	—	—	—	—	1	—	5,500	—	5,500
	Summa		—	6 $\frac{207427600}{479999280}$	18 $\frac{103}{128}$	4 $\frac{331}{1638}$	29 $\frac{217184482}{479999280}$	10	13	1,532,400	99,200	—	1,631,600

Tab. 7.

FROMMA STIFTELSE, STIPENDIIFONDER, PENSIONSANSTALTER, SJUKKASSOR OCH DERMED JEMFÖRLIGA
INRÄTTNINGAR I KRISTIANSTADS LÄN ÅR 1900.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
Stiftelsens namn.	Stiftelsens ändamål (och verksamhetsområde).	Stiftarens namn och yrke.	Stiftelsens år och dag.	Utdelning under år 1900 till nedanstående antal personer.	af nedanstående hela belopp. Kronor.	Stiftelsens storlek (fastighetsvärden inräknade) vid årets slut. Kronor.	Värdet af fastigheter, tillhörande stiftelsen, vid årets slut. Kronor.	Stiftelsen förvaltas af:	Anmärkning.
A. Å landsbygden.									
a) Stiftelser för egentlig fattigvård, för s. k. pauvres honteux och dylikt.									
Agardhska fonden i Båstad.	Utdelning årligen af $\frac{2}{3}$ af fondens afkastning till en i Båstad född enka eller ogift kvinna.	Enkefru Augusta Christina Agardhs arvingar.	1831 $\frac{27}{5}$	1	24	775	—	Ordföranden i kommunalnämnden i Båstad och pastor i församlingen. Fattigvårdsstyrelsen.	1)
Gahmska fonden i d.o.	Utdelning åt behöfvande enkor och barn, företrädesvis efter prester, af högst 20 och minst 5 kronor årligen.	Kyrkoherden G. S. Gahm.	1866 $\frac{9}{8}$	16	95	2,002	—	Kommunalnämnden.	
Engellauska fonden i d.o.	Utdelning årligen af räntan å fondens kapital åt två äldre sjöfarande eller fiskare eller medellösa enkor och barn efter dylika.	Grosshandlaren Johan Jacob Engellan och hans fru Christine Louise Engellan, född Romare, i Stockholm.	1868 $\frac{14}{1}$	2	47	1,050	—	D:o	
Barfothska fattigfonden i Torekov.	Af årliga räntan å fondens kapital utdelas hälften till 3 enkor efter sjökaptener, och andra hälften tillfaller fattigvården i socknen.	Tullkontrollör Christoffer Barfoth.	1838 $\frac{22}{4}$	3	93	3,750	—	D:o	
Torekovs tillfälliga fond.	Räntan å kapitalet tilldelas årligen 3 sjömansenkör.	Sjökapten J. E. Romare.	1876 $\frac{25}{9}$	3	25	524	—	D:o	
Kallenbergska donationsfonden i Torekov.	Räntan å fonden utdelas vid jul åt fyra eller sex fattiga kvinnor inom Torekov.	Handlanden J. F. Kallenberg och hans hustru.	1865 $\frac{22}{2}$	6	50	1,000	—	D:o	
Karolina Lundstens donationsfond i Torekov.	Räntan utdelas till 3 fattiga enkor inom Torekov.	Enkefru Karolina Lundsten i Torekov.	1891 $\frac{7}{3}$	3	30	600	—	D:o	
Gyllenbjelkeska hospitalet i Qvidinge.	Till Christi lemmars underhåll och till understöd åt sådana nödstälde och fattige, hvilka på annat sätt sakna förråd och utväg att förtjena sig näring och uppehälle och äro kända för stilla och gudfruktigt lefverne. Understödsdagarna utses från Norra och Södra Åsbo samt Bjäre och Luggude härad.	Öfverstelöjtnanten Håkan Gyllenbjelke.	1718 $\frac{6}{10}$	48	2,843	108,351	15,300	En styrelse bestående af en kurator, som förordnas af Domkapitlet i Lund, samt tre elektorer, som kyrkoherdarne i nyssnämnda härad bland sig utse.	
Cedererantzka donationen i Ströfvelstorp.	Att i s. k. hospitalet bereda fri bostad med eldbrand och uppässning afvensom pension åt högst 4, minst 2 fattige inom Ströfvelstorp, hvilka af egna medel icke kunna sig fullständigt försörja.	Fröken Vilhelmina Ulrika Cedererantz.	1811 $\frac{24}{4}$	3	144	5,750	2,250	Egaren af Vegeholms säteri.	2)
Sjöcronas donationen i d.o.	Årliga räntan utbetalas i understöd till högst 4, minst 2 fattiga personer.	Öfverjägmästaren m. m. J. Sjöcrona.	1871 $\frac{1}{7}$	4	200	4,000	—	Kommunalnämnden.	3)
Sone Anderssons stiftelse i d.o.	Årliga räntan utdelas till sådana fattige, som ej åtnjuta full fattigvård.	Landbrukaren Sone Andersson.	1892 $\frac{27}{12}$	13	100	2,000	—	D:o	
Cedererantzka donationen i Åusås.	Underhåll af 4 fattiga personer i ett för ändamålet uppfördt fattighus eller s. k. hospitalshus.	Fröken Vilhelmina Ulrika Cedererantz.	1811 $\frac{24}{4}$	4	164	5,750	2,250	Egaren af Spannarps säteri.	4)
Schmidtska fonden i Munka-Ljungby.	Räntan utdelas åt 12 fattige, som ej äro intagna å kommunens arbetsinrättning.	Prosten M. Schmidt.	1857 $\frac{21}{7}$	12	36	600	—	Fattigvårdsstyrelsen.	
Krookska fattiginrättningen i Vestra Sönnarslöf.	Beredande af fri bostad åt äldre behöfvande personer tillhörande socknen, som för öfrigt försörja sig sjelfva.	Ryttmästaren Carl Krook.	1878 $\frac{14}{11}$	8	—	5,000	5,000	Kommunalnämnden.	
Krookska fattiginrättningen i Qvidinge.	Beredande af fri bostad och eldbrand åt äldre behöfvande personer.	Mamsell Nelly Krook.	1876 $\frac{16}{10}$	14	—	4,000	4,000	D:o	
Cedergrenska fonden i Osby.	Understöd åt sådana fattiga inom Osby socken, som ej äro i behof af full försörjning.	Handlanden S. Cedergren.	1854 $\frac{16}{10}$	54	100	2,000	—	D:o	
Tufve Larssons donationsfond i d.o.	Sjukhjälp för fattige inom Osby.	Åbon Tufve Larsson.	1833 $\frac{27}{11}$	2	7	187	—	Pastor och kyrkovårdar.	
Magasinsfonden i Loshult.	Räntan användes till inköp af spannmål och mjöl till fattige inom Loshult.	Enkan Hanna Nilsdotter i Loshult.	1847 $\frac{25}{9}$	Alla socknens fattige. 1	709	15,000	—	Fyra af stiftarinnans anhöriga.	
Schönbeckska donationen i Norra Mellby.	Att bereda understöd åt en fattig, för ära och redlighet känd och inom församlingen född mansperson.	Prosten Kristian Schönbeck.	1805 $\frac{2}{9}$	—	12	250	—	Kyrkoherden i församlingen.	5)
Ehrenborgska och Raabska fonden i Häglinge.	Att lindra fattigvården inom socknen.	Kammarherre C. D. Ehrenborg och frih. J. Raab.	1845 $\frac{1}{1}$	—	—	233	—	Kommunalnämnden.	6)

Tab. 7.

Kristianstads län.

85

Tab. 7. (Forts.) FROMMA STIFTELSE, STIPENDIIFONDER, PENSIONSANSTALTER M. M.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
Stiftelsens namn.	Stiftelsens ändamål (och verksamhetsområde).	Stiftarens namn och yrke.	Stiftelsens år och dag.	Utdelning under år 1900		Stiftelsens storlek (fastighetsvärden inräknade) vid årets slut.	Värdet af fastigheter, tillhörande stiftelsen, vid årets slut.	Stiftelsen förvaltas af:	Anmärkingar.
				till nedanstående antal personer.	af nedanstående hela belopp. Kronor.	Kronor.	Kronor.		
Enkefriherrinnan C. U. Raabs stiftelse i Häglinge. D:o d:o	Att lindra fattigvården inom socknen. D:o d:o	Enkefriherrinnan C. U. Raab, född Ehrenborg.	1862 1/12	—	—	1,313	—	Kommunalnämnden.	6)
Fabrikören C. M. Möllerströms donationsfond i Tjörnarps. Nils Troedssons fond i Norra Åkarp.	Räntan utdelas till ålderstigna, obemedlade, välfredade sjuklingar. Räntan utdelas i julgäva till fattiga personer.	Densamma. Enkefru Kjerstin Möllerström m. fl.	1862 1/12 1888 22/7	35 5	35 50	441 1,011	441 —	D:o. Kyrkorådet.	
Wrangel von Brehmerska donationsfonden i Verum. Jonas Ripas donationsfond i Åhus.	Räntan utdelas till fattiga personer, födda å förra Skeninge gods. Årliga räntan utdelas till fattige i Åhus by.	Landtbrukaren Nils Troedsson. Friherre C. G. Wrangel von Brehmer.	1897 14/8 1862 10/12	53 3	207 50	4,134 1,000	— —	Kommunalnämnden. Pastor och fattigvårdsstyrelsens ordförande.	7)
Petronella Bergs donationsfond i d:o. Melanderska stiftelsen i d:o.	Årliga räntan utdelas till fattige i Åhus by. Årliga räntan utdelas till enkör och ogifta qvinnor i Åhus.	Sjökaptén Jonas Ripa. Petronella Berg.	1850 21/12 1860 9/4	13 9	75 50	1,500 1,000	— —	En af 10 personer bestående direktion. D:o d:o.	
Corvinska fonden i Vestra Vram. Sven Rasmussonska fonden i Nymö.	Hälften af räntan skall årligen vid jultiden utdelas till fattige i socknen. Årliga räntan utdelas till 4 fattiga personer inom socknen.	Pigan Elna Jakobsdotter. Mamsell Ulrika Corvin.	1840 21/12 1852 8/10	62 4	156 176	5,364 3,000	— —	Kommunalnämnden. D:o.	8)
Nils Nilssons donationsfond i Maglehem. Grefvinnan Eleonora De la Gardies fond i Östra Sönerslöf.	Räntan utdelas till mindre bemedlade, som ej åtnjuta fattigunderstöd. Årliga räntan skall af kommunalstämman användas till något välgörande ändamål.	Åbon Sven Rasmusson. Stationsinspektör Nils Nilsson.	1888 4/12 1894 10/2	20 9	168 50	3,001 1,000	— —	D:o. D:o.	9)
Mårten Lassonska räntebeställningen i Östra Nöbbelöf. Åke Anderssons enkas fond i Östra Tommarp.	Att till fattige inom socknen utdela julklappar af beklädnadsresedlar. Årliga räntan skall vid jultiden utdelas till socknens fattige.	Grefvinnan Eleonora De la Gardie, född Ramel. Husegaren Mårten Lasson.	1894 26/2 1878 3/6	21 25	30 50	600 1,000	— —	D:o. D:o.	
Löfdahlska fonden i d:o. Karl Höckerts donationsfond för Hörups församling. Karl Höckerts donationsfond för Löderups församling.	Årliga räntan skall utdelas till de tre äldsta af socknens fattige. Årliga räntan utdelas till två af socknens fattige. Att bereda hjälp åt behöfvande inom församlingen. D:o d:o	Landtbrukaren Åke Anderssons enka. Bengta och Kersti Löfdahl. Prosten Carl Höckert. Densamme.	1864 6/5 1876 11/1 1886 13/10 1886 13/10	3 2 14 36	24 4 103 319	550 100 3,487 11,281	— — — —	D:o. D:o. Kyrkoherden i Hörup. D:o d:o.	
b) Stiftelser och inväntningar för barnavård och barnundervisning.									
Funderinska fonden i Osby. Gahmska fonden i Båstad.	Beklädnad åt inom Osby födda medellösa barn, som icke erhålla fattigunderstöd. Räntan användes till anskaffande af föda, kläder och böcker åt behöfvande, för goda seder och flitig skolgång kända barn i Båstads folkskola.	Urmakaren J. Funderin. Kyrkoherden G. S. Gahm.	1892 6/8 1864 28/6	55 12	801 60	15,694 1,160	— —	Kommunalnämnden. Skolrådet i Båstad.	10)
Börjessonska fonden i d:o. Gahmska fonden i Hjernerap. Braunska fonden i d:o. Gahmska fonden i Barkåkra.	Räntan utdelas årligen som premier till flitiga och värtade lärjungar i församlingens skolor. Årliga räntan utdelas till obemedlade nattvardsbarn. Att understödja fattiga nattvardsbarn. Årliga räntan användes till inköp af nyttiga böcker åt obemedlade, för flit och goda seder kända skolbarn.	Sjökaptén B. Börjesson och hans hustru Sofia Börjesson. Kyrkoherden G. S. Gahm. Smeden A. Braun. Kyrkoherden G. S. Gahm.	1866 12/11 1853 1/10 1881 23/3 1856 3/9	26 18 18 30	130 23 23 25	3,195 500 500 500	— — — —	D:o d:o. Kommunalnämnden. D:o. D:o.	
Anders Bengtssons fond i d:o. Johanna Svenssons fond i d:o. Östra Ljungby missionsförenings fond.	Årliga räntan utdelas till behöfvande nattvardsbarn. Årliga räntan utdelas till flitiga och sediga skolbarn inom Maguarp och Vejby skolor. Inköp af böcker åt fattiga skolbarn.	Landtbruk. Anders Bengtsson. Förre sjökapténen Johannes Svensson. Östra Ljungby missionsförening.	1896 4/7 1889 17/6 1881 24/1	1 30 5	12 25 10	300 500 200	— — —	D:o. Skolrådet. Pastor i Östra Ljungby och tvenne af missionsföreningens ledamöter.	
Per Bengtssons donationsfond i Björnekulla. Johs Perssons donationsfond i d:o.	Årliga räntan användes till underhåll af fattiga barn i socknen. D:o d:o	Trädgårdsmästaren Per Bengtsson. Landtbrukaren Johs Persson.	1873 12/6 1873 27/12	4 5	50 57	1,000 1,063	— —	Kommunalordföranden. D:o.	

Kohrtzska gåvofonden i Stenestad.	För Stenestads församlings fattiga och värlösa barns räknung.	Öfverjägmästaren D. J. Kohrtz.	1869 ²² / ₇	21	289	6,884	—	Kyrkorådet.
Dufveska fonden i Osby.	Bestrida kostnaderna för en skolinrättning i Osby.	Kronolänsman Lars Dufva.	1836 ²³ / ₆	—	530	11,090	—	Skolrådet.
Simontorpska donationen i d.o.	Att bekläda två fattiga nattvardsbarn inom Osby.	Åbon John Kristensson.	1863 ²⁷ / ₄	2	16	420	—	D.o.
Malskultska donationen i d.o.	D.o.	Kan ej uppgifvas.	Årobeckant.	2	16	382	—	D.o.
Fattiga barns undervisningsfond i d.o.	Att anskaffa skolböcker åt fattiga barn inom Osby församling.	Enkan Sissa Tufvesdotter m. fl.	1828 ²⁰ / ₇	83	193	3,999	—	D.o.
Barnhemmet i d.o.	Att bereda herberge eller bostad åt fattiga barn vid Osby fattiggård.	Osby sparbanks hufvudmän.	1894 ²¹ / ₃	—	—	6,636	—	Fattigvårdsstyrelsen.
Rooska stipendiefonden i Stoby.	Räntan utdelas till premier åt skolbarn i Stoby folkskola och derunder hörande småskolor samt insättes å sparbank för premietagarne, tills de uppnått myndig ålder, då de få lyfta medlen.	Folkskolläraren Vilhelm Roos.	1874 ²¹ / ₁₂	70	369	6,725	—	Kyrkoherden i Stoby jemte skolrådsledamöterna för Stoby skolrote och 3 å kyrkostämman utsedda personer.
Anna Rosvalls fond i d.o.	Räntan utdelas till beklädnad och understöd vid skolgång till obemedlade och anständiga flickor inom Stoby församling, hvilka icke njuta full fattigförsörjning.	Inspektör Åke Rosvall och hans hustru.	1876 ³ / ₆	6	52	1,000	—	Skolrådet.
Tufve Nygrens fond i Stoby.	Räntan användes till fattiga barns nödvändiga behof och särskildt till beklädnadshjelp åt fattiga konfirmander inom Ballingslöfs skolrote.	Skomakaren Tufve Nygren.	1888 ²⁰ / ₇	7	57	1,009	—	D.o.
Nils Bengtssons donationsfond i N. Sandby.	Räntan användes till inköp af beklädnadspersedlar till 5 behöfvande, flitiga och värltade nattvardsbarn, som ej åtnjuta fattigförsörjning.	Landtbrukaren Nils Bengtsson.	1893 ⁴ / ₄	5	50	1,052	—	D.o.
Ahlstedtska fonden i Trolle-Ljungby.	Att lemna understöd åt fattiga skolbarn inom socknen.	Christina Elisabeth Ahlstedt.	1857 ²⁷ / ₇	46	552	9,061	—	Skolrådet.
Elise Krookska fonden i d.o.	D.o.	Enkan Elise Krook.	1875 ¹² / ₄	24	64	1,794	—	D.o.
Gahmska fonden i Vä.	Att utdela böcker och kläder till flitiga skolbarn.	Kyrkoherden G. S. Gahm.	1868 ⁷ / ₃	5	35	509	—	D.o.
Pernilla Jönssons skolfond i d.o.	Att anskaffa kläder åt fattiga skolbarn, som ej erhålla fattigunderstöd.	Pernilla Jönsson.	1897 ⁴ / ₂	8	56	1,097	—	Kommunalnämnden.
G. S. Gahms donation i Esphult.	Att utdela böcker och kläder till flitiga skolbarn.	Kyrkoherden G. S. Gahm.	1868 ⁷ / ₃	23	28	662	—	Skolrådet.
G. S. Gahms donation i Linderöd.	D.o.	Densamme.	1868 ⁷ / ₃	18	27	666	—	D.o.
Esphults och Linderöds bibelkassa.	Att utdela biblar åt konfirmander, hvilka ej af fattigvården eller andra erhålla sådana.	Kyrkoherden C. E. Trägårdh.	1884 ¹⁶ / ₄	—	—	146	—	Pastor i Esphults och Linderöds församlingar.
Josefina Löfgrens donation i Esphult.	Att lemna belöningar åt flitiga barn i Esphults småskola.	Fru Josefina Löfgren, född Nelander.	1885 ³⁰ / ₅	10	3	189	—	Skolrådet.
Hanna Olssons donation i d.o.	Att lemna kläder till fattiga konfirmander, sedan kassan uppgått till 300 kronor.	Åbodottern Hanna Olsson.	1890 ⁹ / ₁₉	—	—	81	—	Pastor.
P. Nymanssons gåfvomedel i Esphults och Linderöds församlingar.	Beklädnad af fattiga skolbarn eller konfirmander.	Kyrkoherden P. Nymansson.	1899 ²⁹ / ₁₀	—	—	558	—	Esphults och Linderödssocknars kyrkoråd.
Per Anderssonskas fonden i Träne.	Att lemna understöd och premier åt skolbarn i Venestads skola.	Husegaren Per Andersson.	1880 ³ / ₆	38	243	5,000	—	En styrelse vald af Venestads byamän.
Träne församlings understöds-kassa för fattiga nattvardsbarn.	Att anskaffa biblar och kläder till fattiga nattvardsbarn.	Kyrkoherden P. C. Östergren m. fl.	1893 ¹⁶ / ₇	12	19	664	—	Kyrkorådet.
Anders Thuressons donation i Hvitaby.	Årliga räntan skall användas till underhåll åt fattiga skolbarn.	Åbon Anders Thuresson.	1856 ²⁵ / ₆	20	50	1,280	—	Kommunalnämnden.
Oretorpsfonden i Vittsjö.	Inköp af biblar till konfirmander i Vittsjö socken.	Inspektör Otterström.	1873 ²⁴ / ₇	19	43	1,009	—	Kyrkorådet.
c) Stipendiefonder och andra stiftelser för undervisning.								
Suhrska fonden i Hjernarp.	Främjande af slöjdundervisning åt uppväxande släkten inom socknen.	Direktör F. Suhr.	1882 ²⁴ / ₅	—	1,000	20,000	—	Kommunalnämnden.
Östra Göinge härads sparbanks stipendiefond.	Räntan tilldelas en eller två ynglingar, som studera vid allmänt läroverk.	Östra Göinge härads sparbanks principaler.	1866 ²⁷ / ₂	2	150	3,000	—	Östra Göinge härads sparbanks direktion.
Skolefondskassan i Åhus.	Att underhålla en privat samskola i Åhus.	Kyrkoherden Sven Anlin och tullförvaltare Joh. Schaar m. fl.	1801 ¹² / ₁	—	1,423	21,167	—	En direktion af 10 personer.
Fruktimmersarbetsföreningens i Åhus kassa.	Inrättande i Åhus af en privat skola för flickor.	Fru Emma Lovén m. fl.	1872 ¹² / ₂	—	—	5,136	—	Densamma.
d) Stiftelser för sjukvård (ej sjelfhjelpskassor).								
Bad- och sjukkassan i Båstad.	Årliga räntan utdelas till en fattig sjuk badgäst från annan ort.	C. F. von Platen och Carl Tiljander m. fl.	1873 ¹⁹ / ₇	2	37	616	—	Ordföranden i kommunalnämnden och pastor i Båstad jemte läkaren vid badanstalten derstädes.
Brodinska sjukfonden i Osby.	Att anskaffa läkarevård och medicin åt fattiga sjuke inom Osby.	Kyrkoherde T. Brodin.	1890 ⁵ / ₈	18	69	1,579	—	Pastor jemte ordföranden i kommunalnämnden och kommunalstämman.

Tab. 7. (Forts.) FROMMA STIFTELSE, STIPENDIIFONDER, PENSIONSANSTALTER M. M.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
Stiftelsens namn.	Stiftelsens ändamål (och verksamhetsområde).	Stiftarens namn och yrke.	Stiftelsens år och dag.	Utdelning under år 1900		Stiftelsens storlek (fastighetsvärden inräknade) vid årets slut. Kronor.	Värdet af fastigheter, tillhörande stiftelsen, vid årets slut. Kronor.	Stiftelsen förvaltas af:	Anmärkingar.
				till nedanstående antal personer.	af nedanstående hela belopp. Kronor.				
Elsa Månsdotters sjukfond i Östra Broby.	Att åt mindre bemedlade medlemmar i Östra Broby, hvilka icke åtnjuta fattighjelp, bereda läkarevård och tillgång till medikamenter.	Elsa Månsdotter.	1889 4/11	3	40	1,237	—	Pastor jemte ordföranden i kommunalnämnden och kommunalstämman.	
Vinbergsska sjukvårdsfonden i Verum.	Räntan skall utdelas till sjuka och fattiga personer inom socknen, i synnerhet sådana, som ej erhålla fattigunderstöd.	Landtbrukaren L. A. Vinberg.	1882 8/2	2	15	1,266	—	Kyrkorådet.	
Läkareaföningsfonden i Åhus.	Att i en framtid, då fonden vunnit nämnvärd storlek, med räntan bidra till afönning af en särskild läkare för Åhus.	Kronolänsmannen H. P. Petersson m. fl.	1891 2/2	—	—	2,587	—	Åhus sockens sparbank.	
Esphults församlings sjuk-kassa.	Att, sedan kassan vuxit till stadgad storlek, af räntan bekosta medicin och läkarevård för mindre bemedlade församlingsmedlemmar.	Kyrkoherden C. E. Trägårdh m. fl.	1884 10/4	—	—	193	—	Kyrkorådet.	
Jöns Anderssons donation i Linderöd.	D:o d:o.	Åbon Jöns Andersson.	1877 12/1	—	—	189	—	D:o.	
e) Sjuk- och begravningskassor (sjelfhjelpskassor).									
Båstads handtverksförenings sjuk- och begravningskassa.	Att lemna medlemmarne sjuk- och begravningshjelp.	Handtverkare i Båstad.	1897 30/5	6	429	5,286	—	En styrelse bestående af 5 personer.	14)
Båstads sjuk- och begravningskassa.	D:o d:o.	Yrkes- och näringsidkare i Båstad.	1892 5/2	11	376	2,821	—	D:o af 9 d:o.	15)
Vestra Karups arbetareförenings d:o.	D:o d:o.	Smeden Fredrik Eklund m. fl.	1887 12/3	2	50	1,566	—	D:o af 3 d:o.	16)
Barkåkra hundramanna- och qvinnoförening.	D:o d:o.	Medlemmar af föreningen.	1894 18/3	9	301	1,303	—	D:o af 9 d:o.	17)
Rebbelberga d:o.	D:o d:o inom Rebbelberga och 1/2 mils omkrets derutöfver.	D:o d:o.	1883 19/3	11	415	3,012	—	En styrelse af 6 män och 3 qvinnor.	18)
Färlöfs etthundrafemtio manna- och qvinnoförening.	Att lemna sjuk- och begravningshjelp.	Folkskolläraren S. H. Sander m. fl.	1896 12/1	10	330	739	—	En styrelse bestående af 9 personer.	19)
Höja sjukhjelpsförening.	D:o d:o.	Medlemmar af föreningen.	1893 18/11	6	108	1,814	—	D:o d:o.	20)
Ausås pastorats förening för sjuk- och begravningshjelp.	D:o d:o.	D:o d:o.	1897 31/3	39	582	1,652	—	D:o af 6 d:o.	21)
Strövelstorps sjukhjelpsförening.	D:o d:o.	Föreningens styrelse.	1897 5/5	23	761	1,665	—	En styrelse af 9 personer.	22)
Åstorps hundramannaförening.	D:o d:o åt personer bosatta å olika platser i Sverige.	Gästgifvaren Fr. Petersson m. fl.	1894 17/3	6	135	950	—	D:o af 5 d:o.	23)
Sjuk- och begravningsföreningen »Hjelpsamma bröder» i Åstorp.	Att lemna sjuk- och begravningshjelp inom Björnekulla.	Vagnutillsyningsmannen S. Lindahl m. fl.	1898 17/5	11	237	136	—	D:o d:o.	24)
Templares sjuk- och begravningskassa i Sverige.	Att lemna sjuk- och begravningshjelp åt medlemmar bosatta på olika platser i Sverige.	Lokomotivföraren H. A. Ringdahl m. fl.	1896 1/4	605	14,668	1,017	—	En centralstyrelse af 7 personer.	25)
St. Hyllinge sjuk- och begravningskassa.	Att bereda medlemmarne understöd vid sjukdoms- och olycksfall samt begravningshjelp.	Arbetare vid Hyllie grufva.	1898 27/11	15	397	30	—	En styrelse af 7 personer.	26)
Stenestads sockens med omnejd sjuk- och begravningshjelpsförening.	Att lemna sjuk- och begravningshjelp.	Medlemmar af föreningen.	1899 8/3	7	208	271	—	D:o d:o.	27)
Qvidinge pastorats sjukhjelpsförening.	Att vid sjukdomsfall lemna sjukhjelp.	Föreningsmedlemmar.	1891 18/2	7	186	927	—	En styrelse.	28)
Klippans sjuk-kassa.	Att lemna understöd vid sjukdom åt arbetare vid Klippans pappersbruk.	Bruksegaren C. A. Bock m. fl.	1863 31/1	69	1,774	—	—	En styrelse, bestående af egaren till pappersbruket samt 3 bruksarbetare.	29)
Åby-Klippans arbetareförenings sjuk- och begravningsfond.	Att lemna sjuk- och begravningshjelp.	Maskinmästaren C. J. Lundman m. fl.	1886 1/2	60	1,713	1,696	—	En styrelse bestående af 12 personer.	30)
Åby-Klippans sjuk- och begravningshjelpsförening.	D:o d:o.	Medlemmar af föreningen.	1887 9/4	16	671	1,617	—	En styrelse af 5 personer.	31)
Åby-Klippans helykterhets d:o.	D:o d:o.	A. Olin m. fl.	1889 3/7	5	192	168	—	D:o d:o.	32)
Åby-Klippans frivilliga brand-kåre sjuk-kassa.	Att lemna medlemmar af kåren hjelp vid sjukdoms- och olycksfall.	Medlemmar af kåren.	1892 1/5	13	281	1,952	—	D:o d:o.	33)

Munka-Tjunga hundramannaförening.	Att bereda medlemmar sjuk- och begravningshjälp.	Medlemmar af föreningen.	1885 ¹⁰ / ₄	11	391	4,793	—	En styrelse af 9 personer.	34)
Össjö d:o.	Att lemna sjuk- och begravningshjälp.	Föreningsmedlemmar.	1899 ¹⁰ / ₁	15	252	765	—	D:o d:o d:o.	35)
Risberga sjuk- och begravningskassa.	D:o d:o.	Bagaren Edvard Bengtsson i Nybro.	1892 ²⁸ / ₈	25	411	2,408	—	D:o af 7 d:o.	36)
Örkelljunga-Rya sjuk- och begravningsfond.	D:o d:o.	12 landtbrukare och yrkesmän.	1892 ²⁵ / ₉	9	160	642	—	D:o af 12 d:o.	37)
Örkelljunga sjuk- och begravningskassa.	D:o d:o.	D:o d:o.	1897 ²³ / ₁₀	8	185	711	—	D:o d:o d:o.	38)
Perstorps hundramannaförening.	D:o d:o.	Ångpanneeldaren F. P. Vernerberg.	1899 ²⁸ / ₅	9	264	161	—	D:o af 5 d:o.	39)
Hästveda sockens sjukhjulsförening.	Att lemna sjukhjälp åt föreningsmedlemmar.	Föreningsmedlemmar.	1892 ²² / ₈	12	144	965	—	D:o af 10 d:o.	40)
Hundramannaföreningen i Osby.	Att bereda medlemmar sjuk- och begravningshjälp.	Arbetare inom Osby socken.	1895 ¹⁰ / ₂	22	360	1,011	—	D:o af 5 d:o.	41)
Hundramannaföreningen n:r 2 i Osby.	D:o d:o.	Garfveriarbetaren O. Stjernqvist.	1895 ⁶ / ₁₀	19	462	386	—	D:o d:o d:o.	42)
Broby och Emislöfs sjuk- och begravningskassa.	Att bereda medlemmar hjälp vid olycks- eller sjukdomsfall.	Polisen J. Malmberg m. fl.	1886 ²⁴ / ₈	11	184	673	—	D:o d:o d:o.	43)
Glimåkra sockens sjukhjulsförening.	Att bereda medlemmar hjälp vid sjukdomsfall.	Jernvägspostiljonen C. J. Löfgren.	1897 ²⁰ / ₄	12	153	886	—	D:o af 12 d:o.	44)
Immels sjuk- och begravningskassa.	Att bereda medlemmar sjuk- och begravningshjälp.	Föreningsmedlemmar.	1897 ¹⁰ / ₁	20	203	727	—	D:o af 3 d:o.	45)
Qviinge d:o.	D:o d:o.	D:o.	1893 ²⁶ / ₁₂	14	76	952	—	D:o af 6 d:o.	46)
Önnestads sjukhjulsförening.	D:o d:o.	D:o.	1890 ²⁷ / ₄	18	461	1,268	—	D:o af 7 d:o.	47)
Sörby d:o.	Att lemna medlemmar läkarevård och sjukhjälp.	D:o.	1890 ²³ / ₃	23	199	1,018	—	D:o af 6 d:o.	48)
Gumlösa sjuk- och begravningskassa.	Att bereda medlemmar sjuk- och begravningshjälp.	Skolläraren A. Ekström.	1899 ²⁶ / ₁₁	11	119	403	—	D:o af 5 d:o.	49)
Vinslöfs d:o.	D:o d:o.	Kronofferdingmannen A. Bordin och urmakaren N. Rosén.	1892 ¹² / ₁₁	17	300	1,114	—	D:o d:o d:o.	50)
Hundramannaföreningen i Sösdala.	D:o d:o.	Föreningsmedlemmar.	1897 ¹⁷ / ₁	34	553	968	—	D:o d:o d:o.	51)
Matteröds sockens hundramannaförening.	D:o d:o.	D:o.	1897 ¹⁹ / ₉	4	87	—	—	D:o af 10 d:o.	52)
Hessleholms sjuk- och begravningskassa.	D:o d:o.	Målaren Joh. E. Karlsson.	1881 ¹² / ₂	7	105	3,270	—	D:o af 5 d:o.	53)
Tyringe hundramannaförenings d:o.	D:o d:o.	Föreningsmedlemmar.	1895 ¹⁸ / ₃	19	386	1,333	—	D:o af 10 d:o.	54)
Norra Åkarps d:o.	D:o d:o.	D:o.	1895 ² / ₃	—	—	216	—	D:o af 5 d:o.	55)
Visseltofta församlings d:o.	D:o d:o.	D:o.	1892 ²⁵ / ₃	9	100	1,403	—	D:o af 11 d:o.	56)
Östanå och kringliggande orts sjuk- och begravningskassaförening.	D:o d:o.	Östanå fabriksarbetare.	1893 ¹ / ₄	10	205	22	—	D:o af 5 d:o.	57)
Brönneå sockens sjukhjulsförening.	D:o d:o.	Folkskolläraren A. Vedin m. fl.	1898 ¹⁸ / ₁₂	13	187	41	—	D:o af 6 d:o.	58)
Tjörnarps hundramannaförenings sjuk- och begravningskassa.	D:o d:o.	Skräddaren S. N. Velinder m. fl.	1900 ⁸ / ₄	6	90	459	—	D:o af 5 d:o.	59)
Knislänge sjukhjulsförening.	D:o d:o.	Disponenten N. J. Sigfrid m. fl.	1900 ²² / ₄	6	86	469	—	D:o af 8 d:o.	60)
Åhus hundramannaförening.	D:o d:o.	Husegaren Carl Hofve m. fl.	1881 ⁴ / ₂	25	884	3,614	—	D:o af 12 d:o.	61)
Norra Åsums hundramannaförening n:r 1.	D:o d:o.	Byggnadssnickaren N. Å. Lilja.	1900 ¹⁸ / ₁₂	2	7	—	—	D:o af 6 d:o.	62)
Rinkaby sockens sjuk- och begravningshjulsförening.	D:o d:o.	Skolläraren P. L. Östberg m. fl.	1889 ²³ / ₆	12	234	2,223	—	D:o af 9 d:o.	63)
Gustaf Adolfs sockens d:o.	D:o d:o.	Skolläraren And. Åhlund m. fl.	1888 ² / ₁₂	24	945	3,255	—	D:o af 7 d:o.	64)
Nosaby arbetareförenings sjuk- och begravningskassa.	D:o d:o.	Kantor C. J. Stockenberg m. fl.	1884 ²³ / ₆	28	586	591	—	D:o af 5 d:o.	65)
Fjelkinge sjukhjulsförening.	D:o d:o.	Skolläraren N. P. Cederborg m. fl.	1884 ⁹ / ₃	8	304	1,778	—	D:o d:o d:o.	66)
Köpinge sockens sjuk- och begravningskassa.	D:o d:o.	Kantor M. Cederholm m. fl.	1884 ² / ₃	12	289	2,523	—	D:o af 7 d:o.	67)
Norra Åsums d:o.	D:o d:o.	N. Herrlin m. fl.	1882 ⁴ / ₄	14	216	1,431	—	D:o d:o d:o.	68)
Rörums sockens sjukhjulsförening.	Att bereda medlemmarne sjuk-, läkare- och begravningshjälp.	Åbon Nils Nilsson i Rörum.	1890 ¹ / ₄	29	442	1,097	—	D:o af 5 d:o.	69)
Nymö sockens sjuk- och begravningshjulsförening.	Att bereda medlemmarne sjuk- och begravningshjälp.	Dragonen Sven Brodd.	1894 ⁴ / ₁₂	8	126	764	—	D:o af högst 13 d:o.	70)
Södra Mellby och Hvitaby socknars sjelfhjulsförening.	Att bereda medlemmarne sjukhjälp.	Skolläraren J. Nelin.	1891 ¹⁴ / ₅	57	1,249	3,586	—	D:o af 7 d:o.	71)
S:t Olofs sockens sjukhjulsförening.	D:o d:o.	Föreningsmedlemmar.	1894 ¹⁸ / ₃	12	175	1,761	—	D:o d:o d:o.	72)
Österslöfs sockens d:o.	Att bereda medlemmarne sjuk- och begravningshjälp.	Kantor C. A. Schultz.	1890 ² / ₃	6	136	814	—	D:o af 5 d:o.	73)

Tab. 7. (Forts.) FROMMA STIFTELSE, STIPENDIFONDER, PENSIONSANSTALTER M. M.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
Stiftelsens namn.	Stiftelsens ändamål (och verksamhetsområde).	Stiftarens namn och yrke.	Stiftelsens år och dag.	Utdelning under år 1900 till nedanstående antal personer.	af nedanstående hela belopp. Kronor.	Stiftelsens storlek (fastighetsvärden inräknade) vid årets slut. Kronor.	Värdet af fastigheter, tillhörande stiftelsen, vid årets slut. Kronor.	Stiftelsen förvaltas af:	Anmärkingar.
Oppmanna sockens sjukhjulsförening.	Att bereda medlemmarne sjuk- och begravningshjälp.	Kronofjerdingsmannen Ola Svärd m. fl.	1898 17/7	4	65	498	—	En styrelse af 4 personer.	74)
Raflunda sockens d:o.	D:o d:o.	Föreningsmedlemmar.	1892 27/2	5	60	786	—	D:o af 7 d:o.	75)
Grödbys sjuk- och begravningskassa.	D:o d:o.	Åbon P. Svensson m. fl.	1892 18/12	17	302	814	—	D:o af 6 d:o.	76)
Trolle-Ljungby sjuk- och begravningshjälsförening.	D:o d:o.	Föreningsmedlemmar.	1893 29/12	15	386	1,447	—	En styrelse af minst 6, högst 13 personer.	77)
Åhus goodtemplars sjukhjulsförening.	D:o d:o.	D:o.	1894 1/3	19	411	243	—	En styrelse af 10 personer.	78)
Sjuk- och begravningskassan vid Hvilans gjuteri och mekaniska verkstad.	Att bereda verkstadens arbetspersonal sjuk- och begravningshjälp.	Fabrikör P. Karlsson.	1895 6/7	74	1,699	2,347	—	En styrelse, bestående af verkstadens disponent såsom ordförande och sex ledamöter.	79)
Maltesholms cementaktiebolags sjuk- och begravningskassa.	Att bereda bolagsarbetare sjuk- och begravningshjälp.	Maltesholms cementaktiebolag.	1900 28/8	12	183	314	—	Bolagets direktör och kamrer jemte en styrelse af 6 personer.	80)
Åhus hundraqvinnoförening.	Att lemna medlemmarne sjuk- och begravningshjälp.	Fru Olivia Kampf m. fl.	1896 28/2	14	576	394	—	En styrelse af 9 personer.	81)
Åhus arbetares sjukhjulsförening.	D:o d:o.	Föreningsmedlemmar.	1897 10/7	19	374	157	—	D:o af 10 d:o.	82)
Åhus hundramannaförening n:r 2.	D:o d:o.	D:o.	1898 7/2	18	544	760	—	D:o af 12 d:o.	83)
Esphults sjuk- och begravningskassa.	D:o d:o.	D:o.	1899 18/12	1	25	46	—	D:o af 7 d:o.	84)
Vallby arbetareförenings sjuk-kassa.	Att bereda delegarne sjukhjälp.	Vallby arbetareförening.	1892 20/5	15	296	1,883	—	D:o af 4 d:o.	85)
Östra Glimminge sjelfhjulsförenings sjuk-kassa.	D:o d:o.	Folkskolläraren M. Thulin.	1892 25/3	6	58	3,253	—	D:o af 5 d:o.	86)
Östra Vemmerlöfs sjukhjulsförening.	Att bereda delegarne sjuk-, läkare- och begravningshjälp.	Föreningsmedlemmar.	1892 14/10	46	661	1,595	—	D:o af 11 d:o.	87)
Sjömanslagets sjuk- och begravningskassa i Skillinge.	Att bereda delegarne sjuk- och begravningshjälp.	D:o.	1885 27/5	48	626	7,275	—	D:o af 7 d:o.	88)
Smedstorps arbetareförenings sjuk-kassa.	D:o d:o.	D:o.	1893 20/4	13	270	3,475	1,685	D:o af 6 d:o.	89)
Sandhammarortens d:o.	Att bereda delegarne sjuk-, läkare- och begravningshjälp.	Anders Nordin och Emanuel Blohmé.	1893 11/3	25	570	1,866	—	D:o af 9 d:o.	90)
Östra Tommarps d:o.	Att bereda delegarne sjuk- och begravningshjälp.	Folkskolläraren Sv. Hoflund m. fl.	1894 10/6	20	553	1,990	—	D:o af 11 d:o.	91)
Gladsax sockens nykterhetsvänners sjukhjulsförening.	D:o d:o.	Föreningsmedlemmar.	1895 20/3	22	457	400	—	D:o af 6 d:o.	92)
Gladsax sjuk- och begravningskassa.	D:o d:o.	D:o.	1895 28/3	18	242	3,327	—	D:o d:o d:o.	93)
Ingelstorps arbetareförenings sjuk-kassa.	D:o d:o.	D:o.	1885 28/2	32	976	3,976	—	D:o af 9 d:o.	94)
Hundramannaföreningen i Tomelilla.	D:o d:o.	Samhällsmedlemmar i Tomelilla.	1896 8/2	15	424	—	—	D:o d:o d:o.	95)
Qverrestads sockens sjuk- och begravningshjälsförening.	D:o d:o.	Föreningsmedlemmar.	1896 18/1	5	55	751	—	D:o af 6 d:o.	96)
Stiby församlings sjuk- och begravningskassa.	D:o d:o.	Kontraktspresten L. Söderling.	1895 20/8	6	133	743	—	D:o d:o d:o.	97)
Tomelilla arbetareförenings d:o.	D:o d:o.	Föreningsmedlemmar.	1878 29/10	18	309	—	—	D:o af 7 d:o.	98)
Gersnäs stations d:o.	D:o d:o.	D:o.	1899 13/11	4	67	276	—	D:o af 6 d:o.	99)
Onslunda sjuk-kassa.	Att bereda delegarne sjukhjälp.	Kommunalnämnden i Onslunda socken.	1899 30/12	8	150	20	—	D:o af 4 d:o.	100)
Öfraby o. Tosterups socknars sjuk- och begravningskassa.	Att bereda delegarne sjuk- och begravningshjälp.	F. J. Molin m. fl.	1900 21/1	5	81	171	—	D:o af 7 d:o.	101)
Glemmingebro arbetareförenings sjuk-kassa.	D:o d:o.	O. S. Lindskog m. fl.	1900 31/3	3	30	300	—	D:o af 9 d:o.	102)
Understödsföreningen 525 Åby-Klippan.	Utbetalning vid medlems död till hans rättinnehafvare af viss belopp, erhållet genom sammanskott af 2 kr. af hvarje öfrig medlem. Verksamhetsområde: Sverige.	Pannmästaren N. Nyberg m. fl.	1900 10/4	—	—	371	—	D:o af 7 d:o.	103)

Assuransföreningen 501 Pers- torp.	Att då en af föreningens medlemmar aflidit, genom till- skott af 2 kronor af hvarje efterlevande medlem bilda ett kapital, som tillfaller den aflidnes rätts- innehafvare.	Sakföraren Emanuel Olsson m. fl.	1892 ²⁶ / ₆	6	4,500	16,540	—	En styrelse af 7 personer.	104)
Assuransföreningen 502 Pers- torp.	D:o d:o.	D:o d:o.	1895 ²² / ₉	1	500	10,937	—	D:o d:o d:o.	105)
Assuransföreningen 503 Pers- torp.	D:o d:o.	Landtbrukaren J. Thorstens- son.	1897 ²⁰ / ₆	6	3,000	6,986	—	D:o d:o d:o.	106)
Liförsäkringsföreningen 501 Skillinge i Östra Hoby.	Att vid medlems död till hans efterlevande utbetala en viss penningssumma, ej öfverstigande 1,000 kronor.	Föreningsmedlemmar.	I januari 1895	1	224	3,081	—	D:o af 9 d:o.	107)
f) Pensionsfonder (utan afgifter af delegare).									
Kallenbergska fonden i Bå- stad.	Insättning af räntan i Stockholms ränte- och kapital- försäkringsanstalt för minderåriga moderlösa barn.	Fil. doktor Carl Gustaf Kallenberg.	1882 ²⁷ / ₁	6	180	4,000	—	Kommunalnämnden och pa- stor.	108)
Romares pensionsfond i To- rekov.	Att bereda en årlig pension af 75 kronor åt en gam- mal, mindre bemedlad sjökapten.	Sjökapten J. L. Romare.	1852 ³ / ₁₀	1	75	1,953	—	En styrelse af 5 personer.	
von Reiserska stiftelsen i Örkellunga socken.	Att utdela 20 pensioner, hälften till adliga och hälften till oadliga personer, brudgäfvor och ett stipendium vid Lunds akademi, att å stiftelsens fastighet Lärkes- holm underhålla skolor jemte ett herberge för fattiga skolbarn och ett arbetshus.	Anders von Reiser, titulerad landshöfding.	1780 ¹⁰ / ₁₁ med tillägg 1782 ²⁶ / ₃	185	8,610	387,096	141,000	Underlandshöfdingens öfver- inseende kontraktsprosten, kyrkoherden och en af Kon. Befhde utsedd per- son.	109)
Makarne Johannes Jönssons fond i Tostarp.	Beredande af lifränta åt de af fattigaste föräldrar födda barn genom insättning i lifränteanstalt.	Johannes Jönsson och hans hustru Anna Andersdotter.	1879 ¹² / ₅	10	100	2,207	—	Kommunalnämnden.	
Vestra Göinge härads lif- räntefond.	Insättning i lifränteanstalt för barn af obemedlade för- äldrar inom Vestra Göinge härad med minst 5 och högst 10 kronor, under vilkor att den kommun, bar- net tillhör, tillskjuter lika stort belopp.	Riksdagsmannen O. B. Ols- son i Maglehult och hans hustru Elna Olsson.	1877 ³¹ / ₈	35	175	15,250	—	Vestra Göinge härads nämnd.	110)
Träne pastorats prestenke- och pupillkassa.	Att lemna understöd åt enkor och barn efter kyrko- herdar i Träne.	Kyrkoherden S. G. Björk.	1879 ²⁰ / ₁₂	1	11	255	—	Kyrkoherden i Träne under kontraktsprestens kontroll.	
Småskollärarens och -lärarin- nors understödskassa i Esp- hult.	Att bereda understöd åt afgångna småskollärare och -lärarinnor inom socknen.	Kyrkostämman i Esphult.	1888 ²⁸ / ₅	—	—	198	—	Skolrådet i Esphult.	111)
Lorentz Chr. Kemners gåfvo- fond till Albo och Jerre- stads prestkontrakt.	Räntan skall utgå till stiftarens enka i hennes lifstid och derefter till något medellöst barn efter delegare i kontraktets enkekassa eller, om sådant barn ej finnes, till den mest behöfvande pensionsberättigade prestenka.	Prosten Lorentz Christian Kemner.	1876 ¹⁶ / ₆	1	130	2,774	—	Styrelsen för Albo och Jerre- stads härads prestenke- och pupillkassa.	
Nymanska donationen i Qver- restad.	Att understödja enkor efter kyrkoherdar i Qverrestads socken eller Ingelstads kontrakt.	Prosten Carl Fredrik Ny- man.	1817 ²⁶ / ₉	6	19	1,632	—	Ingelstads kontrakts prester- skap genom utsedd kurator.	112)
g) Pensionskassor (med afgifter af delegarne).									
Esphults pastorats prestenke- och pupillkassa.	Att lemna understöd åt enkor och barn efter kyrko- herdar i Esphult.	Kyrkoherden C. E. Trägårdh.	1871 ²⁸ / ₁₂	1	87	1,755	—	Kyrkoherden i Esphult under kontraktsprestens kontroll.	109)
Torekovs enskilda enkekassa.	Att lemna pension åt enkor efter aflidna delegare i kassan.	E. B. Vennerberg m. fl. i Torekov.	1871 ¹⁶ / ₂ med tillägg 1887 ²⁸ / ₂	24	252	9,626	—	En styrelse af 5 personer.	110)
Villands härads prestenke- och pupillkassa.	Att lemna understöd åt Villands härads kyrkoherdars och komministrars enkor och oförsörjda barn.	Villands härads kyrkoherdar och komministrar.	1750 ² / ₅ 1843 ¹¹ / ₁₀ och 1862 ¹⁴ / ₁₁	11	1,570	25,393	—	Kontraktsprosten jemte en utsedd kurator.	111)
Albo och Jerrestads härads gamla d:o.	Att bereda pension åt enkor och barn efter aflidna prestmän inom kontraktet.	Prosten Petrus Unge m. fl.	1744 ⁷ / ₃	11	341	5,679	—	En styrelse af 5 kyrkoher- dar i kontraktet.	112)
Albo och Jerrestads härads nya d:o.	D:o d:o.	Prosten Petrus Samuel Falck m. fl.	1837 ¹³ / ₉	9	216	4,329	—	Densamma.	113)
Albo och Jerrestads härads prestenke- och pupillkassas reservationsfond.	D:o d:o.	Prosten J. Falck m. fl.	1855 ¹³ / ₆	8	224	4,906	—	D:o.	114)
Ingelstads härads prestenke- och pupillkassa.	Att utdela pensioner till enkor och ogifta döttrar efter prester i Ingelstads kontrakt.	Ingelstads härads prester- skap.	1747 ²⁹ / ₆	13	1,322	24,749	—	Häradets presterskap genom en utsedd kurator.	115)
Vallby arbetareförenings sjuk- och lifräntekassa.	Att bereda delegare en lifränta vid 55 års ålder samt sjuk- och begravningshjelp.	Vallby arbetareförening.	1877 ³¹ / ₃	19	404	26,595	3,400	En styrelse af 8 personer.	116)
ÖstraTommarps pensionskassa.	Att bereda delegarne en lifränta vid 56 års ålder.	Folkskolläraren Sv. Hoflund m. fl.	1899 ¹⁴ / ₃	—	—	2,400	—	D:o af 11 d:o.	117)
h) Andra stiftelser och inrättningar.									
Walsöeska fonden i Barkåkra.	Årliga räntan utdelas till trogna och ålderstigna tjänare från Kelliehouse.	Landtbrukaren N. S. Walsöe och Henriette Walsöe.	1869 ¹⁴ / ₁₀	1	50	1,000	—	Kommunalnämnden.	118)
Anna Anderssons fond i Ste- nestad.	Halfva räntan användes till något nyttigt ändamål, andra hälften lägges till kapitalet.	Undantagsenkan Anna An- dersson.	1885 ⁶ / ₄	—	—	364	—	D:o.	

Tab. 7. (Forts.) FROMMA STIFTELSE, STIPENDIFONDER, PENSIONSANSTALTER M. M.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
Stiftelsens namn.	Stiftelsens ändamål (och verksamhetsområde).	Stiftarens namn och yrke.	Stiftelsens år och dag.	Utdelning under år 1900		Stiftelsens storlek (fastig- hetsvär- den inräk- nade) vid årets slut. Kronor.	Värdet af fastig- heter, till- hörande stiftelsen, vid årets slut. Kronor.	Stiftelsen förvaltas af:	Anmärkingar.
				till nedan- stående antal personer.	af nedan- stående hela belopp. Kronor.				
Tjenares i Osby socken pen- sionskassa.	Att uppmuntra till trogen och långvarig tjänst genom att utdela gratifikation till tjänare, som med godt vitsord tjänat på samma ställe inom kommunen minst 5 år i rad.	Flere olika personer.	1872 ² / ₁	3	39	1,487	—	Kommunalnämnden.	
Ola och Anna Nilssons i Ranseröd fond i Norra Sandby.	Räntan fördelas emellan högst 3 under föregående året födda barn tillhöriga Norra Lundby socken och in- sättes för dem i Vestra Göinge härads sparbank, men får ej lyftas förr än bokegaren uppnått 35 lefnadsår.	Riksdagsmannen Ola Nilsson och hans hustru.	1886 ¹² / ₇	3	54	1,072	—	Pastor jemte kommunal- stämmans och kommunal- nämndens ordförande i Norra Sandby.	
Luterskassan i Norra Åkarp.	Räntan skall framdeles årligen användas till för luter- ska kyrkan nyttiga ändamål.	Grundad genom ett offer.	1883	—	—	246	—	Kyrkorådet.	
Åhus kyrkas och församlings privata kassa.	Att vidmakthålla kyrkouret, anskaffa kyrkoprydnader samt bereda kyrkan andra nyttiga förmåner.	Tullförvaltaren J. Gram m. fl.	1761 ²⁵ / ₃	2	30	1,985	—	En direktion af 10 personer.	
John Mårtenssons i Knopparp donation i Linderöd.	Att bidraga till höjande af gudstjensten i Linderöds kyrka genom bekostande af musik och ljus m. m.	Kyrkovärden John Mårtens- son.	1884 ²⁷ / ₁₂	—	—	165	—	Kyrkorådet.	
Nils Mårtenssons fond i Lin- deröd.	Att försköna Linderöds kyrkogård.	Drängen Nils Mårtensson.	1872 ³¹ / ₁₂	—	15	272	—	D:o.	
Linderöds sockens likvagns- kassa.	Enligt kyrkostämmans beslut den 25 juni 1899 skall kassan användas för underhåll af likvagnen.	—	—	—	—	84	—	D:o.	119)
Esphults sockens likvagns- kassa.	Enligt kyrkostämmans beslut den 23 oktober 1899 skall kassan användas för likvagnens underhåll och för anskaffning af ny sådan.	—	—	—	—	278	—	D:o.	120)
Hanna Olssons biblioteksfond i Vestra Vram.	Att till fattige inom Vestra Vram afgiftsfritt utlåna böcker.	Hustru Hanna Olsson.	1899	—	—	500	—	Biblioteksstyrelsen.	
Understödsfonden för fattiga fiskare eller deras familjer å fiskelägena Kivik och Hvitemölla.	Att genom årliga bidrag lemna understöd åt fattiga, å nämnda fiskelägen boende fiskare, som utan sitt för- vällande genom olyckshändelse på hafvet eller annan sjöskada bragts i nöd.	Komitén för understödjande af de genom stormarna d. 16—20 okt. 1898 nöd- lidande fiskare å Kivik och Hvitemölla.	1899 ³⁰ / ₁₁	—	—	4,591	—	En styrelse af 3 personer.	121)
Summa			—	3,564	81,059	1,035,135	175,326		
B. I Kristianstads stad.									
a) Stiftelser för egentlig fattigvård, för s. k. <i>pauvres honteux</i> och dylikt.									
J. H. Dahls fond.	Räntan utdelas till sådana personer inom samhället, som äro sjuka och fattiga.	Handlanden Johan Henrik Dahl.	1835 ²¹ / ₃	50	750	16,667	—	Drätselkammaren.	122)
Stiftelsen »Vänner till <i>pauvres honteux</i> ».	Att lemna underhåll till <i>pauvres honteux</i> i Kristianstad.	Några stadens fruar.	1878 ¹⁶ / ₂	35	1,750	40,429	—	En direktion af sex damer och kyrkoherden i staden.	
A. Verlins understödsfond.	Bidrag till stiftelsen »Vänner till <i>pauvres honteux</i> » samt utdelning åt samhället tillhörande fattiga handver- kare eller enkör och barn efter sådana.	A. Verlin, kopparslagar- mästare.	1889 ¹⁰ / ₁	16	1,600	40,000	—	Drätselkammaren.	
A. Verlins byggnadsfond.	Uppbyggande af lämpliga bostäder åt samhället till- hörande fattiga handverkare och industriidkare eller enkör och barn efter sådana.	Densamme.	1889 ¹⁰ / ₁	—	—	92,872	74,224	Fattigvårdsstyrelsen (fastig- heten) och drätselkam- maren (kontanta medel).	123)
b) Stiftelser och inrättningar för barnavård och barnundervisning.									
Vedfonden.	Att användas till folkskolans allmänna behof.	Ej känt.	Okänt.	—	754	14,721	—	Skolrådet.	
Rosentvistska fonden.	D:o d:o.	Öfversten F. Rosentvist.	1845 ³¹ / ₇	—	72	1,444	—	D:o.	
Rothkirkska d:o.	Att användas till småbarnsskolans allmänna behof.	Öfv.-löjtn. B. F. Rothkirk.	1857 ² / ₄	—	100	2,000	—	D:o.	
Småbarnsskolans fond.	Underhåll af skola för barn under 7 års ålder.	Majoren J. Bahér.	1855 ³¹ / ₁	—	—	6,100	—	D:o.	
Skolkaremedlen.	Underhåll af skolkande skolbarn vid det i fattighuset inrättade skolkarehemmet.	Kristianstads sparbank.	1896 o. 1897	—	72	845	—	D:o.	
J. H. Dahls flickskola.	Att för borgerskapets i Kristianstad och andra stadens invänares döttrar, isynnerhet sådana, hvilkas föräldrar sakna förmåga att sådant bekosta, bereda afgiftsfri undervisning i kristendomskunskap och handslöjder.	Handlanden Johan Henrik Dahl.	1835 ²¹ / ₃	88	4,279	81,301	10,707	En direktion af 5 personer.	

Kristianstads barnhem för flickor.	Att bereda vård och uppfostran åt sådana fattiga barn af kvinnokönet, hvilka äro i saknad af nödig föräldravård.	Några stadens damer.	1867 ⁹ / ₁₁	12	1,998	42,292	5,300	En styrelse af 5 personer.	
Kungl. Vendes artilleriregementes soldatbarnskolkassas grundfond.	Att lemna beklädningshjelp m. m. åt artilleristers samt underofficerars barn, som åtnjuta undervisning i någon af stadens skolor.	Regeringen.	Kungl. bref 1818 ¹⁰ / ₃ , 1891 ¹³ / ₁₁	17	500	10,005	—	Regementschefen, vid hufvudstationen närvarande regementsofficerare, regementspastorn och regementskvartermästaren.	
Hilda Österbergs fond.	Anordnande af bad åt folkskolebarn.	Fröken Hilda Österberg.	1895 ⁹ / ₅	—	25	500	—	Skolrådet.	
c) Stipendiifonder och andra stiftelser för undervisning.									
Dahlska apologistfonden.	Att bereda sådana obemedlade stadens ynglingar, hvilka egna sig åt näringar, kostnadsfri undervisning i franska, tyska och engelska språken samt räknekonsten m. m.	Handlanden J. H. Dahl.	1835 ²¹ / ₆	70	455	140,472	—	Läroverkskollegium.	124)
Enighetssällskapets fond.	Stipendier åt gossar dels vid allmänna läroverket och dels vid folkskolan.	Ett upplöst sällskap i staden.	1847 ¹¹ / ₄	6	112	2,250	—	Skolrådet.	
Gyllenkrookska fonden.	Stipendier åt en gosse och en flicka i folkskolan.	Godsegaren, friherre F. Gyllenkrook.	1855 ²⁶ / ₁	2	25	500	—	D:o.	
Kristianstads elementarläroverks premiefond.	Premium för välskrifning åt en lärjunge i en af de två nedersta klasserna.	Anonym giffvare.	1871 ³ / ₅	1	5	234	—	Läroverkskollegium.	
Sångpremierfonden.	Premium för sång åt lärjunge vid allmänna läroverket.	Musikläraren P. H. Kemner.	1876 ⁸ / ₅	1	5	155	—	D:o.	
Sjöcronska fonden.	Att utdelas såsom stipendier åt flickor och gossar i folkskolan.	F. d. generalmajor C. Sjöcrona.	1894 ¹ / ₁	4	200	4,000	—	Skolrådet.	
Roldhiska stipendiifonden.	Stipendium åt lärjungar vid läroverket.	Inspektör C. M. Roldh.	1725 ¹⁴ / ₆	1	15	300	—	Läroverkskollegium.	125)
Ramelska stipendiifonden.	»Renten skall årligen utdeles till fire af Scholens personer, som kunde findes skickelige, flitige och ädru.»	Malte Juel och Anna Ramel.	1649 ⁴ / ₅	1	15	250	—	D:o.	
Gyllenkrookska stipendiifonden.	Räntan utdelas åt två lärjungar, den ene behöfvande och den andre till uppmuntran för flit, kunskap och goda seder.	Majoren friherre Fr. Gyllenkrook.	1861 ³ / ₅	2	40	1,041	—	D:o.	
Friherre Fr. Gyllenkrooks donation.	Ursprungligen två årliga stipendier vid Kungl. Vendes artilleriregementes barnskola, nu vid allmänna läroverket.	Densamme.	1861 ⁴ / ₅	2	15	472	—	D:o.	126)
Unionsfonden.	Stipendium åt lärjunge vid allmänna läroverket.	v. Pastor H. Andersson och lektor J. Hagerlöf.	1864 ⁴ / ₁₁	—	—	981	—	D:o.	127)
Kristianstads prestsällskaps stipendiifond.	D:o d:o.	Kristianstads prestsällskap.	1868	1	25	594	—	D:o.	
Wredmanska stipendiifonden.	Stipendier åt lärjungar vid allmänna läroverket, sedan de inträdt i 5:te klassen.	F. d. länsbokhållaren F. Wredman.	1872 ²⁰ / ₂	6	375	11,730	—	D:o.	128)
Wredmanska stipendiifonden för folkskolan.	Stipendier om 30 kronor till lika många gossar som flickor i folkskolan.	Densamme.	1872 ²⁰ / ₂	18	540	10,059	—	Skolrådet.	129)
Schmittska stipendiifonden.	Stipendium vid allmänna läroverket åt lärjunge tillhörande Kristianstads stad.	Fröken Eudoxie Schmitt.	1875 ¹⁴ / ₆	1	25	776	—	Läroverkskollegium.	
Gustafssonska stipendiifonden.	Stipendium åt två lärjungar vid Kristianstads allmänna läroverk.	Kammakareäldermannen G. Gustafsson.	1874 ²⁴ / ₁₂	2	60	1,810	—	D:o.	
1875 års stipendiifond.	Att genom stipendier understödja begåfvade och välartade ynglingar.	Åtskilliga subskribenter vid invigningen af stadens läroverkshus.	1875 ¹ / ₁₂	25	705	17,357	—	D:o.	
Ljunggrenska stipendiifonden.	Stipendier tilldelas lärjunge vid dimission till universitetet att af honom åtnjutas, till dess han afslutat sin akademiska kurs.	Grosshandlanden C. J. F. Ljunggren.	1875 ¹⁰ / ₁₂	1	100	2,753	—	D:o.	
Gyllenkrookska förstärkningsfonden.	Att bibehålla Gyllenkrookska stipendiernas storlek vid det belopp testator fastställt.	Kungl. Vendes artilleriregementes skoldirektion.	1889 ⁵ / ₉	1	5	472	—	D:o.	
Hörstedtska stipendiifonden.	Stipendium åt en inom Kristianstad född, der boende, obemedlad, för flit och sedlighet väl vitsordad yngling i någon af läroverkets högre klasser.	Fabriksidkaren A. F. Hörstedt.	1881 ²¹ / ₆	1	100	3,350	—	D:o.	
Kristina Nilssons stipendiifond.	Stipendium åt en flitig och om möjligt med musikalisk begåfning utrustad obemedlad yngling.	Sångerskan Kristina Nilsson-Rouzaud.	1881 ¹² / ₁₀	1	25	538	—	D:o.	
Herman Håkansson minne.	Stipendium åt lärjunge i 4:de klassen, född i Kristianstad, fattig, flitig och särdeles anständig.	Handlanden N. Håkansson.	1885 ¹⁶ / ₆	1	50	1,151	—	D:o.	130)
Museifonden.	Att anskaffa och underhålla ett för undervisningen vid allmänna läroverket afsedt naturhistoriskt museum.	Åtskilliga giffvare.	1866 ²¹ / ₂ och ¹⁰ / ₆	—	—	5,400	—	D:o.	
C. A. Hesselgrens stipendiifond.	Stipendium åt en fattig, flitig och sedig yngling.	F. d. adjunkten C. A. Hesselgren.	1888 ³¹ / ₅	—	—	751	—	D:o.	131)
Bröderna Cervins d:o.	Stipendium åt en begåfvad, välartad, flitig och behöfvande lärjunge, som tillhör Kristianstads samhälle.	Fröken M. Cervin m. fl.	1893 dec.	1	30	1,179	—	D:o.	
Martin Åbergs stipendium.	Stipendium vid allmänna läroverket för någon flitig, välartad yngling från högst 4:de klassen, hvilken visat anlag och lust för studier.	Läroverksadjunkten Martin Åberg.	1896 ⁷ / ₆	1	250	5,135	—	D:o.	
A. G. Rühss d:o.	Stipendium vid allmänna läroverket för en fattig yngling inom sjunde klassen, hvilken genom flit, framsteg och goda seder gjort sig af slik uppmuntran förtjent.	Handlanden A. G. Rühss.	1897 ¹⁸ / ₁	1	50	2,101	—	D:o.	

Tab. 7. (Forts.) FROMMA STIFTELSE, STIPENDIFONDER, PENSIONSANSTALTER M. M.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
Stiftelsens namn.	Stiftelsens ändamål (och verksamhetsområde).	Stiftarens namn och yrke.	Stiftelsens år och dag.	Utdelning under år 1900 till nedanstående antal personer.	af nedanstående hela belopp. Kronor.	Stiftelsens storlek (fastighetsvärden inräknade) vid årets slut. Kronor.	Värdet af fastigheter, tillhörande stiftelsen, vid årets slut. Kronor.	Stiftelsen förvaltas af:	Anmärkingar.
e) Sjuk- och begravningskassor (sjelfhjelpskassor).									
Industriidkarnes begravningsförening.	Att bidraga till medlems jordande.	Andreas Frick m. fl.	1728 18/9	2	91	3,168	—	En styrelse af 3 personer.	132)
Ljunggrens verkstads sjuk- och begravningskassa.	Att lemna sjuk- och begravningshjelp åt medlemmarne.	Verkstadsarbetarne.	1863 21/11	156	3,190	14,659	—	Ljunggrens verkstads aktiebolags disponent, som skall vara styrelsens ordförande.	133)
Cigarrarbetareföreningens rese-, sjuk- och begravningskassa.	Att lemna sjuk-, rese- och begravningshjelp åt delegarne.	Åtskilliga cigarrarbetare.	1874 27/2	11	107	516	—	En af delegarne.	134)
Allmänna sjuk- och begravningskassan.	Att vid inträffande sjukdoms- eller dödsfall bland delegarne bereda understöd åt den sjuke till den afidnes jordande.	Guldsmeden Otto Hörlin m. fl.	1865 27/6	5	190	2,370	—	D:o d:o.	135)
F. d. Vendisternas begravningskassa.	Att betala begravningshjelp för afidna föreningsmedlemmar.	Ett flertal f. d. Vendister.	1881 28/8	6	475	3,102	—	En styrelse af 6 personer.	136)
Industriidkarnes hundramannaförening.	Att bereda understöd åt sjuke inom föreningen samt vid dödsfall åt de efterlevande lemna bidrag till den afidnes jordande.	Fabrikören A. L. Sporrström m. fl.	1881 13/8	24	830	2,812	—	En af delegarne.	137)
Hundramannaföreningen nr 1.	Utbetalning af sjuk- och begravningshjelp.	A. Bengtsson, O. Hörlin, N. A. Holmgren, P. Olander och O. O. Dahl.	1877 21/10	21	900	660	—	En styrelse af 7 personer.	138)
Syskonringen.	D:o d:o.	M. Liljedahl, N. Dahlqvist och G. Karlsson.	1894 12/4	16	301	597	—	D:o af 5 d:o.	139)
Kristianstads nya sjuk- och begravningsfond.	Understöd vid sjukdoms- och dödsfall.	O. F. Jönsson m. fl.	1886 jan.	18	800	400	—	D:o af 6 d:o.	140)
Iduna.	Utbetalning af sjuk- och begravningshjelp till föreningens medlemmar.	Qvinnor af arbetsklassen.	1890 1/1	14	190	—	—	D:o d:o d:o.	141)
Sjuk- och begravningsfonden V. G. T. O.	D:o d:o.	Svante Svensson m. fl.	1890 23/4	37	1,688	534	—	D:o af 5 d:o.	142)
Hundramannaföreningen nr 3.	D:o d:o.	Medlemmar af samhället.	1886 18/1	28	1,198	1,063	—	Sex af medlemmarne.	143)
Hundramannaföreningen nr 4.	D:o d:o.	Ett hundratal arbetare.	1886 6/5	28	822	2,172	—	En styrelse af 5 personer.	144)
Kristianstads nykterhetsförenings sjuk- och begravningskassa.	Att vid sjukdoms-, olycks- och dödsfall genom ömse-sidig hjelp understödja medlemmarne.	Åtskilliga föreningsmedlemmar.	1899 31/3	27	798	206	—	D:o d:o.	145)
Sjuk- och begravningskassan T. O.	Utbetalande af sjuk- och begravningshjelp till medlemmarne. Verksamhetsområdet utgöres af Kristianstads stad, Nosaby och Hammars byar samt Hvilans municipalsamhälle.	Fiskhandlanden A. Åkesson.	1898 23/1	15	386	—	—	D:o d:o.	146)
Kristianstads blåbandsförenings sjuk- och begravningskassa.	Att bereda medlemmarne sjuk- och begravningshjelp.	Mjölaren Staffan Carlsson.	1897 24/10	8	158	332	—	En föreningsmedlem.	147)
Assuransföreningen 401 Kristianstad.	Att, då en af dess medlemmar afidit, genom tillskott af 10 kr. af hvarje efterlevande bilda ett kapital, som tillfaller den afidnes rättsinnehafvare.	Medlemmar af samhället.	1887 24/8	2	2,159	25,747	—	En styrelse af 7 ledamöter.	148)
f) Pensionsfonder (utan afgifter af delegare).									
Gahmska välgörenhetstiftelsen.	Att lemna understöd åt behöfvande enkor och barn samt äldre ogifta döttrar efter officerare, civila embetsmän och underofficerare tillhörande Kungl. Vendes artilleriregemente.	Kyrkoherden G. S. Gahm.	1867 2/3	41	415	8,342	—	Regementschefen, samtliga vid hufvudstationen varande majorer, regementspastorn och regementskvarttermästaren.	
Kungl. Vendes artilleriregementes understödsfond.	Räntan utdelas till i torftiga omständigheter varande enkor och minderåriga barn äfvensom äldre ogifta döttrar efter officerare, civilmilitärer och underofficerare, som varit i tjänst vid regementet.	Officerare och civilmilitärer vid regementet.	1893 4/8	37	1,400	33,461	—	Regementschefen, samtliga vid hufvudstationen varande regementsofficerare, regementspastorn och regementskvarttermästaren.	

g) Pensionskassor (med afgifter af delegarne).

Kungl. Vendes artilleriregementes underofficerskårs enke- och pupillfond.	Att åt afidna underofficerars vid Kungl. Vendes artilleriregemente enkor och barn lemna årligt understöd eller pension samt meddela begrafningshjelp åt ogift delegare.	Kungl. Vendes artilleriregementes underofficerskår.	1867 ¹⁵ / ₆	22	1,510	23,452	—	En direktion bestående af 5 underofficerare.	149)
Kungl. Vendes artilleriregementes pensionsinrättning.	Att åt officerare, regementsläkare, underofficerare och manskap vid regementet, hvilka taga afsked, bereda utsigt till lugnare utkomst på ålderdomen.	Regementets officerskår.	1894 ¹ / ₁	149	2,776	92,214	—	En direktion af fyra officerare.	150)
Magistratens och borgerskapets m. fl:s pensionsinrättning.	Att bereda pensioner åt delegare samt deras enkor och minderåriga barn.	Borgerskapet.	1858 ²⁹ / ₁	103	5,079	108,425	—	En styrelse af 5 personer.	151)
Första likkompaniet.	Att bereda årlig pension åt enkor och barn efter afiden medlem samt att biträda vid afiden medlems bärande till grafven.	Stadens handlande m. fl.	1698 ²⁷ / ₁₂	26	1,645	63,525	—	1 älderman, 2 ledamöter och 1 kassaförvaltare.	152)
1818 års likkompani.	Att biträda vid afiden medlems begrafning samt utdela pensioner till såväl medlemmar som deras enkor.	V. Vogt, Joh. Bruzell, Th. Fogelklou m. fl.	1818 ⁶ / ₂	18	446	11,284	—	En kassör.	153)

h) Andra stiftelser och inrättningar.

Cervinska grafvens underhållsfond.	Att hålla den öfver bröderna Gustaf och Peter Cervin uppresta gravfård och tillhörande grafplats i vårdadt skick.	Fröken M. Cervin.	1893 i dec.	—	—	226	—	Läroverkskollegium.	
Summa			—	1,183	42,681	964,254	90,231		

C. I Simrishamns stad.

a) Stiftelser för egentlig fattigvård, för s. k. pauvres honteux och dylikt.

J. N. Lärkas donation.	Att, då räntan uppgått till 100 kr., utdela denna till sådana fattige inom staden, som genom sjukdom äro oförmögna att själfva kunna förtjena något till sitt underhåll.	Skolläraren J. N. Lärka.	1860 ¹⁹ / ₁	—	—	422	—	Fattigvårdsstyrelsen.	
Johan och Sigrid Björkegrens d:o.	Att å stiftarnes bröllopsdag den 9 november utdela räntan till inom staden boende s. k. pauvres honteux.	Grosshandl. Johan Daniel Björkegren o. h. h. Sigrid.	1891 ⁹ / ₁₁	9	220	5,260	—	Magistraten.	
Trettonde-novemberfonden.	Att åt obemedlade, på kusten från och med Skepparps å i norr till Malmöhus läns gräns i väster bosatta personer, som genom olyckshändelse på sjön eller annan sjöskada bragts i nöd, meddela understöd.	Komitén för understödjande af de genom stormen den 13 nov. 1872 nödlidande i sydöstra delen af länet.	1873 ¹⁶ / ₆	6	500	17,289	—	En direktion bestående af 5 personer.	

b) Stiftelser och inrättningar för barnavård och barnundervisning.

Nödhjelpsfonden af den 23 mars 1898.	Att bereda understöd och uppfostran åt obemedlade barn efter de under stormen på Skånes ostkust den 23—26 mars 1898 omkomna, Simrishamn tillhörande fiskare, tills barnen uppnått 15 år eller eljest dessförinnan bli försörjda.	Nödhjelpskomitén af den 23 mars 1898.	1898 ¹⁷ / ₈	14	675	5,512	—	En direktion bestående af 3 personer.	
--------------------------------------	--	---------------------------------------	-----------------------------------	----	-----	-------	---	---------------------------------------	--

c) Stipendiefonder och andra stiftelser för undervisning.

Landgrenska fonden.	Att utdela räntan af kapitalet till behöfvande flitiga lärjungar vid Simrishamns pedagogi.	Rektor A. Landgren.	1:a utdeln. ¹⁵ / ₆ 1860	3	15	384	—	Läroverkskollegium.	
---------------------	--	---------------------	---	---	----	-----	---	---------------------	--

e) Sjuk- och begrafningskassor (sjelfhjelpskassor).

Simrishamns hundramannaförening.	Att dels genom månatliga bestämda afgifter bilda en kassa för att lemna lån till behöfvande medlemmar och dels genom uttaxeringar efter behof utbetala sjuk- och begrafningshjelp.	Åtskilliga yrkesidkare m. fl. i Simrishamn.	1878 ²¹ / ₁₂	29	1,100	4,486	—	En styrelse af 5 personer.	154)
Aktiebolaget Ehrnberg & sons läderfabriks arbetares sjuk- och begrafningskassa.	Att lemna delegarne sjuk- och begrafningshjelp.	Fabrikör Alfred Ehrnberg.	1895 ²⁰ / ₆	31	683	1,213	—	D:o d:o.	155)
Simrishamns ångvarnsaktiebolags arbetares d:o.	D:o d:o.	Fabrikör Axel Espersson.	1897 ²⁷ / ₇	14	180	433	—	D:o d:o.	156)

g) Pensionskassor (med afgifter af delegarne).

Simrishamns handtverksförenings kassa.	Att utdela understöd åt behöfvande handtverkare, deras enkor och barn.	Åtskilliga handtverksmästare.	1847 ¹⁶ / ₆	17	190	8,809	—	Handtverksföreningens styrelse.	157)
Summa			—	123	3,563	43,808	—		

Tab. 7. (Forts.) FROMMA STIFTELSE, STIPENDIIFONDER, PENSIONSANSTALTER M. M.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
Stiftelsens namn.	Stiftelsens ändamål (och verksamhetsområde).	Stiftarens namn och yrke.	Stiftelsens år och dag.	Utdelning under år 1900		Stiftelsens storlek (fastighetsvärden inräknade) vid årets slut. Kronor.	Värdet af fastigheter, tillhörande stiftelsen, vid årets slut. Kronor.	Stiftelsen förvaltas af:	Anmärkingar.
				till nedanstående antal personer.	af nedanstående hela belopp. Kronor.				
D. I Engelholms stad.									
a) Stiftelser för egentlig fattigvård, för s. k. pauvres honteux och dylikt.									
Flinkska fonden.	Att lemna understöd åt pauvres honteux.	Ulla och Gundela Flink.	1878 ²³ / ₁₁	9	150	3,000	—	Magistraten.	
Mazer de la Gard's donationsfond.	Att lemna understöd åt pauvres honteux och fattiga borgarenkor.	Konsul Mazer de la Gard.	1847 ² / ₁₁	4	200	3,970	—	Drätselkammaren.	
Åbjörnsonska fonden.	Att lemna understöd åt fattiga borgarenkor.	Handl. Åbjörn Åbjörnson.	1879 ¹² / ₈	—	—	2,000	—	D:o.	158)
c) Stipendiifonder och andra stiftelser för undervisning.									
Kjellmanska stipendiifonden.	Räntan skall terminligen såsom uppmuntran för flit, kunskaper och goda seder tilldelas en vid läroverket inskrifven medellös skolgosse.	Regementsläkaren Aug. Kjellman.	1882 ⁴ / ₁₁	2	25	532	—	Läroverkskollegium.	
Moje Westers premiefond.	Räntan skall vid hvarje vårtermins afslutande utdelas till den yngling i 2:dra klassen, som jemte högsta betyg för sedlighet erhållit de bästa vitsord för kunskaper och flit.	Häradshöfding Vilh. Wester.	1877 ⁵ / ₈	1	5	108	—	D:o.	
Styffska stipendiifonden.	Räntan bör vid hvarje årsexamen tilldelas den lärjunge, som företrädesvis utmärkt sig för flit och ett hedrande uppförande.	Kapitalet sammanskjutet af okända gifvare.	1869 ² / ₁₀	1	10	218	—	D:o.	
Gahmska donationsfonden.	Ett visst belopp af räntan må i premier utdelas till mindre bemedlade, för flit och goda seder kända ynglingar vid Engelholms allmänna läroverk.	Kyrkoherden G. S. Gahm.	1866 ¹² / ₈	2	30	3,000	—	Rektor vid läroverket och skolrådet i staden.	
e) Sjuk- och begravningskassor (sjelfhjelpskassor).									
Frivilliga brandkårens understödsfond.	Att lemna sjukhjelp till medlem, som lider skada vid öfning eller eldsvåda, och begravningshjelp till afiden medlems dödsbo.	Bagaren N. A. Ahlberg.	1870 ¹⁷ / ₁₀	1	100	1,929	—	En styrelse af fem ledamöter.	159)
Första hundramannaföreningen.	Att lemna medlemmar sjuk- och begravningshjelp.	Skolläraren J. P. Hagelqvist.	1878 ⁷ / ₈	14	532	595	—	En styrelse af 9 medlemmar.	160)
Första hundraqvinnoföreningen.	D:o d:o.	Fröken Natalia Hedemark.	1881 ²⁸ / ₁	8	354	1,344	—	D:o d:o.	161)
Första etthundrafemtioannaföreningen.	D:o d:o.	Skolläraren J. P. Hagelqvist.	1883 ¹⁷ / ₅	32	989	1,790	—	D:o d:o.	162)
Sjuk- och begravningsföreningen Rönne.	D:o d:o.	Medlemmar af föreningen.	1893 ¹⁸ / ₆	11	305	3,474	—	D:o d:o.	163)
Sjuk- och begravningshjelpsföreningen Viktoria.	D:o d:o.	D:o d:o.	1886 ¹² / ₈	32	1,350	1,805	—	D:o d:o.	164)
Sjuk- och begravningshjelpsföreningen Svea.	D:o d:o.	Handskmakaren Axel Johansson och sockerkokaren A. P. Vulf.	1896 ¹⁵ / ₆	13	360	—	—	D:o d:o.	165)
Summa			—	130	4,410	23,765	—		

Anmärkingar:

¹⁾ En tredjedel af fondens afkastning tillägges årligen kapitalet. — ²⁾ Stiftelsens kapital 7,289 kr. — ¹⁰⁷⁾ D:o 919 kr. 50 öre. — ¹⁰⁸⁾ År 1900 undervisades i stiftelsens skolor 134 barn, deraf 6 voro intagna i herberget. Något arbetshus finnes numera icke, utan spånad utlemnas till samt tillsläppande af vedbrand in-teckning fastställd i nämnda säteri. — ²⁾ Då understödstagare kunna beredas bostad i Cedercrantzaka hospitalet, skall understödet utgå till 4 personer med 50 till Lunds akademi 97 kronor 70 öre, till stiftelsens skolor 3,413 kronor 53 öre och till herberget

kronor till hvar, men eljest endast till 2 personer med 100 kronor till hvardera. — ⁴) Hvarje donationstagare erhåller kvartalsvis 9 kronor eller 36 kronor årligen. — ⁵) Stiftelsen utgöres af 8 tunnor korn och 2 kor, som deponerats hos kyrkoherden i Norra Mellby. — ⁶) Räntan har under senare åren lagts till kapitalet. — ⁷) Förvaltare föreslå årligen 6 understödstagare, af hvilka innehafvaren af Hyby gård utser 3. — ⁸) Då kapitalet uppgått till 9,000 kronor skall hälften deraf användas till uppförande af ett fattighus. — ⁹) Räntan för år 1900 utdelad till nio fattiga personer. — ¹⁰) Af räntan utdelas årligen 15 kronor till lärjungar vid Båstads högre folkskola. — ¹¹) Enligt stiftarens föreskrift skall en uppgifven person under sin listid af räntan uppbära 50 kronor. — ¹²) Fondens kapital skall uppgå till 1,000 kronor, innan utdelning får ega rum. — ¹³) Räntan användes till bestridande af kostnaderna för slöjdundervisning i församlingens skolor. Fonden kom socknen tillhanda 11/11 1893. — ¹⁴) Nytt reglemente antaget den 30 maj 1897, enligt hvilket i delegareafgift erlägges 25 öre i månaden, och inflöto år 1900 77 kronor 25 öre. — ¹⁵) I delegareafgifter inflöto år 1900 600 kr. Kassan bar förr namnet »Båstads med omnejd understödsförening». — ¹⁶) D:o 126 kr. 85 öre. — ¹⁷) D:o 443 kr. — ¹⁸) D:o 420 kr. 50 öre. — ¹⁹) D:o 491 kr. 75 öre. — ²⁰) D:o 421 kr. — ²¹) D:o 772 kr. 50 öre. — ²²) D:o 825 kr. — ²³) D:o 378 kr. — ²⁴) D:o 268 kr. 49 öre. — ²⁵) D:o 16,675 kr. 65 öre. — ²⁶) D:o 320 kr. 60 öre. — ²⁷) D:o 327 kr. 50 öre. — ²⁸) D:o 172 kr. 75 öre. — ²⁹) D:o 1,439 kr. 60 öre. — ³⁰) D:o 1,164 kr. 45 öre. — ³¹) D:o 575 kr. 25 öre. — ³²) D:o 76 kr. — ³³) D:o 224 kr. 50 öre. — ³⁴) D:o 505 kr. 50 öre. — ³⁵) D:o 471 kr. — ³⁶) D:o 950 kr. — ³⁷) D:o 219 kr. 86 öre. — ³⁸) D:o 302 kr. 5 öre. — ³⁹) D:o 324 kr. 25 öre. — ⁴⁰) D:o 165 kr. — ⁴¹) D:o 727 kr. 50 öre. — ⁴²) D:o 969 kr. 69 öre. — ⁴³) D:o 352 kr. 9 öre. — ⁴⁴) D:o 340 kr. 25 öre. — ⁴⁵) D:o 502 kr. 5 öre. — ⁴⁶) D:o 255 kr. 25 öre. — ⁴⁷) D:o 219 kr. 75 öre. — ⁴⁸) D:o 193 kr. 60 öre. — ⁴⁹) D:o 379 kr. 40 öre. — ⁵⁰) D:o 244 kr. 30 öre. — ⁵¹) D:o 604 kr. — ⁵²) D:o 127 kr. 50 öre. — ⁵³) D:o 839 kr. 32 öre. — ⁵⁴) D:o 650 kr. — ⁵⁵) D:o 75 kr. 30 öre. — ⁵⁶) D:o 109 kr. 10 öre. — ⁵⁷) D:o 224 kr. 10 öre. — ⁵⁸) D:o 121 kr. 50 öre. — ⁵⁹) D:o 432 kr. — ⁶⁰) D:o 469 kr. 41 öre. — ⁶¹) D:o 1,103 kr. 15 öre. — ⁶²) D:o 118 kr. 53 öre. — ⁶³) D:o 341 kr. 50 öre. — ⁶⁴) D:o 1,041 kr. 30 öre. — ⁶⁵) D:o 812 kr. 47 öre. — ⁶⁶) D:o 315 kr. 25 öre. — ⁶⁷) D:o 444 kr. — ⁶⁸) D:o 108 kr. — ⁶⁹) D:o 286 kr. 20 öre. — ⁷⁰) D:o 166 kr. 95 öre. — ⁷¹) D:o 1,119 kr. 55 öre. — ⁷²) D:o 403 kr. 65 öre. — ⁷³) D:o 153 kr. — ⁷⁴) D:o 242 kr. 25 öre. — ⁷⁵) D:o 99 kr. 50 öre. — ⁷⁶) D:o 299 kr. 26 öre. — ⁷⁷) D:o 316 kr. 90 öre. — ⁷⁸) D:o 420 kr. 75 öre. — ⁷⁹) D:o 1,977 kr. 7 öre. — ⁸⁰) D:o 539 kr. 45 öre. — ⁸¹) D:o 585 kr. 40 öre. — ⁸²) D:o 390 kr. 57 öre. — ⁸³) D:o 201 kr. — ⁸⁴) D:o 119 kr. 50 öre. — ⁸⁵) D:o 490 kr. 25 öre. — ⁸⁶) D:o 414 kr. — ⁸⁷) D:o 596 kr. 90 öre. — ⁸⁸) D:o 1,147 kr. — ⁸⁹) D:o 628 kr. 43 öre. — ⁹⁰) D:o 1,701 kr. — ⁹¹) D:o 496 kr. — ⁹²) D:o 283 kr. 80 öre. — ⁹³) D:o 742 kr. 15 öre. — ⁹⁴) D:o 1,966 kr. 20 öre. — ⁹⁵) D:o 580 kr. 65 öre. — ⁹⁶) D:o 179 kr. 75 öre. — ⁹⁷) D:o 362 kr. 85 öre. — ⁹⁸) D:o 591 kr. 54 öre. — ⁹⁹) D:o 291 kr. 30 öre. — ¹⁰⁰) D:o 177 kr. — ¹⁰¹) D:o 329 kr. 85 öre. — ¹⁰²) D:o 290 kr. — ¹⁰³) D:o 450 kr. — ¹⁰⁴) D:o 6,437 kr. — ¹⁰⁵) D:o 1,525 kr. — ¹⁰⁶) D:o 1,291 kronor 25 öre. — ¹⁰⁹) Tillträdande kyrkoherde erlägger såsom inträdesafgift lösen för 5 centner råg. — ¹¹⁰) Inträdesafgift erlägges med 50 kronor af hvarje medlem. Annan afgift förekommer ej. — ¹¹¹) I delegareafgifter inflöto år 1900 475 kr. 36 öre. Delegare erlägger i årsafgift 3 kronor jemte lösen efter markgång för 2 tr råg. — ¹¹²) Inträdesafgift erlägges med 2 kr. för hvarje hundrade kassaräkningen då innehåller. Årsafgift 3 kr. År 1900 utgjorde delegareafgifterna 6 kr. — ¹¹³) Delegare erlägger i inträdesafgift 75 kr. jemte 2 procent af sista årets kapitalbehållning samt 15 kr. i årsafgift. — ¹¹⁴) Delegare erlägger i inträde en afgift af 150 kr., men inga årliga afgifter. — ¹¹⁵) År 1900 inflöto i delegareafgifter 125 kr. — ¹¹⁶) D:o 2,812 kr. 67 öre. — ¹¹⁷) D:o 1,029 kr. — ¹¹⁸) Räntan har ännu icke användts. — ¹¹⁹) Kassan är samlad genom afgifter för uthyrning af likvagnen. — ¹²⁰) D:o d:o. — ¹²¹) Den 21 december 1899 fastställdes reglemente för fonden af Kon. Befhde i Kristianstads län, som utser ordförande i styrelsen för fonden. Municipalstyrelserna i Kivik och Hvittemölla utse hvardera en ledamot. — ¹²²) Utdelningen sker genom fattigvårdsstyrelsen. — ¹²³) För medel tillhöriga stiftelsen har uppförts en fastighet, som togs i bruk den 1 oktober 1900 och deri 21 lägenheter borthyrts till familjer och enskilda personer till en lågt beräknad hyra af sammanlagt 1,070 kronor för år. — ¹²⁴) Enligt nådigt bref den 22 november 1877 är fonden öfverlemnad af skolrådet till läroverkskollegium. Af fonden betalas afgifter till ljus- och vedkassan för obemedlade lärjungar inom de tre lägsta klasserna och på reala linien samt bekostas inköp af böcker till utlåning åt lärjungar. — ¹²⁵) Fonden inestår i Maltesholms och Vanås egendomar, från hvardera af hvilka årligen erläggas 7 kronor 50 öre. — ¹²⁶) Fonden öfverlemnad till läroverkskollegium enligt nådigt bref den 17 maj 1889. — ¹²⁷) Stipendium ej ännu utdeladt. — ¹²⁸) Stipendierna få bibehållas 3 år efter afgangsexamen, om studierna fortsätts vid akademi eller annat högre läroverk. — ¹²⁹) Stipendierna få bibehållas till och med det år, hvarunder stipendietagaren uppnår 16 år. — ¹³⁰) Stipendiet får behållas så länge stipendiaten tillhör läroverket. — ¹³¹) Utdelning skall ega rum först efter det fondens kapital vuxit till 1,000 kronor. — ¹³²) År 1900 inflöto i delegareafgifter 102 kronor. — ¹³³) D:o 5,800 kr. 79 öre. — ¹³⁴) D:o 101 kr. 32 öre. — ¹³⁵) D:o 13 kr. 50 öre. — ¹³⁶) D:o 105 kr. 60 öre. — ¹³⁷) D:o 828 kr. 60 öre. — ¹³⁸) D:o 1,298 kr. — ¹³⁹) D:o 310 kr. 57 öre. — ¹⁴⁰) D:o 759 kr. — ¹⁴¹) D:o 480 kr. — ¹⁴²) D:o 1,329 kr. 85 öre. — ¹⁴³) D:o 1,398 kr. — ¹⁴⁴) D:o 1,403 kr. — ¹⁴⁵) D:o 849 kr. — ¹⁴⁶) D:o 457 kr. 81 öre. — ¹⁴⁷) D:o 478 kr. — ¹⁴⁸) År 1900 utgjorde dödsfallstillakotten 2,410 kr. — ¹⁴⁹) År 1900 inflöto i delegareafgifter 569 kr. 50 öre. — ¹⁵⁰) D:o 2,327 kr. 67 öre. — ¹⁵¹) D:o 1,210 kr. — ¹⁵²) D:o 421 kr. — ¹⁵³) D:o 190 kr. — ¹⁵⁴) D:o 1,100 kr. — ¹⁵⁵) D:o 682 kr. 10 öre. — ¹⁵⁶) D:o 257 kr. 75 öre. — ¹⁵⁷) Af hvarje delegare erlägges i inträdesafgift 5 kr. och i årsafgift 2 kr., och inflöto år 1900 i delegareafgifter 61 kr. — ¹⁵⁸) Utdelning har ännu icke verkställts, enär en af testator utsedd person i sin listid skall uppbära räntan å fondens kapital. — ¹⁵⁹) År 1900 inflöto i delegareafgifter 87 kr. — ¹⁶⁰) D:o 656 kr. 57 öre. — ¹⁶¹) D:o 303 kr. 50 öre. — ¹⁶²) D:o 991 kr. 25 öre. — ¹⁶³) D:o 635 kr. — ¹⁶⁴) D:o 1,383 kr. 75 öre. — ¹⁶⁵) D:o 347 kr. 25 öre.

Rättelse. Det å sid. 63 angifna beloppet vid 1900 års slut af de för lärjungarnes understöd eller belöning afsedda, under förvaltning af Kristianstads allmänna läroverks collegium ställda fonder, 164,617 kronor 98 öre, bör jemlikt uppgifterna i tabell 7 rättas till 53,140 kronor 19 öre.

